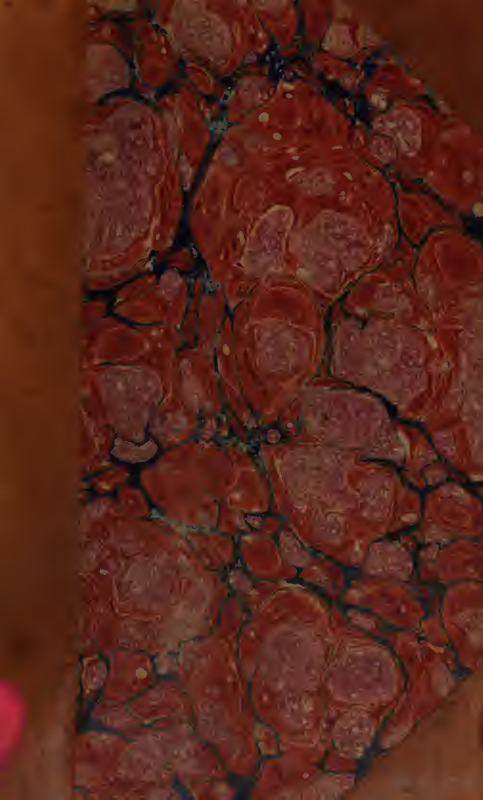

466

Per. 2119 e. $\frac{22}{7}$

BIBLIOTHECA
AUGUSTANA,

COMPLECTENS
NOTITIAS VARIAS
DE VITA ET SCRIPTIS
ERUDITORUM,

QUOS
AUGUSTA VINDELICA
ORBI LITTERATO
VEL DEDIT VEL ALUIT.

Congessit FRANCISCUS ANTONIUS VEITH
Augustanus, Bibliopola.

Alphabetum VII.

AUGUSTÆ VINDELICÆ.
SUMPTIBUS AUCTORIS.
MDCCLXXXI.

P R Æ F A T I O

Postquam, ab anno 1785. in annum 1790. Volumina seu Alphabeta sex Bibliothecæ meæ Augustanæ confeceram, dubia mentem subiit cogitatio, ut positô calamô ab ista immensi propemodum laboris Opere quiescerem. Ob eam rem Alphabetum sextum tum Supplementis, tum Indice copioso instruxi; ut (si quidem ea cogitatio stare, idque propositum menti maneret) non esset, cur Lectores mei de imperfecto mancôque Opere conqueri possent.

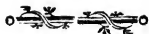
Suadebant autem & ingravescens ætas, quæ, utpote ad sexagesimum vitæ annum proxime accedens, quietem jure quodam suo appetere videtur: et ipsa vastissimi Operis, in quo elaborando solus ego exerceor, magnitudo, ut manum de tabula moverem. Atque ut de postremo dicam; quis est tam stupidus.

ac mentis inops, qui non videat, quales ac quantæ homini, scripta ab aliis rescribere temere atque inconsulto nolenti, sed omnia suis usurpare oculis, coramque inspicere, omnia (quantum id fieri potest) exasciare, polire, ornare conanti in inquirendis ac pervolvendis *Eruditorum*, quos laudare sibi sumit, *Operibus molestiæ subeundæ*: quales ac quanti in recensendis eorundem *Operum* editionibus labores exantlandi: qualia ac quanta in perscrutandis *Vitæ Eruditorum* suorum circumstantiis tædia devoranda sint? Quod si qui existunt, qui hoc laboris genus tenue, nec multa attentione dignum judicent; at certe ii, qui in eodem stadio (litterario nimirum) decurrunt, propriâ docti experientiâ, facile mihi consentient.

Adde varias multasque negotiationis *librariæ*, quibus pro vitæ ab ineunte adolescentia susceptæ ratione distineor, occupationes, omne ferme tempus eruditis laboribus opportunum rapiennes. Ut nihil de ineptis unius alteriusve male docti Critici seu *Ephemeristæ* censuris dicam, quibus fit, ut, unde auctori honor ac laus obtingere deberet, inde probum ac dedecus publicum immerenti a) obveniat; quod futilibus eius-

a) Sunt in manibus meis *Epistolæ Virorum* doctissimorum, ecclesiasticis & Academicis honoribus at-

*eiusmodi criteriis saltem incauti credulique
Lectores a vero facile seducantur.*

*Memoratis caussis permotus telam, quam
cæperam, abrumperere cogitabam. Quod con-
silium meum ubi eruditis amicis meis, Viris-
que verioris ac solidioris doctrinæ aperuisssem,
confestim illi contrà vehementissime me cohor-
tati sunt :*

„ Curriculum, in quod descendissem, stu-
„ diose emetiri ne gravarer, nec laboris mag-
„ nitudine absterreri me paterer. Opus esse
„ tale, quale et patriæ urbi, & meo ipsius
„ nomini apud cordatos omnes haud parum
„ laudis conferret. Floccipenderem insulas
„ quorundam censuras, quippe quorum auc-
„ toritas apud Eruditos jam adeo vilescere,
„ nec injuriâ, cæpisset, ut, quæ ab illis pro-
„ feruntur, parum aut omnino non curet lit-
„ teratus orbis. Servare me utique in Ad-
„ versariis meis adhuc quamplurima hætenus
„ ignota, nova, notatu dignissima, quæ cum
„ Doctis communicarem, Docti maxima
„ cum voluptate excepturi essent. Itaque ho-

(4

„ ras

atque officiis clarorum, tum indigenarum, tum
exteriorum; quibus, quam præclare de meo Ope-
re sentiant, assatim testantur: quibus munitus ego
paucorum Zoilorum distertia facile temno.

„ *ras subsecivas non otio aut quieti, sed Bib-*
„ *liothecæ meæ Augustanæ continuandæ ab-*
„ *solvendæque dicarem, & hoc modo benevo-*
„ *lam litteratæ Reipublicæ expectationem*
„ *complere gnaviter studerem.*“

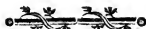
His monitis victus alium animum sumpsi, et ad studia mea me denuo referens decrevi, sex adhuc Alphabeta, seu Volumina adjuvante Deo publicare, sic ut duodecim Voluminibus in lucem editis tota mea Bibliotheca Augustana absolvenda et consummanda sit.

Accipe igitur, Lector benevole! Alphabetum septimum, cuius brevis summa hæc est. Post pauca præmissa, de insignibus illustrissimæ S. R. I. Comitum Fuggerorum Gentis in Rem litterariam Meritis multis ago, quæ Libello singulari anno 1790. impressa, & nobilissimæ Familiæ in mansuram venerabundæ servitutis meæ memoriam dedicata, præsentī Alphabeto repetenda censui, ut, quam late patet negotiatio libraria, perque nostras juxta ac exteras oras, tantæ Gentis gloria diffundatur. Succedit docta Trias Abbatum imperialis monasterii ad SS. Udalricum & Afram, nimirum Bernardus HERTFELDER: Gregorius JOS: & Cælestinus MAYR. Istis Præsulibus comites eunt plures docti Co-
nobi-

nobitæ eiusdem celeberrimi loci, nominatim Corbinianus KHAMMIUS. Ex his omnibus (si bene animum adverteris) quandam veluti memorati monasterii Historiam litterariam per unius et dimidii sæculi spatium, videlicet ab anno 1600. circiter usque in annum 1750. excurrentem, conflari videbis; præcipue si Martinum GUTWILLIG, de quo in Alphabeto I. egi: si Simpertum BERCKMILLER, Gregorium GASTEL, & Carolum STENGELIUM, quos in Alphabeto III. laudavi: denique si junxeris Magnum AGRICOLAM, & Rupertum SEMBLER, quorum in Alphabeto V. memini. Finem facit Biga celeberrimorum Philologorum, scilicet Hieronymus WOLFIUS (Huic Jeremias MARTIUS Medicus, ac Matthias SCHENCKIUS Primarius Scholæ Annæanæ assuuntur) & Guilielmus XYLANDER. Hactenus de præsentis Alphabeto.

Reliquum esse videtur, ut, quibus adjumentis Opus meum hucusque profecerit atque in eam, quâ est, molem excreverit: et quibus in posterum (Haud vana spes est) proficiet, narrem. Præter ea, quæ in Adversariis meis congeffi ipsus, plurima: præter amplissimas commoditates, quas tum Bibliotheca, tum Officina libraria optime instructæ,

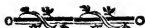

cum fratre mihi communes, offerunt: quatuor potissimum Bibliothecæ sunt, quarum mihi maximus usus fuit. Prima est Bibliotheca inclytissimi Asceterii San - Udalricani, cui, uti & Archivio curandis præfectus P. R. P. Placidus BRAUN b) RRmo, Antistite WICTERPO eximio litterarum Patrono, & qui bunc in abbatiali dignitate proxime præcessit, JOSEPHO MARIA gratiose annuentibus, studia mea omnibus, quibus poterat, modis adjuvit, atque adjuvat. Secunda est Bibliotheca Collegii SS. Salvatoris, ex qua, Superiorum permissu, quam plurimos libros à P. R. charissimo ac germano fratre meo Laurentio VEITH SS. Theologiæ Doctore ac Professore c) inspiciendos atque utendos habui.

Ter-

b) Vir hic indefessæ diligentiae, et elegantioris litteraturæ sedulus cultor famam, quam sibi in orbe litterato editâ Notitiâ historico - litterariâ de Libris ab artis typographicæ inventione ad annum 1500. impressis, in Bibliotheca monasterii SS. Udalrici & Afra, Augustæ extantibus in 4to. peperit, augere pergit alteram luci dans Notitiâ historico - litterariam, videlicet de Codicibus MSSis in eadem Bibliotheca asservatis: cuius Volumen I. anno 1791. sumptibus Fratrum VEITH, Augustæ, in 4to. prodivit.

c) Is in Societate, cui se addixerat, Humaniora, Philosophiam ac Theologiam pluribus in locis docuit publice; et in Universitate quidem Ingolstadtien.

Tertia est Bibliotheca civica, quam fidei succreditam habens Vir perdoctus Hieronymus Andreas MERTENSIVS Rector Annæanus mihi multimodis, ac humanissime opem navavit. Quarta est Bibliotheca Pollingani in Bavaria monasterii, cuius eruditissimus juxta ac reverendissimus Præpositus FRANCISCVS libros, quotquot aut necessarii mihi aut utiles erant,

dienſi quatuor annos, Philosophiam: quinque vero cum moralem, tum dogmaticam Theologiam tradendo consumpsit, aliis adhuc annis quatuor in Collegio Societatis Ingolſtadiano Præfectum studiorum agens. Edidit hæcenus ſequentia: I. Diſſertatio de Primatu & Infallibilitate Romani Pontificis, in 8o. Auguſtæ. 1781. II. Edmundi Richerii, Doctoris Pariſini, Syſtema de eccleſiaſtica & politica Po-teſtate, ſingulari Diſſertatione confutatum. in 8o. Ibidem, 1783. III. De gemina Deleſtatione, cœleſti ac terrena, relative victrice. in 8o. Ibidem. 1785. IV. Scriptura ſacra contra Incredulos propugnata. in 8o. Ibidem. Pars I. 1789. Pars II. 1790. Pars III. 1791. A Pentateucho — uſque ad Libros II. Eſdræ, incluſive. Nunc in patrio Lycæo theologicas proficitur diſciplinæ, tertio jam ob alias Lucubrationes theologicas, et recentiffime ob Scripturam ſacram contra Incredulos propugnatam, apoſtolicis ſummi Pontificis noſtri PII VI. Litteris clementiſſime dignatus: abſolvendo Operi ſuo ſcripturiſtico intentus: quod elaborare jam tum meditabatur, cum Anglipoli, ſtudio generali præfectus, Societatis Scholaſticis Scripturam ſacram per integrum quadriennium, privatim prælegendo, expoſuit.

erant, transmitti benignissime indulſit. Neque laude ſua fraudandus eſt Georg. Guilielmus ZAPFIUS Conſiliarius intimus Moguntinus &c. qui ex inſtruſtiſſima Bibliotheca ſua litteraria incoepta mea magnopere ſecundavit. Quibus omnibus ac ſingulis uti plurimas grates debeo; ita plurimas hoc in loco, ac publice perſolvo.

Hæc ſunt, Leſtor! quæ te in præſentiarum monere debui. Vale. Scribebam Calendis Januarii, anni M. DCC, LXXXXI.

AUCTOR.

Nomi-

Nomina eorum ,

Qui hoc *Alphabeto VII.* continentur.

Obſerva , Lector ! eos Scriptores , qui *peculiari Paragrapho* laudantur , litteris majusculis : eos vero , qui duntaxat in tranſitu , aut per modum brevis *Notæ* memorantur , litteris minusculis exprimi.

	Pag.
ANONYMUS <i>Ord. Carmelit.</i> circa annum 1410.	I
<i>Berckmar</i> (Reginbaldus) <i>ad SS. Udalricum & Afram.</i>	142
BRANDEN (<i>Georgius</i>) J. V. D.	I
<i>Durner</i> (<i>Cælestinus</i>) <i>ad SS. Udalricum & Afram.</i>	120
<i>Fesenmayr</i> (<i>Leonardus</i>) <i>ibidem.</i>	121
<i>Fischer</i> (<i>Sympertus</i>) <i>ibidem.</i>	105
FUGGERIADÆ <i>Gentis Merita</i> litteraria universim ſpectata.	I
FUGGERUS (<i>Raymundus</i>)	II
<i>Huius Poſteri.</i>	
JOANNES JACOBUS.	17
GEORGIUS.	29
UDALRICUS.	33
SIDONIA ISABELLA.	42
PHILIPPUS EDUARDUS.	44
FUGGERUS (<i>Antonius</i>)	51
<i>Huius Poſteri.</i>	
MARCUS Duûmſvir Auguſtanus	65
OTTO HENRICUS Bellidux.	75
JACOBUS Epiſcopus Conſtantiensis.	79
<i>Fuggerus</i> (<i>Antonius</i>) alius.	86
<i>Fuggerus</i> (<i>Albertus</i>)	87
<i>Fuggerus</i> (<i>Chriſtophorus</i>)	87
<i>Fug-</i>	

	Pag.
<i>Fuggerus</i> (Sigismundus Fridericus)	
<i>Episcopus Ratisbonensis.</i>	- 88
<i>Fuggerus</i> (Anton. Ign. Joseph.) <i>Epi-</i>	
<i>scopus Ratisbonensis.</i>	- 88
<i>Fuggerus</i> (Philippus Carolus)	- 92
<i>Gansler</i> (Rupertus) <i>ad SS. Udalri-</i>	
<i>cum & Afram.</i>	- 144
HERTFELDER (Bernardus) <i>Abbas ibidem.</i>	93
JOS (Gregorius) <i>Abbas ibidem.</i>	- 115
KHAMM (Corbinianus) <i>Cœnobita ibidem.</i>	124
<i>Kistler</i> (Benedictus) <i>Cœnobita ibidem.</i>	141
<i>Kistler</i> (Romanus) <i>Cœnobita ibidem.</i>	103
MARTIUS (Jeremias) <i>Medicus Augustanus.</i>	205
MAYR (Cælestinus) <i>Abbas San-Udalricanus.</i>	145
<i>Möhner</i> (Reginbaldus) <i>Cœnobita ibidem.</i>	106
<i>Pfeiffer</i> (Petrus) <i>Cœnobita ibidem.</i>	113
<i>Planck</i> (Fridericus) <i>Cœnobita ibidem.</i>	114
<i>Ruepp & Falckenstein</i> (Benno Comes de)	
<i>Cœnobita ibidem.</i>	- 139
SCHENCKIUS (Matthias) <i>Primarius Scho-</i>	
<i>læ Annæanæ</i>	- 216
WOLFIUS (Hieronymus) <i>Philologus.</i>	- 153
XYLANDER (Guilielmus) <i>Philologus.</i>	- 224
ZIEGLERUS (Hieronymus)	- 253
<i>Zoller</i> (Josephus) <i>Præpositus Cœnobii</i>	
<i>Liedzheimensis.</i>	- 151

ANONYMUS *Ord. Carmelitarum*,
circa annum 1410.

De hoc *Bibliotheca Carmelitarum*, in folio *Aurelianus* excusa, sequentia memorat.

„ *Theologus & Historicus* scripsit latine : *Septem Capitula de Religione FF. Carmelitarum Lib. I.*
„ qui asservatur in amplissima *Bibliotheca publica Augustæ Vindelicorum*; uti colligit *Ludovicus JACOB* (in *Bibliotheca Carmelitana MSS.*) ex *Catalogo Bibliothecæ Augustanæ*, ab *Elia EHINGERO*,
„ in folio , edito a). *Quædam de Origine Carmelitarum. MSS.* *Sermonem de novo Anno, & de pluribus Sanctis. MSS.* *Auctoritates quasdam ex Jure decerptas. MSS.* *Sermonem pro commendatione animæ cuiusdam Principis defuncti. MSS.* *Legendam de S. Alberto Carmelita. MSS.* *Sermones de Confessione, M. Thomæ Hasselbach. MSS.* *Casus papales & episcopales. MSS.* Hic *Anonymus* claudit anno Christi 1410. teste *Ludovico JACOB*,
„ l. c. p. 27.“

a) Ibi vide pag. 132.

BRANDEN (*Georgius*)

Juris utriusque Doctor, Presbyter *Eichstettensis*, inter Canonicos cathedralis Ecclesiæ *Augustanæ* anno 1591. adlectus, edidit nobilissimum *Traclatum* hœc titulô :

Super Concordatis inter S. Sedem apostolicam & inclytam Nationem Germaniæ Collectanea omnibus Germanis cognitu necessaria; ipso Textu Concordatorum a mendis diversarum Editionum studio
Bibl. August. Alph. VII. A se

se expurgato. in 40. Romæ. 1600. Iterum Coloniae. 1694. Dicavit Cardinali Cynthio ALDOBRANDINO, scribendi meletematis causam hîsce verbis pandens: Dum super Concordatorum observantia cum multis doctrina conspicuis viris non raro per Germaniam colloquia conferrem, plures (inter quos cum primis fuit D. Joannes Hilteprandus MECKERUS, superioribus annis Eustetenſium Episcoporum Cancellarius integerrimus, nunc S. C. M. ab arcanis consiliis &c.) à me incorruptum tenorem eorundem Concordatorum petierunt. Quibus aliter satisfacere non potui, quàm transmittendo Colonienſe non tamen sine mendis impressum exemplar: cum simul viderem passim per Germaniam corruptissima extare exemplaria, quædam impiis glossis perversorum hominum, quædam alias sic inversa, ut quibusdam omnia in sinistrum sensum detorquentibus, plerasque rite factas Apostolicas Provisiones, ex ipsismet Concordatorum male acceptis verbis, impugnandi esset occasio. Ab eo tempore cogitavi operæ pretium fore, si dicta Concordata, adjunctis aliis ad ea pertinentibus Apostolicis Constitutionibus, magis correctæ prodirent: Utque in hoc laborem aliquem pro mea tenuitate impenderem, sæpius exoptavi tempus opportunum, quod in turbulenti huius sæculi procellis (quibus ego ultra modum exagitor) hucusque habere non potui. Cum tamen nuper Romani calores me angusto cubiculo inclusum detinerent, mihi que expedandum esset, donec viderem Decretum in causa mea, (cuius primum initium fuit impetratio certorum Beneficiorum vigore dictorum Concordatorum seu alias in Curia vacantium) quicquid super Concordatis huiusmodi inter scripturas meas, et in Bullario Romæ impresso reperi, parvo hoc Libello conscriptum, pro omnium Germanorum majori commodo, typis recudendum dare decrevi. . .

FUG.

FUGGERIADÆ GENTIS

MERITA LITTERARIA

UNIVERSIM SPECTATA.

Cætera inter, quibûs FUGGERORUM Gens illustrissima à vetustis refulget temporibus, ornamenta haudquaquam infimum locum tum scientiarum amor: tum amplissimum patrocinium, quod nobilissima ista familia litteris ac litteratis *) prolixè impendere dignata est, sibi vindicare dignoscuntur.

Hinc optimo consilio & conatu maxime laudando factum, vt *Jacobus BRUCKERUS* a) Vir in
Histo-

*) Lege *Georg. HENISCHII* dedicationem, quâ *Hesiodum* a se anno 1580. editum *Christophoro FUGGERO*, *Kirchbergæ* et *Weillenhorni Comiti*, sacravit.

a) Vide *Miscellanea Histor. philos. crit. litterar.* ab eo edita. 1748. in 8o, pag. 391.

Historia litteraria versatissimus, *Gentis Fuggeriæ Merita in litteras brevi commentariolo illustrata* litterato orbi proposuerit. Divisit autem is memoratum *Commentariolum* in duo potissimum capita: in quorum primo FUGGEROS, qui Musis litârunt ipsi, paucis enumerat: in *secundo* vero, quatuor maxime eisdem modis Rempublicam litterariam juvasse, docet. Sunt hi:

I. *Gazophylacium*, quod advectis ex toto propemodum orbe, præcipuè *Græcia & Sicilia*, rarissimis Antiquitatis monumentis æreis, lapideisque, & pretiosis Numismatibus condiderunt: in cuius laudes quin excurreret *Beatus RHENANUS b)*, continere se nequit.

II. *Bibliotheca* impensis fidem ferme superantibus vix non ad regium splendorem evecta, in qua Libri rarissimi, varia nascentis typographiæ cimelia, Codices manuscripti plurimi magno ære, præcipue per *Joannem DORSCHWAMUM*, *Fuggeranarum rerum in Aula Cæsaris atque in Oriente* Procuratorem, redempti servabantur: cuius laudes *Hieronymus WOLFIIUS c)*, eidem curandæ præfec-

b) In *Centuria Epistol. philolog. d. GOLDASTO* edita, p. 210.

c) Huius *Vitam in Alphabeto VII. mæ Bibliothecæ Augustanæ* do, ex qua ipsa, quæ huc pertinent, curiosus

fectus, luculento *Carminē d)* cecinit: ex qua, tanquam litterario quodam armamentario præstantissima veterum Scriptorum Opera à Viris eruditissimis in lucem communemque usum (FUGGERIS non solum benigne annuentibus, sed & omni ope atque opera docta ista consilia fulcientibus) protracta *d)* fuisse, nemo ullus est, qui ignoret.

III. *Stipendia Viris & Juvenibus doctis suppeditata*, de quibus PANTALEO *f)* scripsit: nullam fere per Europam exstitisse Academiam, in qua non FUGGERORUM alumni diligentem litteris operam impenderit, & in Viros maximos evaserint: de quibus docti illorum temporum Viri *g)* in *Nuncupatoriis* suis grata mente affatim testari, minime omiserunt.

A 3

IV.

fos Lector intelliget. Conferri etiam poterit LAMBECIUS in *Comment. de Biblioth. Vindobon. T. I. II. VII.*

d) Vide *Nicephorum GREGORAM* à WOLFIO editum, in *Epilog. Byzantin. Historiæ.*

e) Ut exemplis agam; ex *Bibliotheca Fuggerana* prodierunt *Zonaras, Nicetas Acominata, Cedrenus, Nicephorus, Gregoras, Inscriptiones sacrosanctæ Vetusstatis.*

f) In *Prosopographia, T. III. p. 317.*

g) Inter *Adolescentes*, FUGGERORUM singularem munificentiam expertos, nominare mihi licet Laurentium Gryllum *Medicinæ Doctorem*, de quo vide *Annales Academicæ Ingolstadiensis. T. I.* Hieremiam Martium Medicum, cuius *Vitam* in *Alphabeto VII. mæ Bibliothecæ* exhibeo. Joannem Ulricum Rumlerum Medicum, de quo in *Alphabeto VI. Bibliothecæ mæ Augustanæ* egi. Georgium Sigismundum Selaium, maximi nominis Virum, & S. R. L. Procancellarium, cuius gesta & scripta in *Alphabeto*

IV. *Vis exempli & adhortationum*, quibus FUGGERI alios Optimates, vel necessitudine vel amicitia conjunctos sibi, ad similia audenda, & patrocinium Musis præstandum incitaverunt.

En summam *Commentarioli Bruckeriani*; quem hoc loco rescribere nec libet, nec juvat. Aliâ igitur viâ incedendum mihi esse judicans, FUGGEROS & FUGGERAS, quotquot ex hoc nobilissimo stemmate eruditionem propius sectati, vel editis in publicum proprio Marte ingenii monumentis spectabiles sese orbi erudito fecerunt: vel operibus alienâ curâ in lucem productis, aut aliis modis, singularem *Mecænatum* laudem affecuti sunt, genealogica serie commemorabo. Quo in negotio ita me gerere constitui, ut principales solummodo *Vitæ* illorum *circumstantias* breviter narrem: omissis deinde eorundem politicis ac militaribus laudibus, quas aliis maiore ingenii dexteritate præditis memorandas relinquo, *litterarias* duntaxat multo fusiore, ac BRUCKERUS fecit, lammo

phabeto V. Biblioth. August. descripsi. Quis reliquorum numerum ineat? In cætu doctorum Virorum, *Fuggerranus* liberalitate adjutorum, sunt *Apianus*, & *Amantius*. *David Hoeschelius*, de quo vide *Alphabetum VI. meæ Biblioth. August.* p. 36. *Cyprianus Leovitius* Mathematicus egregius. *Otmarus Luscinus* græce hebraiceque doctissimus. *Hieronymus Wolfius* atque *Guilielmus Xylander* celeberrimi Philologi, & quos mox laudatus *Wolfius* in *Nuncupatoria* ad *Zonaram* ipse appellavit, *Carinus*, *Tonnerus*, *Streitus*, *Siphanus*, & sexcenti alii.

lamo perscribam. Fietque id à me eò libentius, quod post *Joannem FUGGERUM*, qui primus civitatis jura *Augustæ* consecutus esse traditur, ex eadem dehinc urbe Gens ista, per regnum *Germanicum* vniversum togâ sagóque inclytissima, ad summum Reipublicæ ecclesiasticæ, civilis, ac literariæ bonum omnis promanârit.

Quòd ipsum ut à te melius intelligatur, Lector benevole! scias velim: *Georgium FUGGERUM h)* prædicti *Joannis* nepotem, *Jacobi* autem *FUGGERI senioris*, annò 1469. morte defuncti, filium reliquisse post se *tres* filios.

MARCUM. RAYMUNDUM. ANTONIUM.

MARCUS, statum ecclesiasticum amplexus, *Romæ* anno 1511. e vivis excessit, ibidemque in *Eccllesia S. Mariæ de anima* Germanorum hospitali, ad aram *S. Marci* humatus est, addito sequenti titulo marmoreo:

A 4.

HIC

h) De hoc BRÜCKERUS l. c. p. 294. in hæc verba scribit: Divitiis & possessionum multitudine clarissimus evlescere fortunæ munera recte censuit; nisi animi nobilitarentur & inclarescerent ingenii thesauris. Itaque totus disciplinis optimis immersus, eò rerum usu & experientia, ea doctrinæ elegantia enituit, ut in aula *Maximiliani I.* præter nobilitatis axiomata, *Consiliarii dignitatem*, & in *Curia Romana*, favente *Leone X. Equitis aurati*, Comitisque *S. Palatii Lateranensis* ornamenta acciperet, dignus, qui, ob condita *ptochotropæa* & stipendia *Eruditis*, destinata aternâ famâ viveret.

HIC JACET

R. D. MARCUS FUGGER

AUGUST. PROTONOT. AC SCRIPTOR APOSTOLICUS,

JURIS DIVINI LICENTIATUS,

RATISPONEN. S. GERMANI ET MAURITII SPIREN.

S. JOANNIS NOVI MONASTERII HERBIPOLEN.

S. STEPHANI BAMBERGEN.

S. PETRI IN PERLACO AUGUSTEN.

ECCLESiarUM PRÆPOSITUS,

ET

S. SEPULCHRI DOMINICI LIGNICEN.

VRATISLAVIENSIS DIOECESIS, ARCHIDIACONUS.

QUI VIXIT ANNOS XXVIII. DIES XXI.

OBIIT XXVII. OCTOBRIS. MDXI.

Fuit teste KHAMMIO ⁱ⁾ omnibus naturæ fortunæ-
que bonis cumulatifsimus; sed, cum à præstantif-
simæ utriusque laudis fastigio *ob divinum, quo pol-
lebat, ingenium* proxime abesset, fati importuni-
tate, omnibus lugentibus, in florenti ætate subla-
tus est.

Liceat mihi paululum vagari, &, ne quid eo-
rum, quæ ad litterariam Gentis *Fuggericæ* glo-
riam faciunt, prætermisisse arguar, alium MAR-
CUM commemorare, præfato *Marco* tempore qui-
dem anteriorem, dignitate vero parem aut etiam
supe-

ⁱ⁾ In *Hierarch. August. P. II. Colleg. p. 280.* ubi ta-
men annus emortualis in mendo cubat.

superiorem. Hic anno 1448. patre *Jacobo seniore* genitus, brevi vitæ cursu perfunctus, *Romæ*, non sine suspitione finistri accidentis, mortalitatem explevit. Sepultus in dicta Ecclesia *S. Mariæ de anima* non minus honorificum, quam notabile epitaphium accepit sequens :

HIC JACET

VENERABILIS D. MARCUS FUGGER

DE AUGUSTA,

CANONICUS AUGUSTEN.

B. MARIE RATISPONEN. ET S. JOANNIS FRISINGEN.

ECCLESIARUM PRÆPOSITUS, DECRETORUM
LICENTIATUS, MAGISTER REGISTRI SUPPLICATIONUM,
SCRIPTOR, ET HUIUS HOSPITALIS
PROVISOR.

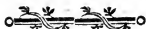
QUI ÆTATISSUÆ XXX. ANNORUM, XXIII. DIERUM,
OBIIT DIE XIX. APRILIS.

ANNO SALUTIS MCCCCLXXVIL.

Fuit MARCUS hic anno 1474. Canonicus cathedralis Ecclesiæ *Augustanæ* à *Sixto IV.* Pontifice maximo nominatus ; sed contra nitente *Capitulo* ab eo Canonicatu, vi *sanctionis capitularis*, cives Augustanos eorumque filios e gremio eius Ecclesiæ excludentis, impeditus ; de quo vide KHAMMIUM, *l. c. p.* 258. Confer quoque *Georgii BRANDEN Collectanea super Concordatis*, *p.* 41. 42. ubi is in laudem tum huius, tum præcedentis MARCI

A 5.

sequen-

sequentia addit: *Ecce! Quales olim fuerint Germani Curiales. Tales virtuosi & patriam & mundum illustrabant. . . . Et virtus illorum merebatur, ex Dispensatione apostolica, tot Præpositurarum ac dignitatum esse possessores.*

Verum ut revertar, unde digressus sum, nimirum ad RAYMUNDUM & ANTONIVM supra nominatos — Hi ductis uxoribus Gentem *Fuggeranam* propagavêre: quæ, ex eo tempore in duas principales divisa stirpes, adhucdum in Imperio *germanico* efflorescit. Ob eam rem, ut ordine procedam, primô locô de *Raymundo* & eius Posteris, secundô autem de *Antonio* & Posteris eiusdem dicam.

Antequam autem ad dicendum aggrediar, etiam istud præmonitum te velim, Lector benevole! me, ex immensa litterariorum, quibus familia FUGGERIANA celebre sibi nomen peperit, meritum copiâ, pauca duntaxat (veluti speciminis loco) adducere, ex quibus de reliquis rectum aptumque iudicium feras: cùm, omnia adducere quisquis velit, vix dicendi initium, finem vero nullum inventurus sit.

RAY-

I.

RAYMUNDUS FUGGER,
POSTERIQUE EIUS:

VIDELICET

1. JOANNES JACOBUS.
 2. GEORGIUS.
 3. UDALRICUS.
 4. SIDONIA ISABELLA.
 5. PHILIPPUS EDUARDUS.
-

FUG-

FUGGER (*Raymundus*)

Georgio patre , matre *Regina Im - Hof* procreatus , primam lucem anno M. CCCC. LXXXIX. die 24. Octobris aspexit. Is in juventute diversas regiones obivit , ex quibus cūm , singulari linguarum cognitione optimisque artibus præclare eruditus , domum redivisset , in *Hungariam* , *Bohemiamque* abiit , Aulam cæsaream secuturus. In hac postquam aliquanto tempore substitisset , anno ætatis vigesimo tertio *Catharinam Thurzoniam* , Baronis & *Bethlehemsalva* filiam , *Alexii Thurzonii* regii in *Hungaria* Gubernatoris sororem , uxorem duxit , celebratis *Cracoviæ* nuptiis ad diem 6. Junii 1512.

Abs *Carolo V.* Cæsare , cui a *Consiliis* fuit (quod munus etiam apud *Ferdinandum* regem gessit) in numerum & statum *Baronum* ac *Comitum S. R. I.* adlectus , præclarisque privilegiis donatus fuit. Bona sua novis prædiis & ditionibus magnopere auxit. Demum naturæ debitum in arce *Mickhusana* anno Christi 1535. die 3. Decembris , ætatis 47. exsolvit , deportatusque *Augustam* , in æde *D Annæ* sepulchro conditus est , adposito sequenti Epitaphio :

D. O. M.

RAYMUNDO FUGGER EXIMIA INTEGRITATE , AC
MUNIFICENTIA INCOMPARABILI : OPTIMARUM
AKTIUM ATQUE RERUM ANTIQUARUM AMAN-
TISSIMO : STUDIOSORUM AC EGENORUM PATRO-
NO ET MECÆNATI UNICO : INGENTI RELICTO
SUI DESIDERIO MAGNOQUE OMNIUM LUCTU
EREPTO V. FILII MOESTISSIMI PARENTI PIEN-
TISSIMO MONUMENTUM HOC P. E. P. MORITUR
ANNO

ANNO SALUTIS 1535. DIE 3. MENSIS DECEMBRIS
IN ÆDIBUS MYCONIS, QUAS EX FUNDAMENTO
PROPRIO ÆRE CONSTRUXIT, RELATO CADAVE-
RE IN HOC FAMILIAE SEPULCHRUM.

Nostrum inter Scriptores, *Geometriae* & cum
hac cohærentium scientiarum studio celebres, lau-
dat Jo. Andr. FABRICIUS a). *Bibliothecam*, ab
avo conditam, cum fratre Antonio incredibili sump-
tu ad maximum splendorem evexit. Primus Ci-
meliarchii Fuggeriani fundamenta posuit, insigni
Monumentorum veterum ex *Græcia*, *Asia minore*,
Sicilia, *Italia*, *Hispania* adparatu comportato *) :
ex quo sequentia publici juris facta sunt :

1. *Inscriptiones sacrosanctæ Vetusstatis*, non illæ
quidem Romanæ, sed totius fere Orbis, summo stu-
dio, ac maximis impensis terra marique conquistæ,
feliciter incipiunt. Magnifico Viro D. Raymundo
FUGGERO, Inuictissimorum Caesaris Caroli V. ac
Ferdinandi Regis. & Consiliis, bonarum litterarum
Mecænati incomparabili Petrus APIANUS Mathema-
ticus Ingolstadiensis, & Bartholomæus AMANTIUS
Poeta DED. in folio. Ingolstadii, in Ædibus APIA-
NI M. D. XXXIII.

Quamvis Opus hoc non ex toto b) *Raymun-*
do nostro in acceptis referri debeat, tam magnam
ta-

a) In *Abriss einer allgemeinen Historie der Gelehrtheit*,
T. III. p. 356.

*) Ob hoc ipsam, nostrò seculò, Petrus BURMAN-
NUS in *Præfat. ad Jani Gruteri Inscriptiones*. fol. *Am-*
stelodami. 1707. debitis laudibus afficere *Nostrum*, mi-
nime intermisit.

b) Inseruit namque huic Operi APIANUS etiam ea
Monumenta, quæ Joannes COLERUS (De hoc egi in
Alphabeto IV. meæ Bibliothecæ August.) Joannes Gui-
lielmus & LAUBENBERG, Eques Sæuicus : Bilibaldus
PIRCKHAMERUS Norimbergensis communicarat, aliæque.

tamen in eo partem habuit Heros noster, ut nominati duo Editores in hæc verba scribere minime dubitarent: *Quid non, quæso! in hoc Opus erogasti? Quid unquam abs te vel mihi (Amantio) vel Apiano petatum est, quod non summa animi alacritate contuleris, plura daturus, si petissemus? Sed ne modum in petendo excederemus, et tua immensa liberalitate abuteremur, curæ nobis ambobus fuit. Subministrata est non tantum pecunia ad excudendum; sed et benignissime, quæ vel terræ vel maris conquiri procurasti, collata sunt, imo & studio tuo effugiata. Atque hoc omne tibi cedere plane volumus, nos non aliud desideramus, quam, ut capisti, ita nos ambos ames ac diligas. Tuum enim est, quod in medium produximus: tua tibi reddimus, quæ imprimenda demandasti: pro nostris laboribus abunde abs te satisfactum esse profitemur. Asserimus præterea, nos esse in ære tuo, & inter tua nomina. Hoc nostrum officium exigeret toti orbi manifestum facere; si quid eloquentiæ aut rectæ eruditionis in nobis esset, quantum virtus tua mereretur, cuius studio & diligentia sacrosancta hæc vetustatis monumenta in lucem prodierunt. Atque hanc gloriam non tantum debent vivi, qui ob veterum exempla, quæ hic legere licet, ad virtutem non melius incendi possunt; quam etiam prisca, quorum gloria ob rerum bene gestarum seriem modo reuiuiscit &c.*

Iidem Editores, eodemque loco doctrinæ Nostræ, eiusque erga Litteratos benevolentia sequens perhibere testimonium, nequaquam omiserunt: *Quæ in te lateat eruditio, quibus præceptoribus & puero usus sis, & quantum præstare omnibus bonis disciplinis queas, eorum iudicio committimus, qui quo-*

quotidie suos tibi labores inscribunt; quod equidem nunquam facerent, nisi et te excellentem esse bonis in artibus, perspectum haberent. De favore in Doctos omnia plena sunt. . . . Nimis longi essemus, si hic recensere velimus, quibus muneribus Litteratos exornes: quot quantasque in eos divitias profundas? Qui malis etiam Versibus nomen tuum onerant potius, quam honorant, nullum à te indonatum dimittis. Quid dicamus de magno illo ERASMO c)? O bone Deus! Quam amas illum, cum fratre tuo (Antonio) Viro prudentissimo ac optimo, ut alios taceamus &c.

Opus hocce Inscriptionum perrarum est, uti monent, qui de Libris rarioribus commentati sunt, hosque inter CLEMENT d) dicens: Comme Remond FUGGER avoit fourni à P. APIEN, & à B. AMANTIUS la plupart de ces Inscriptions, qu'il avoit fait venir à grand frais de toutes les parties du monde: et qu'il leur avoit même avancé des sommes assez considérables, pour mettre cet Ouvrage en lumière: ils le lui ont consacré par une belle Épître dédicatoire. . . . Cependant il ne faut pas s'imaginer, qu'ils fussent uniquement redevables de ces Inscriptions au dit FUGGER, comme on le debite ordinairement. La fin de cette Épître nous apprend le contraire. . . . Ensuite viennent les Inscriptions tirées de l'Espagne, de la Gaule cisalpine, de l'Italie, de l'Illyrie, de la Dalmatie, de la Carniole, de l'Allemagne, de la Hongrie, de la Grèce, de l'Asie, & de l'Afrique. Comme il ya plus de 200. ans, que cet Ouvrage a été imprimé; & qu'il n'y en a qu'une seule édition: & qu'elle a été faite dans la maison d'

c) Roterodamo nithirum.

d) In Bibliothèque historique & critique, T. I. p. 403.

à APIEN & à ses fraix, quoiqu'il ait emprunté l'argent de Remond FUGGER, il s'en suit, qu'il ne peut pas être commun e).

II. *Itinerarium*, das ist: *Historische Beschreibung* weyland H. Georg von EHINGERN *Reisens* nach der *Ritterschafft* vor 150. Jahren in 10. unterschiedliche Königreichen vollbracht, nebst beygefügtten *Contrafacturen* der *Potentaten* und *Könige*, an welcher Höfe diser Ritter sich begeben, dero königlich Personen bedient und besucht, auch nach ihrer *Tracht* und *Gestalt* eigentlich abmahlen lassen. Aus Reimund FUGGERN *Musæo* colligiert, und von Dominico CUSTODE in Kupfer gestochen. in folio. Augspurg. 1610. Vide *Thesaurum bibliothecalem P.I.* p. 127. ubi *Opus rarissimum*, et ob elegantes icones magni æstimandum esse affirmatur.

In *Musæo Mazzuchelliano*, seu *Numismatibus Virorum doctrinâ præstantium*, Tom. I. Tab. LIII. duo occurrunt *Numismata* ad *Nostrum* spectantia. *Primum* de *Liberalitate Raymundi* testatur, exhibens

e) Hæc latine sic reddas: Quemadmodum R. FUGGERUS Apiano & Amantio maximam harum *Inscriptionum* per omnes orbis regiones magnis sumptibus conquistatarum partem communicavit: immo et pecuniæ summam satis notabilem ad *Opus* edendum eisdem suppeditavit; ita hi illud pulchra *Epistola nuncupatoria* FUGGERO dedicarunt. Interim credas cave, eos soli FUGGERO has *Inscriptiones* acceptas referre debuisse, ut plerumque creditur; nam aliter se rem habere, epilogus *Nuncupatoriæ* nos docet. . . Succedunt *Inscriptiones* ex Hispania, Gallia cisalpina, Italia, Illyria, Dalmatia, Carniola, Allemannia, Hungaria, Gracia, Asia & Africa collectæ. Cum anni plusquam ducenti abierint, ex quo *Opus* hoc excusum fuit: cum non nisi semel editum sit, idque ex ædibus, & sumptu Apiani, etsi is argentum mutuum à FUGGERO acceperit, consequens est, illud obvium ac frequens esse haud posse.

bens *Nostri* effigiem cum inscriptione: *Raymundus Fugger August. Vind. Ætatis XXXX.* in averfa autem parte *Liberalitatis* symbolum conspiciendum dâns cum lemmate, quod sibi *Noster* adoptaverat, sequenti: *Pudeat, Amici! diem perdidisse.* Numisma secundum, cuius significationem divinare nequeo, repræsentat *Nostrium* cum inscriptione: *Raymundus Fugger August. Vind. Ætatis XXXX.* In averfa parte conspiciuntur gentilitii quidam umbones, adscripto lemmate: *Nihil ex omni parte beatum. MDXXX.*

Vitum BILDIVM Cœnobitam *San- Uaalricanum*, Virum *Matheſeos*, aliarumque scientiarum valde peritum multâ benevolentia, una cum fratre *Antonio*, complexus est. Unde et *Vitus*, gratam mentem ostensurus, quædam suorum meletematum mathematicorum eidem transmisit; de quibus vide *Alphabetum I. Bibliothecæ meæ Augustanæ*, p. 25. 26. Similiter *Otmarus LUSCINIUS*, ipectatissimæ doctrinæ Vir, *Nostrium* cum fratre *Antonio*, *Pſalterium* linguâ vernaculâ editum dedicando, honorandum duxit. Præterea *Nostri* inunificentiam, aliasque virtutes prædicandas sibi sumpsit insignis Mathematicus, *Martinus FURTENBACHIVS*, qui *Sphæram* ingentem admirandi prorsus artificii (totius Universi machinam tam ætheream quam elementarem accuratissime exhibentem) quæ inter præcipua *Bibliothecæ Cæsareæ* ornamenta jure ac merito numerata fuit, *Nostro* dedicans ac offerens, sequentem eidem epigraphen scripsit: *Viro magnifico D. Raymundo Fuggero, invictiss. Caroli V. Imperat. & Ferdinandi I. Regis Roman. à Consiliis, prudentissimo, Studioforum Mecænati, pauperum Christi asylo cantatissimo Martin.*

FUR

FURTENBACHIUS *Abusiacus*, *Astrophilus*, typum hunc cosmographicum universalem composuit atque dedicavit. Anno & nato Christo M. D. XXXV. Hæc quidem LAMBECIUS in *Comment. de Biblioth. Vindobon. T. I. p. 142. 143.* quem vide nouiter editum abs Adamo Francisco KOLLARIO.

I.

FUGGERUS (*Joannes Jacobus*) patre Raymundo FUGGERO, matre Catharina THURZONIA anno 1516. die 20. Decembris ortus, & præclara parentis vestigia strenue secutus est. Itaque, annis auctus, in peregrinas abiit oras, ut animum optimarum artium & linguarum scientia excoleret, alius unâ cum fratre Georgio, de quo mox dicam, præceptore Christophoro Hagero Iurisconsulto. Nec contemnendum in litteris profectum fecisse Nostrum, testis est Viglius ZUICHEMUS, qui proin eundem de parentis obitu consolans vehementer est cohortatus, ut *Musas in omni vita coleret; semper litteris aliquid temporis decidere licere; latinæ linguæ scientiam sedula cum Viris doctis exercitatione conservaret; & scribendis latinis litteris amicorum, quos in Gallia vel Italia nosse cœpisset, amicitiam augeret: quod splendidæ fortunæ, quæ ei adesset, nullum maius ornamentum litteris esse queat; sic mutuam, quam ex liberalibus studiis contraxissent, amicitiam inter utrumque statuminandam fore.* V. Pappendrecht *Analecta Belgica. T. II. P. I.* ex quibus etiam discimus: Nostrum per studiorum tempora Bononiæ cum Wiguleio HUNDIO, Biturigibus cum Alberto BOSCH, præceptore Alberti Bavari; & (haud dubie) cum Joanne Secundo MARIO familiariter vixisse — Sed ad reliqua Vitæ Nostræ pergo.

B

Ita.

Itaque Patre anno 1535. supremis fati functo, aulam cæsaream secutus, anno 1540. die 21. Junii cum *Ursula ab Harrach*, *Leonardi Harrachii* filia, annos 18. nata, nuptias celebravit frequentissimi admodum Comitum, Baronumque concursu. Etenim non solum quidam Nobilium ad condecoranda Solennia à Regia Majestate submissi fuerant: sed etiam supremo Aulæ Magistro D. *Wilhelmo de Ragendorf* in mandatis datum fuit, ut Paranymphe vices regio nomine obiret. Venit posthæc *Noster Augustam*, ibique longiori tempore mansit. Fuit *Carolo V. Ferdinando*, & *Maximiliano II.* Imperatoribus à Consiliis. Anno 1542. vigente adhuc dum tribunitio Regimine, in Senatum adlectus, quin etiam inter ærarii publici Præfectos annumeratus fuit, quadriennio post (1546.) cum reliquis FUGGERIS *Passavium*, quod *foedus Smalcaldicum* abhorrerent, secedens. Anno autem 1548. *Carolo V.* Regimen tribunitium abrogante & Patritiorum Ordini clavum Reipublicæ *Augustanæ* postliminiò restituente, Consul aut (si mavis) *Civium Magister* renunciatus: eoque munere per paucos annos gesto, in *Septemvirum* collegium assumptus est. Cum apud *Albertum*, Bavarorum Ducem, gratiâ amplissima polleret, anno 1559. effecit, ut Civitatis limites, adjecta etiam jurisdictione, extenderentur.

Quinquennio ante, quam hæc gesta sunt (1554.) *Ursulam Harrachiam* morte sublatam sepulchrò, quod sibi suisque in templo Patrum Ord. *Prædicatorum* fieri curaverat, ad diem 18. Septembris condidit addito singulari Epitaphio, quod apud PRASCHIUM in *Epitaph. August. P. 1. p. 82.* legere est. In huius locum anno 1560. die 4. Martii
Sido-

Sidoniam à Colaus, Watzlerin dictam, conjugem duxit. Nuptiali solennitati *Augustæ* celebratæ *Duces Bavarici*, eorumque uxores interfuerunt. Neque hōc contentus *Albertus* Dux, quo benevolentiam erga *Nostrum* suam testatorem faceret, filiam ex hac secunda conjuge à *Nostro* genitam, *Adelbertam* nomine, e sacro fonte ipse fuscipere dignatus est.

Cum vero pecunias magno cuidam Principi subministratas recuperare non posset: suasque facultates tum in numerosæ sobolis (Moriens ex duplici matrimonio *duodecim* liberos in vivis reliquit) educationem, tum in litterarum litteratorumque subsidium insumpsisset, accidit, heu! ut res eius domestica labasceret. Ob eam causam ditionibus suis, æris alieni facilius dissolvendi ergò, dimissis, & senatoria dignitate anno 1565. abdicata, *Augustam* linquens, *Taufkircham*, sitam in *Bavaria* ditionem, quam sibi unicam servarat, sese recepit: utque numerosæ familiæ suæ alendæ eo magis par esset, nominati Ducis *Alberti* servitiis se addixit: à quo non solum inter Consiliarios adoptatus, sed & Cameræ aulicæ præfectus a) fuit. Anno 1572. secundam quoque uxorem amisit, cuius corpus *Augustam* repositum in sacra æde Patrum *Ord. Prædicatorum* requiescit in monumento, quod à *Nostro*, adhucdum vivente, ibi erectum fuisse, monere me memini, sequenti epigraphe:

B 2

D.

a) OEFELIUS in *Scriptor. Rer. Boicar. T. II. p. 470.* *supremum Consilii aulici Præsidentem* appellat.

D. IMM. S.

JO. JACOBUS. FUGGER.

HUMANÆ. SORTIS. AC. FRAGILITATIS. MEMOR.
VIVUS. MONUMENTUM. HOC.

IN. QUO. CONDI. MORTUUS. VOLUIT.

AD. PERPETUAM. MEMORIAM.

PROPRIO. ÆRE. SIBI. UXORIQUE. PRÆMORTUÆ.
CUM. QUA. ANNOS. XIV. MENSES. II. D. XXVII.
CONJUNCTISSIME. VIXERAT.

CONSTITUIT.

CONJUGISQUE. MONUMENTO. JUNGI. VOLUIT.
UT.

QUOS. VIVOS. IDEM. ANIMUS.

EADEMQUE. SOCIAYERAT. VOLUNTAS.

IISDEM. DEFUNCTIS.

PERPETUÆ. GLORIÆ. ATQUE. HONORIS.

SIMULACRA. ESSENT. UNITA.

CERTA. DIES. NEMINI. MORS. CERTA. CUNCTIS.
INCERTA. POSTERORUM. CURA.

TU. QUI. ES. EGO. FUI. QUI. EGO. SUM. TU. ERIS.

JO. JAC. FUGGER. SIBI. UXORI.

HÆREDIBUSQUE. EORUM.

Ipse, curis confectus, anno 1575. 14. Julii mortalitatem explevit, habitisque in Ecclesia *S. Petri, Monachii*, exsequiis *Augustanæ* reportatus, duabus conjugibus suis junctus est, impensas omnes Duce *Alberto* suppeditante. Hæc fuere fata *Joannis Jacobi*. Merita autem eius litteraria sunt, quæ sequuntur.

Linguas externas, quas plures didicerat, ita calluit, ut eisdem ad indigenarum invidiam loqueretur. Græci præsertim sermonis ac latini multo intelligentissimus fuit, eoque ingenii felicitate, a multis ac præstantibus Viris celebrata, ut, quocun-

cunque illud intendebatur, valeret siue in philosophicis siue civilibus rebus: eruditione dein tanta, ut, si ea ad ostentationem uti voluisset, facile nomen suum posteritatis memoria tradere potuisset teste Hieronymo WOLFIO. Reliquit tamen moriens præclarum ingenii sui monumentum manuscriptum, de quo infra. Bibliothecam maximis sumptibus, præcipue in Italia, sibi paravit, Virosque ei doctos, e.g. *Samuelem* QUICHELBERGUM b) *Belgam* præfecit. In hanc non solum omnis generis scientiarum libros, sed etiam quæ delineatas, quæ ex ære ductas, quæ à Viris artis pictoriæ peritis atque ad id consultò destinatis, ad vivum coloribus expressas Consulum, Dictatorum, Regum, Imperatorumque effigies, nec non astrolabia intulit. In hanc aliquot mille arma gentilitia variarum Familiarum & Principum Europæ affabre depicta: præcipuarum per Europam atque adeo Indias Civitatum & Arcium delineationes: ac diversas Stemmatographias congeffit. Qui postea Thesaurus litterarius, ab *Alberto* Duce coemptus, & in Bibliothecam *Bavaricam*, teste *Andr. Felic. OEFELIO* c) transiens, eandem *Græcorum Manuscriptorum* non contemnendo numero auxit d).

Nummophylacio *Boico* curæ suæ, dum *Alberto V.* servit, commissio magnum incrementum suâ diligentia attulit e). Litteratos vix non im-

B 3.

dice

b) V. Gerhohi STEIGENBERGER *Versuch von Entstehung der Kurfürstlichen Bibliothek in München*, p. 29.

c) *Loco citato*, T. I. p. 303.

d) V. STEIGENBERGER, l. c. p. 28. Sic e.g. de Codice græco ORIBASII Medici, Joanni MOIBANO à Nostra communicato, monui in *Alphabeto VI. Biblioth. August.* p. 154.

e) V. STEIGENBERGER l. c. p. 33.

dice fovit, quos inter connumerandus est & Caspar BRUSCHIUS, qui *Mecænati* huic suo *Michael. KAZBEGII Catalogum Abbatum Reichenbacensiura* carmine redditum gratus obtulit f). Nonnullos Doctorum servitiis quoque suis mancipavit: complures ingeniosos adolescentes non solum in Germania, sed in Galliis etiam ac Italia suis sumptibus benigne fovit ac sustentavit, Raymundi patris ac patrui sui Antonii exemplum sapienter imitatus. Ita Nostri & ceterorum Fuggerorum liberalitate D. Seldius (quod monui) S. R. I. Vice - Cancellarius: ita D. Mechelius Vice - Cancellarius Bohemiæ: ita D. Dannerus, Rudolphi II. Imperatoris quondam Ephorus creverunt.

Hinc nemini mirum videri debet, quod vicissim Viri litterati amplissimas laudes in Nostrum contulerint. Elias REUSNERUS ut versatum in omni disciplinarum genere, Musarum & Litteratorum unicum asylum, mecænatemque prædicat. Laurentius GRYLLUS, in Oratione de Peregrinat. studii medicinalis, quæ Libris eius II. de Sapore &c. adhæret, Virum virtute, ingenio, & prudentia longe felicissimum, & certe nunquam satis laudatum vocat, addens: se ab eo maximis beneficiis provocatum, & jatricæ scientiæ penitus addiscendæ gratiâ per totam Italiam, Britanniam & Germaniam universam integro fere septennio docta peregrinatione fungentem sumptu non vulgari sustentatum fuisse. IMHOFIUS h) summum Musarum patronum, omniumque liberalium studiorum auctorem & admiratorem vocat. LAZIUS i)

exi-

f) V. OEFFELIUM l. c. T. I. p. 401.

g) In Oper. Genealog. Auctario. 1592. Francofurti.

h) In Notitia Procer. Imperii, in folio.

i) In Dedications ad Opus: De Migrationib. Gent.

eximiis *Nostrum* laudibus efferens inter alia scribit: *Iam ad te nostra convertatur oratio*, Joannes Jacobe inclytissime! cuius quidem generis amplissimi non solum in bonas litteras merita, verum adeo in Romanum Imperium & Austriadum domum collata, afflictis Europæ rebus, optimus quisque scit & meminit, atque malevoli quoque fateri coguntur. Quod cum vobis omnibus de Gente vestra ex innata quadam propensione hæreditarium exsistat: tum in te præ ceteris resplendent ea omnia animi & naturæ bona; ut, ceu solis radii inferiora omnia illustrant, ita tuis præfidiis, liberalitate, ac plane in litteras pietate illumines eorum, qui de litteris (in tanto illorum odio) benemerentur, animos caligine huius ingrati sæculi pressos: latitantes educas: timidos erigas: pigros stimules: ac (breviter) vitæ subsidiis destitutos tu solus sustineas, ac tuis subinde fortunæ bonis impleas.... Quò fit, ut in stadio omnes qui currimus: qui vel litteras Scriptis colimus: vel vetustos Scriptores ab oblivione vindicamus, deperditosque inquirimus, atque à situ reducimus: denique qui nodos intricatos in his auctoribus, qui nobis beneficiò talium Mæcænatum extant, solvimus: ad te unum Joannes Jacobe! tanquam ad scopum tendamus: tibi uni, tuoque iudicio, quod habes in omnis generis scientiis limatissimum, nostras vigilias pertubenter quisque offeramus &c. &c. &c. Hieronymus WOLFIIUS

Nostro non tam quàm Mæcænati, quam quàm Iudici, & pro sui ingenii excellentia ac eruditione exquisita Censori DEMOSTHENEM suum obtulit. WOLFIO se iunxit LOESCHERUS. Sed cur laudes, quas is *Nostro*, Pausaniam anno 1550. dedicando scripsit, rescribam? Felix Andr. OEFELIUS k) *Nostrum*, Bavarix sua

B 4

libro

k) Loeb citatò, T. I. p. 149.

librorum, siue antiquitatum, elegantiarumque thesauri spectentur, PEIRESCIUM l) appellat, addens: eum quondam præceptore Joanne HASENBERGIO *) usum esse. Vix continere me queo, quin totam hanc locò subdam *Dedicationem* ad *Enarrationes doctissimorum Virorum in omnes Ciceronis Orationes in folio*, utpote in qua Joannes OPORINUS doctus Typographus Basileensis totus in Nostri laudes sese effudit. At hoc à me fieri cum præsentis Voluminis angustiae præhibeant; paucula tantum inde delibasse suffecerit. Itaque OPORINUS testatur: *Nostrum in adolescentia Latinarum litterarum, & Juris civilis doctrinam non modo facile percepisse; sed et apud exteras nationes diversarum gentium linguas sic addidicisse, ut reliquæ doctrinæ studium non solum non impedirent, sed juuarent atque exornarent. In Bibliotheca Nostri subdit idem, innumera tum vetusta, tum recentia: tum ære expressa, tum descripta manu volumina, Hebræa, Chaldaea, Arabica, Græca, Latina, Italica, Gallica, Germanica, Hispanica, sacra & profana, nullo Scriptorum genere repudiato, elegantissimo quoque ordine digesta, servata fuisse; quod Noster recte censeret: nullum librum tam esse malum, quin prodesse alicubi possit: et è copia quidem, acri judicio adhibito, facile delectum optimorum haberi posse: in penuria verò nullo modo posse. Denique monet OPORINUS: didarum Enarrationum editionem, & omnis inde ad eloquentiæ studiosos proventuri fructus gratiam Heroi nostro deberi, qui solus, quod ab Oporino egregie captum fuit, sed per temporum difficul-*

l) Proh quantum nomen! Huic Nostrum comparans OEFELIUS verbò omnia dixit.

*) De Hasenbergio videri poterit JOECHERN in *Celebren-Lexicon*.

cultatem & publicam rerum calamitatem interceptum atque extinctum jacuit, ut ad propositum finem perducı possent, auctor atque adiutor exstıtisset &c. &c.

Non solum litteratorum Virorum labores suscepit Noster, admiratus est, atque adjuvit; sed (ut erat Historiæ, Genealogiæ, Heraldicæ & studiosissimus & doctissimus suo Marte splendidum Opus sequens scribere constituit, annoque 1555. felicissime consummavit:

I. *Wahrhaftige Beschreibung zwaier in ainem der alleredelsten, uralten und hochlöblichen Geschlech-
ten der Christenheit, des Habsburgischen und Oesterreichischen Gebliet, sambt derselbigen lobwirdigen herkhomen, Geburten, Leben, Regiment und Ritterlichen Thaten, von dem Anfang bis auff die Unüberwindlichsten, Großmechtigsten Fürsten und Herren Herren Carolum den Fünften und Ferdinandum den Ersten, Römische Kaiser und König, auch recht ordentlich erwelte und gekrönte Obriste Häupter der Christenheit, durch den Wohlgebohrnen Herren Hannß Jacob FUGGER, baiden hochgenannten Römischen Khaiserlichen und Khüniglichen Majestä-
ten Rath, auch Herren von Kirchberg, Weissenhorn und Pferdt, nit on khlainen miehe und unco-
sten nach Stammens Gerechtigkhait auff das getreulichist und fleißigist, so immer müglich, mit seinen Wappen und Figuren gezieret, zuesamen gezogen, und in diß Werck der Ehren beschließlichen gebracht Anno 1555.*

Khommet her, und beschauet die Wunderwerkh des Herren. *Psalm. 46.*

Ita titulum Operis manuscripti effert Liber: *Merkwürdigkeiten der Dresdenschen Bibliothek. T. I. p. 25.* seu potius Auctor eius Libri, *Joannes Christianus GOEZE*: quem maxime sequi placet; quod

Exemplar, ab eo descriptum, ipsum *Autographum Fuggerianum* esse credatur. Hoc vidisse se inter Reliquias *Saxoniae Ducis & Domini Praesulatus Cizensis*, illudque olim *Ferdinando* Archiduci satellitis perfidia surreptum aliquot mille aureis à Principe, harum rerum perito, amatore ac cultore, redemptum fuisse testatur *Joannes Petrus LUDEWIGIUS m)*. Ex Bibliotheca *Cizensi* in regiam *Dresdensen* migravit. D. GÖTZE etfi Exemplari, à se descripto, *Autographi* praerogativam derogare minime voluit, tamen pro certo habere se profiteatur, eandem praerogativam Exemplaribus *Cæsarea Vindobonensis Bibliothecae* à LAMBECCIO T. II. & Marq. HERRGOTTO T. I. Prolegom. VIII. recensitis convenire: nec dubio locum esse, quin vel FUGGERI ipsius, vel Archiducum *Austriæ* tum viventium jussu plura Exemplaria confecta fuerint. Addit: Exemplar *Dresdense* in charta regali, magnoque folio scriptum ex duobus prægrandibus Tomis, corio nigro tectis, constare, & triginta circiter millia Insignium, Sigillorumque continere. Invenitur quoque idem Opus in *Bibliotheca Bavariæ*, teste Gerhoho STEIGENBERGER n) qui & ipse in eo est, ut suo exemplari *Autographi* dignitatem arroget.

Utcunque se istud habeat; Auctorem *Joannem Jacobum FUGGERUM* nostrum ob hoc Opus magnis laudibus efferendum sibi Eruditi posterorum temporum censuerunt: etfi notent, ambages illum hinc inde amavisse, et extra oleas vagatum esse. GUNDLINGIUS o) ait: *In eo opere inesse egregia*.

m) In *Praefat. ad Reliquias MSSorum*. T. I. p. 99.

n) *Loco citato*, p. 30.

o) In *Historia der Gelehrtheit*. p. 2335.

gia documenta, domûsque Austriacæ arcana omnia contineri; ad historiam Germanicam illud magnopere facere. STRUVIUS p) affirmat: *Insigne Opus est, atque ad Caroli V. tempora usque deducendum; ex quo plenior historiæ Austriacæ notitia hauriri potest. Ambages tamen amat, & excursus Lectorem avertentes. Præstat autem in Genealogia particulari singulorum Imperatorum domûs Austriacæ, quam inseruit, atque in Heraldica; dum Insignia Domûs, familiarium nobilium atque illustrium ubique annotavit.* D. GÖRZE splendidum preciosumque Opus vocat, etsi ambages eius improbet, & creditam à Nostro Domûs Austriacæ ex Francorum Rēgibus originem neget. Quod verò HERGOTTUS pertendit: *exiguæ fidei esse Opus, eoquod necessariis documentis deficiat*, hoc de mox memorata Genealogia intelligendum esse monet idem D. GÖRZE; cū saltem à temporibus Rudolphi I. documenta magno numero occurrant. Paulus AMBERGER q) *splendidum Opus appellat, & magno in pretio Eruditis esse affirmat.* LUDEWIGIUS r) *Nostri sedulitatem in colligendis Diplommatibus, ad historiam Austriacam attinentibus, prædicare non omisit.*

Denique post unius (& quod excedit) seculi spatium Opus istud, typis impressum, erudito orbi dedit Sigismundus à BIRCKEN Comes Palatinus cæsareus hoc titulo:

Spiegel der Ehren des höchstlōblichen Kayser- und Kōniglichen Erzhauses Oesterreich, oder ausführliche Geschichte - Schrift &c. &c. mit Kayfers Rudol-

p) In *Bibliotheca historica*, p. 1048.

q) In *Dissertat. II. De Merit. Reipubl. Augst. in Roma litterar.* p. 47.

r) *Locò citatò.*

*Rudolphi I. Geburts - Jahr 1212. ansehend, und mit
Kaysers Maximiliani I. Todes - Jahr 1519. sich en-
dend. c. fig. Nürnberg. 1668. in folio.*

Dicavitque Leopoldo & Margaritæ Augustis.

Nolo te de hac editione pluribus detinere, Lec-
tor! quia exiguum abs Eruditis gratiam inde re-
tulit Editor. Optarunt namque multi, hoc *Spe-
culum* datum fuisset tale, quale FUGGERUS post se
reliquit. En judicia eruditorum Virorum! LUDE-
WIGIUS s) illud *Birckenii cothurnis depravatum* fuif-
se dolet. *Felix Andr. OEFELIUS* t) affirmat:
Birckenium Opus limâ perdidisse, et (quod peius)
dominantium arbitrio truncasse, sibi que Exemplar
genuinum præ oculis & manibus esse. In eandem
sententiam scribit citatus paulo ante LUDEWIGIUS
in *German. princip. L. I. c. 6.* Neque temere hoc
scriptum fuisse abs Eruditis, confirmant D. GOE-
ZE, & KOLLARIUS. Prior ait u): *Birckenianam*
editionem abs *Manuscripto Dresdensi* tantum di-
stare, quantum à terra cælum distet: & ab Auto-
grapho, præcipue quoad Heraldicam, quam lon-
gissime abesse. *Posterior x)* Descriptionem pugnae
Granseensis a *Carolo pugnace* cum *Helvetis* commis-
sæ, seu verius *Clenodiorum* abs *Carolo* in illa pug-
na amissorum longe aliam, quam in *Opere Bircke-
nii* impressio habetur, exempli gratiâ assert.

II. *Epistola ad Damianum* à GOES eruditissimura.
Equitem Lusitanum, data à *Nostro* anno 1542. die
8. Maii, ex *Augusta*, repperitur in *Opere* rari-
simo: *Hispania illustrata, sive Rerum, Urbiumque*
Hi-

s) *Ibidem.*

t) *Loco citato, Tom. II. p. 470.*

u) In *Merckwürdigkeiten der Dresdensen Biblioth. T. I.*
p. 26.

x) In *Analekt. Vindobonens. T. I.*

Hispaniæ, Lusitaniæ, Æthiopiæ, & Indiæ Scriptores varii. fol. *Francofurti.* 1603. Tom. II. p. 828. Amicè Noster monuerat *Damianum*, cur in *Sebastianum MUNSTERUM* tam acriter stomachatus esset? Nimirum ignorabat, priùs *MUNSTERUM* gravia, in *Cosmographia*, convitia adversus *Hispanos* effudisse. De hoc admonitus à *Damiano Noster* in præsentī *Epistola* miratur, *Münsterum*, qui in illo regno nunquam peregrinatus esset, sed ne illud vidisset unquam, tam atrocia, falsa, ineptaque sparsisse in vulgus. Nunciat posthæc: se *Manuscriptum Lusitanicum*, quod *Damianus* apud *Conrad. PEUTINGERUM y)* celeberrimum & doctissimum *Jureconsultum Augustæ* viderat, sibi que communicari optabat, se ab eodem accepisse quidem, sed ea lege, ne cuidam ostenderet, neque rescribi faceret: omnia tamen periclitaturum sese, ut ab homine decrepito, antiquitatis et raritatis studio, qui ob tam causam *Libro* non intellecto delectaretur, quod præter se neminem habere credat, eundem eliciat &c.

III. *Epistolas manuscriptas Nostri* in *Bibliotheca Kraftiana* extitisse, monuit *J. G. SCHEUHORNIUS z)*.

y) Huius Viri *Vitam*, singulari libro descriptam, anno 1783. *Augustæ*, in 8o. vulgavi. Confer etiam *Alphabetum* II. *Biblioth. mezæ August.* pag. 114.

z) In *Amœnit. litterar. T. III.* p. 116.

2.

FUGGER (Georgius) frater præcedentis *Jo. Jacobi*, parentes habuit *Raymundum & Catharinam Thurzoniam*. Natus est autem anno 1517. die ultima Decembris. Postquam in patria & *Ingolstadii* bonis artibus operam impenderat, in *Galliam, Italiam, Hispaniam* iter fecit. *Belgium* quoque & *Bohe-*

Bohemiā accessit, studiorum socio *Georg. Sigismundo SELDIO*, præceptore (quod supra monere me memini) *Christoph. HAGERO* usus. Anno 1542. die 28. Novembris *Tridenti* nuptias cum *Ursula Liechtensteinia* celebravit. Anno 1548. in Senatum patrium adscitum esse, sed ex eo anno 1553. iterum decessisse invenio. Eundem exercitiorum equestrium expertissimum, miræ insuper fortitudinis atque agilitatis, adeo ut armatus in grandem equum sine stapedum adminiculo insiliret, fuisse dicunt, quotquot de illo memorarunt.

Anno 1549. cum *Antonio WELSERO*, Civitatis *Augustanæ* nomine, in occursum *Philippi* filii *Caroli V.* *Oenipontem* usque missus, et a dicto Principe clementissime exceptus fuit. Monumentum sepulchrale sibi legit in æde SS. *Udalrici & Afræ*, Sacello autem *S. Georgii*, addita sequenti epigraphæ :

GEORGIUS FUGGER, MEMOR HUMANÆ SORTIS,
SIBI, UXORI, HÆREDIBUSQUE HOC MONUMENTUM F. C.

Obiit annō 1569, die 25. Augusti; illum decennio post moriendo secuta uxor *Bulsani* in *Tyrolis*, & reposita *Augustam* in eodem tumulo requiescit.

Studiis, præcipue mathematicis, perpetuo deditus fuit Noster, ita ut abditissima quæque in universa natura pervestigaverit: subtilissima multa de umbris, aquis, ignibus, magnete, aliisque naturæ arcanis inquisiverit, sibi que conscripserit. Hinc nil mirum, quod *Petrum APIANUM* summa benevolentia, patris ad exemplum, prosecutus sit, & *Cyprianum LEOVITIUM Astrologum* celeberrimum in ædibus suis annos quatuor sustentaverit, Tabulasque

que supputationum & præclara alia multa confecerit. Hæc PANTALEO in *Prosopographia*, T. III. p. 434.

Atque per istud circiter temporis spatium accidisse credo, quod LEOVITII *Descriptio & Pictura Eclipsium omnium ab anno Domini 1554. usque in annum 1606. ad meridianum Augustanum supputata.* in folio. 1556. Eiusdemque *Opus Ephemeridum ab anno Domini 1556. usque in annum 1606. computatum &c. &c.* in folio. 1557. ab Philippo Ulhardo, Typographo Augustano, magnifice excuderentur. Et in fronte quidem Operis de *Eclipsibus* LEOVITIUS scribit sequentia: *Postremo anno 1551. die ultimo Augusti Eclipsis accidit solis... quam ego Augustæ Vindel. una cum generoso ac magnifico Viro Georgio Fuggero... patrono Studioforum benigno vidi, qui rerum mathematicarum, aliarumque liberalium artium valde peritus: cui quoque observationi interfuit Vir omni virtutum genere ornatissimus Jo. Bapt. Hainzelius cum Hieronymo Wolfio, homine in Græcis & Latinis doctissimo.* Sed pertexere iuvat, quæ PANTALEO de Nostro subjicit: *Bibliothecam philologicis, medicis, architedonicis, aliisque libris refertam collegit, eiusque Catalogum summo studio conscripsit, ut solus GESNERIANÆ a) Bibliothecæ indicem locupletasse videri possit. In omnibus pulcherrimis studiis adhibuit ad colloquium doctissimos Viros, quibus eius domus nunquam vacare visa est. Cumque uxor Ursula Liechtensteinia b) educationis curas cum viro im-*

a) Ex his colligo, Nostrum ad Contr. GESNERI Bibliothecam Scriptorum omnis generis complendam minime spernenda additamenta paravisse.

b) Non Catharina Thurzonæ (uti male habet PANTALEO) quæ mater fuit Georgii nostri, nequaquam uxor.

impigre partiretur, effectum est, ut ex hac disciplina etiam foeminæ, ab eruditione multum commendandæ, nominatim *Sidonia Isabella*, de qua inferius sermo habebitur, rarò sed plane nobili exemplò, prodierint.

Matheos aliarumque artium scientiam in *Nostro* prædicavit quoque *Joann. SCHROETERUS Viennensis*, dum eidem anno 1551. *Viennæ* excusas *Disputationes* suas tres medicas sacrauit, dicens: Cum... ex *Italiæ* studiis ad uxorem, liberosque meos charissimos *Viennam* redirem, *Vir* optimus *Michael Meule*, qui *Excellentiæ* tuæ, ac inclytæ vestræ familiæ negotia apud nos administrat, mihi multa de virtutibus tuis, ac singulari in optimis artibus profectu, excellentique earum cognitione, mathematicarum maxime, narrabat. *ROTMARUS* in *Anal. Academ. Ingolstad. T. I. p. 241. summum*, dum viveret, *Matheos* patronum appellat.

Atque hac ratione *Noster* hortamenta Viri sibi amicissimi, *Viglii Zuichemi*, sedulo exsecutusprehenditur: qui, dum *Nostrium* de duplici iactura tum præceptoris sui *Christoph. Hageri*, tum parentis optimi *Raymundi*, datis anno 1536. 1. Martii *Spiræ* litteris consolatus est, simul stimulos addere non omisit, ut ne ullo casu pulcherrimum studiorum cursum interrumpi pateretur; cum jam eos profectus fecisset, ut privata institutione illi haud adeo multum opus esset, publicis vero doctoribus *Italice Gymnasia* abundarent: ut latine loquendo scribendoque paratam facultatem semper retinere stude-ret: nec ullam diem abire pateretur, quo non temporis aliquid egregii alicuius Scriptoris lectioni impenderet.

3.

FUGGERUS (*Udalricus*) frater germanus præcedentium *Joannis Jacobi* ac *Georgii*, iisdem (quod consequens est) parentibus annò 1526. die 20. Aprilis natus est, tum factorum a) aduersitate: tum scientiarum amore, benevolentiaque erga Eruditos memorabilis: de quo complures Auctores scripserunt, etsi haud omnes satis accurate.

Hic annis auctus in Academia *Ingolstadiana*, alibique studiis vacavit, eundem ob finem in exteris quoque regiones missus. *Paulo III.* Pontifici maximo à *Cubiculo* fuit; sed postea ad *Protestantium* castra transiit, et domicilii *Augustani* pertæsus *Heidelbergam* se contulit, ubi in *Aula Palatina*, quod vitæ erat reliquum spatium transiegit.

Litteraria *Nostri* merita tum multa sunt, tum insignia. In remunerandis et adjuvandis Eruditis b) magnam facultatum suarum vim insumpsit. In priscis Auctoribus è tenebris atque cariosa caligine foras producendis eximiam operam collocavit, idque eò feliciter; quod Bibliothecam locupletem construxisset, redemptis magno ære Codicibus MSSis, notæ optimæ, in quam numerosam etiam selectamque *Ach. Pirmin.* GASSARI Bibliothecam intulit: et de qua magnifice testari in hæc verba

a) Vide GASSARUM in *Anna! August.* ad annum 1562.

b) Quantum e: g: studia RUMLERI Medici, unà cum *Antonio*, adjuvarit, discas ex *Alphabeto VI. Biblioth. mez Augustan.* p. 127. Quomodo PAUSANIAM à SYLBURGIO publicari curaverit, intelliges in *Catalogo Operum XYLANDRI*. No. XXI. de quo vide *Alphabetum VII. mez Bibliotheca.*

ba non intermisit MORHOFIUS c) : *Bibliotheca Hei-
delbergensis pretium ab Ulrici FUGGERI liberalitate
crevit, quæ, cum primum ab Ottone Henrico dedi-
cata fuerit, aucta est egregie, sub Friderico IV.
huius Viri accessionibus, ut facile libris manuscrip-
tis, hebraicis, græcis, latinis, & quidem potissima
sui parte authenticis, omnem provocaret Europam,
teste Jano Grutero (is enim sub nomine Gualteri
latet) L. II. Chronic. Chronicor. politic. ubi Aca-
demias recenset, pag. 1257. Idemque L. II. Chro-
nici ecclesiastici, pag. 1316. ait: Ulricus FUGGERUS
Raymundi filius, litterarum litteratorumque admi-
rator unicus, Palatinatui præter insignem Bibliothe-
cam, mille aliquot Voluminibus MSSis, græcis,
latinis, hebraicis spectatissimam, quindecim aureo-
rum Rhenensium legavit millia alendis quinque (alii
ponunt sex) Studiosis destinata. Inter alios Hen-
ricum STEPHANUM, Religionis ergò patriâ extor-
rem, longiori temporis spatio apud se habuit, sti-
pendioque annuo sublevavit testante eodem MOR-
HOFIO d), tum huius, tum etiam Henrici SCRIM-
GERI, uti Paulus AMBERGERUS e) monet, in eden-
dis Veterum Scriptis operâ strenue usus. Hinc
etiam STEPHANUS in nonnullis Librorum à se cu-
forum titulis sese illustris Viri Huldrici Fuggeri ty-
pographum nominare non omisit.*

Mecænatem tantum vicissim Litterati, inge-
niorum suorum partus ei dedicando, quam ma-
xime cohonestare adnisi sunt. In cuius rei exemp-
lum duos adduxisse sufficiet. Prior est *Achilles
Pirmi-*

c) In *Polyhistore* T. I. L. I. C. IV. §. 17.

d) *Ibidem*, T. I. L. I. C. VII. §. 27.

e) In *Dissertat. II. de Merit. Reipubl. August. in rem
litterar.* p. 47. 48.

Pirminius GASSARUS, qui, quem *Nostri* in gratiam collegerat *Catalogum Regum omnium*, quorum *sub christiana Professione per Europam adhucdum regna florent*, eiusdem etiam nomini anno 1554. inscripfit propter raras, quas in *Nostro* subinde expertum se profitetur, virtutes, cum primis autem, quod eum arduioribus negotiis sæpissime aptissimum fore censeret, tum etiam gratitudinis contestandæ ergo **Alter** est **Hieronymus DONZELLINUS**, Philosophus, & Medicus *Brixianus*, qui *Themisthii Euphradæ Orationes* octo anno 1559. vulgans tum *Fuggeranam* Gentem universam, tum privatim *Udaticum nostrum* ita dilaudavit; ut sequens eius elogium omnium locò esse queat:

„ Ideo cum ego hunc qualemcunque industriæ
 „ meæ partum in lucem editurus circumquaque
 „ aspicerem, ex infinito propemodum præstantis-
 „ simorum atque illustrium Virorum numero te
 „ unum, sapientissime Vir ac nobilissime! potissi-
 „ mum delegi, cui illum offerrem ac dedicarem:
 „ idque ut facerem, plurimæ rationes, æque ho-
 „ nestissimæ, me impulerunt. Gratiam enim ac
 „ splendorem meo huic Libro apud omnes com-
 „ parandum in primis esse, existimavi, nec quen-
 „ quam in me ita iniquum fore arbitror, à quo
 „ mihi hoc vitio verti possit. Sed quamam alia
 „ meliori aut commodiori ratione id a me potuit
 „ obtineri, quam si clarissimum *Huldrici FUGGE-*
 „ *RI* nomen in ipso statim Operis titulo conspice-
 „ retur? Siquidem ego nunquam eorum iudicia
 „ probavi, qui in scriptis suis nuncupandis solam
 „ generis nobilitatem ac decus sibi spectandum
 „ putant, interim nihil solliciti, an ab iis, qui-
 „ bus sunt destinata, aut intelligi aut iudicari

„ possint. Atque ideo utrumque mihi proponen-
 „ dum duxi; quod sane, quam difficile sit, simul
 „ invenire, omnes norunt. At quantò hoc ra-
 „ rius est ac difficilius, tanto laudabilius ac dig-
 „ nius existimandum. Si igitur generis claritas
 „ ac decus a me fuit expetendum, FUGGERI no-
 „ men est amplissimum, et cuius luce meus Li-
 „ ber satis illustrari, atque hominibus commen-
 „ dari possit. Quid enim frequentius jam audi-
 „ tur, non in *Germania* tantum, sed per totam
 „ etiam *Europam*, quam FUGGERORUM nomen?
 „ Ac merito illud quidem. Jamdudum enim sum-
 „ mam D. O. M. in se benevolentiam ea familia
 „ experitur, cui scilicet omnia simul bona (et
 „ animi, et corporis, et fortunæ) eius benigni-
 „ tate largiter sint concessa. Nam (ut summas
 „ ac luculentas eius opes omittam, a quibus ta-
 „ men non mediocriter est laudanda, cum non
 „ nisi magnis atque eximiis animi atque ingenii
 „ viribus, ac divina quadam providentia aut com-
 „ parari aut retineri possint) justum potius ac le-
 „ gitimum earum usum egregiis certe laudibus ef-
 „ ferre omnes debent. Quid vero præclarius,
 „ aut homine dignius, quam inopum, pauperum,
 „ ac miserorum humilem, abjectam, ac prope de-
 „ ploratam fortunam alere, fovere, ac sustentare?
 „ Quod certe laudis genus vobis esse peculiare,
 „ ptochotrophia, orphanotrophia, gerontocomia,
 „ ac nosocomia, magnis sumptibus a vestris Majo-
 „ ribus erecta, atque extructa, et a vobis instau-
 „ rata ac conservata abunde testantur: quæ cer-
 „ te vestræ pietatis ac beneficentiæ perpetua erunt
 „ monumenta. Sed nulla etiam est aut in *Italia*,
 „ aut in *Gallia*, aut in *Germania* celebris Aca-
 „ demia,

„ demia, in qua non aliqui sint optimæ indolis
 „ juvenes, qui vestra liberalitate bonarum artium
 „ studiis incumbant. Et hæc sane facta æternam
 „ vobis famam ac gloriam merito conciliabunt.
 „ Porro autem cum ille, qui olim *Hierosolymæ*
 „ rex, sapientiæ suæ celebritatem per orbem uni-
 „ versum propagavit, singulare illud Dei munus
 „ esse constituerit, si, quibus divitiæ atque opes
 „ suppetunt, illis etiam potiantur: hoc quoque
 „ vobis minime deesse, facile is confitebitur, qui
 „ ædes vestras, atque splendidissima palatia; qui
 „ amænissimos, ac omni voluptatum ac delitia-
 „ rum genere affluentes hortos; qui equos lectif-
 „ simos, ac pulcherrimos sub mundissimis tectis
 „ eleganter dispositos; qui famulitium frequentis-
 „ simum; qui assiduum doctorum hominum fatel-
 „ litium; qui denique magnificos apparatus, ac
 „ sumptus quotidianos fuerit contemplatus: ut,
 „ quot quis FUGGEROS videat, tot se Principes
 „ atque Heroas: et qui singulorum familias, tot
 „ se aulas magnificas ac lautissimas videre arbi-
 „ tretur. Quid vero de Cæsarum, Regum, ac
 „ Principum potentissimorum gratia et favore di-
 „ cam, cum omnibus sit notissimum, vestram fa-
 „ miliam non tantum summa eorum benevolen-
 „ tia lætari, sed ob excellentem rerum cogniti-
 „ nem et singularem in tractandis negotiis animi
 „ dexteritatem consiliis etiam, et gravibus de Re-
 „ publica deliberationibus interesse? Unde etiam
 „ merito factum est, ut nobilissimæ atque illustres
 „ in *Germania* familiæ vestram olim affinitatem
 „ expetiverint, et quotidie etiam expetant.

„ Nihil igitur in tuo cognomine a me splen-
 „ doris aut claritatis desideratur, *Ulrice!* In tuo
 „ vero privatim nomine excellens sapientia cum
 „ prudentia atque omni virtutum choro elucet,
 „ Sciunt enim omnes, antiquorum sapientum mo-
 „ re, longinquas te peregrinationes suscepisse, ac
 „ non tantum in *Germania*, sed et in *Italia* et
 „ *Gallia* celebres omnes academias accessisse: et,
 „ ubicunque fuerunt Viri doctrina præstantes, op-
 „ timis literis ac præceptoribus (magnis labori-
 „ bus ac vigiliis, et, quod nobis maxime dolen-
 „ dum est, cum magno tuæ valetudinis detri-
 „ mento) strenuam operam dedisse: ex quibus
 „ etiam summam eruditionem in patriam repor-
 „ tasti. Neque enim *multarum linguarum*, in qui-
 „ bus excellis, peritia, et *literis humanioribus*, ac
 „ *Poetarum* atque *Oratorum* intelligentiâ fuisti con-
 „ tentus; sed graviora etiam *saerarum Legum* stu-
 „ dia atque abditos *Philosophiæ* recessus *) tibi per-
 „ lustrandos censuisti; unde et *jureconsultus* et
 „ *philosophus* simul evasisti; scilicet ut non solum
 „ privatæ animi tui voluptati atque utilitati simul
 „ consuleres, sed Rempublicam quoque salutari-
 „ bus consiliis juvare posses. Ut autem in pere-
 „ grinis regionibus ingentibus sumptibus atque
 „ dispendiis comparatam eruditionem perpetuo ale-
 „ res atque augeres, refertissimam *bibliothecam*
 „ maximis impensis tibi dudum collegisti, quam
 „ etiam quotidie optimorum librorum accessione
 „ locupletas: qua certe in re tui ego iudicii acri-
 „ mo-

*) De philosophicarum rerum intelligentia, quam sibi peperit *Noster* testatur quoque *XYLANDER* in *Dedicatione* ad *Librum Michaelis PSELLI de IV. Mathematicis Scientiis*.

moniam valde sum admiratus: neque enim communem multorum rationem atque consuetudinem imitaris, ut quidquid nostra hæc ætas, librorum sæcundissima, in lucem profert, in illam statim comportandum cures; sed adhibes tu hîc delectum, et meliores tantum, et qui alicui tibi futuri sunt usui, tuâ bibliothecâ dignos putas. Fere enim fieri solet, ut qui omnes volunt, nullos legant; quanquam aliorum judicia etiam non omnino sunt improbanda. Publico enim commodo omnia cupiunt conservari, *Plinii II.* iudicium ea in re secuti, qui nullum librum esse tam malum duxit, quin aliquid boni semper in se contineat: alioqui nisi omnes habeantur, quinam boni sint aut mali, non facile dignosci potest. Quod sane magnanimi Viri *Joannis Jacobi FUGGERI*, fratris tui, propositum atque institutum fuisse non dubito, dum ingentem auri summam in suam illam amplissimam bibliothecam exponit: et multos jam annos, in omnis generis libris congerendis, atque in illam comportandis, magna animi alacritate ac studio elaborat; quo certè immortali opere dignissimum se ostendit, cuius memoriam grata posteritas perpetuo colat atque observet. Tu tamen, qui non solum utilissimos libros à temporis injuria cupis liberare, sed tibi ipsi etiam ac proprio usui illos paras, prudenter profectò judicasti: non illam infinitatem esse persequendam, sed optimos quosque deligendos; præsertim cum sine magno valetudinis incommodo humana vita, multis modis serva, tot libris perlegendis par esse non possit: ut in nobilissimo Principe *Joanne Mirandulano* fuit decla-

„ raturum : qui cum ex Hebræis , Græcis , ac La-
 „ tinis auctoribus nullum a se neglectum aut præ-
 „ teritum vellet , pulcherrimum ac robustissimum
 „ corpus ita labefactavit , ut undecima nondum
 „ functus annorum trieteride , immaturo fato no-
 „ bis , magno meliorum litterarum damno , abri-
 „ peretur. Ac mihi quidem vestra familia in *Ger-*
 „ *mania* per omnia celeberrimis illis *Medicibus*
 „ *Florentinis* persimilis videtur : nam et opum ac
 „ rerum omnium affluentia , et splendore ac mag-
 „ nificencia , et erga bonos ac eruditos Viros be-
 „ nevolentia , et litterarum atque artium ac scien-
 „ tiarum studio ac cura merito cum illis comparari
 „ potest. In ea re vero potissimum , quod in con-
 „ quirendis doctorum hominum commentariis tan-
 „ ta utitur sedulitate ac diligentia , ut nihil præ-
 „ clarum in hoc genere orbis sit habiturus , quod
 „ non in FUGGERORUM bibliothecis , sive editum
 „ sive non editum , reperiat. Quemadmodum
 „ igitur *Florentinos Medices* de re litteraria opti-
 „ me meritos D. O. M. felici ac prospero rerum
 „ successu est remuneratus , et eruditorum Viro-
 „ rum scriptis eorum nomen ad sempiternam me-
 „ moriam celebrabitur : ita idem ego de vobis *Hul-*
 „ *drice* FUGGERE ! præfago quodam animi affectu
 „ futurum divino. Memini ego , cum tu mihi ali-
 „ quando dixisti : *nullos tibi chariores esse thesau-*
 „ *ros , quam libros*. — O vocem egregiam ac sa-
 „ piente Viro dignam ! Cum olim apud *Dionysium*
 „ *Syracusanum* *Plato* atque *Aristippus* diversiaren-
 „ tur , solitum dicere *Dionysium* ferunt : *Plato*
 „ *semper libros , Aristippus semper pecuniam* petit.
 „ Tibi vero cum utrumque suppetat , quam sis
 „ *Platoni* similior (quam *Aristippo*) fatis decla-
 „ ras ;

„ras; cum utrum alteri præferendum sit, pro-
 „nuncias. Non igitur ineptam me rem facturum
 „judicavi, si libros tantopere expetenti librum
 „darem. Sed tua illa etiam eximia in me hu-
 „manitas & liberalitas quoque, quam ego dum
 „agerem *Augustæ*, apud te sum expertus, ita ani-
 „mo inhæret meo, ac perpetuo inhærebit, ut
 „grati animi indicium aliquod à me exhibendum
 „esse existimarim“. Hucusque DONZELLINUS.

Quod ad *Nostrum* spectat, ipse græcæ linguæ
 peritissimus fuit, nec averſus ab arte *alchymica*;
 quippe qui de hac materia

Monumenta quædam scripta f)

post se reliquit. *Differtissimam* Orationem eius
Badenæ habitam, laudat auditam sibi *Conradus*
 GESNERUS g). Ex Bibliotheca *Nostri* prodive-
 runt.

Impp. JUSTINIANI Novellæ, Ediçta XIII. JU-
STINI Ediçta V. LEONIS Sapientis Constitutiones
CXIII. in folio. Græcè. Curâ Henrici SCRIMGE-
RI, Parisiis. 1558. Ex officina Henrici Stephani.
 De qua rarissima editione videri poterit *Jo. Alb.*
 FABRICIUS in *Biblioth. græc. Vol. XII. p. 400.*
 404. 408.

Epistolas *Nostri* ineditas possedit *Jo. Christoph.*
 WOLFIUS, laudatque in *Conspectu suo Supellectilis*
epistolicae & litterariæ manu exaratae.

C 5

Obiit

f) Monet hoc MORHOFFIUS l. c. T. I. L. I. C. IV. §. 17.
 ubi ait: *Processit huius Viri (Fuggeri) insignis liberali-*
tas ex inexhausto illo summi Arcani physici fundo, cuius
possessorem monumenta quædam ab illo scripta testantur.
 Sed *Arcanum* hoc possedisse *Nostrum*, negat *Jacob. BRU-*
 CKERUS in *Miscell. Histor. philos. crit. litter. p. 408. ubi*
 videtis.

g) In *Epistola ad Gassarum. Epistol. medicinal. L. I.*

Obiit *Udalricus* noster, cælebs, *Heidelbergæ* anno 1584. die 25. Junii, ibidemque sepultus est. Eius *Epitaphium* exhibent TEISSIER in *Eloges des Hommes savants*, & CARPENTARIUS in *Centuria Erudit. cælib.*

4.

FUGGERA (*Sidonia Isabella*). Gens *Fuggera* non solum Viros doctos, & de Republica litteraria præclare meritos: sed, ut ad cumulatam perfectamque familiæ nobilissimæ laudem plane nihil deesset, litteratas quoque sæminas orbi dedit. Testis *Sidonia Isabella* hæc nostra. Primam illa lucem anno 1543. ad diem 28. Novembris aspexit, parentibus procreata *Georgio a)* & *Ursula Liechtensteinia b)*. A teneris unguiculis ad omnimodam pietatis ac litterarum culturam formata, annos habens viginti duo, *Jacobo VILLINGERO Baroni à Schönenberg* in conjugium tradita fuit: habitæque solennes nuptiæ anno 1565. die 5. Martii. VILLINGERO isti avus fuit *Jacobus VILLINGERUS* Vir spectatissimi in aula cæsarea nominis, magnusque Thesaurarius: pater *Carolus VILLINGERUS* Mecænas Litteratorum cum primis memorandus; de qua re videtis *Alphabetum VII. meæ Bibliothecæ Augustanæ*, inter *Hieronymi WOLFII Opera*, No. XI. Filius autem huius *Caroli*, supradictus *Jacobus*, sepulchrale monumentum sequens sibi struxit, teste PRASCHIO in *Epitaph. Augustan.* T. I. p. 105.

D. O.

a) De *Georgio* hoc superius pag. 29. paucis actum est.

b) Confer, quæ de *Ursula Liechtensteinia* habet *Libellus: Origo Collegii Societatis Jesu, Augustæ.* in 80. p. 6.

D. O. M. S.

JACOBUS. VILLINGER.

BARO. IN. SCHOENENBERG. JAC. N.

SIBI. UXORI. SIDONIÆ. ISABELLÆ.

EX. GENEROSA.

LL. BARONUM. DD. FUGGERORUM.

FAMILIA. ORIUNDÆ.

SUISQUE.

DE. NOVO. EXSTRUXIT. ET. DOTAVIT.

M. DC. I.

Nostra, marito viduata, reliquo vitæ tempore *Augustæ* inter pietatis studia transacto, anno 1601. die 31. Augusti naturæ debitum moriendo exsolvit c).

De *Nostra* PANTALEO d) testatur: *latinis literis adeo ornatam exstitisse, ut exactissime latine loquendo nulli, quamvis doctissimo, cedere judicaretur* *) Hinc merito eam FABRICIUS e) inter fæminas eruditas accensuit: uti & MUSLERUS f) dicens: *eam non solum eleganter latine locutam, sed & aliarum nobilium scientiarum valde expertam fuisse: habuisseque alias sorores duas, quæ doctis et pevitis fæminis accenseri plane meruerint.* Accedit, quod de *Nostra* Adamus Flotto g) affirmat: *Erat pro.*

c) Ex his patet, *Nostram*, brevi post Viri mortem tempore, ex hac vita demigrasse.

d) In *Prosopographia*, T. III. p. 435.

*) Mirum! illis temporibus tantum honoris à foeminis linguæ latinæ tributum fuisse, quam nostra ætate Viri, etiam Academici, in postremis habere non erubuerunt.

e) In Libro: *Abriß einer allgemeinen Historie der Gelehrtheit*, T. III. p. 289.

f) In *Orations* I. pag. 157.

g) In *Hist. Provinc. Soc. Jesu German. superior.* P. III. p. 54.

pro more Maiorum à teneris apprime religiosa: et (quod rarum in foemina) latinis litteris tam præclare imbuta; ut Patrum quorundam Scripta, à se in patrium sermonem translata, ediderit. Quænam Scripta illa Patrum fuerint, non exprimit Flotto; neque ego indagare hætenus quivi.

5.

FUGGER (*Philippus Eduardus*) frater germanus præcedentis *Sidonie Isabellæ*, natus est anno 1546. die 11. Februarii: cuius hoc locò (et si pauca sint, quæ de illo dicere habeo) tamen mentionem facere vel istud suadet; quòd eum prædicare complures, ante me, Litteratores minime neglexerint.

Hunc ad annum 1555. in Universitate *Ingolstadiana* albo academico nomen dedisse a) invenio. Postea *Gallias*, *Hispaniam*, *Italiam* studiorum causa invisit. Et *Romæ* quidem abs *Gregorio ROSEFFIO* b) in Contubernio Germanorum ad *S. Marcellum*, una cum fratribus *Octaviano Secundo* (qui postea ab anno 1594. in annum 1600. duumvirali dignitate *Augustæ* refulsit, virtutibus ac gloriâ suâ non indignum successorem nactus magnum *Marcum VELSERUM* nostrum) & *Antonio*, moribus optimisque artibus probe informatus est.

Anno 1573. ætatis autem suæ 27. *Mariam Magdalenam* Baronissam in *Königsegg & Aulendorf* connubio sibi junxit, celebratis die 21. April. nuptialibus sollennitatibus. In Ecclesiam SS. *Udalrici & Afræ* beneficis, Sacellum *S. Bartholomæi* instau-

a) V. *Annales eius Academiae*, T. I. p. 240. 241.

b) V. *Alphabetum V. Biblioth. August.* p. 183.

institauravit, ibique sibi ac suis conditorium fieri curavit hac epigraphe c):

Beati, qui in Domino moriuntur.

PHILIPPUS EDUARDUS FUGGER BARO IN KIRCHBERG ET WEISSENHORN, SIBI, Mariæ MAGDALENÆ BARONISSÆ IN KOENIGSEGG ET AULENDORF CONJUGI, ET EORUM POSTERIS CATHOLICIS MONUMENTUM HOC EXTRUI VIVENS C. ANNO DOMINI M. D. XCVI.

& in eodem mox anno sequenti (1597.) uxorem suam fatiis perfunctam tumulavit.

Cum fratre supradicto *Ottaviano Secundo* auctor fuit, ut de hæreditate patris *Christophori*, ad pias causas a se & hæredibus destinata, 30000. floreni Patribus *Societatis Jesu* in constructionem Collegii & Gymnasii *Augustani* cederentur. Eisdem Patribus (cum *Ottaviano*, *Raymundo*, & *Jo. Georgio*) ædes hæreditario jure acquisitas, pretio plusquam 12000. florenorum, dono dedit, ubi nunc *Collegium* extat constructum: conditque Collegii censum cum fratre *Ottaviano* novis subsidiis auxit.

Diem supremum obiit *Noster* anno 1618. die 14. Augusti, cum vixisset annos 72. menses 6. dies 3. Observatum fuit, nulli *Fuggerorum* ad id usque temporis tam longum vivendi spatium concessum fuisse.

Studiis, præcipue *Astrologicis*, impense deditus fuit, adeo ut patrem huius scientiæ peritia superasse crederetur. Hinc *Nicolaus REUSNERUS* in *Elegia de Nuptiis illustrium Heroum Heroinarumque &c.* in qua *Fuggerorum* laudes festive cecinit, inter alia hæc scribit:

Arti

c) V. KHAMM *Hierarch. August.* T. I. p. 382.

*Artibus ingenuis, quarum tibi maxima cura,
Et studiis tribuis tempora multa bonis.*

*Et cælum penetras sublimis acumine mentis:
Aetherium currit ceu solis ales iter.*

*Metirisque solum radio, pontumque profundum,
Phæbeosque simul, fidereosque globos.*

*Crede mihi! cum sole simul lunaque, Philippe!
Semper eris. Tua laus jam super astra volat.*

Mathematica ita coluit, ut GUNDLINGIUS d) & FABRICIUS e) merito jure locum ei inter celebres sæculi XVI. *Mathematicos* dederint. Extat quoque memoria *Turris Acoliae* nostri FUGGERI, octo scilicet Disticha in eandem, quæ, *Tractatus germanico de octo præcipuis ventis* annexa, in Bibliotheca *Vindobonensi* asservari monuit LAMBECIUS; unde conjicio hanc *Turrim* indicandis ventorum motibus destinata fuisse. Citatus GUNDLINGIUS addit: *Nostri* viros litteratos pensionibus adjuvâsse, eiusdemque domum litterariis Eruditorum conventibus jugiter patuisse. Atque in hanc rem bellissime congruunt *Lucæ* STENGLII Medici *Augustani*, Jo. Bapt. Montani *Tragopodagum. Augustæ Vindel.* in 4to. 1582. *Nostro* dedicantis verba, quibus *summam & incredibilem in conversationibus philosophicis scientiam, dexterimumque de iisdem judicium* arrogare *Nostro* palam ac publice voluit.

Bibli-

d) In *Historie der Gelehrtheit*, p. 2.

e) In *Abriss einer allgemeinen Historie der Gelehrtheit*, T. III. p. 355.

Bibliothecam habuit amplissimam, quæ postea anno 1655. *f*) in *Vindobonensem* Bibliothecam transivit. Continuit ea secundum primam quidem & subitanæ designationem, Cæsari *Ferdinando III.* Augustâ anno 1655. transmissam, 13828. Volumina: secundum accuratiorem vero supputationem minimum 15000. Volumina. Certò quoque constat, ante gravissimum *sæculi XVII.* bellum *Germanicum* florenis 80000. & post illud florenis 40000. potuisse divendi; sed propter certas causas sacræ cæsareæ Majestati 15000. duntaxat florenis addicta fuit. Cum *Bibliotheca* inter ceteras res raras ac artificiosas, quas eadem conjunctas habuit, illuc quoque transmigravit Effigies *Nostri* secundum justam corporis magnitudinem egregie depicta cum hac Inscriptione:

ANNO 1615. PHILIPPUS EDUARDUS FUGGERUS,
ÆTATIS ANNO LXX.

Tabula item marmorea eò transecta est, frequentem epigraphen habens:

M. D. LXXI,

D. O. M.

AD GENEROSUM AC NOBILEM VIRUM

D. PHILIPPUM EDUARDUM FUGGERUM

BARONEM, DOMINUM in KIRCHBERG

ET WEISSENHORN &c.

*Est res magna, bonis ortum esse parentibus, atque
A claris clarum, ducere nomen avis.*

Nec

f) STRUVII *Notitia Rei litterar.* p. 318. LAMBECHII *Commentar. de Biblioth. Vindobonens.* T. I. p. 139.

48 FUGGER (*Raymundus*) POSTERIQUE EIUS.

*Nec minor est animi , peperit quam vivida virtus,
Nobilitas : hæc vel sola beant homines.*

*En tibi , quò defit nihil , est utrumque paratum :
Illud sorte tibi contigit , hoc operâ.*

*Ergo diu felix fruire his , generose PHILIPPE !
Atropos et laribus parcat amara tuis.*

ANTO-

II.
ANTONIUS FUGGER
POSTERIQUE EIUS:

VIDELICET

1. MARCUS.
 2. OTHO HENRICUS.
 3. JACOBUS.
-

Accedunt pauca de laudibus *Antonii*, alius à
supranominato; *Alberti*; *Christophori*; *Sigis-*
mundi Friderici; *Antonii Ignatii Josephi*; *Phi-*
lippi Caroli FUGGERORUM.

FUG.

fectu horum) etiam pro aliis , siphylide morbo laborantibus ; sicque cum nepotibus auctor fuit domûs dictæ : *Das Holzhausß in der Fuggerey*. Hospitale in *Waltenhausen* pro usu & sustentatione 50. subditorum , utriusque sexûs , ex Legato *Hieronymi* curavit ædificari ; de suo autem , nepotumque patrimonio dotavit ac firmavit. *Almagri* in regno *Castellæ* , in Ecclesia *S. Salvatoris* insignes fundationes pro cultu divino fecit, sacrificiaque quotidiana instituit *d*) Et hæc quidem omnia unâ cum prædictis nepotibus , ita tamen ut ipse suis largitionibus præcipuis & amplissimis præiverit.

Solus vero in sequentibus nomen æternum sibi fecit. Per codicillum, testamento suo adjectum , 28000. florenos legavit , ut de illorum reddito annuo pauperes calculo , hernia & siphylide morbo laborantes curentur , sicque auctor extitit domuum : *Das sonderbare Holzhausß ob dem Gänsbüchel* und *Schneidhausß auf dem Rossmarckt* : quas domos in eum finem filii hæredes anno 1571. destinârunt. In arcis *Babenhusanæ* templo anniverfaria certa , & alia Officia divina fundavit. In elocationem trium honestarum virginum , ex subditis prognatarum , annuos redditus assignavit. Comitatibus, Baronatibus, Dominiisque , a patruo *Jacobo* acquisitis , plura adjecit dominia , maxime vero S. R. I. Præfecturam *Donawerdanam* , oppida *Babenhausen* , *Brandenburg* , *Khierchaim* , *Eppishausen* , *Duettenstein* , *Ahelfingen* , *Stettenfels* , *Oberndorf* , *Mickhausen* , *Waltenhausen* , *Rettenbach* , *Pless* , *Gablingen* , *Glött* , *Ehingen* , . . . ingentem auri vim , & fidem ferme superantes pecu-

d) Hæc omnia testatur *Genealogia Fuggerana* in folio. *Augstæ*. 1618. impressa.

euniae summas in hoc impendens: itemque per ultimam voluntatem cavens, ne bona intra *Danubium*, *Lycum*, *Ileram*, & *Alpes* sita alienentur e).

Tempore tribunitii *Regiminis* inter Senatores adlectus, cum *Lutheri* doctrinis turbari urbs *Augusta* cepisset, multa passus est f), quod vetera retinenda, nova rejicienda putaret. Hinc etiam anno 1537. Cleri catholici expulsionem modis omnibus, sed eventu nullo, impedire conatus fuit. Anno 1538. cum in locum Patritiarum, quæ defecerant, familiarum aliæ substituerentur, noster quoque *Antonius*, una cum *Raymundi* fratris jam morte defuncti filiis ad id honoris pervenit g). Posthæc civitate *Augustana*, fœdus *Smalcaldicum* amplectente, *Passavium* non sine magno fortunarum detrimento confugit. At inde post celebrem illam ad *Albim* fluvium à *Carolo V.* ex hostibus reportatam victoriam, cum dira quæque *Augustanae* urbi imminerent, reversus *Augustam*, indeque *Ulmam* Senatûs nomine profectus apud *Carolum V.* tum auctoritate, tum favore, quo apud eum pollebat maximo: tum etiam lacrymis orans, & supplices tendens palmas, effecit, ut Cæsar non solum iræ modum poneret, sed & de imposta mulcta 50000. florenos remitteret. Neque hoc reconciliationis negotio à se feliciter administrato contentus, insuper rem Civitatis, opum penuriâ maximâ laborantis, suppeditatis absque

D 3

ulli-

e) Vide mox laudatam *Genealogiam*.

f) STETTEN. *Histor. August.* vernaculè. T. I. p. 332. Confer *Erasmi Roterodami Epistolas. Edition. Lugduno-Batav.* T. III. P. II. p. 1759. *Historiam Soc. Jesu.* T. II. p. 259.

g) Vide STETTEN. l. c. p. 352.

ullius fœnoris spe 80000. florenis egregie fulcivit. Sic quæ prius adversus se gesta fuerant, memorandò posteris exemplò, suavissimæ Reipublicæ generosè condonans promeruit, ut eius nomen *Libro consulari* (Raths - Buch) adjecta Beneficiorum omnium patriæ præstitorum memoria, ad perpetuam nominis famam inscriptum fuerit *h*).

Capta anno 1547. *Augusta*, & *Patritio Regimine* anno sequenti (1548.) per *Carolum V.* postliminiò restituto inter Senatores adlectus est *Noster*, sed mox anno 1551. sese eadem dignitate rursus abdicavit.

A prædicto *Carolo V.* Imperatore in statum *Baronum ac Comitum* collocatus, tum apud hunc, tum apud *Ferdinandum* Regem, post etiam Cæsarem, *Consiliarii* dignitatem gessit. Præterea *Carolus V.* domo excepit sua, annoque plus uno habuit, libero ad eundem aditu usus.

Mortuus est anno 1560. & post habitas in templo *S. Mauriti* *Augustæ* exsequias monumento, quod *Babenhufæ* sibi vivus struxerat, & quod uxorem suam, anno 1548. morte raptam, præmiserat, conditus requiescit, his verbis loculo inscriptis :

D. I.

SARCOPHAGUS.

ANTONII. FUGGERI.

OBIIT. PRIDIE. IDUS. SEPTEMBRIS.

ANNO. MDLX.

ÆTATIS. LXVII.

QUEM. FILII. MÆSTISSIMI.

PATRI, INCOMPARABILI. F. C.

Lu-

h) Vide citatam *Genealogiam*.

Luxit tantum *Fuggeranæ* Gentis sydus patria.
Luxerunt pauperes. Luxerunt & litteræ, de quibus dicere pergo.

Noster cum Raymundo, cuius supra memini, fratre scientiis à puero operam dando dici non potest, quam acutè rerum eruditæ judiciò, quâ doctrinæ elegantia fuerit, tum rerum experientia, tum variæ doctrinæ excellentia cum paucis comparandus. *Babenhufæ* scholam aperuit, in qua pueri prima elementa docerentur. Stipendia complura Studiosis tum alendis per Academias, tum omni subsidiorum genere adjuvandis destinavit. Filios suos, quos inter *Marcum*, de quo mox dicetur, vocare nomine hòc locò libet, à *Ludovico CARINO Medico*, non artis solum iatricæ sed humaniorum quoque litterarum scientia claro, domi ac foris, in susceptis studiorum caussa itineribus regi atque institui curavit: tum (quod *Hieronymus WOLFII* in *Præfat. ad Nicetam* monet) ab ipsis prope incunabulis usque ad juventutis initia a doctissimis præceptoribus, in celeberrimis *Europæ Gymnasiis optimarum artium & linguarum cognitione imbuì atque formari studuit* *) Bibliothecam, quovis bonorum librorum genere instructissimam, cum fratre *Raymundo* habuit, è qua eo adhucdum vivente *Zonaras*, *Nicetas*: mortuò autem *Nicephorus Gregoras* protracti fuerunt i).

D 4

Cum

*) Inter juniorum *Fuggerorum* didascalos etiam nominari debent *Viglius ab Ayta ZUTCHEMUS & Antonius CARCHESIUS*; ut alios taceam. V. *SCHELHORN Amant. Histor. ecclesiast. & litterar. T. I. p. 731.*

i) Hæc in *Alphabeto VII. Bibliothecæ mæ Augustinæ*, in *Catalogo Opp. Hieronimi WOLFII*, fuscè narro; nec hòc locò repetere eadem juvat. Juvabit tamen de

Joan.

Cum Cardinale *Granvillano* amplum litterarum alens commercium, sæpe optima eum monuit, teste *PELISSONIO* in *Traſſat. de Tolerantia* p. 95. Litteratos coluit *k)* maxime, modisque omnibus juit: cuius rei documento esse poterunt Viri docti à me initio huius *Narrationis*, pag. 4. enumerati,

Joanne DORSCHWAMO aut (si mavis *DERNSCHWAMMO*, cuius mentio supra pag. 2. facta est, nonnulla paucissimis nota addere. Huic patria *Cepusiensi* seu *Novisoliensi*, quà *Viro* eximio, singularique prudenti ac ingenio eminenti, Amico suo *Sebastianus MUNSTERUS Rudimenta Mathematica*, anno 1551. dedicavit, inter alia dicens: Nunc ad te, humanissime *Dernschwame!* mea convertatur oratio... qui ab ineunte aetate usque ad hunc (quam mediocre habes) senectutem, etiam inter summas occupationes, litterarum studium non dereliquisti, sed nullum non movisti lapidem, quod tibi splendidissimam optimorum Auctorum comparares Bibliothecam, conciliaresque electos quosque viros amicos; id quod non vulgaribus argumentis hic *Basileæ* existens, erga me et alios multos bonos viros declarasti. Et (ut de me loquar) tu majorem de me concepisti opinionem, quam mea unquam commeruit mediocritas. Quam mihi tua placuerit familiaritas, conversatio, et de seriis rebus confabulatio, non est, quod hic scribam. Hoc unum mihi adhuc dolet, quod in dissipatione nobilissimæ *Budensis* Bibliothecæ, quam *Mathias Corvinus*, magnificentissimus ille *Ungariæ* rex, undiquaque optimis collectis libris instauravit, tibi non plura contigerint exemplaria, in usum studiosorum exponenda. Certe non mediocri gaudio me affecisti, resarens: quomodo ex spoliis illis tibi contigerit (licet non sine pecunia) ingens illud Volumen *Onkelæ Chald.* interpretis, cuius *Thargum* seu *Versionem* huc usque in *Pentateuchum* duntaxat, non autem in *Prophetas* vidimus. Scis, quam sancte te adjuravi, ne librum illum penes te perpetuo servares, sed mitteres cum aliis, quæ mittere promissi de *Zepusio*, de *Montibus Carpathiis*, et eorum metallicis fossionibus &c. &c.

k) Confer *J. G. SCHELHORNII Amœnit. Hister. ecclesiast. & literar. T. 1. p. 721. seqq.*

rati, quibus hōc loco addendus est celebris ille *Erasmus Roterodamus*, quem proposita annua pensione & oblato viatico ad se vocare non dubitavit *Noster*. Quam vocationem etsi *Erasmus* 1) ob gravissimas causas non acceptarit, tamen impensissimas de illa grates agere *Nostro* non intermisit, scribens anno 1529. 5. Aprilis ex *Basilea*, in hæc verba: Quo minus extat meorum erga te meritum, *Vir clarissime!* hoc magis debeo isti tam propenso in me animo, tamque obvia et expositæ benignitati, quam ego adeo non contemno, ut libens fatear, me non minus obstrictum tibi, quam si, quidquid offers, accepissem. Jam enim me ingenti lucro auditum esse existimo, quod *Antonium FUGGERUM*, *Virum omnium ore celebratum*, mihi tam ex animo amicum esse intelligo. In *Epistola* deinde ad *Bilibaldum PIRCKHEIMERUM*, & ad *VLATTENUM* *Scholarcham Aquensem*, disertius exponit conditiones abs *Antonio* nostro sibi propositas: Ante paucos dies, præter omnem expectationem, *Vir egregius Antonius Fuggerus* dono miserat poculum miræ formæ, & pulcherrime inauratum, pretiū (ni fallor) quadraginta florenorum, nihil præterea non offerens & humanitatis & benignitatis, si voluissem *Augustam* demigrare: ac ne causari possem de viatico, designavit, unde *Basileæ* centum florenos aureos acciperem. (Video mi *Bilibalde!* non omnes esse *Sutores*, *Beddas m)* *Leos*, *Stunicas*) et tantundem quotannis obtulit, si voluissem me *Augustam* conferre. Satis (puto) hæc comprobant, quanta erga *Doctos* liberalitate, & quam acuto

D 5

ac

1) V. *Epistolas* eiusdem, T. III. P. II. Opp. p. 1219. 3742.

m) Scilicet hos *ERASMUS* adversantes sibi habuit.

ac subtili in illis deligendis iudicio *Antonius* fuerit? *Viglium* quoque ab *Aytta* *ZUICHEMUM* cum reliquis *Fuggeris* singulari benevolentia profecutus est: Hunc, cum ex pede laborans *Reina Augustam* curationis ergo secessisset, hospitio benigne excepit; fecitque, ut is jam inde ab anno 1532. Regi Romanorum *Ferdinando* innotuerit. Coluit vicissim quam maxime *ZUICHEMUS Fuggeros*, quorum nonnullos dum *Patavii* profitebatur, discipulos habuit. Extat eius *Epistola* ad *Antonium* nostrum anno 1543. 15. Novembris data, in *PAPENDRECHTI Analect. Belgic.* ubi sæpius de *Nostro* vide: ubi etiam *Noster* a *Viglio Heros* audit, cuius virtus in tota *Germania* resplendet.

Quæ cum ita se habeant, profecto non est, cur mirum me habeat, Eruditos nomini *Antoniano* quàm devotissimos se præbuisse: gratasque vires studiosè rependentes dicatis ingenii monumentis famam eiusdem æternitati consecrasse.

Sic ei *WOLFIUS Zonaram* dicavit, sequenti encomio usus: „ Nunc ad eam *Præfationis* partem accedendum est, in qua alioquin multum sudare solitus fui; quòd verebar, ne vel in assentationis suspicionem commemorando, vel in negligentiae crimen dissimulando venirem. Nunc, ut liberiore sum animo, tua modestia, vel potius magnitudo animi facit: qua id ab ineunte ætate meditatus esse videris, quod apud *Ciceronem Scipioni* divinitus præcipitur: ut altè spectans atque ad cælestem sedem & æternam domum contuens neque sermonibus vulgi dederis te, nec in præmiis humanis spem posueris rerum tuarum; sed suis te illecebris ipsa virtus traxerit

„ xerit ad verum decus ; ut illud Græci Poëtæ
„ de te dici possit :

Οὐ γὰρ δεκτὸν ἄριστον , ἀλλ' εἶναι θείαιον ,
βαδύϊαι ἄλσκι διὰ Φρενῶν καρπύμενον ,
Εξ ἧσ τε κισθὰ βλαστάνει βελιύματα .

„ Quibus versibus id *Amphiarao* suo tribuit *Æschy-*
„ *lus* , ut affirmet, eum virum optimum esse malle,
„ quam videri ; cuius anima tanquam ager foe-
„ cundus & probe subactus , conceptis virtutum
„ feminibus , honestorum consiliorum , et , quæ in-
„ de oriuntur , actionum quandam quasi segetem
„ proferat , quæ si per omnem ætatis tuæ de-
„ cursum , quem ita moderatus es , ut honesta
„ negotia suavissimo otio semper anteposueris , sin-
„ gulatim explicare studeam ; Opus *Iliade* proli-
„ xius mihi nascetur , et tuæ aures satis (scio) non
„ ferent. Quæ igitur calamo vel tua voluntas ,
„ vel mea verecundia negat , ea posteritatis ser-
„ monibus vel invito te celebrabuntur. Idem
„ enim est gloriæ , quod crocodili ingenium : se-
„ quentes fugit , fugientes sequitur. Nihil (ut
„ eloquentiæ *Romanæ* parens testatur) de insigni-
„ nibus ad laudem viris obscure nunciari solet.
„ Famæ nemo unquam imperare potuit. Non
„ patitur illa *Hesiodi* Dea sibi frænos injici : lo-
„ quitur et clamat , ut ab ipsa posteritate vox
„ eius audiatur. Prædicabit illa non tantum or-
„ namenta fortunæ , ob quæ cum vulgo beatus
„ habearis , tu ea umbræ parietum comparare
„ soles ; sed et *ingenii magnitudinem et prudentiam*
„ *tuam periculossimis temporibus in re et publica*
„ *et privata* : animi constantiam et æquabilitatem
„ in utraque fortuna : in amplissimis opibus , quas

„ à Majoribus acceptas et feliciter conservasti, et
 „ sine cuiusquam injuria amplificasti, et ad be-
 „ ne merendum de multis contulisti, eam mode-
 „ stiam, et debiti etiam honoris contemptum,
 „ qui vel in infimis hominibus raro invenitur. Nec
 „ tacebit vel benignitatem erga miseros et afflic-
 „ tos, vel liberalitatem erga studiosos et doctos:
 „ in quo numero si quis mihi locus est, et si in-
 „ ter *Luscinios, Carinos, Tonneros, Streitos, Si-*
 „ *phanos*, atque alios complures, qui tua muni-
 „ ficentia fruuntur, numerari mereor (ut autem
 „ merear, tua humanitas potius, quam mea dig-
 „ nitas facit) et ego nomen meum ex grati ani-
 „ mi officio profiteri debeo, qui post multas æ-
 „ rumnas, tua liberalitate, Vir amplissime! tan-
 „ dem hoc consecutus esse videor, ut ad omnes
 „ fortunæ casus, qui varii impendent, aliquid
 „ parati subsidii (nisi fatalis aliqua calamitas in-
 „ terceperit) me habere confidam: et hic annus
 „ (1556.) cui tu tamquam salutare quoddam sidus
 „ affulxisti, id mihi attulerit, quod per omnem
 „ ætatem exhausti labores non contulerunt“.

Sic ACCURSIUS *Ammianum Marcellinum* obtu-
 lit, eum in hæc verba alloquens: *Nobis si quid*
 (ob editum Marcellinum) *jure optimo deberi cen-*
seatur, tibi uni, præstantissime Antoni! deferen-
dum, laudi nominique tuo dandum postulamus: cuius
auctoritate in primis Marcellinum pene novum, ite-
rùmque natum exhibemus.... Qui cum tam mag-
nis animi fortunæque ornamentis censearis, ea mihi
prope unus Germanorum consecutus videris, quæ
proximos Diis ipsis reddere mortales perhibentur,
mansuetudinem, beneficentiam, Et loquendi tacendi-
que rationem: ut non injuria, hercle! terrarum ar-
biter.

Inter idemque Princeps optimus (Carolus V.) hac indole virtutum adductus, tantum tibi semper tribuendum iudicavit, ut à Consiliis, quamlibet absentem, esse jufferit. . . Jam quod ad ipsam, unde orsi sumus, studiorum partem attinet, gratulandum ei arbitramur præfagientes animo, futurum, ut quæ conclamata extorrisque ab his finibus metueretur, incolumitatem tandem postliminiumque per te cum primis unum receptura videatur, non provocatorem modo, dum vel meditaris semper ipse aliquid vel scribis: sed dum meditantes vel scribes alios laudibus, honore, patrocinio prosequeris. Augusta. Calend. April. 1533.

Sic Joannes COCHLÆUS versam vernaculè S. Gregorii Nazianzeni Orationem funebrem in sororem Gorgoniam eidem dedicavit, addito promisso: se aliam quoque eiusdem S. Gregorii Orationem funebrem in Cæsarium fratrem interpretaturum esse, sicubi priorem Antonio probari cognôrit.

Sic memoratus ERASMUS *Xenophontis Hieronem, sive Tyrannum à se editum Antonio nostro, quem animi decoribus quam imaginibus clariorem, & virtutibus quam opibus ditiolem esse alibi affirmaverat, nuncupavit; quod litterarium munus tam gratum habuit Noster, ut eleganti et officii plena Epistola latina, quam inter Erasmanas, Editionis Lugduno-Batavæ, 1704. T. III. P. II. p. 1746. habes, ingentes gratias interpreti agendas censuerit, eos beatos prædicans, quos egregia Erasmi Musa posteritati commendaret, nullo unquam tempore intermorituros.*

Sic

Sic *Georgius* *LOGUS*, sive à *Logau* primæ nobilitatis *Silesiacæ* Vir *) *Gratii Falisci* & aliorum *Cynegetica*, anno 1534. *Venetiis* excusa, *Nostro* dedicavit: cuius verba referre hõc locò plane debeo; quod nonnulla, quæ ad *Nostri* juventutem & studia pertinent, comprehendant; quæ alibi frustra quæsieris: *Equidem*, ut ingenue fatear, *Antoni optime!* jam pridem sæpe negligentiam. . . meam tacite mecum reputans . . . memetipse reprehendi; quod cum tu is *Vir* sis, ea dignitate, humanitate ac virtute, ut merito à bonis & doctis, & literarum studiosis omnibus & amandus plurimum sis & colendus: cumque insuper privata etiam tua erga me beneficia ac merita sane non vulgaria extiterint; hætenus tamen neque scripserim ad te quidquam, neque ullum . . grati erga te animi dederim documentum. Etenim cum *Augustæ*, quæ tibi patria est, annis jam tribus, cùm *Carolus V.* concilium in ea urbe haberet, ego in aula . . *Ferdinandi* versarer; summa me abs te humanitate . . acceptum memini . . neque à te modo, verum etiam à dignissimo, festivissimoque *Viro* *Raymundo Fucaro* fratre tuo . . Nam splendidissimis sæpe conviviis inter summos & Principes Viros . . perhonorifice me adhibuisti in vestris illis amoenissimis & cultissimis hortis . . & omni humanitatis genere es prosecutus. Cumque . . propositum mihi esset, ut ex aulicis molestiis in . . *Italiam*, ex qua fatalium temporum calamitate et naufragio exclusus aliquot annis abfueram, postliminio . . reverterer . . dedisti tu ultro ac sponte tua . . *Georgio Hermannò* **) con-

san-

*) *V. Petrum BURMANNUM* in *Præfat.* ad *Poetas Latinos minores.* 4. & *T. II.* p. 443.

**) *V. SCHELHORN* l. c. p. 693. ubi eius *Elogium* habes.

sanguineo tuo id negotii, ut me procuratoribus tuis qui Venetiis rationes tuas tractant, diligenter commendaret. . . . Præter omnes vero, quæ à me, cui tibi debeam, enumeratæ sunt, causas hæc quoque ad te observandum . . . incitare me non mediocriter debet; quod cum ea sis dignitate, ea opum affluentia. . . in tantis tamen fortunis . . . nunquam intermittis studia litterarum. Neque vero ipse modo libenter ac multum in his versari soles; sed eos etiam, qui omne in illis tempus consumunt . . . gratia & favore prosequeris singulari. . . . Idque cum semper, tum vero olim Romæ, cum ibi esses sub Leone pontifice, præstitisti; ubi . . . maxime optimis studiis & honestissimis artibus incumbere solebas, domusque tuæ à summis Viris, & qui tum Romæ ingenii & doctrinæ laudibus florebant, multum & assidue frequentabatur: inter quos aliquot domestica etiam & familiaris consuetudine conjunctos habuisti, et ex iis discretissimum . . . Georgium Sauromanum *) & Georgium item Sylvanum, utrumque Silesium. . . .

Sic Ottmarus LUSCINIUS annò 1528. versam germanicè Jacobi FONTANI, Equitis Rhodii, Narrationem de expugnata per Turcas urbe Rhodoni Nostri inscripsit, gratam faciens de beneficiis prius acceptis commemorationem.

Multa dixi, sed nondum omnia. Ut Rempublicam patriam perpetuo ac duraturo beneficio sibi obstringeret Antonius, cognitis fructuosis Petri CANISII & socii eius SECKLERI laboribus: nec non insperata Sibyllæ Ebersteinæ, Marci filii sui uxoris, & Ursulæ Liechtensteinæ, uxoris Georgii, sui ex Raymundo fratre nepotis, ad avitam Religionem

*) De hoc viro inclytissimo vide MEISNERI Equitis Silesiaci, academ. honorib. claros, JOVII Elogia.

nem conversione , à *Canisio* effecta , motus de Patribus *Societatis Jesu* in urbem *Augustam* introducendis serio cogitavit. Eapropter litteras ad *Societatis Moderatores Romam* dedit , ut sibi Instituti illius ratio exactius perscriberetur , ad quam ædificandi domicilii Gymnasique consilia accommodare posset. Mire inde oblectatus est *Otho TRUCHSESIUS* n) Episcopus *Augustanus* : mire *LAYNEZIUS* Præpositus *Societatis*. At dum hoc molitur *Antonius* , graviter decumbere coepit , calculique doloribus confectus diem suum obit ; quin tamen vel moriens inculcare hæredibus suis omiserit : prius non quiescerent , quam à se cogitata perfectissent o). Hæc sunt merita litteraria *Antonii Fuggeri* , quem prædicandum sibi quoque sumpserunt *PANTALEO* in *Prosopographia* , & *Elias REUSNERUS* in *Auclario Oper. genealog.* quos (si lubet) confer.

Haud satis scio , an operæ pretium facturus sim , si sequentia addidero. Observavi in quodam Librorum , apud *Joannem Gastel* quondam Bibliopolam *Pedepontanum* venalium , Catalogo :

Antonii Fuggeri Epigrammata Veterum,
in 8o. Colonia, 1529.

Cum huiuscemodi *Catalogorum* fides haud firma sit , Opusque ipsum invenire hætenus nulli bi quiverim , rem in medio relinquere cogor.

FUG-

n) De TRUCHSESSIO fufse egi in *Alphabeto IV. Bibliothecæ meæ Augustanæ* , ubi vide p. 83. & 17.

o) Vide de hoc inferius , in *Marco FUGGERO*. Confer *Histor. Soc. Jesu* , German. super. T. I. item *Libellum : Origo Collegii Augustani Soc. Jesu* , in 8o.

I.

FUGGER (*Marcus*) patre *Antonio* *) matre *Anna Rechlingeria* ab *Horgaw* natus est anno 1529. ad diem XIV. Februarii. Postquam adolevit, in exterarum regiones missus, pluribus annis *Gallias*, *Belgium*, *Hispaniam*, *Italiamque* peragravit, donec anno 1554. domum reversus est a). Anno 1557. die 2. Martii *Sibyllam* Comitissam ab *Eberstein* matrimonio sibi iunxit. In Senatum *Augustanum* primò adlectus anno 1561. dein *Septem-Virorum* collegio adscriptus, tandem annò 1576. die 2. Augusti, ob morum gravitatem amabili cum affabilitate & munificentia conjunctam, ad supremum Duumviratus apicem, utut invitatus, ascendit. In eo munere propter exortas de *Calendario Gregoriano* lites una cum honoris Collega *Antonio Rehlingero* multa tulit, præsertim annò 1582. quò gravis tumultus, obstetricante *Georgio MYLIO* Superintendente b) excitatus fuit.

Fuit *Noster* duobus Imperatoribus *Maximiliano II.* & *Rudolpho* itidem *II.* à Consiliis. Bona paternæ egregie auxit. *Hospitale Waltenhusanum* decem florenorum milibus de suo dotavit. Videns celeberrimæ foundationi, qua *Maiores* sui, *Fuggeri*, novam veluti civitatem (vulgo *Fuggerey*) in suburbio *San-Jacobæo* condiderant, sacram ædiculam deesse, grandibus sane impensis providit, ut tum *Sacellum S. Marci* honoribus dedicatum ad-

*) De hoc *Antonio* vixdum agere desii.

a) V. *Præfationem Nostri* ad *Nicephorum Callistum*, & se germanice versum.

b) De *Georg. MYLIO* egi in *Alphabeto V. Bibliothecæ meæ Augustinæ*, p. 200.

adstrueretur : tum sacerdoti minimum ter per hebdomadam sacrificaturo stipendium conveniens esset c). Denique , cum præclaris facinoribus inveniisset , Duumviratu d) abdicato , anno 1597. die 18. Junii vitam pio fine clausit , sepultus ad SS. *Udalricum & Afram , Augustæ* , in Sacello , quod condiderat vivus , *S. Andreae* : in quo prius anno 1589. conjugem suam fatis supremis defunctam composuerat. Epitaphium marmori ibidem incisum , non modo non hyperbolice , sed nimis quam modeste , et prope infra verum ac merita scriptum e) accepit sequens :

D. O. M.

MARCO. FUGGERO.

BARONI. IN. KIRCHBERG. ET. WEISSENHORN.

QUI. RUDOLPHO. II. A. CONSILIIS. FUIT.

MORES. ET. URBES. HOMINUM. VIDIT.

FAMILIÆ. SUÆ. DECUS. ASSERUIT.

REMPUBLICAN. PERTURBATIS. TEMPORIBUS.

FIDE. AUCTORITATE. PRUDENTIA.

SUSTENTAVIT.

ARTIUM. BONARUM. STUDIO.

EGENTIBUSQUE. PROLIXE. OPITULATUS. EST.

ET.

REM. CATHOLICAM. CORDE. DILEXIT. SUO.

HÆREDES. CURAVERUNT.

OBIIT. XIV. KALEND. JULII.

ANNO. SALVATORIS. M. D. XCVII.

c) V. *Historiam Soc. Jesu , Germaniæ superior. T. II. p. 193.*

d) Factum hoc à *Nostro* anno 1589 , post dignitatem per quatuor lustra præclarissime gestam , fuisse non satis inter se concordantes tradunt BRUCKERUS l. c. p. 399. & *Histor. Soc. Jesu* , l. c. Contra LANGENMANTELIUS in *Historie des Augspurgischen Regiments. fol.* monet : *Nostri* anno 1593. Senatum liquisse.

e) V. *Histor. Soc. Jesu.*

Huic *Epitaphio* addere *Versus*, quibus *Effigiem Marci*, in ære incisam, Poëtarum quidam decorare voluit, argumenti affinitas suadet:

MARCE, decus Patriæ, magnis exercite curis,
 Fuggaricæ lumen, præsidiumque domus!
 Te, sine voce quidem, vivum pictura referre
 Gestit; at incassum sumitur artis opus.
 Næ monimenta Tui longe maiora supersunt,
 Publica quæ testis famaque, voxque probat.
 Nam tua quem pietas ardens latet, almaque virtus
 Illa inopes plenâ prompta levare manu?
 Quis Mecænatem, patria virtute Tuorum,
 Te summum doctis nesciat esse Viris?
 Dexteritas, animi robur, prudentia solers
 Per patriæ infaustas entuere vices.
 Dives opum, fastus expers (*Res rara*) superbi,
 Omnibus affatu es suavis absque nigro.
 Nescius æquales tibi sorte odisse, minores
 Temnere, majores te reverenter habes.
 Quid moror? Exemplar virtutum & Regula mo-
 rum es:

Vivere quâ magnos convenit usque Viros.
 Hæc quia Phidiacus nullus, nec adæquet Apollo,
 Vera tibi Effigies FAMA PERENNIS erit.

Sed jam propius ad merita *Nostri* litteraria accedendum est. Ut pueri prima litterarum elementa à teneris unguiculis studiosius edocerentur, *Babenhufæ*, gentilitio *Fuggerorum* oppido, scholarum trivialium magistro, ad acuendam industriam, non mediocriter auxit salarium. Ut adultior ætas ad omne litteraturæ genus eo facilius progredi posset, nullis curis, nullis sumptibus pepercit, donec Patribus *Societatis Jesu* stabiles *Augustæ* se-

des paravisset. Atque ad hoc ipsum duplici maxime causâ pellectum eum fuisse invenio ; *primâ*: parentis sui *Antonii* postrema voluntate, quâ hæredes is suos moriens adjuraverat, ut negotium istud, e cuius mediis curis ipse fatò raperetur, ad exitum quam certissimè deducerent ; *secunda*: conjugis suæ *Sibyllæ* inexpectato ad catholica sacra reditu, quem *Petrus CANISIUS* suis suasionibus effecerat *f*).

Litteratis plurimum favit *Noster*, eorumque labores sedulo adjuvit. Sic *Adolphus* occo *III. g*) eius in communicandis antiquis *Inscriptionibus* benevolentiam prædicare non intermisit. Sic *Guilielmus XYLANDER Annales Grorgii CEDRENI h*) *Nostro* & *Joanne FUGGERO* obstetricantibus, produxit in lucem, dicens: *Quod in publicandis vestro sumptu bonis libris magnificentiam vestram patriæ demonstratis, non id gloriæ, qua abundatis, quarendæ studio, sed laudatissimi p. m. Herois Antonii Fuggeri, patris vestri, legitima quadam successione atque imitatione facitis: neque committendum vobis putatis, ut cum aliis in rebus eum patriæ re-*
præ-

f) V. *Ibidem*.

g) In *Inscription. veter. in Hispania repert.*

h) Vide in *Alphabeto VII. mæ Biblioth. August. in Catalogo Opp. XYLANDRI. N. X. Errat Historia Soc. Jesu, l. c.* dicens: *Nostrium* latine convertisse *CEDRENI Annales*, cui asserto ipse *Operis* titulus aperte contradicit. Errat itidem dicens: *Nostrium* ex Græco *Nicephorum Callistum* traduxisse. Maiori fide digna est eadem *Historia*, addens: *CEDRENUM* et *CALLISTUM* à *Nostro* Patribus *Augustanis Soc. Jesu* excutiendos prius, quam vulgarentur, datos fuisse, ut si quibus in locis *Græcanici Schismatis* aliquid occurreret, eisdem aptæ admonitiones in *Lectoris* gratiam adderentur; ne is forte incautior fel pro melle fugeret.

præsentetis, hoc unico in tam laudabili instituto ab eo vos degenerasse opinari quisquam possit. Sic Hieronymus WOLFII eius et Senatûs Augustani erga se munificentiam collaudandam sibi plane iudicavit; de qua habes in *Alphabeto VII. Biblioth. August.* in *Catalog. Opp. WOLFII*, No. XVIII. Et profecto essent quamplurima, quæ in hanc rem accumulare possem, nisi brevitatis sectandæ rationem propositam mihi haberem. Alios tamen testes duos in medium quin insuper adducam, impetrare à me nequeo, Hubertum videlicet GOLTZIUM Virum longe doctissimum, & magnum illum Marcum VELSERUM nostrum. Prior non solum *Thesaurum* suum *Rei antiquariæ uberrimum* nomini inclyti Herois Marci FUGGERI inscribendum sibi censuit; sed et sequens tum benevolentiae eius in Eruditos, tum doctrinæ, quâ is ipse polleret, encomium præclarissimum & ære perennius scribere voluit:

Cum mea sponte propter summum FUGGERORUM Gentis publicæ erga omnes Litteratos studium, privatim vero tuam erga me benignam & constantem voluntatem (qua non tantum cum istic essem, Numismata, quæ penes te erant, inspicienda dedisti; verum etiam absens absenti alia nonnulla cum Hispaniarum Coloniis & Municipiis ad me misisti) vehementer incitarer, ut, aliquo te Scriptorum meorum genere appellando, eam, quam possem, grati animi significationem darem: præclaram nunc occasionem mihi offerri arbitratus sum, quâ egregiam illam animi tui in iuvandis rei publicæ studiis virtutem posteritati consecrarem; ut interim omittam, quod vere mihi dicere posse videor: eum esse te, quem ego propter variam inultarum artium cog-

nitionem, & incredibile ac indefessum virtutis ac
 scientiæ studium ceteris mortalibus anteponam :
et in quo illa omnia splendide eluceant, quæ maxi-
ma videri hominibus & præ ceteris eximia consueve-
runt : Augustæ patriæ claritudo, Fuggerorum fa-
milie decus, Antonii patris optimi et magnifici Vi-
ri splendor, fortunarum amplitudo. Quæ cum mag-
na sint (ut re vera sunt) hæc tamen omnia per-
petuo virtutis ac doctrinæ, quo flores, studio ita
obscurasti ; ut qui te laudant, hoc in maximis tuis
ornamentis ponant, quod his omnibus, quæ vulgo
homines suspiciunt & admirantur, posthabitis solam
laudem ex beneficentia, comitate, multarumque at-
que egregiarum disciplinarum notitia confederis.
Quibus de rebus ego te (ut initio dicere coeperam,
absentem ita amare coepi, ut, quem aut propter
virtutis opinionem colam magis, aut propter bene-
volentia erga me magnitudinem diligam vehementius,
profecto neminem habeam. Quæ causa facit, ut
hoc posteris (ad laudem tuam sortassis exiguum, ad
animi mei fructum, ut sentio, non leve) meum de
te testimonium relinquere voluerim : ut & tu, & cete-
ri, si plura aut majora celebrandæ virtuti et alen-
dæ benevolentia tuæ præstare potuissem, studiosissime
præstiturum me fuisse cognoscatis. . . . Patere, ob-
secro ! hoc Opusculum nostrum in Bibliotheca tua
collocari, & , ut domus tua honestis artibus & stu-
diis hospitium, portum verò Litteratis tutissimum
præbet ; ita lucubrationes Goltzii tui . . . in penates
tuos admitte &c. &c.

Hæc Goltzius. Alter (*Velferus*) dum *Nostra*
antiqua, quæ Augustæ Vindelicorum extant, Mo-
numenta dedicavit, paucioribus quidem, at signi-
 ficantissimis verbis monuit sequentia : *Patriam,*
Mar-

*Marce FUGGERE ! quam consilio & auctoritate sæpe juvisti , nominis tui splendore in hac suscepti Operis parte ornari permittas. . . . Mihi non fiducia est , fulcare virtutum tuarum pelagus , quod enavigare quæ queam ? Et ut sit , perennitatem hinc promittere equidem nullam ausim. Eam sacra ipsa tua , atque litterarum simul claritas conciliabunt multum meritissimo ; quando hanc primus laudem in gentem vestram invexisti , UT SCRIBENDA FACERES , ET VERO SCRIBERES *) FACIENDA.*

Nec a vero abuluisse VELSERUM , evincet à me mox dandus *Catalogus Operum* (quotquot quidem ego indagare quivi hactenus) à Marco nostro editorum :

I. *Die leibliche und geistliche Werck der Barmherzigkeit .: durch Julium ROSCIUM i) Hortinum in Latein beschriben : aniezo . . in unser hoch Teutsch gebracht durch H. Marxen FUGGERN den Eltern. in 8o. Dillingen. 1589.*

II. *Kirchen - Historie Nicephori Callisti des hochberuemten christlichen Kirchen - Scribenten in 18. Bücher verfasst , durch Johann Langen aus dem Griechischen zu Latein ; anizo aber in das Teutsch gebracht durch H. Marxen Fugger den Eltern. in folio. II. Vol. Ingolstadt. 1588. Editio a J. A. FABRICIO in Biblioth. græc. prætermissa.*

Titulum sequitur *Effigies Nostri* , ligno incisa , subscriptos habens Versus sequentes :

E 4

Nobi-

*) Nimirum tum nondum foras prodiverat *Jo. Jac. FUGGERI Opus* , seu *Speculum honoris Domûs Austriacæ* : neque etiam in lucem jam tunc prolata fuisse *SS. Patrum Opuscula* , abs *Sidonia Isabella FUGGERIN* germanicæ versa , credibile est.

i) De ROSCIO videri poterit *NICIUS ERYTHRÆUS in Pinacotheca* , & *FONTANINI in Antiquit. Hortensib.*

*Nobile Fuggaridum Gentis Caput , hæccine ,
Marcum*

*Effigies ? Bona cui sunt numero innumera.
Sacrorum nemo quisquam reverentior : illi
Mens cata , quantum nec Lartiadæ. Quod onus ,
Magnarum assiduo curarum volvere moles ,
Dulcibus et libris sæpe capi , immo rapi ?
Testis Callistus , tibi quem , Germania ! civem
Extudit hic Heros , moribus eximiis ,
Intrepidus , facilis , iustus , moderatus , egentium
Anchora , flos patriæ , Musicolûmque pater.*

Opus singulari studio et industria optimaque fide conversum nulli Principum dedicare voluit *Noster* , ne vel adulari cuiquam , vel gloriam captare videretur : utpote qui sua (ut ait) tenuitate contentus viveret. In præfatione autem lectu dignissima de variis Religionis capitibus fuse disserit.

III. *Francisci COSTERI Soc. Jesu. die vier letzte Ding des Menschen , verteuſcht durch Sc. in 120. Dillingen. 1588. Ita CLESSIUS in Elencho Librorum ab 1500. ad 1600. excusorum , p. 141. Vidi etiam Editionem anni 1614. ibidem impressam , in 120.*

IV. *Von der Gestuterey , d. i. Ein gründtliche Beschreibung des Wohlg. H. Marxen Fuggers , wie und wo man ein Gestut von guten edlen Kriegsrossen aufrichten , unterhalten Sc. soll. Francfurt. in folio. 1584. Ita testatur CLESSIUS l. c. p. 277. & Jul. Bernard. de ROHR in Biblioth. oeconom. p. 365. Recusum Opus , ibidem. 1611. Illustris Paulus & STETTEN junior in Kunst- Gewerb- und Handwerck. Geschichte. T. II. p. 173. monet : Opus hoc multis ligneis figuris ornatum prima vice Augustæ anno 1578. excusum , & repetitis editionibus , de quibus*

bus mox dixi, publicatum fuisse, usque dum recentioribus similis argumenti Libris locum cedere & in tenebras abire coactum fuit; sed ex his denuo anno 1786. ad pristinum splendorem à Jo. Gotth. WOLSTEINIO, Medicinæ ac Chirurgiæ Doctore Viennæ, excitatum esse, qui illud, detracta veteris linguæ germanicæ ruditate, ad nostræ ætatis gustum emendatum, Notisque & Parte secunda auctum vulgavit *).

V. *Annalium ecclesiasticorum: der Kirchen-Historie Cæsaris BARONII Sorani erster Theil*, ins. Teutsch gebracht durch &c. in folio. Ingolstadt. 1594. & in 4to ibidem. 1595. Nostri Versionem, saltem ex maxima parte, sibi adoptavit Valentinus LEUCHTIUS à Falckenberg, Theologus &c. qui anno 1599. Moguntiæ BARONII Tomum I. a se in epitomen germanicam redactum publicavit, in 4to, ubi in *Admonitione* testatur: *Nostrium summa dexteritate, fidelique studio Versionem suam adornavisse*: eidem-

E 5

que

*) Quoniam de re equestri mentio injecta est, libet brevibus commemorare Librum, paucissimis notum, qui ad hanc aliquo modo pertinere videtur, cuiusdam Joannis KREUZBERGER, fabri calcarii & civis Augustæ, a me visum in Bibliotheca SS. Udalrici & Afræ, Augustæ: *Wahrhaftige und eygentliche Contrafactur, und Formen der Zeimung und Gebißs zu allerley Mängeln und Unterricht der Pferd &c. &c. fol. 1562.* Dedicavit hoc Opus Noster MAXIMILIANO II. & haud dubie eidem, circa hæc tempora Augustæ commoranti, obtulit. *Dedicationem* sequuntur permultæ Figuræ frænorum, lignæ incisæ, quæ totum Opus consciunt. In Exemplari dictæ Bibliothecæ cuiusvis frænorum generi, non typis, sed tantum calamo (mirum!) adscriptum legitur, quodnam frænum huic vel illi equo conveniat, et cuinam equorum vitio hoc vel illud fræni genus medeatur.

que etiam ob editum *Nicephorum* meritis laudes dicit.

VI. Huc pertinent *Epistolæ duæ Nostri ad Card. Cæsarem BARONIUM*: in quarum prima petit facultatem, edendi *Tomum I. Annalium* à se germanice versum: in *secunda* narrat BARONIO, se coepisse interpretationem ad posteriorem *Annalium latinorum* editionem (quod BARONIUS. suaserat) exigere; etsi, quod illa interpretatio à se longius jam perducta fuerit, inde sibi multum laboris accederet. Respondit *Nostro* Cardinalis, collaudans nobile Versionis propositum, dicensque inter alia *k*): *Quid gratius, quidve honorificentius accidere potuisset, quam ut nostri Annales ecclesiastici in Germanicam linguam germane ac fideliter verterentur à tali tantoque Viro, cuius pura atque sincera, omnibusque spectata l) Religio esset (nam tuo vigilantissimo studio. et conspicuo vitæ exemplo Catholici in officio continentur, et in hæreses lapsi ad Ecclesiam revocantur) cuius quoque munificentia Eruditi quique proficiunt, & bonæ litteræ penes Catholicos in Germania coalescunt: quorum lucubrationibus tibi dicatis Bibliotheca illa tua, æmula Philadelphicæ, illustratur....* Hæc Cardinalis doctissimus, totoque terrarum orbe inclytissimus in *Nostri* laudem. Hæc etiam satis sunt.

FUG-

k) V. BARONII *Epistolæ & Opuscula. Romæ* in 4to. *T. II. p. 204. & T. III. p. 173.*

l) Hinc minime audiendus GASSARUS in *Annal. Augsb. ad annum 1570. contra Nostrium* eiusque uxorem, & Canisium scribens. Quæ vero idem paulo post de *Contractu* quodam cum Daniele KELLERO Doctore Medicinæ, *Chymicæ* studioso à *Nostro* inito subdit, inter infelicia Artium tentamina relegandum puto.

2.

FUGGERUS (*Otho Henricus*) *Christophori Fuggeri & Mariæ Comitissæ à Schwarzenberg filius*, vitalem haurire auram anno 1592. die undecima *Januarii* coepit. Hunc inter Inscriptos *Academiæ Ingolstadiensis* ad annum 1600. referunt *Annales* eiusdem *Academiæ a)*, quam, teste *Jacobo GRETSERO *)* cum gerinano fratre suo *Joanne Ernesto FUGGERO **)* ita frequentavit, ut *Geminorum cælestium* ad instar (*Castoris* videlicet ac *Pollucis*) *luculenta eandem luce sua collustrarint*, Græcaque cum Latinis gnaviter conjungentes, ac *viam virtutis & litterarum paribus vestigiis terentes* promeriti sint, ut nominatus GRETSERUS suum *Nomenclatorem latino - græco - germanicum*, tum prima vice editum, tum secundis curis recognitum, utrumque honori eorundem inscripserit. Relicto *Ingolstadio*, anno 1606. in *Gallias* abiit comite fratre suo, ut ætate ita artibus quoque provector, grandiores gravioreque Musas culturus.

Hoc modo cum inter studia adolevisset, dato ad militiam nomine, stipendia sub Rege *Hispaniarum* anno 1617. meruit, fuitque in exercitu *D. Petri de Toledo*, quando ille *Vercellas* oppugnavit:

a) *Tom. II. p. 163.*

*) *V. Opp. eius Tom. XIII. & XVI. p. 297.*

**) Huic summa cum laude in *Academia Ingolstadiana* versanti, adeo ut etiam eiusdem *Rector* consalutatus fuerit, GRETSERUS insuper *Tractatum* suum de *Jure & More prohibendi Eccl. Libros hæreticos & noxios*, anno 1603. consecravit: *Philippus* autem MENZELIUS *Medicinæ Doctor* ac *Professor ibidem* frequentia accinuit:

Heroum soboles, flos, Arioviste!

*Fuggeridum, cui nostra suos Academia fasces
Submittens, humerum summo insignivit honore.
Effulgentem ostro & pretiosæ pellis amictu.*

navit: qua in expeditione Chiliarcha constitutus est b). Ortò interea in *Bohemia* bello per *Sueviam* exercitum coegit, quem anno 1619. *Passavium*, indèque in *Bohemia* duxit. Eò bello durante, tum in illa regione, tum in *Palatinatu*, & alibi bellicis expeditionibus interfuit. Annò 1624. copias, auxilio Regi *Hispaniarum* futuras in *Belgium* adduxit, & *Bredanæ* obsidioni sub *Archistratego Spinola* adstitit. Inde in *Germaniam* redux, & *generalis Excubiarum Præfæctus* designatus, novis Legionibus aliquot, pro *Liga Catholica* contractis, *Hassiam* occupavit eò consiliò, ut *Landgravium* ab *Aatholicorum* partibus distraheret: prosperaque initio fortuna usus *Hassicum* militem non solum è ditione *Fuldensi* expulit, sed et *Fridlandiam* atque oppidum *Vacham* cepit. His gestis, in dominatum *Hirschfeldicum* movere cogitans, pugnà ad *Lipsiam* à *Cæsarianis* infelicitèr pugnata, copias suas *Tillianno* exercitui apud *Frizlarium* jungere compulsus est c). Anno 1632. à *Maximiliano Duce Bavarie* ad *Senatum Augustanum*, Legatus, venit, consilia de repellenda armorum *Suecicorum* vi in commune collaturus d): eodemque anno facta in *Franconiam* irruptione *Rottenburgum* & *Winshemium* expugnavit. Subin exercitum, cui solus summa ipse potestate præfesset, in *Suevia* accepit: *Landsperg*que in ditionem

b) *Genealogia Fuggerana*, in fol. 1618. *Augustæ* excusa, sic se exprimit: *Bello, inter Philippum III. Hispaniarum Regem, & Sabaudie Ducem, ob Ducatum Montisferrati exorto interfuit, quò Regiæ Majestati se ita infinuavit, ut Præfæctus peditum aliquot millium Germanorum fuerit designatus, annua pensione constituta.*

c) V. ISELIN *allgemeines Lexicon*. fol. *Basel*.

d) V. STETTEN in *Histor. August. vernaculè*, T. II.

nem redacta, rei tormentariæ supremo loco præfectus, mox etiam in locum Belliducis *Altringer* vi fatis functi succedens, anno 1634. *Bavaricis* & *Ligisticis* copiis imperator datus est. Hac dignitate auctus eodem anno *Ratisbonam* sub jugum misit, & celebri ad *Nördlingam* pugnæ interfuit. Mox dicto anno *Augustam* quoque per insidias intercipere paraverat; sed hoc eius consilium, à quodam transfuga proditum, eventu caruit.

Anno 1635. die 1. Aprilis *Augustam*, quæ interea cæsarianis copiis cesserat, venit *Cæsarei Locumtenentis* munere functurus. Itaque 3. Junii nomine Imperatoris juramentum fidelitatis dici sibi curavit, & sexto abhinc die civibus congregatis à supremo Imperatoris Commissario *LANGIO* ad *Locumtenentis* dignitatem est præsentatus. Haud diu tamen hoc officium gessit *Noster*, quod illud tum per se odiosum esset: tum præsertim parti acatholicæ intolerabile videretur. Ob eam rem *Senatus Augustanus* repetita ad Cæsarem Legatione effecit, ut *Locumtenentis* dignitate dimissa solum Custodiarum civitatis imperium retineret e).

Obiit anno 1644. die 13. Octobr. *Augustæ*, & ad SS. *Udalrici* & *Afræ* sepultus est. Eius exsequias accuratiore calamo descripsit V. Cl. à *STETTEN* f), quem, si lubet, consulas.

Fuit *Noster* Imperatori *Romanorum*, Regi *Hispaniarum*, Electori *Bavariæ* à secretis Consiliis: *Ferdinandi* Ungariæ & *Bohemix* Regis Camerarius, & Consiliarius in Regimine Oenipontano, Præfectus *Landspergæ*, Eques aurei Velleris

e) V. *Eundem*, qui hæc omnia fusius enarrat.

f) Libro citatò, p. 628.

leris g). Bona paterna novis ditionibus auxit. Uxores habuit duas, unam *Annam Mareschalkin* in *Pappenheim*: alteram *Mariam Elisabetham Druchsessiam*, in *Waldpurg*; ex qua plures liberos suscepit, primogenitum *Bonaventuram*, secundogenitum *Sebastianum* (per quorum manus *P. Jacobus BALDE* Parenti, *Aureo Vellere* decorato, *Panegyricum equestrem*, elegantissimo Carmine miras *) eius laudes & fortia facta narrante conscriptum obtulit) tum etiam alios filios filiasque.

Audivisti brevibus merita *Nostri* politica ac militaria, Lector! jam eiusdem merita quoque litteraria percipe; namque Marti Minervam raro quidem, sed memorando exemplo sociavit, cuius rei testem habeo *Burcard. Gotthelf. STRUVIUM*, in *Biblioth. histor. T. I. p. 958.* sequentia monentem: „ Jam ii commemorandi sunt, qui belli sæculi XVII. per omnem Germaniam gesti (Suecici) .. Commentarios scripsere, probè secundo, dum partes, quibus fuere addicti, discernendi h). „ E Cæsaris & Pontificiorum paribus sunt *Everhardus Wassenbergius Embricensis*, cuius *Florus germanicus de Bello inter Imperatores Ferdinandum II. & III. ac eorum hostes gesto ab anno 1617. ad annum 1640. Francofurti. in 120. 1640. & alibi editus* vulgaria saltem refert, odioque totus in Protestantes flagrat, vix hic laudandus; nî *Germanica* eius *Versio Franco-*

g) V. MEICHELBECK *Chronic. Benedictobur. T. I. p. 297.* 16° T. II. p. 255. 256. & *Genealogiam Fuggeranam.*

*) V. *Opp. poetica Jac. BALDE, T. III. p. 153.*

h) Bene hoc quidem monet STRUVIUS; sed retorqueri illud in eum eiusque similes potest.

„ *confurti* vel potius in *Belgio*, *Amstelodami* 1647.
 „ in 120. edita fuisset; quæ tamen perrara est,
 „ cui *Fürstenbergii* Comitis, vel potius *FUGGERI*,
 „ insignis *Belliducis* inter *Cæsarianos*, *Notæ* &
 „ *Animadversiones* accefferunt; qui maximis rebus
 „ adhibitus fuit & plerasque res, testis oculatus,
 „ commemorat: qua de caussa *Gryphius* i) cimeliū
 „ instar *Librum* hunc habendum putat“.

i) In *Dissert. de Scriptor. Histor. Sæc. XVII.* illustrant.

3.

FUGGERUS (*Jacobus*) *Joanne*, & *Elisabetha Nothafftin* parentibus ortus, in huius mortalis vitæ theatrum anno 1567. die 18. Octobris processit. Hic anno 1577. *Ingolstadii* optimis artibus studuit a) socio *Christophoro*, fratre: subin alia quoque scientiarum domicilia, *Italiam* præsertim ac *Romam* visisse eum, minime in dubiis habeo. Cum vere statum ecclesiasticum sibi amplectendum esse duxisset, annò 1592. *Augustæ* sacerdotii sui primitias in templo *Societatis*, patrio dicas, utpote à *Fuggerana* familia constructo, magnifica celebritate atque omnino digna, quæ *Augustanorum*, immenso numero concurrentium, laudabilem curiositatem excitaret, supremo Numini b) obtulit, relinquens subin eidem Ecclesiæ magni pretii ornamenta, veluti pignus signumque prænuncium, quantis olim beneficiis, factus magnus sacerdotum Princeps, *Societatem* cumulaturus esset.

Fuit

a) Vide *Annales Academ. Ingolstad. T. II. p. 32.*

b) Huic solennitati Collegiū Soc. *Jesu Augustanum* impressis *Charismatibus* in 4to. accinuit.

Fuit *Sixti V.* Pontificis maximi *Camerarius*, cathedralium Ecclesiarum *Ratisbonensis* & *Constantiensis* Canonicus: & posterioris etiam summus *Præpositus*. Dum ea dignitate fruitur, accidit, ut *Joannes Georgius* ab *Halweil*, Præsul laudatissimus, annô 1603. mense *Decembri* rebus humanis valediceret. Huic Canonicoꝝ suffragiis successor anno 1604. die 26. Januarii datus *Noster*, hōc modô & *Episcopus Constantiensis*, & *S. R. I. Princeps*, Dominusque *Augiæ maioris* &c. constitutus fuit. Eum dudum ad istud honoris culmen populi votis ob integerrimos mores, & conjunctam cum spectata virtute prudentiam destinatum fuisse, monet *Historia Societ. Jesu. German. Super. T. III. p. 159.* *Gabriel BUCELINUS* c) scribit: *Inexspectato electionis successu juvenis adhucdum & liberioris ingenii Canonicus, Præpositus Jacobus FUGGERUS . . . successit, cui (ipsomet sæpius plausibiliter referente Episcopo) mox ab electione Suffraganeus Balthasar s. m. Principis honorem gratulando ait: Nunquid, Illustrissime Princeps! alius deinceps eris, quam fueris? Promisit, stipulatâ quamprimum manu, exosculans senis ingenium novus Pontifex; & præstitit, tantum mutatus ab illo, ut sydus exin præstantissimorum Præsulum celebrari mereretur d).* Huc pertinent, quæ in *Chronico Episcopatus Constantiensis* apud *PISTORIUM* in *Scriptor. Rer. germ. T. III. p. 777.* leguntur.: *Eligitur*

c) In *Constantia Jacr. & profan. p. 364.*

d) Inaugurationem *Jacobi* Carmine gratulatorio, nomine *Collegii Augustani* scripto, decantavit *Matthæus RADERUS* (De hoc egi in *Alphabeto V. Bibliothecæ mez Augustanæ*) *Jacobus GRETSERUS* autem suum *Bavium & Mavium* &c. | nomini *Nostri* dedicans celebravit. . .

ligitur *Jacobus ex illustrissima Fuggarorum familia, Joannis magnifici filius, Marci & Christophori magnorum Baronum frater, florenti Vir ætate et magnæ expectationis &c.*

Noster, episcopali sublimatus fastigio, dioecesi sibi creditam ab idoneis Viris lustrari maxime studuit. Ecclesiasticæ disciplinæ instaurandæ studio flagrans *Synodum dioecesanam*, de qua infra pluribus dicetur, coegit. Proprio ære monasterium *PP. Capucinatorum* à fundamentis excitavit. Elegantissimum Collegium *Patrum Societatis Jesu*, conferentibus in idem opus aliis religiosis Præsulibus, personisque devotis, itidem ab imo ad summum apicem perduxit. Hinc GRETSE-
RUS in memorata *Dedicatione* apte monuit: *Simul ac Celsitudo vestra cathedram Constantiensem obtinuit, tum remoræ omnes, quæ jam non paucos annos tot catholicæ Religionis amantium vota remoratæ fuerant, sua quasi sponte cesserunt; ita ut uno eodemque tempore aperirentur non tantum illæ scholæ, quibus juvenus ad cultiores litteras informatur, sed et illæ, quibus moralis theologia conscientis formandis aptissima, & dialectica seu ars differendi explicatur. Nimirum debebatur hæc laus domus Constantiensis in Collegium mutatæ Celsitudini vestræ ex Fuggarica stirpe; cuius ut jam pridem laus fuit Collegii Augustæ erecti rebus propemodum depositis & desperatis: ita in eiusdem beneficio numerabitur Collegii Constantiensis felix auspiciis, primo statim Celsitudinis vestræ episcopatus anno factum. Insuper (quæ fuit FUGGE-
RORUM indoles, homines Societatis in amore, institutum in pretio habere) præter cætera, quæ*

Collegio *Constantiensi* *e*) vivus præstitit, moriens quoque 7000. florenos postremæ voluntatis tabulis legavit, in totam universam *Societatem* optime affectus & liberalis. Similiter *Ordini S. Benedicti* quam maxime addictus, adeo ut de eo etiam amplectendo serie cogitârit *f*), annuos proventus ex *Augiensi* cœnobio tum sibi obvenientes, tum à Decessore *Joanne Georgio* eo quoque sine haud tactos, in eiusdem monasterii usum convertit, à fundamentis novum exstruens, & disciplinam monasticam revocari pro virili curans. In iis, quæ ad Dei cultum præcipue proximeque spectant, itemque in decoranda Ecclesia sua cathedrali statuisque argenteis & bellissimis picturis ornanda passim magnificentissima liberalitate utens, amplissimique patrimonii opes cum redditibus annuis in pios potissimum usus convertens, omnia splendida, pretiosa, spectatissima voluit.

Sic plurimis per 22. annorum spatium in episcopali munere præclare gestis, *Constantiæ* diem supremum pientissime clausit anno 1626. pridie Nonas Martii, humatus in ecclesia, quam vivus (ut dixi) construxerat, *PP. Capucinatorum* addito hœc titulô :

JACOBUS EPISCOPUS CONSTANTIENSIS,
DOMINUS AUGIÆ MAIORIS ET OENINGÆ &c.

HÆC REQUIES MEA IN SÆCULUM SÆCULI,
QUONIAM ELEGI EAM. *Psalms. 131.*

HIC

e) Vide *Historiam Soc. Jesu, German. super. T. I. p. 400.*

f) Vide *BUCELINUM l. c. p. 365.*

HIC DEO,

ET

PP. CAPUCINIS

CONDIDI HABITACVLUM:

MIHI

TUMULUM.

ILLATUS SUM IN SEPULCHRUM PATRUM MEORUM. NEMO IMVIDEAT REQUIEM INTER ELECTOS. ELEGI IPSE ABIECTUS ESSE IN HAC DOMO DOMINI g).

Fuit FUGGERUS Princeps scientiis apprime excultus. Hinc poetarum quidam de *Nostro* cecinit:

Ingenium Pallas formavit, & arte polivit.

Linguarum varius manat ab ore lepos.

Fuit pietati & devotioni maximè addictus: œconomizæ administrandæ studiosissimus: utilis omnibus: injurius nemini: pacis & charitatis amantissimus: in pauperes liberalis: in sacras ædes munificus: de Deo & hominibus optime meritus.

Sed ut ad illud, ob quod hæc omnis narratio à me instituta est, convertar; habentur abs Episcopo nostro

I. *Constitutiones & Decreta Synodi dioecesanæ Constantiensis edita, ac promulgata die 20. Octobris, anno Incarnationis D. N. Jesu Christi M. DC. IX. in 4to. Constantiæ. Ex typographæo Nicolai Kalt. 1609. In fine adjiciuntur Acta Synodi, insertis duabus latinis Orationibus ad Patres*

F 2

tres

g) V. KHAMM *Hierarch. August. P. II. Colleg. p. 317. 318.* ubi tamen dies emortualis, & ætas *Nostri* male indicatur.

tres conscriptos habitis (primâ *P. Jacobi MAIER S. J. Theologi*, & summi Templi *Constantiensis Ecclesiastæ*: alterâ *D. Leonardi HAMERER SS. Theologiæ Doctoris, Parochi & Canonici collegiatæ Ecclesiæ ad S. Stephani*) nec non *Catalogus Personarum*, quæ Synodo interfuerunt.

In *Litteris indictionis Synodi* sequentibus *Noster* consilium suum exponit: *Nos ab initio statim nostræ susceptæ pastoralis curæ de celebranda dioecæsana Synodo, in qua morum & ecclesiasticæ disciplinæ reformatio institueretur, excessus corrigerentur, & (quantum per horum temporum difficultates fieri posset) variae hæreses, errores ac schismata extirparentur, cogitavimus. Quam quidem cogitationem nostram hædenus variis ex causis impeditam SS. D. N. Paulus Papa V. per suæ Sanctitatis & Sedis apostolicæ Nuntium, cum potestate Legati de latere, apud DD. Catholicos Helvetios commorantem . . . D. Ladislaum Comitem de Aquino, Episcopum Venafranum ita promovit excitavitque, ut tantæ auctoritati ac stimulo, tum etiam sacris antiquis, & novissimis Tridentini Concilii canonibus et decretis contravenire, ab officio nostro pastoralis alienum duxerimus; sed necessarium omnino, ac valde utile futurum judicaverimus: si non obstantibus etiam multis impedimentis, variisque huius temporis incommoditatibus, quamprimum dioecesanam Synodum indiceremus &c. &c.*

Extat etiam hæc Synodus in *HARZHEMII Concilii Germanicæ, Tom. VIII. pag. 822 - 947. ubi Noster non solum debitis laudibus afficitur, sed & Conradus PREGIZERUS, male de eo ex HUBNERO scribens, notatur. Extat quoque in LUNIGII Spicileg. ecclesiast. Continuat II. p. 587.*

in cuius insuper *Spicilegio ecclesiastico T. III. p. 473.* habes

II. *Diploma Jacobi nostri*, quô Abbatiæ *Münch-rothenſi* certis conditionibûs impertitur Privilegium, *Religiosos sine prævia investitura Parochiis pro libitu præficiendi*: nec non *Reversales* eius Abbatiæ super concesso Privilegio.

Ceterum de *Synodo à Nostro* habita sic sentit *BUCELINUS l. c.* „ Synodum solenissimam summo „ *boni publici fructu* in cathedrali Basilica Con- „ stantiensi celebravit, disciplinamque ecclesiasti- „ cam *pulcherrimo exemplo, immortali merito præ-* „ *clare restituit*“. *HARZHEMIUS l. c.* de eadem sequens iudicium tulit: „ In maxima hac celeberrimaque Synodo, quam præter duodeviginti „ mitratos Antistites, ingenti Clerus uterque frequentia illustrem fecit, *singulare suum disciplinæ ecclesiasticæ restaurandæ studium, et veræ amoris rem ac æstimationem Religionis non uno, & coævis & posteris, monumento Jacobus prodidit*“. Parum, post auditum duplex hoc iudicium, commovebunt (puto) Lectorem, quæ *J. G. SCHELHORNII junior in Sammlung für die Geschichte. Nördlingen. 1779. Vol. I. p. 244. seqq.* adversus hanc Synodum aculeatius, quam solidius scripsit; dum alteram eius Editionem, anno 1624. Constantiæ procusam, recensendam sibi sumpsit.

Multa de laudibus *Fuggeranæ* Gentis, eiusque meritis litterariis attuli in medium, Lector benevole! sed nequaquam omnia. Possem namque insuper memorare alium *Antonium* FUGGERUM, Kirchbergæ & Weissenhorni Dominum, cuius ingenium, naturâ sagacissimum, vario studiorum genere perpolitum, ex salutatione Nostri, non minoris eruditionis quam humanitatis plena, & se animadversum fuisse, docuit *Valerius de VALERIIS* Patri-
cius Venetus, quando Nostro anno 1589. *Augustæ* excusum *Aureum Opus*, in quo ea omnia breviter explicantur, quæ *Raymundus Lullus* tam in *Scientiarum Arbore*, quam in *Arte generali* tradit, in 4to. dedicavit: Cui eidem *Martini RULANDI* *Synonymiam* anno 1589. inscribens *David HOESCHELIUS* in hæc verba locutus est: *Hæc editio nova, Heros inclyte! quum novum Patronum requireret, non potui de alio cogitare, quam eo, qui non solum doctrinâ instructissimus esset ipse, sed fautor etiam & Mæcenas bonarum litterarum; quod de illustri Generositate tua tam est certum, quam quoddam certissimum. Quam enim laudem Philo Ptolemaicæ seu Philadelphicæ domui tribuit, eadem illustri et heroicæ tuæ, hoc est: Fuggeranæ familiæ debetur. Cuius liberalitate et magnificentia ut plurimi ad summum eruditionis fastigium ascenderunt: ita, beneficio Bibliothecarum eiusdem Tuæ generosissimæ familiæ, ipsæ ingenuæ artes et scientiæ incremento ingenti sunt audæ. Nihil hic dicam de iis, quos tuo sumptu feliciter jam in studiis progressos esse, quos etiamnum progredi, scio: nihil de Bibliotheca, quam omni copiâ optimorum librorum illustris tua Generositas instruit.*

Possẽm memorare *Albertum FUGGERUM a)*, qui anno 1610. *Joannis ECKII Commentarios in mysticam Theologiam S. Dionysii Areopagitæ in 80. Dillingæ* recudi fecit: ubi *Gregorius Hänlin* typographus, dedicans Opus istud *Henrico à Knöringen* Episcopo *Augustano*, de *Nostro* sequentia affirmat: *Quanquam etiam D. Alberti FUGGERI* sumptibus, curis, vigiliis, quas in optimorum, ac præsertim piorum scriptorum monumenta instauranda confert, debeamus: quod divinum hoc . . . Opus . . . lucem denuo aspicit; cui proinde merito dedicare hanc secundam editionem potuissẽm: bona tamen cum eius venia tuæ illam *Celsitudini* consecrare justas ob causas visum est.

Possẽm memorare *Christophorum b)* FUGGERUM, ad quem spectat Liber à *B. G. STRUVIO* in *Biblioth. histor. T. II. p. 1285.* citatus sub titulo: *Wohlgegründete Information, Ausführung und Bericht, wie es mit denen zwischen den wohlgebohrnen Herrn, Herrn Christoph Fuggern Freyherrn von Kirchberg und Weissenhorn, Herrn zu Mindelheim, wie auch dem wohlgebohrnen Herrn, Herrn Wolf Veit von Mindelheim &c. der Mindelheimischen Reichs - Lehen und Regalien, auch anderer Fronsbergischen Verlassenschaft halber schwebender Rechtsfertigung, in Grund der Wahrheit eigentlich beschaffen.* in folio. *Augsburg. 1612.*

F 4

Pos-

a) Cum duo exstiterint *Alberti FUGGERI*, unus *Jo. Jacobi & Sidoniæ à Colaus*: alter *Marci & Sibyllæ Ebersteinæ* filius; nescio, utri elogium, superius allatum, tribui debeat.

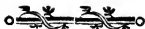
b) *Christophorus FUGGERUS*, *Guilielmi V. Bavarizæ Ducis*, filiiq; eius *Maximiliani*, nec non *Maximiliani Archiducis Austriæ Camerarius*, natus anno 1566. mundo valedixit anno 1615.

Possem memorare *Sigismundum FUGGERUM* c) Episcopum *Ratisbonensem*, primum omnium *Fuggerorum* ad pastoralis dignitatis culmen ob virtutis rerumque gestarum gloriam evectum, quem *Principem summa prudentia et rerum usu; tuendis Ecclesiae suae juribus scientia & animo parem; litteratorum et litterarum amatorem tantum, ut Bibliotheca ipseus 24000. Voluminum fuisse dicatur; eruditissimum, et à sex linguarum peritia instructissimum, aliisque virtutibus inclytum* prædicat *Historia Soc. Jesu Germaniae superior. T. II. p. 331.* Quem, absque speciali *Indulto* electum, tamen ob merita personæ Pontifex eius temporis maximus confirmandum esse censuit.

Possem commemorare *Antonium Ignatium Josephum FUGGERUM*, qui annò 1711. die 3. Novembris in hanc lucem editus, cum inter pietatis, & litterarum studia crevisset, statumque ecclesiasticum sibi amplectendum esse credidisset, primò Canonicus metropolitanæ Ecclesiae *Coloniensis* renunciatus est: ubi labente tempore etiam *Scholastici* honorem capessivit. Anno autem 1756. die 29. Martii in Ecclesiae *Elvacensi* ad summam *Præpositi* dignitatem ascendit, &, durante regimine, eius Ecclesiae *Jubilæum decies sæculare*. insolita pompa ac majestate maxima celebravit. Dimissa per *Resignationem*, quam tredecim annorum spatio tenuit, *Præpositura Elvacensi* ad Episcopatum & S. R. I. Principatum in Ecclesia *Ratis-*

c) *Sigismundus Fridericus FUGGERUS, Salisburgensis*, metropolitanæ, aliarumque cathedralium Ecclesiarum Canonicus, Decanus, Præpositus, tandem Episcopus *Ratisbonensis*, natus est anno 1542. denatus vero anno 1600. cum Episcopatui non nisi biennio præfuisset.

tisbonensi anno 1769. die 18. Januarii pervenit: cuius^{d)} ipsius Ecclesiæ Canonorum Collegium tres ex Majoribus *Nostri* dudum ante virtutibus suis, ac gestarum rerum gloria illustrârant, nimirum *Marcus FUGGERUS* quâ *Præpositus d)*: dein *Sigismundus Fridericus FUGGERUS*, dignus *Joanne Jacobo* patre *e)* filius, paulo ante memoratus, quâ *Episcopus*: denique *Jacobus FUGGERUS f)* quâ *Canonicus*. Merito itaque, horum mentionem faciens, *Carolus SARDAGNA*, dum *Nostro* doctum Opus suæ *Theologiæ dogmatico - polemicæ* inscripfit, monuit sequentia: *Talis ac tantus cum sis, atque ea ex gente originem ducas, quæ cum primis Ratisbonensem, tum alias etiam Germaniæ Ecclesias illustravit; mirum non est, allatum de nova dignitate tua nuncium ingenti lætitia à bonis omnibus fuisse exceptum. Neque enim sapientissimus Deus tantam ingenii, pietatis, probitatis, prudentiæ atque sapientiæ vim copiamque in te effudisset, nisi singulare aliquid sempiterno & immutabili consilio suo & de te & de Ecclesia sua moliretur. Et rursus: Immortales sint Superis gratiæ, quod die 18. Januarii (1769.) qua B. Petrum Apostolorum Principem in Romana cathedra sedentem veneramur, felicibus sane auspiciis episcopalis Ecclesiæ Ratisbonensis cathedra obtigerit tibi, ex quo singuli haurirent omnium exempla virtutum. Neque vero illud vehementer mirandum est, quod te sapientissimi electores tanto fastigio parem circumspexerint, dignissimumque, qui episcopali dignitate fulgeres, iudicârint. Occupasti nimirum hominum famam & publica iudicia magnitudine virtutis,*

F 5

tis,

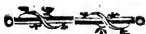
d) Vide pag. 5.

e) Vide pag. 17.

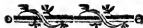
f) Vide pag. 79. 80.

tis, ubertate doctrinæ, splendore generis, morum
 integritate, rerum gestarum gloria, & constantia fe-
 licitatis; quâ & compluribus jam annis *Elvacensem*
 tuam *Ecclesiam* administraveras. Singuli facile omi-
 nabantur, talem te futurum *Episcopum*, qualem te
 subditis tuis exhibuisti *Præpositum*. Profecto tum
 dominatum *Elvacensem* Princeps abiens, tum etiam
 episcopatum *Ratisbonensem* *Præsul* moriens floren-
 tissimos reliquit, ab omni ære liberos (etsi erga
 Subditos supra fidem clemens *Elvaci* facile 200000.
 florenorum millia, quæ exigere jure potuisset, non
 exacta imitando certe exemplô reliquerit) multis
 bonis noviter acquisitis auctos, maxima vasorum
 ex argento conflatorum, paratæ pecuniæ, et rei
 frumentariæ copia instructos. In miseros & egenos
 beneficentissimus triginta & unius annorum, qui-
 bûs in sublimi stetit, spatiô ultra quingenta flo-
 renorum millia erogavit: nominisque sui memo-
 riam feræ posteritati venerabilem fecit, *Elvacum*
 pium *Legatum* 14000. mille florenorum assignans,
 ex cuius redditibus annuis & pauperibus domi-
 suæ tacitâ penuriâ pressis levamentum, & pueris
 ad opificia aptis didactum solvendum in promptu
 esset. Decorem domûs Dei diligens Princeps tum
 varia promiscue templa pretiosis ornamentis, tum
 cathedrale *Ratisbonense* suum argenteis *Servatoris*
 e cruce pendentis simulacro & candelabris sex mag-
 nitudine ac pondere plurimum conspicuis decora-
 vit — Iam ad litteraria — Bibliothecam auli-
 cam *Elvacensem*, item Bibliothecas *Seminariorum*,
Jesuitarum, *Capucinatorum*, quæ *Elvaci* & *Ratis-*
bonæ sunt, multis pretiosorum librorum millibus
 auxit: Præterea Bibliothecam plusquam 30000.
 Voluminum, una cum splendida Collectione pulcher-
 rima.

rimarum ac rarissimarum iconum, numerum *quinquaginta millium* superantem, domui *Fuggerano-Glöttensi* dono generose obtulit. Ipsemet, à scientiarum cognitione instructissimus, litteras tum humaniores, tum severiores mire adamavit, nihil antiquius libris eorumque lectione habens. Nam tametsi ipsi à prima juventute debilis admodum fuerit acies oculorum, vix tamen aliam animi oblectationem, præter libros, admittere posse videbatur. Hos diurna nocturnaque versabat manu: His, quidquid a sacris, aliisque status functionibus reliquum erat temporis, omne sacrabat: Hos captandæ liberioris auræ gratiâ ambulatum exiens comites, hos solus prandens cænansve commensales habebat, eorumque lectione cibos, quorum parcissimus fuit, condiebat: quamdiu oculi officium non negavere, quod ultimis 12. vitæ annis *Nostro* contigit: quin tamen ob id lectionem omittendam, sed potius, quod ipse per se jam non valeret, per alios, quibus prælegendi officium injunxerat, præstandum esse censuerit. Neque vero, quod multi solent, multa volante percurrerebat oculo; sed ita se, dum lectioni vacabat, libris immergebat, ut prope nihil adverteret eorum, quæ circa se gerebantur. Hinc nata illa Principis istius eruditio tam ampla, tam vasta, ut de re quacunque, in colloquium adducta, non copiose magis, quam solide sapienterque ad audientium omnium stuporem disliceret, maxime cum sermo de Historia seu Ecclesiæ seu Imperii incidisset. Hinc provocans ad doctrinam *Nostri* supra laudatus SARDAGNA sequentia addidit: *Tu conatus hosce theologicos non modo dignitate nominis tui illustrare poteris*

tes, sed et ingenio expendere: & auctoritate tua veluti testimonio, de quo dubitare non licet, obfirmare: denique gravissimâ sententiâ tua a falsis & malitiosis imperitorum aut invidorum judiciis ac vituperationibus vindicare — Satis! — Vitam, quam pientissime vixerat, anno 1787. die 15. Februarii fine pientissimo consummavit Ratisbonæ, ingenti sui relicto desiderio, Princeps ob virtutem mansuetudinem, prudentiam, eruditionem summis æque ac infimis charissimus.

Possẽm hæc g) quidem, tum alia plura; sed metuens, ne limites excedat oratio, vela contraho, & sequentibus MARTIAIEM, *VIII. Epigramm. 56.* imitando finio:

Dederis si MECOENATES
FVGGERIS similes, non deerunt hercle! MARONES,

g) Nostra quoque ætate genti Fuggeranæ laus ab eruditione, & amore doctrinæ perdurat, quam nuper admodum novo specimine *Philippus Carolus FUGGERUS S. R. I. Comes à Kirchheim J. V. Doctor, Electori Moguntino à Cubiculis*, excitavit edito Libello: *Abhandlung über die Grenzen der dem hohen Kurthume Mainz über den Mainstrom von Lohr bis an dessen Ergießung in den Rhein zustehenden Oberherrschaft. in 80. Mainz, 1786.*

HERT-

HERTFELDER (*Bernardus*)

Abbas San - Udalricanus.

Bernardus HERTFELDERUS de *Hettingen*, Nobilis *Suevus*, anno à partu Virginis MDLXXXVII. primam lucem aspexit: qui, postquam adoleverat, cænobium SS. *Udalrici & Afræ, Augustæ*, sub regimine Abbatis *Joannis MERCK Mindelheimensis* ingressus, annò MDCIV. ad diem 12. Martii Religionis *Benedictinæ* pio sese sacramento obstrinxit a). Biennio post (1606.) in Academiam *Dillinganam* jussu Superiorum abiens *Rhetoricæ* studuit: annòque sequenti sub *Georgio HOLZHAIO Soc. Jesu, Viro* (ut ait) *multæ & doctrinæ & pietatis*, tum *Philosophiæ* in memorata *Universitate* Professore publico b) *Logices* præceptis ingenium excoluit. A *Logica* in *Physicam* gradum movens anno MDCVIII. sub eodem *HOLZHAIO Theses physicas de Corpore naturali simpliciter accepto* publica disputatione ventilavit, uti testatum reliquit *Elias EHINGERUS in Catalogo Biblioth. Reipubl. August. p. 839. 840.* Mansit autem *Noster Dillingæ* usque in annum MDIX. quo ad finem vergente *Romam* petere jussus est, *theologicis* doctrinis in *Collegio S. Apollinaris* imbuendus. Hinc illum inter *Viros illustres Collegii Germanici* nominare minime intermisit *Julius CORDARA in Hist. ejusdem Collegii p. 211.* Ibi sacris litteris impigre studens, anno MDCXII. sacerdotii honore auge-

a) *Corbin, KHAMM. Hierarch. August. P. III. Regul. p. 137.*

b) De Viro hoc ejusque Scriptis ALLEGAMBIUS in *Biblioth. Script. S. J. & alii* videri poterunt.

augetur. Ex Urbe, post absoluta studia, exunte anno MDXIII. *Augustam* c) reuectus, paulo post gravibus negotiis adhiberi cœpit: annôque MDCXV. die 2. Decembris ob *egregias animi corporisque dotes* asceterii sui *Prior* (ut aiunt) constitutus fuit.

Quemadmodum *Noster* officii sibi commissi partes probe implevisse, ita etiam horas subsecivas litteris gnaviter impendisse censendus est. Dica- visse autem eum maxime studia sua Historiæ monasterii sui & Templi *San - Udalricani* illustrandæ, confirmat *Opus*, quod sub titulo: *Basilica S. Udalrici & Afræ*, anno MDCXXVII. prima vice vulgavit d): postea vero, sub incudem revocatum, repetitis typis foras produxit.

Hæc inter atræ nubes, a septentrionali cæli tractu irrumpentes, in sævam belli tempestatem glomerabantur, quæ demum vehementi effusa impetu, diu *Germaniæ* propemodum universæ, caliginosæ noctis instar incubuit, Marte *Suecico* omnia ferro & igni miscente. Hunc vitare volens, temporique cedendum ratus *Joannes MERCK* Abbas hostili exercitu *Augustanæ* urbi imminente, anno 1632. *Halâm*, non ignobile comitatûs *Tyrolensis* oppidum, tetendit. Sed, procellam belli fugiens, mortis tela fugere haud potuit: nam *Halâ* ad monasterium *montis S. Georgii* pergens, destitutus sub ipso itinere viribus, in pago *Schwaz* morbô
supre-

c) Didici hæc omnia ex *Epistolis MSSis à Nostro* ad *Carol. STENGELIUM* tum *Dillingâ* tum *Româ* missis. *Stengelii* autem mox nominati Vitam fusissime descripsi in *Bibliothecæ* huius *Augustanæ Alphabeto III.* à p. 133-181.

d) V. *LIPENII Biblioth. theolog. T. I. p. 108. STETTEN Historie von Augspurg*, in *Vorbericht von Script. Rerum Auguslan. T. I.*

supremò decubuit, extinctus die 21. Julii anni prædicti. Eo tristi nuncio *Augustam* perlato, *Capitulares* nil cunctantes, quòd moram omnem illis periculosis temporibus monasterio exitiosissimam fore, jure verebantur, unanimi calculo *Bernardum* nostrum in cœnobii *Administratorem* (*Abbatem* namque creari, multæ tum circumstantiæ vetabant) die 9. Augusti constituerunt e).

Quæ, quantæque *HERTFELDERUS* noster *Administratores* dignitate non tam ornatus, quam oneratus, difficillimis illis temporibus, patriaque urbe à *Suecorum* copiis toto *triennii* spatio occupata pati coactus fuerit, quis digne fando explicet? Secesserat ex civitate anno 1633. ad diem 19. Maii universus Clerus: parochiæ parochis, arbitris conscientiæ asceteria Sanctimonialium deficiebant: cathedræ oratores sacros, grex Fidelium pastores nullos habebant. Spiritualibus hisce malis corporales quoque calamitates accesserant, pestis scilicet ac fames. In tantis patriæ malis ad consananda Religionis vulnera remanens, Prælatus ecclesiasticus, *Bernardus* noster, amplissima in id à RR^{mo}. Episcopi Vicario generali solvendi, ligandi, approbandi, dispensandique potestate munitus, cum suis monachis rem catholicam universam rexit atque administravit, parochiis parochos è suorum coetu dando: rudes christianæ doctrinæ elementis imbuendo: singulis diebus dominicis ac festis populum publice docendo, & salubribus præceptis Fidei præceptis obarmando: denique omnibus modis, ut Religio sancta (quantum id fieri pote-

e) KHAMM in *Hierarch. August. P. III. Reg. p. 132. 137.* qui omnia fusius exsequitur.

poterat) in afflictâ urbe facta tectaque conservaretur, allaborando f).

Quis aliud in animum inducat suum, quam Virum, tantis curis pro Religione excubantem, omnium calculos præconiâque referre debuisse? Nequaquam retulit: contra acriter impetitus est. *Potissimum Regulares æmuli nonnulli in vulgus spargebant: Bernardum nostrum eiusque monachos potestate Sacramenta administrandi &c. &c. esse privatos. Sed hæc diſſeria acceptis Fuesſi, pagò ad fauces, quibus Tyrolis aditur, sitò, à Christophoro ab Auw Præposito, & Zacharia Furtenbachio Decano Ecclesiæ cathedralis Augustanæ Litteris facile elusit Bernardus. Hac tempestate vixdum depulsa, mox alia eâque gravior, quippe à Viris præstantissimis ob Juramentum, quod Suecorum regi monachi Sandalricani præstiterant, excitata HERTFELDERUM feriit. Fuscè ista omnia Corbinianus KHAMMIUS in Hierarch. Augustan. P. III. Reg. p. 140. seqq. narrat, purgat, propugnat: ad quem ipsum Lectorem benevolum remitto. Permulta quoque, et lectu jucunda de hoc argumento discet, cuicunque datum fuerit *Adversaria Hertfelderiana MSSa.* quæ adhucdum in Bibliotheca cœnobii servantur, inspicere: de quibus inferius sermo redibit.*

Tandem post tristia nubila gratior Phæbus, post diutinam malorum caliginem lux serenior Augustanæ urbi affulgere coepit, infesto hoste à patriis mœnibus discedente. Quare (quod prius per temporum iniquitatem fieri haud poterat) anno MDCXXXV. die 21. Maii *Bernardus* ex *Administratore* in *Abbatem* unanimi *Capitularium* voto jure ac merito creatus, & ab *Henrico de Knöringen*

(f *Ibidem.* p. 138.)

ringen confirmatus, ad diem 7. Augusti in Festo *S. Afræ* mitram accepit. Quibus peractis non solum privata domesticorum, sed & publica exterorum vota in *Bernardi* nostri honorem conspirare: ab Episcopo *Augustano* supra nominato, & Clericis, à Magistratu *Augustano* & civibus de munere apostolico miris divinæ providentiæ auspiciis, prosperisque admodum successibus gesto, de ærumnis fortiter exantlatis, de exhaustis vitæ periculis, de superatis laboribus, deque reportatis animarum lucris solennes, creberrimæ, exoptatissimæ gratulationes fieri: grates amplissimæ impensissimæque cominus & eminus referri: offerri undique cultus & obsequia: epistolæ cultissimæ omniq̃ue reverentia plenæ turmatim advolare. Quarum in numero præcipue observari merentur Litteræ *Nicolai* RIDOLFI toti *Prædicatorum* Ordini generali supremaque potestate præfecti *Romæ* missæ, quibus *Bernardo* nostro de sollicitudine Monialibus ad *S. Catharinam* acerbis illis temporibus impensa plurimas gratias agit, amplissimumque ei encomium scribit: quod, *benedicente sanctissimo Patre Benedicto*, tum huius *Divi*; tum suo *iussus stemmate nobili dignissimas res heroico pectore gessisset* g). Certe tantâ per *Europæ* regiones bene factorum gloriâ inclaruit *Noster*, ut ei & *Alexander VII.* Pontifex summus purpurati Ecclesiæ *Patris*: et *Ferdinandus III. S. R. I. Principis* dignitatem (licet à *Nostro* humilitatis ergò non acceptatas) ultro offerre minime gravati sint *).

Fuit

g) *Ibidem.* p. 151. 152.

*) V. *Dedicationem Libri: Neu-erweckter Andachts-Eifer* &c. 4to. *Augspurg.* 1699.

Fuit autem HERTFELDERUS noster, Vir corpore decoro proceroque, moribus gravis, litterarum humaniorum severiorumque peritia clarus, ore facundus ac potens, sollers, prudens, affatu humanus, erga omnes officiosus, in agendis rebus providus, celer., animosus, felix.

Quæ *Bernardus* abbatiali dignitate decoratus, & tranquilliora nactus tempora ad Ecclesiæ, Ordinis *Benedictini*, sui denique monasterii utilitatem ac honorem præclare gesserit: quomodo annò MDCXLIII. litem, *Episcopum* inter & *Monasterium San - Udalricanum*; super huius *statu immediato Imperii & Hauslettense Dominium* causas criminales concernens, anno 1573. excitatam & per 70. annos in dicasteriis agitatam amica compositione extinxit: quomodo anno MDCXLIV. Hofmarchiam (ut aiunt) *Dasingen* cum omnibus Juribus ac privilegiis coemptam monasterio univerit: quomodo anno MDCXLVIII. pulsus per pacem *Monasteriensem* belli cunctis terroribus templum *San - Udalricanum* splendidius reddiderit: quomodo anno MDCLI. à *Ferdinando III.* Romanorum Imperatore omnium monasterii privilegiorum confirmationem impetrarit: quomodo anno MDCLV. cœnobium *Liezheimense*, à *Philippo Wilhelmo*, Duce *Neoburgico - Palatino* receptum, Ordini *Benedictino* vindicaverit, e ruinis excitavit, & restituere studuerit: quomodo, ab *Episcopo Vifitator* monasteriorum Ordinis *S. Benedicti* per dioecesin constitutus, in regulari disciplina, per belli *Succici* turbas multum collapsa, restituenda plurimum allaboraverit: multaque alia egregia facinora patraverit: hæc omnia accuratius discas, Lector! ex *Corb. KHAMMII Hierarchia Augustana, P. III. Reg.*

Reg. cuius non solum auctoritate, sed ipsis adeo verbis in hac narratione multum utor.

Istud silentio præterire nequeo, quod maxime ad litterarias *Nostri* laudes pertinere videtur: scilicet eundem non solum in almæ *Universitatis Salisburgensis Præsidentem* fuisse electum, sed etiam, pro suscepti Præsidii ratione, eius *Academiæ* studia insigniter adjuvisse, *quatuor* e suis cœnobitis Professores in studiosæ juventutis emolumentum ed ablegando. Fuerunt hi *Sympertus FISCHER h)*, *Bernardus HÖFFTER i)* *Laurentius MAYR k)* & *Bonifacius WELZENMILLER l)*. Præterea in suo monasterio litteras earumque cultum haud mediocriter fovit; cuius rei evidenti argumento sunt docti incolæ asceterii *San - Udalricani*, qui ad *Nostri* tempora referri debent: et quos inferius pro meritis celebrare non intermittam. Sunt illi supradictus *Sympertus FISCHER*, *Reginbaldus MOEHNER*, *Petrus PFEIFFER*, alique plures — Sed ad *Bernardum* redeo.

Inter bellorum turbines, inter gravia negotia, inter egregia facta senectus HERTFELDERO obrepfit. Agebatur annus MDCLXII. cum *Noster*, postquam anno priori (1661.) in monasterio *Benedicto - Burano* novi Abbatis *Amandi* electioni quâ *Scrutator* interfuit *m)*, supremo Numini sacrosanc-tam hostiam jam *Sacerdos jubilæus* inter muscos

G 2

con-

h) De hoc paulo inferius pauca afferam.

i) HÖFFTERUM inter *Scriptores monasterii sui* annumerat *Khammius l. c.* in *Indice I.* verbo: *Scriptores*; sed nullum eius *Opus* distincte notat, uti nec *Historia Universitatis Salisburgensis*, p. 304.

k) Si lubet, consule de hoc KHAMMIUM *l. c.* p. 157.

l) Vide, si placet, *ibidem*.

m) MEICHELBECK *Chronic. Benedicto - buran.*

concentus, communesque omnium applausus & festivas aggratulationes obtulit: sed nec diu postea supervixit; namque anno MDCLXIV. post relicta ubique illustria gestorum monumenta, cum abbatialem clavum per *triginta duo* annorum spatia tenuisset, calida febris correptus & gravissimis doloribus biduanaque agonia conflictatus, luctantem animam in manus Creatoris sui consignavit die 14. Maii: anno ætatis 77. Professionis 60. sacerdotii 52. Humatus in templo cœnobii sui, honorificentissimum accepit *Epitaphium* sequens:

CAUTE VIATOR! PEDEM SISTE.

HIC IACET

GEMMA ORDINIS, DISCIPLINÆ SPECULUM,
BERNARDUS

ABBAS

IMPERIALIS HUIUS MONASTERII

UNDEQUINGAGESIMUS;

AT INTER PRIMOS MEMORANDUS,

SI VIRTUTEM ET MERITA CENSES.

S. C. M. CONSILIARIUS ET SACELLANUS

UTROQUE SE DIGNUM TITULO

PRUDENTIA ET PIETATE

PROBAVIT.

HONORES TAMEN CUM NULLOS QUÆRERET,

PASSIM INVENIRET, RARUM HONORATÆ

HUMILITATIS EXEMPLUM FULSIT.

PRÆLATUM MANSUETUDO, VIRUM PATIENTIA

OSTENDIT

MOBILI AD DEI NUTUM ANIMO,

AD FORTUNÆ CASUS IMMOTO,

NEC INTER PROSPERA ELATO,

NEC INTER ADVERSA DEIECTO.

NACTUS
INTER MAXIMOS BELLORUM TURBINES
CLAVUM,
CUM

VARIA FORTUNA,
CONSTANTI VIRTUTE,
PERENNI LAUDE,
ANNOS XXXII. TENUISSET,
TANDEM

AD PORTUM ÆTERNITATIS
IN PACE QUIEVIT.

MORTUUS PRIDIE IDUS MAIAS, A. MDCLXIV.
ÆTAT. SUE LXXVII. PROFESS. LX. SACERD. LII,
CUIUS

VIRTUS UT AD EXEMPLUM,
MERITA AD FAMAM POSTHUMAM
PERENNARENT,
EIDEM

MERITISSIMO ANTECESSORI

OPTIMO PATRI

HOC MONUMENTUM

GREGORIUS ABBAS

GRATUS, MEMOR

POSUIT.

Hæc de vita, Meritisque HERTFELDERI — jam
de Scriptis eiusdem.

I. *Basilica SS. Udalrici & Afræ, Imperialis
Monasterii Ord. S. Benedicti Augustæ Vindelicorum,
historice descripta. Augustæ Vindel. 1627.*

II. *Idem Opus. Editio secunda auctior. c. fig.
æneis. in folio. Augustæ Vindel. Typis Andreae A-
pergeri. 1653. Summa Operis, quod præclarum
& insigne vocare non dubitat Historia litteraria Ord.
S. Bened. T. IV. p. 540. & quod IV. Partibus ab-*

solvitur, hæc est; ut verba *Præfationis* interponam. „ *Pars prima* situm, originem, incrementa & decrementa Loci, eiusque quidquid est „ celebre, enarrat. *Pars secunda* in penetralia „ ducit, & quæ illic sacra & antiqua adservantur, „ oculis spectanda subjicit & explicat. *Pars ter-* „ *tia* temporis rationem declarat ab initio planta- „ tæ ibi christianæ Religionis, considerata simul „ Abbatum huius cœnobii serie. *Quarta Pars*, no- „ vissime adjecta, ea potissimum, & paulo fusius „ complectitur, quæ ab annis retro triginta ac „ circiter, novissimis bellorum temporibus, Au- „ gustæ & locis aditis contigere“. Huius *quar-* „ *tæ partis* titulus sequens est: *Exegesis Rerum Sue-* „ *co-Augustanarum à quodam præsentē teste fideliter* „ *olim descripta, nunc publici juris facta &c.* Istam „ *Exegesis Paulus à STETTEN senior n)* Carolo STEN- „ GELIO adscribit, sed perperam; nam KHAMMIUS, „ qui *Nostro* adhucdum ad gubernacula cœnobii se- „ dente vitam religiosam amplexus est, & Scriptor „ domesticus, loco sæpius citato, p. 158. eam HERT- „ FELDERO diserte adtribuit; insuper & tituli verba: „ *à quodam præsentē teste*: satis declarant; STENGE- „ LIUM, utpote qui jam annò 1630. ad regenda mo- „ nasterii *Anhusani* gubernacula ex urbe *Augustâ* „ secesserat, belli autem *Suecici* temporibus per *Ty-* „ *rolim, Austriam &c.* exulem vitam egit, dictæ „ *Exegesis* auctorem esse non posse o). Optime au- „ tem in rem præsentem monet memoratus *Paulus* „ *à STETTEN p)* hanc *Exegesis*, etiam in Germani-

cum

n) In *Chronica Augustana vernacula T. II. In Vor-* „ *bericht von Script. Rer. August. A. No. 8. 9.*

o) V. *Bibliothecæ meæ Augustanæ Alphab. III. p. 138.* „ 139. 181.

p) Locò mox laudato.

cum idioma versam, foras prodivisse sequenti epigraphe: *Summarischer Verlauffs - Begriff, oder kurze wahrhafte Historie Schwedischer Augspurgischen denckwürdigen Sachen.* 1653. Quod vero idem Auctor addit (ac si in ista Exegesi nimis amarulentæ accusationes, phrasæque acerbiores adversus Confessionis Augustanæ affectas contineantur: atque ob id de data Libri imprimendi facultate Senatû acatholicum graviter conquestum fuisse) de hoc plura dicere, non est instituti Operis. Nec etiam vacat refellere, quæ in WEGELINI *Thesauro Rer. Suev. T. II. p. XXV.* contra istum Librum afferuntur, scripta à (nescio) quo.

Porro doctos HERTFELDERI labores anno 1712. utpote anno introductæ in monasterium San - Udalricanum Religionis Benedictinæ septies jubilæo in lucem denuo (resectis tamen nonnullis, & Parte IV. penitus omiſsa, aliis autem vicissim additis) protraxit, germanice versos, eius loci Cœnobita minime indoctus P. Romanus KISTLER q) eisque

G 4

sequen-

q) Romanus KISTLER Augustanus, Regulam S. Benedicti in cœnobio San - Udalricano, Augustæ Professus edidit. I. Opus supra-memoratum, quod, tum S. Suppelletilis Custos existens, ut suam quoque symbolam ad eam solennitatem decorandam conferret, Abbati Wilibaldo consecravit. II. Vulgavit, jam Professor emeritus, ex Italico alicuius Anonymi & Societate Jesu, in Latium à se versam, auctam Recollectionem spirituales, sive Solitudinem SS. Exercitiorum, Augustæ in 8o. 1739. III. Publicavit Libellum vernaculum: Beneficia & Gratiæ interventu B. Virginis Deiparæ & S. Simberti Patroni Augustani recepta. in 8o. Augustæ. 1737. Eius Epitaphium in peristylio Ecclesiæ est sequens:

Anno MDCCXLV. die VIII. Augusti. Obiit P. R. P. Romanus Kistler liberi ac imperialis monasterii huius Professor. Ætatis LXI. S. Professionis XLIII. Sacerdoti XXXVII. Cuius anima requiescat in pace.

Vi.

sequentem titulum præfixit: *Basilica, das ist: Herrliche Kirchen des frey - Reichs - Klosters S. Ulrich und Afra in Augspurg* . . in Kupfer vorgestellt beschrieben, aus Latein in Teutsch übersetzt und vermehrt. in folio. Anno jubilæo. 1712.

III. *Scala coeli, five Meditationes piæ & utiles de Vita, Doctrina, Passione & Resurrectione D. N. Jesu Christi.* in 120. *Augustæ Vindel. Typis Andr. Apergeri* 1655. Dicavit Noster has *Meditationes* à quodam Patre Societatis Jesu, quocum multum ac frequenter de rebus ad spiritualem vitam conducentibus egerat, acceptas: a se vero maxime in usum Tyronum religiosorum editas *Fratribus ac Filiis suis monasterii San - Udalricani.*

IV. His addi debet *Volumen MSSum.* in folio, hodie in Bibliotheca San - Udalricana asservatum, quod (ut supra monui) *Adversaria Hertfelderiana* dicas. Habet *Volumen* istud in tergo epigraphen sequentem: *Bernardi Abbatis Acta Suecico - Augustana.* Paulo inferius alia epigrapha videtur, sed litteris oculorum aciem tam fugientibus, ut nihil veri colligi inde posset, nisi dubitantibus Codicis *Folium CCCLXXXVI.* subveniret, ex quo discimus, eam ad *Reginbaldum* MOEHNERUM pertinere. In tegumenta *Voluminis* apparent *Insignia Bernardi*; supra hæc litteræ *B. H. A.* (scilicet *Bernardus Hertfelder Abbas*) infra hæc numerus anni 1643. Contenta *Voluminis* sunt, quæ sequuntur: 1. *Triennium Sueco - Augustanum.* Ex hoc *Exegesis* superius *N. II.* indicata, nonnullis tamen omissis, decerpta est. 2. *Formula Juramenti à Conventu San - Udalricano Suecorum Regi*

Vide *Historiam litterariam Ord. S. Benedicti. T. IV. p. 423. 540. 687.*

Regi præstiti, una cum variis variorum *Theologorum*, etiam *Italarum*, & *Academix Salisburgensis Responſis* &c. &c. 3. *Diarium Suecico - Auguſtanum*, ſive *Facta Suecica* ab die 26. Mart. anni 1632. uſque ad diem 6. Aprilis anni 1635. *germanica lingua ſcripta*, & collecta, uti pag. 386. apertis verbis dicitur, à *Reginbaldo MOEHNERO* Cœnobita San - Udalricano.

Finito *Bernardi* Abbatis elogio, ad ceterorum eius ætatis *Aſcetarum* laudes deſcribendas, facti memor promiſſi, calamus transfero.

Sympertus FISCHER Auguſtanus, Regulam S. *Benedicti* in patrio SS. *Udalrici & Afræ* monaſterio amplexus, labente tempore *Salisburgum* (ut ſuperius monui) abs *Bernardo* Abbate miſſus eſt. In ea clariffima *Univerſitate* anno 1642. *Præſectum ſcholarum* egit, ſimulque *Matheſeos* elementa diſcipulis ſuis explanavit. *Ethicam & Hiſtoriam* ab anno 1643. uſque ad annum 1650. *Philosophiam*, autem *naturalem* annis intermediis 1645. & 1646 docuit. Per illud temporis ſpatium academicos honores anno 1646. 5. Idid. Julii Baccalaureis XXVII. anno 1647. Idib. Octobris Magiſtris XV. eſt impertitus, variis lucubrationibus prælo *Salisburgenſi* editis clarum nomen adeptus. Domum redux *Subprioris* munus geſſit, annoque 1651. die 27. Novembr. *Prior* renuntiatus exacti *Aſcetæ* ſpeculum ſe præbuit, Præſulis ſui indefeſſus & zeloſiſſimus Cooperarius. Poſthæc monaſterio *Liezheimenſi*, quod anno 1655. *Bernardum* Abbatem *Ordini Benedictino* poſtliminio vindicaſſe, monere me memini, *Præpoſitus* ordine primus præfuit. Ibi rerum, quas uſus poſtulat, quippe per bellicas calamitates diſſipatarum, inops vitam, quam

religiosissime vixit, religiosissimo fine complevit anno 1666. die 8. Julii r).

Ingenii & doctrinæ sequentia reliquit monumenta. I. *Trismegistus philosoph. moralis.* in 4to. 1646. II. *Judicium logicum de Enuntiatione & Syllogismo.* in 4to. 1646. III. *Bilanx philosophica arte et marte librata.* in folio. 1647. IV. *Orbita Philosophiæ naturalis peripatetice versata.* in 4to. 1647. V. *Panoplia Philosophiæ peripateticæ auctoritate & ratione instructa.* in 120. 1647. VI. *Alia plura.* Et hæc quidem Opera Nostro tribuit *Historia Universitatis Salisburgensis*, p. 426. Antequam autem *Salisburgum* ablegatus fuit, scilicet anno 1639. scripsit: VII. *Catalogum Manuscriptorum Bibliothecæ SS. Udalrici & Afræ*, cuius meminit *Historia litteraria Ord. S. Bened. T. I.* p. 563. & 565. addens de Nostro sequentia: *Vir doctus, cuius diligentiam utinam imitentur posteri! ne comicos sales colligant, et eruditionis sepulchrum aut tinearum nutritii dicantur.* Præcavit nobili ausu probrum hoc *P. R. P. Placidus BRAUN*, jam in *Præfatione* à me laudatus, dum, Bibliothecæ curam gerens novum *Catalogum Manuscriptorum* in eo loco adhucdum adservatorum confecit.

Reginbaldus MOEHNER. De Viro hoc, utut meritissimo, pauca sunt, quæ afferam; quòd temporum, quibus vixit, iniquitas & bellorum horridus turbo eius vitæ circumstantias ferme omnes æterna oblivione delevit. Quamvis autem pauca, attamen multo verissima, afferam, ea videlicet, quæ tum ipsemet de se in suo *Itinerario*, de quo inferius sermo redibit: tum Scriptor domesticus

&

r) V. KHAMMUM l. c. p. 156. & *Historiam Universitatis Salisburgens.* p. 425.

& synchronus, *Corbinianus* KHAMMIUS, in *Hierarch. Augustan. P. III. Reg. p. 165.* connotata posteris transmiserunt.

Reginbaldum Bavariæ urbs, *Raina* (non *Augusta*, ut male habet KHAMMIUS) mundo dedit, patre natum *Præfecturæ* ibidem fungente: Ordini autem *Benedictino* aluit cœnobium *San - Udalricanum, Augustæ.* Fuit *Noster* malorum, quæ *Bernardum* Abbatem *Suecico* exercitu patriam urbem occupante affligerunt, omnium particeps ac socius: hostilibus autem copiis anno 1635. *Augustæ* urbis moenia linquente, cum res monasterii, (bonis eius direptis, exustis, vastatis) misere attritæ, nec alendis cœnobitis omnibus jam pares essent, abs Abbate suo dimissus victum vitæque necessaria alibi quærere compulsus est. Itinerum suorum, seu verius exilii huius sui historiam accurate contextam litteris ipse mandavit in supradicto *Itinerario* suo: ex quo (ut brevis sim) præcipuos ad *Nostrium* spectantes eventus delibasse satis habeo.

Anno 1635. die 14. Julii *Augustæ* profectus post multas viarum ambages, post exantlatos in vinea Domini labores, anno 1637. *Præfectum culinæ* in Collegio PP. Professorum *Salisburgi* egit: quod officio perfunctus, cum bona Abbatis sui venia domum rediit annò 1639. die 23. Julii. In monasterio suo annos aliquot moratus, Marte gallo - suecico Germaniam anno 1646. infestante, rursus abs Abbate suo dimissus, variisque jactatus casibus, tandem anno 1649. mense *Augusto*, abs *Leopoldo Wilhelmo* Marchione *Badensi* in *Capellanum* assumptus fuit: quocum utpote belli artibus dedito etiam in castra abiens, multorum populorum mores

res vidit, et urbes: multis tum ecclesiastici tum sæcularis ordinis inclytissimis Viris ac fortissimis Belliducibus innotuit; donec anno 1652. die 8. Januarii in cœnobium suum reversus, longis & incommodis peregrinationibus suis finem ponens, optata quiete perfrui cœpit.

In hoc suavi otio libros, quos *manuscriptor* reliquit permultos, & quorum catalogum mox subjungam, concinnasse eum et expolivisse credo. Delectabatur maxime *historico*, deinde *genealogico* & *heraldico*, studiis, pictoriæ artis minime ignarus; unde factum, ut Scripta sua ferme omnia picturis accommodis exornârit. Eum *Bernard. PEZIUS* in *Dissertat. isagog. ad T. I. Thesauri Anecd. noviss. p. XXXIV.* appellat *Virum rerum heraldicarum & genealogicarum longe scientissimum.* In his *perscrutandis industriosissimum* fuisse, testari non intermisit *Hist. litter. Ord. S. Bened. T. IV. p. 328.* Scriptor domesticus *Corbinianus KHAMMIUS l. c.* eundem insuper honorifico *Chronographi* titulo, idque jure, decorat, subdens: *immortali memoriæ reservatum scribere eum, pingere, ac vivere desivisse anno 1672. die 27. Septembris.*

Jam ad *Opera* Nostri enumeranda pergo, sequens in hoc novum *Catalogum Manuscriptorum Bibliothecæ San - Udalricanæ* abs erudito *P. Placido Braun*, amico meo colendissimo, (quod monui) multâ curâ confectum.

I. *Annales Augustani duobus Tomis constantes, et in duodecim Libros divisi.* in folio.

Liber *primus* continet *Historiam Originis* usque ad deductam *Coloniam*, sive ad Imperatorem *Augustum*; ubi *Monumenta antiqua*, tum quæ
Augu-

Augustæ, tum quæ alibi extant, cum Notis *Velferi* in 3. Partibus contenta.

Liber *secundus* narrat Historiam ab initio deductæ Colonizæ usque ad Annum Christi 556.

Liber *tertius* ab anno 556. usque 800.

Liber *quartus* ab anno 800. usque 1012.

Liber *quintus* ab anno 1012. usque 1273.

Liber *sextus* ab anno 1273. usque 1500.

Liber *septimus* ab anno 1500. usque 1548.

Liber *octavus* ab anno 1548. usque 1582.

Liber *nonus* ab anno 1582. usque 1600.

Liber *decimus* ab anno 1600. usque 1632.

Liber *undecimus* continet *Augustam sanctam, piam*, id est: Sanctorum Augustanam Dioecesin inco-
lentium Gesta, Templorum, Collegiorum, Mo-
nasteriorum, Xenodochiorum, aliarumque Fun-
dationum origines.

Liber *duodecimus* complectitur Catalogum Ar-
chiepiscoporum *Moguntinorum*, Episcoporum
Augustensium, Abbatum, Præpositorum, Su-
periorum, Abbatissarum &c.

Hoc *Manuscriptum* merito omnem æstimationem
meretur propter Insignia Imperatorum; Princi-
pum S. R. I.; Familiarum Augustensium; debitis
coloribus expressa et calamo Authoris delineata.
Huius *Chronici* meminit quoque *Paulus à STET-
TEN T. I. Histor. Augustanæ vernaculæ*, in *Vor-
bericht de Scriptor. Rer. August.* dicens: „*Regin-
baldi MOEHNERI Historia Augustana* asservatur
„*manuscripta* in Bibliotheca San - Udalricana. Mi-
„hi eam videre nunquam contigit: Ab illis au-
„tem, qui eam inspexerunt, bene scriptam esse
„intellexi.“ Accuratus hos se *Annales* excussisse,
et observasse *Jacobus BRUCKERUS* in *Miscellaneis*
Hi-

Historiæ &c. p. 441. monet, addens : quod MOENNERUS GASSARI *chronicon* pressim sequatur , & sæpius ipsa illius verba referat.

II. *Epitome Annalium Suevicorum à Martino Crusio* ; in folio. ubi

Catalogus per ordinem alphabeticum familiarum diversarum , cum earum Insignibus.

Liber paralipomenon , sive *Chronicon Sueviæ* in 21. Capitibus contentum.

Epitome Rerum Suevicarum ex *Libris de gentium migrationibus* , authore *Wolfgango Lazio* Vienne[n]si Austriaco, Medico et Historiographo, in quo *Genealogia diversarum familiarum cum Insignibus*. *Genealogia* aliquot Baronum *Helensteinensium* , et *Haidenhaimensium* ex *Matthæo PAPPENHEMIO* *).

Genealogia Principum , Ducum , Comitum &c. *Catalogus* Archiepiscoporum , Episcoporum , Abbatum &c. cum Insignibus , debitis coloribus distinctis.

Hastiludia 36. & *Familix omnes* , quæ adfuerunt.

Catalogus SS. Pontificum , Imperatorum tam Orientis , quam Occidentis , Regum , Principum &c. cum Insignibus.

Insignia omnium Regnorum , Episcopatum , Urbium , Ducatum &c. debitis coloribus distincta.

De Universitate Tubingana , quinam *Rectores magnifici* ab anno *Fundationis* a Christo nato 1477. usque ad annum 1592. fuerunt , et qui *Nobiles* sub ipsis in *Album* inscripti.

III.

*) Est is *Matthæus Marschallus de Biberbach & Pappenheim* , cuius laudes perscripsi in *Alphabeto II. mæ Biblioth. August.* p. 84. seqq.

III. *Triennale Sueco - Augustanum*, unâ cum Instrumento über der Königlichen Majestät zu Schweden geleisteten Eid vom Convent zu St. Ulrich in Augsburg, et defensio huius Juramenti; ubi *Bernardi Hertfelder Abbatis San - Ulricani Diarium*, quod omnia continet, quæ, dum Suecus miles *Augustam* occupatam habuit, de die in diem contigerunt. in folio **).

IV. *Aristocratia Augustana*, quam 1548. die 3. Augusti, sublata Democratia, et abrogatis Tribunis, *Carolus V.* Imperator pro Majestatis suæ clementia de integro restituit &c. usque ad 1670. ubi, quomodo *Senatus major* ab anno 1631. reformationis nempe, usque ad annum 1670. singulis annis crevit et decrevit. in 4to.

V. *Opus heraldicum* omnium pene Regnorum, Provinciarum, Regum, Ducum, Principum, Comitum, Baronum, Nobilium &c. arma gentilitia continens. in 4to.

VI. *Opus genealogicum* continens Principum Europæ stemmata, seu SS. Pontificum, Imperatorum, Regum, Ducum, &c. in 4to.

VII. *Opus genealogicum Fuggerorum* et aliarum familiarum *Augustanarum*, cum Insignibus. in folio.

VIII. *Opus chronologicum*; ubi Nucleus seu Synopsis *Saliani*. in 4to.

IX. *Opus genealogicum*, continens Landgraviorum *Hassia* stemmata ab anno 51. ante Christum natum, et *Salvio Brabone* Brabantia Domino usque ad annum 1655. et *Fridericum den Tollen* *Hassia* Landgravium, eiusque Fratrem *Ernestum* in *Reinfels* Comitem in *Cazenellenbogen*, *Ludovicum* juni-

*) Vereor, ne in his *Catalogus* erret. Vide quæ supra in *HERTFELDERI* Scriptis monui No. II. IV.

niozem Landgrav. in *Darmstadt*, Wilhelmum Christophorum Landgravium in *Homburg*; ubi *Opus chronologico - heraldicum* continens Connubia et Arma gentilitia *Fuggerorum* a Joanne Fuggero 1330. usque ad Carolum Philippum 1632. nec non Patritiorum *Augustensium*. *Opus genealogicum*, continens stemma *Anhaltiæ* Principum, et ex iisdem progredientium *Brandenburgiæ* Electorum priscorum, *Saxoniciæ* Electorum veterum, et *inferioris Saxoniciæ* Ducum modernorum *Lauenburgensium*. in 4to.

X. *Insignia* Episcoporum, Abbatum, Academicarum, Ordinum equestrium. in 4to.

XI. *Opus heraldicum*, in quo continentur *Primo* Duumviri et Præfecti Urbis *Augustanæ* ab anno 1242. usque ad annum 1548.

Post abrogatum a Cæsare Magistratum novus a rebellibus Principibus introductus.

Nova Magistratus minoris et majoris forma a *Carolo V.* anno 1548. constituta.

Patritii, quibus temporibus eorum mentio et introductio facta.

Officia publica ab 1548. per singulos annos usque ad 1670.

Die Herren Geschlechter, in welchem Jahre sie in den Rath gekommen, und abgestorben.

Von der mehrern Gesellschaft, in welchem Jahre sie in den Rath gekommen, und abgestorben.

Die Gerichtsherren und alle Aemter vom Jahr 1628. bis 1670.

Patritii in magnum Senatum vocati ab 1630. usque 1669.

Mercatores ab 1631. usque 1670. Et Plebei.

Hoch.

Hochzeiten von der Stuben vom Jahr 1484. bis 1670.

Einnehmer vom Jahr 1448. bis 1671. in 8vo. oblongo.

XII. *Opus heraldicum* continens Insignia Episcoporum, Præpositorum, Decanorum, Canoniorum Ecclesiæ Cathedralis: Abbatum ad SS. Udalrici et Afræ, variorum Ordinum, ordine alphabetico. in 8vo.

XIII. *Notitia Episcopatus Augustani*, seu Descriptio omnium et singularum Ecclesiarum, Cathedralis, Collegiatarum, Monasteriorum, Decanatum ruralium, Parochiarum, et Beneficiorum totius Dioecesis Augustanæ. in 8vo.

XIV. *Itinerarium* per Bavariam, Austriam, Moraviam, Bohemiam, Silesiam, Belgii provincias, Cliviam, Hannoniam, Artesiam &c. cum plurimis figuris pictis Religiosorum, Rusticorum, et variorum Marchionum, Ducum, Comitum &c. armis gentilitiis. in 4to.

XV. *Opus*, de quo supra in HERTFELDERO, No. 4. dictum fuit.

XVI. Collectio, 5. *Voluminibus* constans, continens *Effigies* Virorum toga sagoque inclutorum, in ære incisas, quarum compluribus *Noster* brevem eorum *Vitæ synopsin* subscripsit: nonnullis etiam *arma gentilitia* appinxit. — *Hæc de MOEHNERO.*

Petrus PFEIFFER, *Bremensis* Augustanæ Dioecesis, sed in monasterio San - Udalricano Regulam D. Benedicti annò 1607. professus, postea circa annum a nato Servatore 1610. ætatis vero suæ annum XXIII. in Dillingana Academia sub memorato Georgio HOLZHAIO *Philosophiæ* operam

navavit s) Successu temporis in *Austriam & Lambacenſe* monasterium delatus, ibi primum Deo sacrificium anno 1613. obtulit. In cœnobium suum reversus belli *Suecici* incommoda tulit, multisque annis *Musices* Directorem agens plurima ad eam artem spectantia conscripsit. Factus Sacerdos jubilæus, annô 1663. die 28. Octobr. solennem Missam, assistente cum aliis *Cælestino* DURNER J. V. D. de quo inferius in *Gregorio* Jos dicetur, cantavit. Obiit sexennio post (1669.) die 18. Augusti. Extat à *Nostro* Officium Hebdomadæ sanctæ tum ex latino tum etiam italico *Hieronimi Joanninii*, augendæ Fidelium pietatis gratiâ, germanice versum hoc titulo: *Gottesdienst der heiligen Char- oder Marterwochen.* in 80. *Augsburg.* 1630. apud *Michael Stör.* iterum 1667.

His tribus Cœnobitis addendus est, Lector! *Fridericus* PLANCK, qui *Landishuti* in *Bavaria* anno 1598. nobilibus parentibus natus, Regulam autem *S. Benedicti* in Monasterio *SS. Udalrici & Afræ, Augustæ*, anno 1619. amplexus est. Docuit is aliquamdiu litteras humaniores in Universitate *Salisburgensi*: unde domum redux, anno 1630. *Anhusium*, celebre quondam in *Würtembergia* Ord. *S. Benedicti* cœnobium, postulatus fuit, ut eidem quâ *Prior* præesset. Et præfuit usque ad 9. diem Aprilis, anni 1632. quo *Suecicum* militem sibi fugiendum ratus per *Sueviam, Tyrolim, Bavariam* circumerravit, donec *Landishutum* delatus, inibi anno 1634. die 4. Junii in Domino moriens à viarum ambagibus, & vitæ huius mortalis peregrinatione omni quievit.

Scrip-

s) Patet hoc ex Litteris MSSis. ad *Carol. STENGELIUM*. Reliqua ex *Khammio* & meis *Annotatis* decerpſi.

Scriptis *Annales Monasterii Anhusani*, quos ad nostra usque tempora anecdotos nuperrimè supra laudatus *P. R. P. Placidus Braun*, quòd eisdem tum Historiæ *Württembergicæ*, tum ipsius *Monasterii* multum lucis allaturos crederet, juris publici fecit in *Notitia historico-litteraria Codicum MSSorum Bibliothecæ SS. Udalrici & Aſræ, Augustæ. 4to. Vol. I.* ubi etiam Vitæ *Nostri* circumstantiæ paulo fufius narrantur.

JOS (*Gregorius*)

Abbas San-Udalricanus.

Gregorium urbs *Augusta* mundo annò 1616. die 15. Aprilis: Ordini autem *Benedictino* anno 1638. dedit, quem is anno 1639. die 19. Octobris in monasterio *San - Udalricano* professus, sacrisque initiatus Ordinibùs primum Deo sacrificium anno 1642. Neomyſta litavit. Hïs gestis *Salisburgum* veniens, religiosi convictus ibi conditi anno 1645. *Subpræſectum*: triennio post (1648.) etiam *Præſectum*: anno autem 1652. Collegii *Salisburgensis Oeconomum* egit. Posthæc *Augustam* reversus fit tertio *Juniorum Magister*: anno 1654. die 1. Junii secundò *Subparochus*: demum anno 1656. die 18. Maii monasterii *Prior*.

Subin elapsò octenniò, cùm *Bernardus HERTFELDER* vitæ suæ cursum complèſſet, *Noster* anno 1664. die 10. Junii abbatiali dignitate auctus, eodémque adhuc anno abs *Joanne Christophoro* Episcopo *Augustano* Monasteriorum Ord. *S. Benedicti* per diœcesin *Visitator* constitutus est.

*Fuit Gregorius Vir omnino magnificus; iudicio præstantissimus; in rebus agendis providus, celer, animosus; severiorum doctrinarum apprime peritus; Architecturæ, aliarumque prædicarum scientiarum expertissimus; insignis Organædus; cantus Gregoriani *) accuratus Phonaſcus; disciplinæ monasticæ observator, reſormator, ac promotor; incomparabilis Jurium monasterii conſervator & acerrimus deſenſor.*

Generale hoc elogium ſequantur laudes Noſtri ſpeciales, politicae & litterariæ. Politicae ſunt: Variis bonis coemptis rem monasterii œconomi- cam ditavit: theſaurum Eccleſiæ ſacris ac pretioſis ornamentis comparatis auxit: inſignia *Privilegia*

*) *Cantus Gregorianus*, jam integro ſæculo prius, quantò ſtudio in monasterio San - Udalricano cultus atque tractatus fuerit, documento eſt Joannes TREER Fau- cenſis Algaius, qui ſub Jacobo KOEPPLINO Abbate circa annum 1548. Subprior, Choriregens & Profeſſus jubi- læus vixit: atque ut ſecundum Regulam S. Benedicti, c. 43. nil operi Dei præponeret, pro jucunda Numinis de- votaue laudatione cumprimis ac impenſe laboravit. Unde ad cultum divinum propagandum, et ad pios affectus in aſſiſtentium animis excitandum tam Cantum Gre- gorianum ſeu choralem, quam Cantum Ambroſianum (vulgo *Contrapunctum*) in Eccleſiæ Choro cantandum perficere operoſe ſtudit, & laudabiliſſime præſtitit, ami- co habito commercio cum famoſo Muſicorum principe Orlando de Laſſo Ducis Bavarizæ Wilhelmi ſupremo pho- naſco. Ex cuius directione ad uſum Chori manu propria conſcripta magna

Cantus Contrapuncti Volumina, in folio grandi. Bibliothecæ ſui monasterii. ſimulque perpetuam & com- mendabilem ſui nominis memoriam reliquit, teſte KHAM- MIO in *Hierarch. Auguſt. P. III. Reg. p. 122.*

legia duo **) monasterio suo abs *Leopoldo I.* Imperatore impetravit, cœnobium ruinam minitans, ventis ac tempestatibus pervium, partim de novo construxit, partim restituit: disciplinam monasticam alicubi lapsam restauravit, alibi languentem excitavit, florentem fovit, utque per totam Diœcesin sarta tectaue esset, studiose providit: denique monasteriis *Fultenbacensi*, *Neresheimensi*, *Thierhauptano* Abbates, *Liedzheimensi* Præpositum e suorum numero dedit.

Litterariæ sunt. Studia sollicitè promovit: ut eruditio nusquam exerraret, *Philosophiam* diu antehac exulantem in monasterium reduxit: ut discipuli haustæ doctrinæ specimen præberent, *philosophicas theses* impressas, & libellis expositas, in solo suo monasterio intra sexennium septies publicæ Disputationi offerri indulsit: ut scientiæ acquiritæ nutrentur, vel ut ne in oblivionem facile abirent, *Bibliothecam* non solum noviter exstruxit, sed multis quoque raris et selectis omnium *Facultatum* libris magnâ impensâ comparatis instruxit. Quibus rebus id est consecutus, ut & ipse magna ubique fama floreret, & complures è subditis haberet scientiis egregie imbutos: quarum illi documenta domi forisque, etiam in publicis Universitatibus, perquam eximia edidêre. Horum è numero vocare me licet *Cælestinum* DURNER, *Leonardum* FESENMAYR, *Magnum* AGRICOLAM de quibus mox dicam: & quibus adjungi plane debet *Corbinianus* KHAMMIUS, cui post hos pecu-

H 3

lia-

**) Quisquis hæc fusius narrata cupit, adeat mox nomenatum KHAMMIUM l. c. p. 164. & *Parte. II. Colleg.* p. 329. cuius non solum auctoritate, sed et verbis utor.

liarem *paragraphum* dicare, dicendorum copia fuasit.

Hoc modo *Gregorius* intra breve regiminis sui spatium, *decennium* puta, plura præstitit, quam alii longo temporis intervallo vix præstent: et, quamvis breve fuerit *Nostro* gubernationis tempus, longa tamen & æterna factorum memoria manet, post fata, quibûs anno 1674. die 9. Novembris concessit, monasterium ædificiorum structuris ornatissimum, nec non quâ litteris quâ vitæ monasticæ observantia florentissimum relinquens.

Sepultum in exedra seu domo *capitulari*, quam is noviter erexerat, sequenti epitaphio honorandum censuit, successor *Romanus* DANIEL Abbas:

VIATOR !

LEGE ET LUGE.

HIC IACET

GREGORIUS ABBAS L.

VIRTUTE, PRUDENTIA, PIETATE
CLARISSIMUS.

PRÆFUIT ET PROFUIT ANNIS X.

TANDEM

POST NOVAM COENOBII STRUCTURAM,

RESQUE PRÆCLARE GESTAS

QUIEVIT IN PACE

IX. NOVEMBR. ANNO MDCLXXIIII.

AETATIS LIX.

CUI

AD FAMAM POSTHUMAM

HOC MONUMENTUM

ROMANUS ABBAS

S. M. P.

Necdum omnia dixi. *Gregorius* litteras & studia ære atque hortatu promovisse haud contentus,

tus, easdem suo etiam dignissimo exemplo altius provexit; dum Opus præstantissimum *de Cælitibus Benediæinis* in 4. Volumina divisum, & iconibus affabre cælatis, in natalitios totius anni dies distributis, ornatum inchoavit, additis *Vitis Sanctorum Benediæinorum* singulari facundia à se, dum vixit, descriptis: cui poliendo & perficiendo (quod per abbatialis muneris curas sibi haud satis otii in id superaret) *Ægidium RANBECK Schyrensem* Monachum præposuit; qui illud, *Nostro* inter literarios conatus supremis fatis perfuncto (succollante, & hoc *Legatum oneris atque honoris, quasi ex testamento Antecessoris, inter primas curas amplectente Romano DANIELE* successore) feliciter consummavit, ediditque anno 1675. hoc titulo:

*Calendarium annale Benediæinum per menses
& dies Sanctis eiusdem Ordinis inscriptum, in
4to. Augustæ Vindelicorum.*

in quod splendidum Opus ab ambobus hisce Abbatibus summa plus quam 5000. florenorum impensa fuit *).

Non solum autem mox dicto Opere, quantum Ordinis *Benediæini* famæ propagandæ stude-
ret; sed aliò insuper ostendit, minori quidem,
si molem: at pari, si materiam spectes. Serva-
tur illud adhucdum in Bibliotheca San - Udalrica-
na manuscriptum in 4to hòc titulò: *Historia de S.
Benediæo, de illius Sanctis, & sacrae Religionis Ex-
cellentia in epitomen redacta: et primum hispano ser-
mone & suggestu exposita per R. P. M. Jacobum de
Almeyda Prædicatorem generalem eiusdem Ordinis,*

H 4

E

*) Idem Opus prodiit etiam, in linguam Germani-
cam versum à Carolomanno Vierholz Cœnobita Admon-
tensi, Augustæ, in 4to. 1710, Vol. IV.

Et ordinarium Conventus S. Martini Madriti: ex hispano in idioma gallicum translata per R. P. Nicolaum à Conceptione Carmelitam excalceatum: Et tandem ad instantiam RRmi. D. D. Gregorii, inclyti Et imperialis Coenobii SS. Udalrici Et Afræ Aug. Vindel. Abbatis, latinitate donata. MDCLXVI. Utrum Opus hoc in lucem prodiderit, nescio: commemorare tamen illud, tum ad Gregorii laudes augendas, tum ad nomen Auctoris Almeida, quem nullibi invenire potui, ab oblivione eripiendum, mearum partium duxi. — Jam docto Abbati succedant docti Monachi.

Cælestinus DURNER Augustanus in hanc lucem circa annum 1638. editus, sacrum Ordinem S. Benedicti anno 1656. amplexus & sacerdotio anno 1662. initiatus fuit.

Philosophiam docere jussus anno 1665. I. Quaestiones Philosophicas tribus diversis Libris enucleatas tribus publicis a) disputationibus proposuit sub regimine Abbatis, qui Bernardo HERTFELDERO proxime successerat, Gregorii Jos, quo favente Noster in Ingolstadianam Academiam ablegatus, post acria studia, anno 1669. Doctoratus in utroque Jure lauream unā cum aliis b) accepit: quos inter cum duo essent, scilicet Gerardus Prandfletter & Rupertus Kämpfser, coenobitæ Cremisanienses, qui (uti Noster) in monasterio suo Philosophiæ Professurā jam defuncti fuerant, inde Arnoldus RATHIUS senior, 45. annorum in illa Academia Professor, occasionem arripuit, publice, ac insigni & prolixo cum elogio de Philosophiæ laudibus,

a) V. KHAMMIUM in Hierarch. August. P. III. Reg. p. 165.

(b) Annales Academ. Ingolstad. T. II. p. 378. 379.

idibus, ac præcipue de illius necessitate ad *Jurisprudentiæ studium*, differendi. Præterea ad *Jus canonicum* in *Universitate Salisburgensi* docendum evocatus est, sed ab adeunda cathedra corporis infirmitate impeditus fuit. Scripsit *II. Tractatum de Missæ sacrificio*. in 120. excusum c). Epitaphium eius in Ecclesiæ ambitu hoc est:

Anno MDCLXXXIX. XXVIII. Decembris obiit R. P. Cælestinus Durner, imperialis monasterii huius Professor, Presbyter & Oeconomus, ætatis suæ LI. Religionis XXXIII. Sacerdotii XXVII. R. I. P.

Leonardus FESENMAJR, *Augustæ* genitus, haud dubie HERTFELDERO adhucdum cœnobii *San-Udalricani* clavum regente, Ordini *Benedictino* nomen dedit suum; sed à successore Gregorio Jos Abbate *Romam* missus, inde duplicem *Doctōratūs* in *Philosophia* juxta ac *Theologia* pileolum retulit. Cum *Doctōratūs* eius Diploma forte fortuna mihi oblatum fuerit, non incongruum judico, nonnulla ex eodem in medium afferre: ut Lector intelligat, quantorum Virorum patrocinio ac favore Noster in *Urbe* fructus sit.

Gloriosa studiorum mater & virtutum altrix Roma . . . ad supremi Doctōratūs splendidissimam dignitatem sublimare . . . consuevit, quos longo exercitio, laboribus summis . . . sese doctrinæ dantes . . . verissimis testimoniis accurate reperit probatissimos . . . Quare, cum hæc omnia intelligeret A. R. F. Leonardus Fesenmayr Sacerdos Ord. S. Bened. imperialis monasterii SS. Udalrici & Afræ Augustæ Professor, qui prius multos per annos insignem operam S. Theologiæ studio navavit . . . cuperetque propterea

H 5

rea

c) V. *Histor. litterar. Ord. S. Bened. T. IV. p. 285.*

rea ad Doctoratus gradum in S. Theologiæ, & Philosophiæ Facultate promoveri, per A. R. P. M. F. Nicolaum Olivam Priorem generalem Ord. S. Augustini, & A. R. P. M. F. Joannem Baptistam Beltrames Ord. Minorum Conventualem Promotores, R. R. P. M. F. Hyacintho Libello Ord. Prædicat. S. Palatii Apostol. Magistro idem R. P. Leonardus Fesenmayr legitime fuit præsentatus examinandus & approbandus in S. Theologia & Philosophia, & ob hoc in præsentia clarissimorum Virorum se subjecit arduo rigorosoque examini R. R. P. M. Domini Mariæ Pozzobonelli Ord. PP. S. Officii Commissarii & A. R. P. M. F. Laurentii Brancati de Laurea Ord. Minorum Conventual. publici S. Theologiæ Lectoris. In quo examine dictus F. Leonardus puncta seu conclusiones sibi assignatas miro ac pulcherrimo ordine, summaque doctrina legit, & recitavit dividendo, distinctiones adhibendo, contraria adducendo &c. &c. Denique adeo docte, eleganter, & bene se gessit, ut fuerit ab omnibus S. Theologiæ & Philosophiæ Doctoribus, in S. Theologia & Philosophia idoneus, intelligens ac peritus habitus. . . & ob id concorditer, pari voto, cunctis suffragiis, ac nemine penitus, penitus, penitusque discrepante Doctoratu dignus fuerit approbatus. . . . His sic peractis dictus R. Leonardus a P. R. P. Bernardino Ciafflono uno ex præfati Collegii Doctoribus . . . solita . . . Doctoratus insignia sibi dari . . . postulavit. Quamobrem &c. &c. Actum Romæ in Gymnasio publico Regionis S. Eustachii, anno Domini MDCLXX. Indiæ. VIII. die vero XXVIII. mensis Augusti . . . Præsentibus A. R. P. Laurentio Koler Moguntino, S. I. Assistentiæ Germaniæ Procuratore & J. V. Doctore. Emmanuele Van der Schelstra-

strate *Antverpiensi S. Theolog. Doctore testibus...*

F. Hyacinthus Libellus S. P. A. Magister.

Postquam domum remeârat, ita virtute efful-
sit, ut, juvenis admodum, tamen ad *Prioris* mu-
nus ascenderit: cûmque Orator esset percelebris
ac vere zelosus, plurimas *Conciones*, præcipue
de B. V. Maria dolorosa, à se habitas conscripsit,
quas tamen in lucem non edidit morte præven-
tus; nam cum anno 1700. *Salisburgi* in alma
Universitate per quadragesimalis jejunii tempus
Concionatoris munere functus esset, ibidem eô-
dem adhuc annò mortalitatem explevit d),

Quæ vero à *Nostro* extant typis impressa, sunt
sequentia. I. *Neu - erhebtter Himmelschaz, d. i. kurzer und gründlicher Bericht von den hochschätz-
baren Reliquien und Heiligthumen der 5. hochheiligen Leichname benantlich Wîcterpi, Tossonis, Nid-
garii, und Adalberonis e), wie auch der uralten H. Martyrin Dignæ. in 80. Augspurg, 1698.* Hoc
Opere *Noster* non solum solennitatem *Translationis SS. Corporum* sub *San - Udalricano Abbate, Wilibaldo Popp*, dicto anno, ad diem 12. Octo-
bris, consentiente *Alexandro Sigismundo Episco-
po*, factæ: sed insuper *Vitas* eorundem Sancto-
rum descripsit. II. *Conciones duæ*, habitæ per
solenne octiduum *Translationis Reliquiarum* me-
moratorum *Sanctorum*. Habes illas in Libro:
*Neu - erweckter Andachtseifer, d. i. Hoch - Feyr-
und Freudenreiches Ehrenfest, welches bey solenner Erheb - und Beysetzung der 5. heiligen Leichnamb Wîder-*

d) V. KHAMMIUM l. c. p. 165.

e) Quatuor scilicet Episcoporum *Augustanorum*. De
S. Adalberone vide *Alphabetum IV. Bibliothecæ mæx Au-
gustanæ*, p. 1.

Witterpi, Thoffonis &c. &c. . . angestellt worden in 4to. 1699. a pag. 231 - 260. in quo *Noster*, præter binos suos, reliquos etiam reliquorum Concionatorum sermones exhibuit, totumque insuper solennitatis apparatus explicavit: et hõc modõ ad *Historiam particularem ecclesiasticam Augustanam* symbolam suam pro virili conferre non prætermisit. III. *Concio vernacula*, quam habuit anno 1699. in solennitate Jubilæi, *Miraculosi Sacramenti Augustæ ad S. Crucem*. Reperitur illa in Libro: *Jubilæum Vindelico-Eucharisticum*. in 4to.

Magnus AGRICOLA. Viri huius, publici aliquamdiu in *Salisburgensi* Universitate *Philosophiæ* Professoris, laudes præsentī in loco repetere supervacaneum foret: utpote quas in *Alphabeto V. Bibliothecæ meæ Augustanæ*, p. I. descripsi, ubi videsis.

KHAMM (*Corbinianus*)

Dum *Corbinianum* KHAMMIUM laudare ordior, *Philosophum, Theologum, Juris canonici peritum, & Historicum* laudo: cuius auctoritatibus in omni mea *Bibliotheca Augustana* facile sexcenties usus sum: qui, cum haud postremam in eo curam posuerit, ut Viros doctos *Augustanos* ab oblivione hominum eriperet, se vel hoc nomine, si alia deessent omnia, dignum fecit, cui & ipsi promeritum elogium scribatur. Quod ipsum ego scribere ei aggrediens, optimum factu iudico, in Vitæ eius circumstantiis enarrandis Litteras encyclicas mortuales, usitatori vocabulo *Rotulam* dictas, sequi: haud veritus, ne hoc modo veri dissona Lectoribus proponam.

Volve-

Volvebatur annus à reparata humani generis salute MDCXLV. cum *Corbinianum* nostrum *Zusamalta*, Sueviæ pagus, ad diem XXV. Januarii in dias luminis auras protulit, præclaris ingenii dotibus præditum. quibûs factum, ut, postquam ætatem studiis idoneam attigit, missus in litterarium ludum, eos progressus fecerit, ut per omnes humaniorum litterarum classes commilitonibus suis palmam præriperet. Sed parum illi erat, inter doctrinæ æmulos eminere; nisi sacrationis pariter vitæ sectatores æmularetur. Quare mundo, vix bene salutato, anno ætatis XVII. nuncium remisit, & innocentiae suæ perfugium in imperiali monasterio *SS. Udalrici & Afræ, Augusta*, quærens haud gravate obtinuit. Exacto cum eximia fervoris & observantiæ laude religioso tyrocinio, *Regulæ Benedictinæ* sacramentum anno MDCLXIII. die VIII. Septembris, ipso Nativitatis *B. V. Mariæ* festo, ad aram solenniter dixit.

His gestis, ne egregia juvenis Religiosi talenta quasi in sudario reponerentur, sed cum usura exigi aliquando possent, Superiorum vigilantia sollicitè providit; dum *Nostro* gratiose indulgit, ut per diversa severiorum disciplinarum emporia negotiaretur. Nec spem de se conceptam inertio otio frustratus est negotiator sedulus; siquidem pretiosis omnigenæ scientiæ mercibus locupletatus domum rediit, mox easdem domesticis juxta ac exteris venum expositurus. Proinde ne merces tam opulentæ steriles & sine sænore jacerent, sed majus etiam ab ipsa mercatoris persona pretium nanciscerentur, anno MDCLXIX. die VI. Januarii, qua sapientissima Magorum trias Regi, Homini, Deo dona

dona obtulit, *Noster* sacerdotii dignitate exornatus est.

Quæ deinceps fecerit, quæ docuerit, quæ scripserit, omnia ac singula recensere longum foret. Ac primum quidem in suo cœnobio *Philosophiæ* ac *Theologiæ Professoris* munus sustinuit: mox etiam in *Roggenburgensi* Ord. Præmonstrat. asceterio disciplinas philosophicas, nescio, an theologicas ab anno circiter 1679. per triennii spatium tradidit: quod ipse in quadam suarum *Dedicationum* *) ad *Adalbertum* eius cœnobii Abbatem haud obscure indicat his verbis: *Quia vero per triennii curriculum expertus fui, Te non solum concertationes meas publicas tua præsentia cohonestasse, sed insuper validissimo plerumque ariete propugnacula Thomæa concussisse . . . impellet Te tuus in litteras litteratosque amor . . . ad me Athenæi Roggenburgensis hætenus (1682.) Cathedratum (puta: docentem de cathedra) favorabili iudicio roborandum. Similiter Professoris spartam in principali Asceterio Campidonensi ornavit, tam felici virtutis ac doctrinæ nexu, ut simul in pago Günzburg animarum curæ præpositus, tum boni pastoris tum egregii professoris partes integerrime expleverit. Præfuit autem parochiæ Günzburg anno MDCLXXXVIII. uti docent Litteræ ei ab Episcopo Joanne Christophoro, anno eodem, in festo Purificationis B. V. Mariæ concessæ: ut parochiam Günzburg inofficiare et regere . . . possis ac valeas abhinc usque ad festum Purificationis B. V. M. anni MDCLXXXIX. . . licentiam damus . . . Sed*

ne,

*) V. Opus *Nostri*, cui titulus: *Veritas manifestata pro authoritate RR. Patris F. Thomæ Turci Sæc. in 4to.* 1682.

ne, dum exteris prodesse satagebat *Corbinianus* noster, suorum & maxime domesticorum curam non habere videretur, in cœnobium suum redire, et spiritum, cui *S. Benedictus* servivit, in religiosorum tyronum mentibus excitare iussus, præclaræ virtutis sobolem, ad divi Legislatoris præcepta conformatam, sacro *Ordini Benedictino* dedit.

Quantum vero ore ac calamo Rempublicam litterariam adjuverit, ornârit atque illustrarit *KHAMMIUS*, testes invocare licet, tum domesticos *a)*, tum externos aliorum etiam Monasteriorum & Ordinum Viros religiosos, quos ille e cathedra in theologicis æque ac philosophicis disciplinis per aliquot lustra sollerter, solideque instituit. Sed vel his tacentibus, utpote quibus æternum muta mors silentium imposuit, famam *Corbiniani* diserte loquuntur tot adhuc superstites eius ex utraque hac *Facultate* doctissimæ lucubrationes, quas pro more inferius, & accuratè ex annorum, quibus in lucem prodiverunt, serie recensebo.

Inter scholasticos pulveres, doctas inter occupationes sexaginta *Nostro*, & ultra, vitæ anni procefferant: vox ei canora, atque vires corporis repetitis fractæ infirmitatibus & præcipue podagrâ ac chiragrâ absumptæ, decesserant. Quare lassâ curvatum ætate quiescere, & descendere de cathedra Plato iussit. Ne tamen animus vegetus, & ingenium litteratis assuetum laboribus, inter ipsa etiam vitæ contemplativæ negotia, otiosi videretur, plurimùm suadentibus immo urgentibus *RRmis. cathedralium & collegiatarum Ecclesiarum*
Ca-

a) Ex horum numero duobus, post absolutum *KHAMMI* elogium, debitas laudes scribere non omittam: uti & aliis *Nostri* Syncoenobitis.

Canonicis, eorumque propinquis *Opus* orfus est *chronologicum*, immensi propemodum laboris, non solum ab ordinariis Cenforibus, sed etiam celeberrimis per Europam Academiis *Moguntina*, *Colonienfi*, *Salisburgensi*, *Erfurtina* approbatum, amplissimisque laudibus, & præclaris *Atlantæi laboris*, *omnisfaræ scientiæ & eruditionis*, *singularis industriæ &c.* testimoniis mirifice ornatum: HIERARCHIAM nimirum AUGUSTANAM, IV. Tomis distinctam, in qua Ecclesiarum, tum sæcularium, tum regularium, *Augustanæ Dioeceseos*, foundationes, prærogativas, incrementa, decrementa, stylo non minus diserto, quam modesto usus, rei historicæ cultoribus exhibuit.

In istis autem omnibus peculiarem tum *Romani DANIELIS b)*, tum maxime *Wilibaldi POPP. c)* favorem, liberalitatem ac patrocinium *Nostro* & excitamento & adjumento maximo fuisse, persuasissimum habeo. Profecto hic posterior, litteras, quibus *Augustæ*, *Dillingæ*, imo & *Romæ* (Hinc eum in numerum *Virorum illustrium Collegii Germanici* adscribere non omisit *Julius COR-DARA*, in *Histor.* dicti *Collegii*, p. 213.) imbutus fuerat, non solum cordi plurimum habuit, sed etiam, postquam ad abbaticalem dignitatem evectus est, utpote ampliorem nactus facultatem, in suis tanta munificentia promovit, ut nullis sumptibus sibi parcendum, sed in hoc facile summam (quam vix credas) 18000. florenorum expendendam sibi existimârit: Abbas per omnia magnificus,

b) Successit hic *Gregorio* Jos Abbati, qui domi se-
riora studia, gravibus causis motus, instituerat.

c) *Wilibaldus* post DANIELEM monasterii gubernacula rexit, guaviter insistens decessorum suorum vestigiis.

tus, publicis Musicae, Doctrinae, Vitae contemplativae & activae celebribus factis clarum & immortale nomen adeptus d). Sed mittamus ista — Ad Corbinianum nostrum nostra revertatur oratio, & reliqua Vitae eius narrando persequatur.

Per totum vitae religiosae decursum non modo *praecepta Magistri (D. Benedicti) & sanctissimi Patris admonitiones inclinata cordis aure auscultare*, sed et *efficaciter complere* ita inter primas curas habuit, ut aliis omnibus neglectis in hoc uno omnis eius industria defudasse videretur. Jam vero à pluribus annis monasterii sui dignissimus *Subprior* & Confessarius domesticus designatus erat; cum ultima ei fata institerunt. Namque fatiscen-
tibus prae senio viribus, per duos ferme annos lecto potissimum affixus languidam, attamen piissimam vitam trahebat, donec tandem gravissimam tactus apoplexiâ iter aeternitatis ingressus est, anno Christi MDCCXXX. die VIII. Maii, in festo Apparationis S. Michaelis Archangeli. Vixit annos ætatis LXXXV. Religionis LXVII. Sacerdotii LXI. Humatus in peristylio Ecclesiae, sequens habet Epitaphium:

*Anno MDCCXXX. VIII. Maii. Obiit A.R.
P. Corbinianus Khamm imperialis Asceterii
huius Monachus, Theologus, Chronologus,
Pro-*

d) A Wilbaldo Abbate extat *Concio*, in *ostiduana Solennitate* septies sæculari, quam ob introductam *Augustae* in Ecclesiam SS. *Udalrici & Afræ*, Religionem *Benedictinam* maximam pompam celebravit, habita. Huic RRmus Auctor, quod postremo loco, proque claudenda Festivitate dicta fuit, titulum hunc scripsit: AMEN, das ist, *Herzlich gemeinter Wunsch: ES WERDE WAHR.* Extat cum reliquis *Sermonibus* in ista Solennitate recitatis.

*Professione & Sacerdotio Jubilæus, Aetatis
LXXXVI. R. I. P.*

Hic vitæ cursus, hic finis *Corbiniano* nostro fuit, Viro de re litteraria optime merito; ob insignem Religionis Zelum plurimum commendando; memoriâ æternâ dignissimo; propter egregias animi ingenique dotes Viris eruditissimis, etiam in sublimibus Ecclesiæ dignitatibus constitutis, familiari; juxta et abs Principibus, iisdemque compluribus, permagni habito: quorum è numerò vocare mihi licet: *Alexandrum Sigismundum*, Comitem Palatinum Rheni, Episcopum *Augustanum*: *Franciscum Ludovicum*, ex eadem serenissima domo, *Præpositum Elvacensem* &c. &c. &c. *Joannem Wilhelmum* itidem Palatinum, *Nicolaum Mariam de TEDESCHIS* e) Episcopum *Liparensensem* &c. qui summam doctrinam cum modestia conjunctam in *Nostro* admiratus est: *Rupertum de BODMANN* Principem & Abbatem *Campidonensem*: Canonicos cathedralis Ecclesiæ *Augustanæ* eius temporis complures.

Reliquum est, ut de Lucubrationibus *Corbiniani* nostri dicam. Sunt illæ:

I. *Quæstiones disputatæ ex Logica* .. ad *D. Thomæ* libram *appensæ*. in 8o. *Aug. Vindel.* 1675.

II. *Quæstiones disputatæ ex Physicæ Auscultationis Libro I.* .. ad *D. Thomæ* libram *appensæ*. in 8o. 1675. *Ibidem*.

III. *Quæstiones disputatæ ex Physicæ Auscultationis Libro II. & seqq.* .. ad *D. Thomæ* libram *appensæ*. in 8o. 1676. *Ibidem*.

IV.

e) De hoc Viro præstantissimo vide *Historiam litterariam Ord. S. Benedicti*.

IV. *Quæstiones disputatæ de anima a iunctis ex universa Philosophia Assertionibus .. ad D. Thomæ libram appensæ.* in 8o. 1676. *Ibidem.*

V. *Animadversiones in Vindicias Kempenses.* in 4to. 1677. *Ibidem.* f)

VI. *Medicina spiritualis, id est: Censura ecclesiastica, publico examini proposita.* in 8o. 1679. *Ibidem.* Hoc in Opere multifaria Auctoris, ex morali, & SS. Canonum scientia collecta eruditio elucescit.

VII. *Veritas manifestata pro autoritate RRmi. P. F. Thomæ Turci, quondam Magistri generalis Ord. FF. Prædicatorum, circa Prædeterminationem physicam per F. Franciscum Janssens Elinga, S. T. Licentiatum, studii generalis Antverpiensis Regentem primum: per F. Corbinianum Khamm Ord. S. Benedicti &c. una cum addito Prædeterminationis physicæ nucleo &c.* in 4to. Altdorffii ad Vineas. 1682. Opus dicavit Noster Adalberto Abbati Roggenburgensi.

VIII. *Prædeterminationis physicæ Nucleus.* 1683. g).

IX. *Prolegomena Logicæ, adjunctis ex eadem selectis Thesis.* P. I. in 8o. Aug. Vindel. 1691. Secutum se ut plurimum sententias Card. de Aguirre profitetur Auctor in præfatione.

X. *Ex Prolegomenis Logicæ Pars II. adjunctis selectis Thesis.* in 8o. *Ibidem.* 1692.

I 2

XI.

f) Hoc Opus, a me non visum, tribuit Nostro *Historia litterar. Ord. S. Benedicti. T. III. p. 457.*

g) Neque hoc Opus videre mihi contigit; quod tamen laudata *Historia litter. Ord. S. Bened. l. c.* verbis expressis Nostro adscribit. Fors illud ab eo separatim quoque vulgatum fuit.

XI. *Intellectus triumphans, adjunctis selectis The-
sibus ex physica Ascultationis VIII. Libris.* in 80.
1692. *Ibidem.*

XII. *Epitome canonico-moralis de Legibus,
Jure & Justitia, adjunctis Thesis speculativo-mo-
ralibus ex universa Theologia.* in 80. 1693. *Ibidem.*
Opus jussu Abbatis Wilibaldi à Defendentibus sa-
cratum Joanni Christophoro à TRESTENDORF De-
cano Elvacensis Ecclesiæ, & Locumtenenti &c. *).

XIII. *Excommunicatio Violatorum Asyli eccle-
siastici dilucidata, cum Aphorismis selectis ex univer-
sa Arte medica.* in 80. 1694. *Ibidem h).*

XIV. *Pharmacopœia Augustana medicinis spi-
ritualibus instructa, adjunctis Aphorismis ex univer-
sa Arte medica, in publicum examen proposita.* in
80. 1696. *Ibidem.* Opus, in quo Auctor de *Excom-
municatione, Suspensione, Interdicto* &c. agit, &
præcedentem Libellum (*Excommunicatio Violato-
rum Asyli*) recudi fecit, dedicavit, jubente Ab-
bate suo Wilibaldo Popp, Episcopo Frisingensi,
Joanni Francisco ex Baronibus Eckherianis. De
Opere ipso hæc sunt Francisci MEZGERI Theolo-
giæ & Juris utriusque Doctoris, nec non Franci-
sci Guilielmi AYMAYR Doctoris &c. judicia. Prior
ait: *Pharmacopœia hæc tam dextre permiscet utile
dulci, neque minus antidota quam alexipharmaca ef-
ficacissima continet, ut merito, in hac Arte medica,
omne tulisse pondum censenda sit.* Posterior inquit:
eam

*) Hic Augustæ conceptus, Halæ in Tyroli natus,
Augustæ vero ab infantia educatus, Vir qualis ac quan-
tus fuerit, discas ex ipso KHAMMIO, P. II. Colleg. Hier-
arch. August. p. 382.

h) Ita *Historia litterar. Ord. S. Bened. l. c.* Mihi visa
non est hæc lucubratio.

eam gratiori exponendi methodo amoeniorique scribendi ac deducendi stylo elaboratam, juriumque textibus & classica auctoritate ubique firmatam esse: optatque, ut vita longior ac faustissima Auctori contingat, quod, per scripta eiusdem, illa quoque, quæ hucusque clausa reconditaque in penitioribus Jurium arcanis latuerant, pro Immunitate ecclesiastica stabilienda, aperta promptaque fiant.

XV. *Compendium Philosophiæ universæ.* 1697. i).

XVI. *Summulæ Logices præcipuis Summulistarum controversiis locupletatæ* in 80. *Augustæ Vindel.* 1698. Opus, quod non sine maximo docentium æque ac discipulorum adjumento manibus passim tritum fuit; uti ex *Rotula* monet *Historia litteraria Ord. S. Benedicti*, T. III. p. 458. quæ tamen in T. IV. p. 291. hoc judicium, Libro admodum honorificum, aut recantare voluit, aut minus advertens sibi contradixit his verbis: *Spissum Opus ac crassæ molis, quod iis tamen, qui sine fine disputandi ac subtilisandi amore dueuntur, displicere non potest. Aristoteles de illo, quod vere Logica est, non nisi parvum opusculum conscripsit. Cui bono Religiosi juniores legendo tam diffuso Opere detinentur?* Interim inter Philosophos scholasticos locum Nostro assignare minime dubitavit FABRICIUS in *Abriss einer allgemeinen Gelehrten - Historie*, T. III. p. 1009.

XVII. *Hierarchia Augustana chronologica tripartita in partem cathedralem, collegialem, & regularem.* in 4to. Totum Opus ex quinque Voluminibus constat.

Volumen I. excusum *Augustæ.* 1709. et a Nostro Episcopo Augustano, *Alexandro Sigismundo &c.* dedicatum, primo de nomine, origine, statu, di-

i) Ita eadem *Historia*, l. c. monet, si tamen recte-

visione, nobilitate ac dignitate Canonorum in genere, Augustanorumque in specie agit, nec non Clericorum ac Canonorum primordia eruit: deinde Episcopos, Proepiscopos, Præpositos, Decanos, & Canonicos Ecclesiæ cathedralis Augustanæ describit, eorumque gesta narrat &c. Dicti Voluminis exemplar cum Noster Joanni Wilhelmo Electori Palatino obtulisset, sequentes à SSmo. Principe obtinere meruit: Præclare de orbe litterato ac imprimis de patria tua meritus es, Vir reverende! quando Augustanæ Dioeceseos, eiusque Præsulum historiam longa temporum caligine involutam labore non poenitendo in lucem retraxisti. Nobis autem perquam acceptum fuit, huius tuæ operæ specimen simulque observantiæ erga nos tuæ singulare testimonium coram intueri. Uti vero laudem et nomen perpetuum pro egregio isto studio tibi patria et litterarum amantes debent, ita electoralem nostram gratiam et benevolentiam tibi tuoque monasterio constantissime accrevisse scito, et vale! Düsseldorfii, XXIII. Junii, MD-CCIX.

Volumen II. excusum ibidem, 1712. & RRmo. Ecclesiæ cathedralis Augustanæ Collegio inscriptum Præpositos, Decanos, & Canonicos Ecclesiarum collegiatarum Augustanæ Dioecesis adducit; istarum quoque ortus, progressus, status ac ornamenta in apricum profert; demum Ecclesiæ cathedralis Augustanæ Canonicos, ad exterarum dignitates ecclesiasticas evektos: nec non NATOS AUGUSTANOS ad easdem sublimatos partim colligit, partim describit &c.

Volumen III. quod Auclarium Partis I. cathedralis merito nuncupatur, excusum ibidem, 1714. et Francisco Ludovico Comiti Palatino Rheni &c. &c. Præposito Elvacensi &c. &c. &c. dicatum,

non solum Principalis et Exemptæ Ecclesiæ Elvacensis ortus, progressus, Abbates, Præpositos, Decanos, Canonicos &c. una cum Vita B. Hariolphi, eiusdem Ecclesiæ Fundatoris, aliisque nonnullis gestis memoratam Ecclesiam concernentibus, publicæ luci reddit; sed etiam Equestris Teutonici Ordinis Commendas in Dioecesi Augustana sitas exponit, & per quendam prodromum intricatas controversias de tribus Pipinis Gallicæ Majoribus - Domûs, & duobus Wîdærpis Abbatibus Elvacensibus (qui simul Episcopi Augustani) adducit et describit &c. Accepto isto Volumine rescripsit Franciscus Ludovicus Nostro in hæc gratiæ et benevolentiæ plena verba: Ego, quemadmodum hoc Reverentiæ vestræ officium, velut devoti in me animi sui argumentum tanto gratius habeo, quanto amplius Opusculum isthoc Ecclesiæ & Capituli mei Elvacensis juribus industrioso conatu collectis magna ex parte illustratum esse invenio: ita etiam pro aliquali impensi laboris recognitione & gratitudinis meæ tessera Reverentiæ Vestræ Memoriam quandam Elvacum assignavi, cui interea affectum & gratiam meam hisce confirmo...

Volumen IV. sive Prodrumus Partis III. Regularis (quem eum Auctor vocare voluit) impressum ibidem, 1717. & rursus Alexandro Sigismundo Episcopo consecratum Canonicorum regularium Ord. S. Augustini primævam originem, atque eorum cum Monachis Benedictinis convenientiam refert & explanat: deinceps Monachorum & Monacharum Ord. S. Benedicti, Canonicarum seu Canonissarum sæcularium, nec non Virginum Anglicanarum originem ac propagationem explicat & dilucidat &c. Nota, Lector, ea, quæ de Virginum Anglicanarum origine &c. hûc habet Auctor, reimpressa separatô li-

bellò fuisse *Monachii* 1721. in 4to. *Prodromi* autem huius scribendi occasionem dedit *Nostro Augustinus* ERATH, qui antiquam inter Benedictinos Monachos & Canonicos regulares *Concordiam* et *Convenientiam* (uti *Noster* ait) edito scripto disciderat, *Noster* autem resarcire volebat.

Volumen V. typis *ibidem* exscriptum 1719. & *Wilibaldo* Abbati *San - Udalricano* dicatum *Monachorum Ord. S. Benedicti*, *Canonicorum Regularium Ord. S. Augustini*, & *Canonicorum Præmonstratensium Ord. S. Norberti*, *Monasteria in Dioecesi Augustana* extantia, una cum *Hospitali S. Spiritus Memmingensi*, adducit: *originem* & *propagationem Equestri Ordinis S. Joannis Baptistæ* apponit, et *Erdlingensem Commendam* (*Dioecesis Augustanæ unicam*) describit &c.

Hæc *Operis* summa est, cui etfi *Noster* ceu fundamenti locò *Caroli STENGELII* k) *Commentarium Rerum Augustanarum* substraverit, tamen omnia fusiùs narravit, dilucidius proposuit, atque ad sua usque tempora egregiè continuavit: ita ut non solum ecclesiasticam, sed et profanam *Historiam Augustanam* plurimùm illustrasse censendus sit. Atque hoc ipsum in *Nostro* plane laudandum sibi iudicavit *Paulus à STETTEN*, quanquam subjungit, duriori in Acatholicos stylo *Nostrum*, uti *Stengelium*, usos esse l). *Henricus SCHUTZIUS* m) de *Nostro* ait: *Edidit anno 1709.* Hierarchiam Augustanam. *Sed notat in eo* ECCARDUS *T. II. Comment.*
de

k) *V. Alphabetum III. Bibliotheca mæ Augustanæ.* p. 155. 169.

l) In *Chronica Augustana* vernacula, *T. I.* In *Vorbericht de Scriptor. Rer. August.* §. I. No. 8.

m) In *Commentario critico de Scriptis & Scriptoribus historicis.*

de Reb. Franc. oriental. p. 473. n. 60. quod una cum BRUSCHIO Episcopus et Abbates S. Afræ confundat, et hinc misere hallucinetur. Meminit etiam Hierarchiæ huius Index Romanus Librorum prohibitorum.

Sed quod ad primum censuræ huius caput, & ECCARDI objectionem attinet; scias, Lector! KHAMMIUM ipsum nonnullos Episcopos Augustanos, quos ECCARDUS expunctos vult, duntaxat sub dubio, & ex mera Scriptorum quorundam fide (ut ait) in *Parte I. cathedra* sui Operis, p. 106. referre: in *Dedicatione* autem dictæ *Partis* ingenue fateri: *se seriem Episcoporum Augustanorum antiquorum ceu verissimam et undiqueversum certissimam in ap-ricum non proferre, utpote cœvorum Auctorum scriptis, aut publicarum actionum instrumentis, ad sinceram genuinamque historiam requisitis, non ubique innixam, cunctis etiam ceteris Chronologis de Episcoporum Augustanorum catalogi incertitudine plurimum conquerentibus; ut vere cum Nasone exclamare liceat:*

Tempus edax rerum, tuque, invidiosa Vetustas!

Omnia destruitis . . .

Quid autem per *Abbates S. Afræ* sibi velit ECCARDUS, minime capio; melius dixisset: *Præpositos* vel *Decanos S. Afræ*; nam *Abbates S. Afræ* nulli extiterunt ante annum 1012. quò primùm Religio *Benedictina* in eum locum introducta fuit.

Quod ad secundum censuræ caput spectat, scias velim, Lector! Opus KHAMMII nostri, ob *Prodromum Partis III. Regularis*, quem tamen *Academiarum Colonienfis, Erfurtinæ, Salisburgenfis*, imo in ipsa *Urbe* inclyti Collegii *Casanatenfis* Theologi, insuper et alii ibidem nominatissimi ac maxime conspicui Viri approbationibus suis gravissimis et

egregias Auctoris laudes loquentibus muniverant, in album *Librorum prohibitorum* relatum fuisse, *Nostro* aliisque personis spectatissimis stupentibus, ac rei inexpectatissimæ eventu plane attonitis.

Hæc utcunque sint, & quoscunque nævos in *Opere* isto aut detexerint nonnulli, aut detexisse se crediderint, tamen ad *Historiam Augustanam* tam facit, ut eò carere minime possimus.

XVIII. *Defensio censoria, id est: Censuræ Libri: Hierarchiæ Augustanæ Partis III. Regularis, eiusque Procemii; nec non: Censuræ Libri: sacræ Solitudinis; & Libri: Vitæ SS. Salvatoris Jesu Christi, eiusque Præfationis, typis impressæ, à P. Corbiniano Khamm reimpressæ, ad libram prudentis Censoris suspensæ &c. in 4to Augustæ Vindel. 1721. In Præfatione Operis adversus quendam Novitiorum Magistrum vestigia & principia D. Augustini ERATH strenuè sequentem scripti, sequentia Noster narrat.*

Domino Magistro Novitiorum (Autore *sacræ Solitudinis ac Præfationis Libri: Vitæ Salvatoris*) mortuo, quod tandem defensivo tutamine compaream, prima forsitan fronte vetus mihi obtrudetur paroemia: Leoni mortuo Lepores insultant. *Verum defensivum meum tutamen, seu Defensionem censoriam, præfato Authore, adhuc vivente, ad typum destinatam, atque anno 1721. die 25. Januarii à Reverendissimo D. D. Ecclesiastico Augustano librorum Censore, approbatam, differendi occasionem suasit prohibitio mei Prodromi, die 21. Januarii prænotato 1721. anno Romæ non sine mei admiratione emanata; qui summe sollicitus præfatum Prodromum, ex famosissimis Authoribus, nec prohibitis, nec prohibendis extractum, à Reverendissimo Ordinato Augustano, ac a tribus celeberrimis Uni-*

ver-

verſitatibus non ſine encomio approbatum, ante eius evulgationem Romam tranſmiſi: atque à Reverendiſſimis, Illuſtriſſimis, et Romanis Eccleſiaſticis magni nominis Viris Epiſtolari Cenſurâ non tantum non reprobatur, ſed etiam laudatum Româ accepi; adëoque prohibitum obſtupeſcens, ad cauſſam prohibitionis indagandam, omnem jam per aliquot menſes operam impendi, eamque licet exaëte non obtinuerim, ſaltem, quodd nihil contra fidem orthodoxam, aut contra bonos mores Prodrômus contineat, diſerte intellexi. Verum, quia primùm memorati huius Prodrômi e Catalogo librorum prohibitorum expunãtio, quam evincere molior, non videbatur corrente etiamnum anno impetranda; hinc cunãtabundam Defenſionem hædenus quidem morabar, ea tamen, (ne de nocivo ſilentio arguar) cum prænominato Authore ſepulto non erat ſepelienda; potiſſimùm, pudd mihi dictum et ſcriptum: illius Præſationem, quam modo refutare aggredior, fuiſſe elaboratam ab uno vel altero Paraſtata cooperante, vel omnino ab aliquo Hyperaſpiſte, ipſius vices agente &c.

XIX. His adde, quod monet *Hiſtoria litterar. Ord. S. Bened. T. III. p. 458.* Plura reliquit in manuſcriptis *Hiſtorica*, quæ, ut aliquando in lucem proferantur, Eruditi peroptant. Nonnulla etiam, ad *Immunitatem eccleſiaſticam* ſpectantia, congeſſiſſe Noſtrum, ſatis patet, ex iis, quæ ſuperius No. XIV. attuli.

Magiſtro ſuccedant (quod ſuperius monui) diſcipuli, nimirum *Benno de Ruepp*, & *Benedictus KISTLER*: Cœnobitam comitentur *Syncoenobitæ Reginbalduſ BERCKHMAR* & *Rupertus GANSLER*.

Benno de RUEPP & *Falckenſtein* tum generis tum eruditionis nobilitate conſpicuus, natus anno 1678.

1678. die 19. Octobr. Ordini *S. Benedicti* in imperiali Asceterio *San - Udalricano*, *Augustæ*, anno 1698. 15. Maii per sacram *Professionem* sese mancipavit. Ibi eodem anno ad diem 14. Octobris, præfidente *Corbiniano* KHAMMIO, de quo dictum est, una cum Fr. Dionysio *de Lampfrizheim*, Theses ex universa *Philosophia*: quadriennio autem post (1702.) Theses ex universa *Theologia* in Universitate *Salisburgensi* (in hac et doctoralibus *Theologiæ* insignibus, quò annò mihi incertum, est decoratus) multa cum doctrina propugnavit. Sic severiorum disciplinarum adjumentis apprimè instructus, domum ut rediit, *Philosophiam* annis 1704. & 1705. docuit: cùmque doctrinæ eius fama brevi tempore per viciniam increbuisse, evocatus in *Franconiam*, in *Banthenfi* Ordinis *S. Benedicti* monasterio *Theologiam*, quam *speculativam* appellant, annis 1706. 1707. 1708. tradidit. Eo munere perfunctus, & patrio redditus monasterio, theologicis denuo studiis speculativo - practicis juniores Religiosos per biennium (1709. & 1710.) erudit. His peractis nova in exteras oras, & *Bohemiæ* usque vocatio oblata *Nostro* est, RRmo. *Chladrubiensis* monasterii Abbate invitante, ut suæ curæ commissos Religiosos speculativæ *Theologiæ* præceptis imbueret: quod *Benno* noster annis 1712. 1713. & 1714. quam optimè præstitit. Inde domum reversus, anno 1717. *Cursum philosophicum* iterato incepit, quem etiam anno 1718. strenue prosecutus est. Quamdiu *Augustæ* remanserit *Noster*, dicere non habeo: In *Frisingensi* autem Lycæum advocatum, annis 1723. & 1724. rursus *Ordinarii Philosophiæ Professoris* munus fungentem reperio.

Dum

Dum *Noster Augustæ* docuit, tribus vicibus *Theses* publicæ Eruditorum disputationi proposuit: & scholasticis laboribus domi forisque egregie perfunctus, quâ *Philosophiæ* ac *Theologiæ Professor emeritus*, vitam *Augustæ* finivit, uti docet *Epitaphium* in peristyllo Ecclesiæ San - Udalricanæ *Nostro* positum:

Hic jacet P. R. ac Cl. P. Benno, Comes de Ruepp & Falckenstein, liberi ac imperialis huius monasterii Capitularis ac Pater spiritualis, SS. Theologiæ Doctor ultra 30. annos, eiusdemque Professor emeritus, qui tam Professionis quam Sacerdotii Jubilæus obiit MD-CCLVI. XXXI. Decembris, Aetatis suæ LX-XVIII. Professionis LVIII. Sacerdotii LIV.
R. I. P.

Habetur à *Nostro* I. *Fasciculus Florum collectus in Viridario Thomistico*, id est: *Quæstiones selectiores ex Philosophia Thomistica* in 80. *Partes tres. Frisingæ.* Pars tertia prodiit anno 1724. II. *Plura prælo parata eum habuisse*, tradit *Historia liter. Ord. S. Bened. T. III. p. 553.*

Benedictus KISTLER, Augustanus, natus circiter annò 1674. Religionem *Benedictinam* circiter anno 1690. *Augustæ* professus, biennio post (1692.) *Theses philosophicas* sub præsidio dicti *Corbiniani KHAMMII*, sequenti vero anno (1693.) *Theses canonico - morales de Legibus, Jure et Justitia* publice defendit. Anno 1699. ad diem 1. Augusti in *Universitate Salisburgensi* suprema *Doctoratus* in utroque *Jure* laurea decoratus est. Pro junioribus Religiosis cursum *philosophicum*, & *theologico-moralem* absolvit domi: pro juribus monasterii strenue laboravit: pro professura *Juris canonici* docu-

men-

menta conscripfit ; cui etiam iudicio Universitatis *Salisburgensis* , prima occasione oblata , præficiendus fuisset , nisi eum mors immatura vivis citius eripuisset , quam publice docendi & scribendi initium fecit. Epitaphium eius in ambitu templi hoc est :

Anno MDCCXVII. XI. April. Obiit P. R. P. Benedictus Kistler imperialis huius monasterii Subprior dignissimus. Professionis XXVII. Sacerdotii XIX. Aetatis XLIII. R. I. P.

Reginbaldus BERCKHMAR , natus in has luminis auras circiter anno 1669. Ordini *S. Benedicti* anno 1694. sese addixit. Hunc jam anno 1700. in suo monasterio *ordinarium Philosophiæ Professor* egisse , eodemque anno in *Fultenbacensi* Ord. *S. Benedicti* cœnobio publicæ *Disputationi philosophicæ* præsedisse invenio. Fuit & theologicis disciplinis probe instructus , unde etiam se in titulis Librorum suorum *Theologum* vocat : Parochiam *San- Udalricanam* aliquamdiu zelose rexit , & *Subprioris* munus gessit. Epitaphium eius in ambitu Ecclesiæ visitur tale :

Die XVIII. Septembris , MDCCXLII. Obiit A. R. P. Reginbaldus Perckmar imperialis huius monasterii Professor , & Presbyter , anno ætatis LXXIII. S. Professionis XLVIII. Sacerdotii XLVII. R. in S. P.

Multa *Noster* reliquit partim edita , partim inedita ingenii , doctrinæ , & diligentiae suæ monumenta. Editæ sunt : *I. Trias Quæstionum logicarum* , quam in . . monasterio *Fultenbacensi* , præside *Reginbaldo Perckmar &c.* publicæ *Disputationi* exposuerunt quatuor eius cœnobii Alumni. in 4to. *Campidoni.* 1700. *II. Opus controversificum de*
SS.

SS. Sacramentis. in 4to. Augustæ. 1726. vernaculè.
 III. *Tractatus de Indulgentiis in genere & de Jubilæo, nec non de Sacramentis Poenitentiae & Eucharistiæ eò requisitis.* in 4to. Augustæ. 1725. vernaculè. IV. *Dreyfacher catholischer Katechismus.* in 8o. Augspurg. 1731. V. *Leben und Wunderthaten der drey vornehmsten Patronen der Augspurgischen Kirche: des H. Ulrichs, der H. Afra, des H. Simpert.* in folio. Augspurg. 1737. VI. *Geschicht- und Predigbuch von den Heiligen Gottes.* in folio. 3. Tomi. Augspurg. 1738. Opus hoc historico - concionatorium, multis vigiliis, improbis laboribus, indefessa et accuratissima (in evolvendis antiquis Patribus, Bullis pontificiis, Historicis tam novis quam veteribus) sollertia congestum Cælestinus MAYR Abbas San - Udalricanus, de quo mox dicetur, suo nomine offerre Joanni Francisco, Episcopo Constantiensi & Augustano, minime erubuit. VII. *Leben der H. Jungfrau Radegundis, samt einem kurzen Lehrbüchlein, daß man auch in der Welt ein vollkommenes Leben führen könne.* in 8o. Augspurg. Editio secunda, anno 1761.

Inedita sunt: I. Opus, 10. vel 12. Voluminum, *Polyanthææ amplissimæ* 1. in Festa Domini, in Passionem Domini, & Compassionem Virginis. 2. in Festa & Congregationes Virginis. 3. in Festa Sanctorum per annum, & omnium totius Ecclesiæ SS. Ordinum Fundatorum. 4. de Tempore, seu in Dominicis & Quadragesimam. II. Opus aliud ingens de universis Ordinibus religiosis utriusque sexûs. Huius perficiendi gratiâ labente anno 1731. Vienne abiit, ut in ea urbe princeps de Ordinibus religiosis, qui ibi domicilia collocârunt, certiora ex eorundem alumniis exquireret, Vir immanis

et

et fatigari nesciæ diligentiae. V. *Historiam litterar. Ord. S. Bened. T. III. & IV.* in quo de duobus hisce anecdotis *Operibus* plura invenies.

Rupertus GANSLER Oeniponte circa annum 1658. natus, in cœnobio *San - Udalricano Augustæ* monachum indutus, in eo loco annis 1696. & 1697. *Philosophiam* docuit. Alia typis vulgavit: alia meditatus est: quæ quo minus elaboraret, ederetque, mors præmatura impedit, quæ *Nostrium* anno 1703. die 3. Junii, anno ætatis 45. vivis eripuit. Editæ sunt. *I. Lugschmid, das ist: der unter dem Schein der Wahrheit verborgene, aniezo aber entdeckte Weltbetrug, dem günstigen Leser mit biblischen Historien, neuen Concepten, theologisch- und philosophischen Discursen &c. vorgestellt.* in 4to. 3. Partes. *Augspurg.* Editio secunda. 1699 - 1700. Opus blanda voluptate et rara facundia concinnatum. *II. Olympia victrix: oder geistlicher Kampfplatz der unüberwindlichen Tugend in dem Streit der 7. Todsünden.* 1693. rursus in 8o. *Augustæ.* 1706. *III. Olympia accusata: das ist, die vor dem strengen Richterstuhl Gottes über die 10. Geboth angeklagte Seel.* 1695. rursus in 8o. *Augustæ.* 1713. *IV. Olympia justificata, oder die durch die 8. Seligkeiten gerechtfertigte Seel.* in 8o. *Augustæ.* 1702. Opusculum dicatum *Caspari Ignatio* Episcopo *Brixinensi.* *V. Olympia damnata.* Hanc lucubrationem, mihi non visam, *Nostro* tribuit *Theoph. GEORGI* in *Bücher - Lexicon.* *VI. Libellus satyricus, curiosus ac facetus sub titulo: Monsieur Scharxel.* in 8o. 1696. quem, feriis lepida intermiscens, gravioribus curis & melancholiæ pellendæ edidit.

MAYR (*Cælestinus*)
Abbas San - Udalricanus.

Donauwerdæ, civitate a præterlabente fluvio *Danubio* nomen fortita, anno 1679. die 21. Aprilis in lucem editus, a primis annis abs parentibus & virtute & honore spectatissimis ea fuxit veræ pietatis initia, ut eum omnes tanquam solidæ pietatis exemplar suspexerint. Quam ut, omnibus numeris perfectam, sibi compararet: factus adultior, post emensum litterarum, quibus imbui juvenus consuevit, curriculum anno 1698. die VIII. Calend. Junii Ordini *S. Benedicti* in celebri ejusdem sacræ familiæ, ad *SS. Udalricum & Aftram Augustæ*, cœnobio per solenne *Professionis* sacramentum nomen suum dedit. Videre hîc erat, *Cælestinum* ad cælestis sapientiæ culmen miro fervore enitentem, & in via religiosæ perfectionis magnis passibus incedentem. Absolutis deinde cum plena laude in *Athenæo Salisburgensi* theologicis studiis ad monasterium vix rediit, cum religiosis tyronibus præfectus est, eosdem vitæ perfectioris præceptis ad mentem *SS. P. Benedicti* conformaturus. Ab his labente tempore *Salisburgum* pro cathedra *philosophica* conscendenda, ut supra candelabrum positus latius fulgeret, anno 1711. avocatus, postmodum in eo scientiarum emporio per varios honorum gradus ivit. Namque anno sequenti (1712.) *Decanus philosophicæ* Facultatis: anno deinde 1713. *Convictus* religiosi *Regens*, simul ac *Præfectus* Scholarum, *polemicæque Theologiæ* Professor renunciatus est.

Anno memorato (1713.) *Noster*, sic volente Abbate suo *Wilibaldo* POPP singulari (quod mo-

nere me memini) litterarum & litteratorum Religiosorum suorum Mecænate , ad diem 31. Augusti doctoralia *Theologiæ* insignia cepit ; cùm jam antea doctoreos in *Artibus liberalibus* & *Philosophia* honores consecutus esset : cùmque anno eodem (1713.) duos insignes Tractatus , unum : *Trismegistus discurrens* , alterum : *Hyperdulia Mariana* , vulgâset , his duabus lucubrationibus ; tum etiam officiorum , quibus hætenus præesse jussus fuerat , egregia administratione ita *Nostro* fama crevit , ut , necdum *Theologiæ speculativæ* , sic dictæ , Professor creatus , tamen à RRmo. ac Celsmo. Archiepiscopo *Salisburgensi Francisco Antonio de Harrach* , per diploma annò 1714. ad diem 14. Aprilis expeditum honorifico *Consiliarii ecclesiastici* titulo condecoratus sit.

His gestis *Cælestinus* , ad altiora indies scandens , dicto anno (1714.) die 5. Novembris *Theologiæ scholasticæ* professuram auspicatus est : eodemque anno *Præses Congregationis* majoris , sub titulo B. Mariæ in cælos assumptæ , a RRmis. DD. Præsulibus *Visitatoribus* nominatus : anno vero 1716. almæ Universitatis *Vice - Rector* ab iisdem Præsulibus constitutus , & per programma tam *Professoribus* quam *Studiosis* promulgatus talem se præbuit , ut & præfecturâ sollerter , insigni cum laude , utiliterque administratâ indolem rebus agendis aptissimam palam fecerit : et facundissima verbi Dei prædicatione , atque cultissimis scientiarum elucubrationibus , ubique relictis , ingenium omni-gena doctrina perpolitum manifestaverit. Hinc jure de *Nostro* dici potuit illud *Isidori Hispalensis* L. 2. de Synonym. c. 14 : *Sapientiam cum ceteris impertiris , magis illam auges.*

Pro-

Promovit *Baccalaureos* anno 1712. pridie *No-nas Julii sexaginta quinque*; *Magistros* anno 1713. III. *Calend. Septembris triginta quatuor*: *Doctores* et *Licentiatos* quamplurimos.

Nondum satis — Dum honoribus oblati, dum susceptis muneribus egregie fungitur *Noster*, dignum se fecit, cui novus honor, novum munus decerneretur. Itaque anno 1719. ad *Procancellariū academici* dignitatem est evectus: dumque virtutis et doctrinæ radios undique diffundit, ita in sui admirationem omnes traxit, *Senatum* inprimis *academicum Juvaviensem*, ut ei unanimibus suffragiis rei litterariæ fasces anno 1728. detulerit, & *Rectorem magnificum* gaudens consalutârit. Hoc modo comprobata est in *Nostro* veritas dicti illius, quod *Proverbiorum* 4, 8. legimus: *Arripe sapientiam, et exaltabit te; glorificaberis ab ea.*

Dignitate sibi collata sic per consuetum triennii spatium usus est *Noster*, ut & studia maximum inde ceperint incrementum: et ipse ab omnibus, summis etiam Principibus, qui eius consilia sibi crebro petebant, veluti quoddam sapientiæ oraculum haberetur. Sermonis autem tanta valuit gratia ac vi, ut, sive ex academico sive ecclesiastico suggestu diceret, audientium omnium aures ac corda ceu aliquo eloquentiæ prodigio suspensa teneret.

Litterariis demum fessus, & vix non fractus laboribus, è *Parnasso Salisburgensi* ad nemora, *Præposituram* scilicet *Liedzheimensem* translatus fuit: quam cum regendam suscepit, mox de domo Domini ædificanda cogitavit, et splendidissimum ei templum in *D. Leonardi* honorem à fundamentis exstruxit, quod advenas omnes in admiratio-

nem trahit, æternaque memoria *Cælestinum* coronat.

Præpositi Liedzheimensis dignitas ad aliam, eamque sublimiorem, stravisse *Nostro* viam visa est, honore eum domi forisque, ac jugiter consequente. Itaque, cum annô 1735. *Wilibaldus POPP* Abbas longè dignissimus *San - Udalricanus*, immortalẽ præclare gestorum famam post se linquens, rebus humanis valedixisset, *Noster* annô memoratô ad diem 17. Julii pedi dignitatisque abbatialis, nemine contradicente, suffragantibus cunctis, hæres est renuntiatus.

Abbatiali honore auctus miris fulsit virtutibus. Comitatem gravitati socians, & ipso vultu sapientiam prodens, omnibus sese amabilem simul ac venerabilem reddidit. Humilitatis apprime studiosus, ad omnes cuiusvis conditionis homines se demisit; delatos sibi honores debitasque laudes non nisi nauseans admisit. Quantopere encomia averfaretur, vel hoc uno satis ostendit, quod merita sua etiam post mortem, quando ex testimonio *S. Maximi* (Homil. de S. Eusebio Vercellensi) *nec laudantem adulatio movet, nec laudatum tentat elatio*, solita funebri laudatione deprædicari serio inhibuit. Unionis & charitatis stabiliendæ ac conservandæ studio flagrans, inter suos & cum exteris pacis vinculum illæsum servavit. Mitis et clemens erga omnes, mansuetudine potius quam severitate gregem sibi commissum rexit, errantes modis paterno semper affectu plenis corrigens. Liberalitatem sibi quasi congenitam habens cœnobitas suos, si qua re deficerent: pauperes opem flagitantes, subditos sinistris eventibus pressos ære atque omni opera adjuvit. Pius erga Superos di-
vinis

vinis officiis, dum vires suffecere, nec magna obstitere negotia, frequentissime adstitit, & (ut indefesso honoris Dei zelo agebatur) in extruendis vel purgandis ornandisque templis et facellis follicite excubavit. Patientiam sectans, inter bellicos tumultus, in agrorum vastitate ac sterilitate, in omnibus adversis æquo et immoto animo stetit, præcipue in variis iisque molestissimis corporis infirmitatibus, quibus jam aliquibus ab annis conflictabatur.

Dicet fortassis nasutus quidam Cenfor: Merita Viri christiani hæc sunt, non litterati. Quare ad lucubrationes *Nostri* enumerandas mox transibo; ac tristes mortis eius circumstantias descripsero. Dictæ infirmitates indies magis ac magis invalescentes, fractæ membrorum vires, *polypus* (quem vocant) vitæ spiracula intercludens, accedente *gangræna* intima depascente viscera, mortem vicinam *Nostro* denunciabant, quam tamen ille imminentem intrepido excepit animo. *Sapientissimus quisque æquo animo moritur*, ut Princeps Oratorum Cicero ait; et: *Neque gravis mors forti viro potest accidere, neque misera sapienti*. Igitur *Cælestinus* sacris morientium Sacramentis pro more sanctæ Ecclesiæ Dei communitus, postquam filiis suis circa lectulum mortualem in lacrymas effusis solus ipse serena fronte ultima paterna monita inculcasset, eisque manu, quantum fugientes vires permiserant, elevata benedixisset, anno 1753. die 19. Martii, S. *Josepho* Christi nutritio sacra, placidè grandem animam creatori suo transmisit.

Scripta, quæ *Noster*, dum *Salisburgi* fuit, vulgavit, inveni sequentia:

I. *Theses menstruæ philosophicæ*, pro more separatis Libellis explicatæ.

II. *Trismegistus discurrens sub triplici facie: symbolica, rationali, & naturali.* in 4to. Salisburgi. 1713. Ex Approbatorum mente Trismegistus iste miscens utile dulci, speculationibus philosophicis varias eruditiones, ter maximus existit; ingenii subtilitate, quâ recondita Veterum symbola disertissime in apicem eruit: argumentorum facundiâ, quâ spinosas Philosophiæ rationalis difficultates suavissime attemperat: rerum omnium peritiâ, quâ physica naturæ mysteria solidissime dilucidat.

III. *Hyperdulia Mariana, seu Festa Dei-parentis cultu symbolico, philosophico, historico-morali, publica Disputatione celebrata.* in folio, cum Figuris. Salisburgi. 1713. Opus à Censore nulla omnino censura, sed omni æstimatione ac veneratione dignum habitum; eoquod non nisi sana, sancta, et erudita tractet, tum Marianæ devotioni fovendæ, tum instructioni publicæ, præsertim philosophicæ, promovendæ apprime accommodatum. Opus, ut *Historia litterar. Ord. S. Bened. T. IV. p. 494.* testatur, tam magnificum quam eruditum, & auctore suo dignum, sed rarissimum.

IV. *Tractatus theologicus de Jure & Justitia.* in 4to. Ibidem. 1715.

V. *Tractatus de venerabili Eucharistiæ Sacramento.* in 4to. Ibidem. 1717.

VI. *Tractatus de Fide divina.* in 4to. Ibidem. 1717. Hunc, ac antecedentem Tractatum, & doctissimos et utilissimos vocat KHAMMIUS in *Hierarch. August. P. III. Regul. p. 201.*

VII. *De Incarnatione Verbi divini Lucubratio.* in 4to. Ibidem. 1718.

VIII.

VIII. *De Mysteriis, Verbi divini Incarnationem præcedentibus, comitantibus & consequentibus Tractatus.* in 4to. *Ibidem.* 1719.

IX. *De Vita, Morte, aliisque Mysteriis usque ad secundum Christi Adventum.* in 4to. *Ibidem.* 1720.

X. *De secundo Christi adventu Tractatio.* in 4to. *Ibidem.* 1721.

XI. *De Statu futuri sæculi, seu de futura Mundi, Beatorum, Damnatorum & Parvulorum conditione.* in 4to. *Ibidem.* 1722.

XII. *Concio funebris in honorem Francisci Antonii de Harrach Archiepiscopi Salisburgensis, anno 1727. die 26. Julii habita sub titulo: Wunsch des Gerechten.* in folio. *Ibidem.* Ex huius Concionis titulo liquet, *Nostrium sacræ quoque Scripturæ Doctorem, nec non Professore* in memorata Universitate extitisse.

Hæ lucubrationes omnes uti omnium Eruditorum calculo probatæ, ita omnium manibus tractæ fuerunt.

Cælestino Abbati sociasse juvabit *Josephum Præpositum Liedzheimensem, cognomento ZOLLERUM.* Hic *Oeniponte in Tyroli natus, Regulam S. Benedicti in San - Udalricano cœnobio Augustæ complexus est.* Inibi circa annum 1712. *Parochiam administravit: circa annum 1715. Subprioris: circa annum 1728. etiam Prioris officium tenuit.* Tandem *Præpositus in Liedzheim factus, in eo loco vitam beato fine clausit.* Habemus à *Nostro:*

I. *Sermones X. habiti in octidua Solennitate Jubilæi septimi, ob introductam in templum SS. Udalrici & Afræ Religionem Benedictinam, anno 1712. celebrati.* Hos collegit in unum, se-

riem gestorum et apparatus descripsit, ediditque anno 1712.

II. *Mira satis, ac sine omni peccato, Mariæ sanctissima Conceptio, C. Symbolis chronographice concepta.* in 8o. c. fig. *Augustæ.* 1712. Opusculum hoc dicavit Noster *Francisco de Enzenberg* cathedralis Ecclesiæ *Brixinensis* Decano ob gratam beneficiorum tum sibi met, tum consanguineis suis præstitorum memoriam. Eodem autem anno similis argumenti Opus maius *Josephus* noster divulgavit, nimirum

III. *ConCeptVs ChronographiCVs De ConCep-ta saCra Delpara, septingentis S. Scripturæ, SS. Patrum, ac Rationum, nec non Historiarum, Symbolorum, Antiquitatum et Anagrammatum suffragiis roboratus.* in folio. *Augustæ.* 1712. Huius Operis edendi occasionem præbuit Nostro, quem in *Chronographicis scribendis mire excelluisse* tradit *Historia litteraria Ord. S. Benedicti, T. IV. p. 182.* mox dictum *Jubilæum.*

IV. *Apparatus biblico - chronographicus 1000. exquisitis S. Scripturæ Textibus instructus.* in 4to. *Augustæ.* 1713. Opus laboriosissimum ac curiosum, mille Textibus ex *S. Scriptura* (sine ullius apicis additione vel detractione) depromptis instructum, & in singulos currentis Sæculi *XVII.* (melius *XVIII.*) distributum pro annua prædicti Jubilæi memoria divulgavit, teste *KHAMMIO* in *Hierarch. Aug. P. III. Regul. p. 194.*

V. *Apparatus chronographico - sententiosus 1000. exquisitis SS. Patrum, gravissimorumque Auctorum, Paganorum præterea ac Poetarum veterum eloquiis instructus.* in 4to. *Salisburgi.* 1721.

VI. AppLaVVs gratVLatorIVs eVCharIstICo-
IVbILæVs PræfVLI fVo gratlofo qVINqVagenarlas
PrIMltlas feLICItter repetenti obLatVs à FILIIs.
in folio, 1728. *Augustæ*, Hoc Opere erudito, ele-
ganti, & ingenii poetici plenissimo *Wilibaldo*
Popp Abbati sacerdotii quinquagenarii felicita-
tem *Noster* est gratulatus, *quinquaginta* sic dictis
Observationibus Vitam eius & insignia facta enarrans.

WOLFIUS (*Hieronymus*)

Expositis haftenus, quæ in præsentī *Alphabeto* dicenda erant, duo jam mihi occurrunt *græcæ litteraturæ Lumina*, æternum patriæ urbi splendorem conciliantia: nimirum *Hieronymus* WOLFIUS & *Guilielmus* XYLANDER; quorum *Vitas* daturō mihi ipsa alphabetici ordinis ratio suadet, primum de WOLFIO dicere. In quam rem peraccommode cecidit, quōd is (exemplum Veterum quorundam ac Recentium æmulatus) *Vitam* ipse suam, usque ad annum 1570. schedis mandavit, *Joanni* OPORINO celebri typographo & amico suo transmissis *), quas integras edi optans magis, quam sperans *Jacobus* BRUCKERUS earundem *synopsin* in *Miscellaneis Histor. crit. philos. litter. pag.* 356 - 381. exhibuit. Hanc sequi tutissimum judicavi **). Sequor autem ita, ut in *Vitæ* Nostri *circumstantiis* enarrandis plerumque verbis ac phra-

K 5

sibus

*) Vide G. A. MICHEL *Oettingische Biblioth. T. III.* p. 159. qui titulum huius meletematis manuscripti assert. Vide item *Oratorum græcorum Volumen VIII.* a J. J. REISKE, Lipsiæ. 1773. editum., qui etiam *Vitam* WOLFII, ab ipso met conscriptam, exhibuit.

**) Ante BRUCKERUM *Melchior* ADAMUS *Vitam* WOLFII nostri dedit in *Vitis Philosoph. p. 141.* ex quo hauserunt.

fibus BRUCKERI utar : quin tamen non pauca, haud spernenda, de meo in medium proferre omittam. In iis autem, quæ ad *Doctrinam Scriptaque* Nostri spectant, exponendis morem antiquum servo, Doctorum de *Nostro* judicia indicando, Operaque eiusdem, illorum editiones, et reliqua huc spectantia universa multo fusius, distinctius, accuratius recensendo. Sed ad rem!

WOLFIUS noster, anno post Christum MDXVI. Idibus *Augusti*, intra 6. & 7. horam pomeridianam, in Arce *Oettingana* natus, parentem habuit *Georgium*, Virum in Comitatu veteri *Oettingano*, nec virtute, nec dignitate, nec eloquentia postremum : vetustate generis et equestris ordinis prærogativa conspicuum. Avus *Ulricus*, nobilitatis insignia militari virtute decorans, Comitibus *Oettinganis*, & Reipublicæ *Augustanæ*, cuius quadringentos milites duxit, strenuam navaverat operam a). Sorores tres, quarum in se fidem, amoremque maxime prædicat *Noster* : fratres sortitus est quatuor, quibus cum *Nostro* supervixit unus, *Henricus*, Philosophiæ ac Medicinæ Doctor, Physicus *Norimbergensis*, & ipse à doctrina, linguarumque græcæ ac latinæ cognitione apprime instructus b).

Sed

ferunt, quotquot postea *Nostri* memoriam egerunt. Idem ADAMUS laudat *Matthæi DRESSERI* Orationem de *Nostro* mihi haud visam. His addi debet *Carmen lugubre Joanni MATSPERGERI* de quo infra dicetur, plerisque omnibus ignotum.

a) *Paulus à STETTEN* in *Historia August.* vernacula, T. I. p. 190. & BRUCKERUS in *Miscellan.* p. 356. 358. Plura de parentibus, fratribus, sororibusque *Nostri* affert *Ph. Alb. CHRISTFELSIUS* in *Singularibus Oettingensibus.* 40.

b) Colligo hoc ex eo, quod *Noster* fratri huic suo *Henrico Specimen demosthanicæ recognitionis* suæ anno 1568.

trans-

Sed non est huius loci, de familia illustri, quâ satus fuerat *Noster*, longius dicere. Quare quisquis plura sibi petit, adeat *Martinum CRUSIUM* in *Annal. Suevic. Dod. II. p. 671. & Dod. III. p. 2. 310. 474.* ISOCRATIS *Gnomologiam græco-latīnam*, 1572. à *Nostro* editam, ubi in *Prolegomenis* Insignia gentis suæ exhibuit, docto carmine cohonestata, SEYFERTUM in *Tabulis genealogicis* vernaculis. Istud verò neutiquam silendum puto; *Wolfiorum* familiam in *Nostro* & fratre eius *Henrico* defecisse. Huc spectant verba *Hieronymi* nostri c) ad fratrem *Henricum* mox nominatum: *Existimatio tua æque ac mea hîc agitur; nam cum tibi conjugium filiolas tantum incolumes donarit,*
mihi

transmisit, ut ex ipso, & candido et severo iudice, cognosceret, quid in hoc conatu is probaret, improbaretur. Vide DEMOSTENEM à *Nostro* quartum editum 1572. *Basilæ*, sub finem *Tomi II.* ubi addit: Cum omnia non modo *Philosophorum* & *Medicorum*, sed *Oratorum* etiam, inter quos præcipui tibi fuere CAMERARIUS et STURMIUS, dicta celeritate calami pene incredibili sis affecutus, fieri nullo modo potest, quin illa ita alte animo tuo sint infixæ, ut nulla possint oblivione deleri: easque radices egerint, ut solida eruditio & (fructus eruditionis) iudicium inde pullularit & effluerit. Etsi enim, me auctore, paulo serius ad utramque linguam, et ingenuas artes addiscendas accessisti, tamen Deus conatus tuos . . ita fortunavit, ut longe et diutius, & felicius, & constantius, sub præstantissimis Agonothetis, in . . celeberrimis Germaniæ & Galliæ Academiis ita decurreres, ut ordinatim honores peteres, & magna cum laude laureolam consequereris. Confer CHRÆSTFELSIUM l. c. G. Andr. WILL in *Nürnbergischen Gelehrten-Lexicon*, & præcipue G. A. MICHEL in *Beyträgen zur Oettingischen Geschichte*, T. II. p. 105. ubi de Commercio *Henrici* huius epistolico MSSo ex Bibliotheca D. Thomasi Norimbergæ ad se delato agit: neq non *Eiusdem* *Oettingische Bibliothek*. T. III. p. 174.

c) Vide loco mox citato.

nihī filios vita cælebs d) negarit, neque nostræ gentis ac nominis quisquam superstes nobis fore videatur: libri nostri Liberum loco nobis esse debent, quibus Wolfianum nomen ab oblivione posteritatis & ab interitu vindicetur. Quo magis opera etiam danda est, ut cum laude ac gloria potius, quam cum ignominia ac probo id fiat.

Infantiam *Nostri* incommoda mox valde gravia comitata sunt. Mater amentiam insanabilem laborare cœperat: in fratrem natu majorem, fororesque pestilentia sæviit: res œconomica patris diffluxerat: ipse *Noster* ex intestino apostemate mortem sibi imminentem vix, chirurgi cuiusdam potione cōsanatus, evasit. Atque ex hoc morbo sinistrum oculum nonnihil distortum, contra dextrum firmiori roboratum acie recepit.

Ephebos egressus, cum ingenium acutum et percipiendis litteris aptum ostendisset, usque ad annum ætatis undecimum partim rure (Confer *Ph. Alb. CHRISTFELSII Singularia Oettingens.*) partim per belli rustici tempora *Nördlingæ* cum quodam sacerdote mansit, parum tamen (ultra lectionem & scriptionem, quæ nec elegans nec distincta fatis fuit) apud eundem tum ob studiorum inconstantiam, quam paternæ œconomiae dissipatio attulerat, tum ob ipsius inhumani præceptoris injurias profecit. Ea re adductus parens filium *Theobaldo GERLACHIO Billicano e)* Theologiæ Doctori,

d) Hanc à re uxoria abstinentiam improbat in *Nostro*, quin ullas solidas rationes asserat, *Melch. ADAMUS* in *Vitis Philosoph.* p. 142. Laudat vero *SCHENCKIUS*, de quo post *Nostrium* agam.

e) De *GERLACHIO* vide *JOECHERN* in *Gelährten - Lexicon*, & *Auctores* ab hoc citatos.

Voxi, *Nördlingæ* tradidit, græcæ latinæque linguæ elementa, & dicendi ac differendi artem edocendum. Sed huius disciplinam paulo severiorem non ferens, *Norimbergam* ad *Christophorum JULIUM*, veriori nomine GUGELIUM, uti monet G. A. WILL in *Nürnbergischen Gelehrten - Lexicon*, Jureconsultum missus *Noster*, & ab hoc *Sebaldo HEIDENO* f) commendatus, istius Pædotribæ perquam docti simul ac sollertis institutione non sine aliqua ingenii & industriæ laude ab anno 1527. ad 1530. usus est. Iisdem ferme temporibus monasterium *S. Ægidii*, jussu Senatûs *Norimbergensis*, in Gymnasium transiverat; in hoc missus à *Sebaldo* præceptore *Hieronymus*, etsi ibi *Joachimus Camerarius* græcas latinasque litteras ac philosophiam: *Eobanus Hessus* Poetas latinos: *Michael Rottingus* dicendi artes: *Joannes Schonerus* mathesin: *Joannes Böschenstainius* linguam hebraicam docerent; tamen ex magnorum horum Litteratorum g) præceptionibus neutiquam tantum utilitatis cepit, quantum capere potuisset; si non immatura adhuc ætate fuisset (etenim vix annum ætatis 13. expleverat) nec ei omnia obscura ac difficilia visa fuissent. Tandem, ubi aures sibi aperiri, et fructum aliquem ex iis, quæ tradebantur, percipere se credebat, parentis litteris domum est revocatus: qui nuntius magna rerum omnium desperatione animum *Nostri* replevit, adeo ut

f) Hic anno 1548. *Pædognomiam*, lat. & germ. edidit in 8o. *Norimbergæ*, teste Mart. LIPENIO in *Biblioth. philosoph.* p. 729. Ab eodem HEIDENO vidi etiam *Nomenclaturam Rerum domesticarum* in 8o. *Augustæ. Typis Michael. Mangeri.*

g) Plura de his *Eruditis* monere non attinet; cum à nullo, nisi rei litterariæ penitus ignaro, ignorentur.

ut puerilî iracundiâ parenti rescripserit : *se delectari studiis , & præceptorum judicio iis idoneum esse ; si abstrahendum pater arbitraretur , sartori vel sutori instituendum traderet ; eius voluntati parere sibi necesse esse.*

Reconciliatâ patris gratiâ , domum ut rediit , præceptorum commendationibus munitus ; *Christophori JULII* Icti. de quo superius mentio incidit , Cancellarii apud Comitem *Oettinganum* , servitiis destinatus fuit , reditûs aliquando in scholam permittendi spe facta. Quod patris consilium eo spectavit maxime , ut indoles *Nostri* tristior severiorque , ac solitudinis quam frequentiae amantior aulica hilaritate dilueretur , & congenita iracundia , improbandæ cuidam pertinaciæ juncta , disteriorum consuetudine leniretur. Cessitque feliciter paternum propositum , cum *Noster* inde quavis ove placidiorem animum sumserit. Atque hoc in locô probe observandum venit : *WOLFIIUM* non solum *Christophorum JULIUM* , sed postea etiam eius filium sui amantissimos : præterea Comites *Oettinganos* , *Ludovicum* , *Fridericum* &c. erga se suosque , beneficentissimos expertum fuisse. Vide infra in *Catal. Opp. Nostri* , No. XV.

Hæc inter , cum *WOLFIIUS* ob probitatem ac diligentiam à Cancellario et Aulicis vehementer diligeretur , dura Collegæ alicuius (forsitan hunc tacitus livor urebat) pertinacia , *Nostrium* in conclave scribis destinatum non admittentis , effecit , ut in publico hypocausto legendum ei scribendumque fuerit : immo eiusdem Collegæ , *Nostrium* non modo disteriis ac cavillis , sed etiam ossium ac calceorum grandine insectantis , improba rusticitas necessitatem imposuit in montem vicinum vel

rus

ras secedendi, ut Musis suis frueretur. Per illud tempus *Erasmi*, *Melanchtonis*, & *Vivis* libellos, quos cum aliquot *Poëtis* de suo peculio *Norimbergæ*, fraudato etiam genio suo, emerat, non sine aliquo fructu lectos sibi fuisse, ipse connotavit. Neque tamen vel hos satis bene atque ex integro intelligebat, quod *Lexico* careret, & abs Cancellario Viro ceteroquin docto, sed in his studiis (*poesi ac lingua græca*) minùs versato adjuvari haud posset. Urgebat autem idem Cancellarius identidem *Nostrium*, ut relictis mansuetioribus Musis ad Jurisprudentiæ studium sese conferret; sed is, aversum à Themide animum præter rem gerens, monitis parere recusabat: quod postea, malò suò vitæ scholasticæ tædia ac labores à Cancellario sibi prædictos perpeffus, graviter doluit.

Interim, quod librorum necessariorum aut debitæ institutionis deerat, industriâ supplendum ratus, summo mane surgebat excitatus à vigile, et in dicendi ac fingendi arte (cum non esset, qui juvaret) satis infeliciter se exercebat: insuperque, didascalii munus sibi arrogans, *Terentium* novitius præceptor parochi filiis prælegebat. Cum vero ob hoc vitæ genus ab Aulicis, tanquam fatuus, rideretur, cepit et ipse propositum, agendi Aulicum: librisque cistæ impositis *Nördlingam* excurrit, in nundinis pugionem, pileum, et quæ fert alia consuetudo aulica, comparatum. Sed mercatoribus peregrinis jam digressis, tabernam præ nimia timiditate & immodico pudore ingredi nolens, viam relegere parabat; cum forte in bibliopolam incidit *Francofurto* libros afferentem. Ab hoc tum *Valerio Maximo*, tum *Gilb. Longolii Lexico*

xico græco-latino, nonnullisque aliis poeticis ac rhetoricis coemptis, & domum, & cum Musis suis denuo in gratiam rediit; quas cum, pro eo ut vellet, colendi opportunitatem non haberet in aula, scholam postliminio repetere decernit.

Hoc diu noctuque meditans morbo correptus fuit, à Venere quadam ægre ferente, quod caste viveret, studiisque jugiter invigilaret, sibi (ut suspicabatur) conciliato; quocum per septennium conflictatus, tandem anno 1541. *thermarum ferinarum*, quas sæpius postea in vita sibi salutares expertus est, usu convaluit.

Interea temporis, patre studiorum sumptus in unum alterumque annum denuo spondente, anno 1535. Calend. Martii *Norimbergam*, ad veterem præceptorem reversus: et, cum *Ægidianum* gymnasium plerisque didascalis supra nominatis orbatum invenisset, *Joachimum* CAMERARIUM *Tubingam* abeuntem secutus est. Hinc eum apud CRUSIUM inter *Inscriptos* Scholæ *Tubingensis* ad hunc annum (1535.) diemque 20. *Augusti* lego. Quod autem CAMERARIUM de certa studiorum ratione ineunda præ verecundia consulere omisisset, tum ex *eiusdem*, tum etiam BIGOTII, CÆSARII, GEBHARDI, HILDEBRANDI, philosophica & mathematica tradentium, lectionibus, haud satis accurata utriusque linguæ cognitione impeditus, exiguum fructum sibi parabat. Proficiebat autem paulo melius ex SCHEGKIO *Lucianum*, CAMERARIO *Sophoclem*, BENIGNO *Quintilianum*, VEJO *Sallustium* interpretantibus, nec non ex privatis *Sebaldi* HAVENREUTERI prælectionibus. Eodem temporis spatio cum SCHEGKIUS etiam in ISOCRATIS *Evagora* dilucidando operam poneret, ea prima

ma *Noſtro* occasio græcum hunc Auctorem legendi fuit, primumque item incitamentum, eundem postea in vita edendi sæpius.

Constituerat WOLFIO pater breve biennii spatium (id ubi exactum esset) destinatum secum habens : filium nuncio Musis remisso in aulam *Ferdinandi* regis ablegare. Ea res *Noſtrum*, nî Academiam relinquere vellet, sordidum *famuli communis* officium suscipere adegit ; ut esset, unde sumptibus parceretur. In eo munere maxima frugalitate sese usum, multaue insuper à studiosis juvenibus, qui pro sua libidine ac voluntate contra Rectoris mandatum nocturno tempore aperiri sibi Collegii fores à *Noſtro* postulabant, passum esse, ipſus testatum reliquit. Horum ille demum impatiens missionem petiit, præcipue cum et à patre ex lapsu decumbente domum advocatus esset. Is morbus quòd in longum trahi posse à Medico crederetur, *Noſter* redire *Tubingam* ad studia iussus, vix triduò lapsò parentem, subita narium hæmorrhagia extinctum, amisit anno 1536. die 20. Aprilis, quò canes lugubriter sibi ejulasse, connotavit.

Igitur in patriam remeavit, duplici salutis ac vitæ periculo, annuentibus Superis, in via deluſo. Qualia divinæ providentiæ specimina, in se edita, plura recenset, præsertim errores in sylva feliciter sublatoſ, sitimque ardentissimam, in casa rustici lacte oblato extinctam : quo, aliisque casibus tamen, læſo hepate, hypochondricæ se infirmitati obnoxium factum fuisse, postea credidit h).

Con-

h) Scire de his plura quisquis avet, consulat BRUCKERUM l. c. p. 357. 362. 363. ob eadem WOLFIIUM cum

Constitutis familiæ rebus rursus *Tubingam* profectus totum se Jurisprudentiæ dare decrevit, eumque in finem *Collegia Jurisconsultorum* adivit. Verum cum eorum prælectiones haud intelligeret, insuperque ex ilium morbo, quo per quatuor menses laboraverat, vertiginem magnamque capitis infirmitatem perferentiscere cæpisset, pristina studia sibi resumenda duxit. In aulam tamen Episcopi *Wirceburgensis*, amicis, præceptoribus, & ipso Comite *Oettingano* commendantibus venit, receptusque fuisset in Cancellariam, si fidem suam perpetuo obstringere voluisset: quod etsi detrectarat, tamen in Aulicorum numerum à Principe admisus, commode ibi & inter optimos amicos vixit; donec ob malum iliaticum, quò rursus urgebatur, domum remissus fuit. Sororis inibi curâ sanitati redditus, *Herbipolimque* reversus impetratâ redeundi in Academiam licentiâ, *Witebergam* sese contulit. In eo loco *Luthero*, *Melanchtoni*, *Winslemio*, *Amerbachio* aures commodavit: annotationes magistrorum in eos Auctores atque Artes, quas non ex integro audiverat, descripsit: frequentata Principis Bibliothecâ bonam partem *Commentariorum Aristophanis* calamo excepit, & *Hermetem de Revolutionibus nativitatum* admiratus est. Sic, postquam in græcis ac latinis litteris multum, non item in Astrologia & Mathefi, progressus fuit, spurcitia urbis sordibusque offensus tum etiam pecuniæ penuria monitus, media æstate anni 1539. suo quondam præceptori *Sebaldo Heideno Norimbergæ* operam in discipulis publice privatimque docendis locavit: ita tamen ut simul

cum *CARDANO* comparantem; quod et is in Libro: *De Vita propria*, de inimicis, vitæ periculis, ostentis naturalibus, insolitis visis &c, multa narret,

mul græcas litteras studiose coleret , & Versiones suas ad Textûs græci normam poliret , aucto sibi stipendio jucunde cum amicis vivens , græcîs quoque ac latinîs scriptîs versiculîs innotescens urbis primatibus , qui de loco ei meliore , at irritò conatu , prospicere laborabant.

Difficilis hîc se ingerit Quæstio : utrum WOLFIUS noster *Italas* quoque viserit oras ? Affirmat THUANUS & Nic. Comn. PAPADOPOLI in *Historia Gymnasii Patavini* , T. II. p. 236. Vitam *Nostri* exhibens : „ in qua eum *Rhætum* vocari in gymna-
 „ *sicis monumentis* ; nomen eius ad annum 1540.
 „ albis *Germanorum* , & quidem anno sequenti
 „ (1541.) addito etiam titulo *Consilarii primi I.*
 „ *N. G.* (inclytæ Nationis Germanicæ) inscrip-
 „ tum repperiri : eum Musis nomen dedisse alie-
 „ no sumptu , quem discipulorum nobilium obse-
 „ quio sibi comparavisset : horum comitem ac pro-
 „ pe famulum *Patavium* venisse eundem , ibique
 „ in humanioribus litteris græcis juxta ac latinis
 „ sub *Lazaro BONAMICO* valde profecisse , tradit.“
 Contra *Jacobus BRUCKERUS* in *Ehrentempel der deutschen Gelehrsamkeit* hoc WOLFII iter italicum ex eius *Vita* penitus expunctum vult ; eò potissimum motus ; quod *Noster* in *Schedis de Vita sua* huius itineris ne verbulò quidem meminerit : & quod eum ab anno 1539. usque in annum 1541. *Norimbergæ* hæsisse , credat. Quid agam ? Cui fidem habeam THUANO & PAPADOPOLIO , an BRUCKERO ? Suspendo iudicium , donec *Lazari BONAMICI* frustra à me in Bibliothecis pluribus perquisitas *Epistolas* , & has inter *oâtavam* , ad quam disertissime PAPADOPOLIUS provocat , invenero , certus , ex

verbis BONAMICI controversiam hanc optime dirimi posse — Itaque ad alia.

Anno 1541. WOLFIIUM invenio, in patriam, nova dogmata novaque sacra amplexatam, impellente Georgio *Cargo* paracho (Is *Nostri* vocandi auctor Comiti fuerat, & eum in ædes suas habitatum receperat) accersitum esse, ut litterarium inibi ludum aperiret. Aperuit, sed, ut ait, *mediocri mercede, successu nullo*. Quare, cum aliæ quoque molestiæ (Nami et Affinis, senis ac parci, intemperies, qui sororem *Nostri* non, ut par erat, tractabat, fastidia attulit: & morbus, de quo supra dictum est, vexavit: & merces maligne ac intempestive numerabatur: & Schola nemini magnopere curæ erat) accessissent, *Viti Theodori* commendatione fretus *Wittebergam* denuo ad *Melanchtonem* se recepit, conditionem scholasticam expectaturus; quæ demum ei anno 1543. Calend. Januarii in oppido *Mühlhausen* oblata fuit. Per id temporis à *Melanchtone* græco *Lyncei* nomine insignitus *Noster*, diu postea eo nomine usus est.

Haud satis Schola ista amplum WOLFII ingenium explevit; cum vix duodecim essent discipuli utriusque linguæ cognoscendæ avidi: reliqui vero prima elementa nōsse, litterasque & legere & formare didicisse contenti. A plerisque parentum tamen in honore habebatur *Noster*, nec ullibi vel ad privata studia opportunius, vel ad corporis valetudinem commodius, quam isto biennio, fuit. Totum namque *Ciceronem*, *Quintilianum*, *Isocratem*, *Xenophontem*, *Aristotelem* & *Platonem* magna ex parte legendo percurrit: Accedebat *Iusti MENII* consuetudo admodum jucunda, cui *Melanchton* de meliore nota *Nostrium* litteris systaticis commenda-

verat,

verat, quibus gravissimum eruditioni *Wolfianæ* testimonium ita perhibuit, ut *animum tamen in eo hilariorum ac in actione excitatiorem desideraret: et virtute eum sua auctoritatem sibi comparaturum speraret* *). Verum cum WOLFIUS ex optimo virtutis studio nullam ad se auctoritatem redire vel videret, vel (rectius) putaret duntaxat: omniaque sibi contraria evenire (Talia nauseosius ille more suo quiratur; quod jure in ipso reprehendas, uti & in subsequente *Xylandro*, utroque in Scriptis nullum ferme querimoniis finem faciente) simulque magicis, nescio, quibus præstigiis molestari se crederet, sedes sibi mutandas existimavit: urbemque appetens Eruditis frequentiorum, *Viti THEODORI*, seu *DIETERICHII*, Pastoris *Norimbergensis* commendatione *Norimbergam* venit, ubi selectos Adolescentes, *Alumnos* duodecim, curæ suæ concreditos, tanta dexteritate erudit, ut se Optimatibus, nominatim Duumviro *Tuchero* maxime commendatum faceret, et stipendiò auctò, præter victum honestum, singulos in singulas hebdomadas florenos mercedis loco acciperet.

Jam navigare in portu sibi videbatur WOLFIUS, cum eum nova veneficiorum & præstigiarum procella rursus in altum expulit i). Itaque *Norimbergâ* et conditione sua relicta, paulisper apud sororem *Nördlingæ* commoratus, iter *Tubingen*se, *Argentoratense* & *Basileense* ingressus est: tum ut vesteres præceptores et amicos inviseret: tum ut *Iso-*

L 3

cra-

*) Has litteras commendatitias plenius effert *Ph. J. CROPHIUS* in *Historia* vernacula *Gymnasii Annazani Augustæ*, p. 159. 160. quem (si lubet) vide.

i) Istam *præstigiarum* historiam pluribus BRUCKERUS h. c. p. 366. narrat, quæ ego brevitatù gratiâ fileo.

cratis quatuor, *Demostenis* duas *Orationes*, a se conversas, *Oporino* excudendas traderet, lectisque à se patronis dedicaret. At *Oporinus* mutare consilium, totumque *Isocraten* traducere, additò sumptuum & remunerationis promissò, suavit *Nostro*, atque persuasit. Hinc ille *Argentoratum* reversus, in ædibus veteris amici *Sebaldi* HAVENREUTERI, victum domumque offerentis, *Isocraten* totum absolvit, ediditque latinè. In eo loco, ubi licuit, Petrum *Martyrem*, Martinum *Bucerum*, Paulum *Fagium*, Joannem *Sturmium*, & Justum *Felsium* audivit: quorum secundus spem ei præbebat, si in classe quadam docere vellet, publicæ postea prælectionis obtinendæ. Sed noluit *Noster*, tum quod corporis imbecillitati diffideret, tum quod se digniore loco minime indignum imprudenter judicaret. *Isocrates* autem, Opus *Nostri* primum, etsi haud omnibus modis perfectum, tamen amicis multum probantibus tantum nomen fecit WOLFIO, ut *Augustani* curæ eius traderentur discipuli, quos subin *Basileæ* biennio, *Lutetiæ* anno uno instituit. Dicto biennio in convertendo & emandando *Demosthenem* *), auctore *Oporino*, desudavit; tametsi *Amer-*
ba-

*) Observavit WOLFIO ipse: totum, quod *Demostheni* impenderat, triennium sibi infaustum fuisse: perivisse pleraque exemplaria, quæ, ex quinquaginta remunerationis loco ab *Oporino* accepta, amicis destinaret: Patronum 400. florenorum honorarium decrevisse, &, cum aureos montes amici promississent, nunquam se in maiorem desperationem & indignationem incidisse. Sed ne *Demosthenem* postea labentibus annis in herili Bibliotheca recognitum, *Aeschine* adjuncto, feliciorum fuisse expertum; cum Patronorum offensam ea editione incurrit, ob adjectam *Elegiam* ad fratrem, in qua *Fuggeranae* familiæ male ominatum esse, sycophantæ quidam clamabant.

bachius ab hoc eum conatu deterreret; quod nec BUDÆUS, nec ERASMUS in illum Græciæ Oratorem quidquam ausi essent. *Pausaniam*, quem inchoaverat, *Abrahamo* LOESCHERO *k*) mandavit: quæ inter à *Ludovico* CARINO *l*) rogatus, ut sibi, *Joannem* FUGGERUM in Gallias comitatus hypodidascalus esset, consulto *Hauenreutero* annuit quidem, sed non impetravit. Itaque *Demostheni* absolvendo totus intentus, cum ex lapsu graviore dextrum brachium luxatum et confractum officulum haberet, lævâ dextram sustentans, quæ poterat, chartæ illinivit. Jucunda quoque *Nostro* ibidem, et utilis *Sebastiani* CASTALIONIS, utpote cuius iudiciò in emendanda *Versionum* dictione utebatur WOLFIIUS, verùm haud diutina amicitia fuit. Scilicet CASTALIONEM, familiam operarum typographicarum utcunque sustentantem, pro tenuitate sua sublevârat initio WOLFIIUS; postea, *Augustam* delatus, intermisit arbitratus CASTALIONEM, græcas litteras prælegendi officio auctum, sua haud amplius ope indigere. Hæc prima discidii causa: altera, quod CASTALIO, de *Bibliis* a se editis, amici WOLFII Versus propempticos rejecisset atque repudiasset. Sic, offensione utrinque sumpta, CASTALIO suâ potissimum ope in *Versionibus* conficiendis adjutum WOLFIIUM esse jactitavit: quod *Nostrum* graviter ulsit, innato gallicæ gentis vitio accidere reputantem, quod eos sui contemptores haberet — Hæc satis sunt *m*).

L 4

Edi-

k) *Pausaniam* LOESCHERUS anno 1550. *Basilea* in folio excusum *Jo. Jac. Fuggero* dedicavit.

l) Officia à CARINO præstita sibi *Noster* præmissa *Nicephoro Gregoræ* elegiâ prædicavit.

m) Consule de hac dissensione, si lubet, *Præfationem* *Nostræ*

Edito demum *Demosthene*, cum discipulorum parentes WOLFIO, *Lutetiam* pergendi mandatum dedissent, id Opus dorso *Augustam* attulit, ab *Antonio FUGGERO* gratiose acceptus: repetitaque *Basilea*, iter *Parisiis* comitantibus sedecim equitibus inivit. In ea urbe *Michaellem Vascosanum*, *Jacobum Gropylum*, *Petrum Ramum*, *Adrianum Turnebum* benevolos sibi: malevolentem contra *Joannem Strazeliū* regium Professoreū invenit, qui *Demosthenis* versionem à *Nostro* adornatam pro suggestu exagitavit: quin tamen de ea cum *Nostro* eorū loqui & conferre unquam ausus sit. *Qua re* (addit *ADAMUS l. c.*) *iste Gallus non obscure indicavit, alienæ laudis invidia magis, quam vera aliqua causa impulsū se esse, ut Wolfii interpretationem maledico dente carperet. Doluit scilicet ab homine Germano præreptam Gallis tantam laudem, qualis est vere magna, Demosthenem in Germania à Germano latine loqui cum Germanis, Gallis, Italis didicisse: quod ante id tempus didicerat à nemine n).* Sed ad alia. Repperit *Noster Parisiis* etiam aliquot Germanos sui studiosos, hosque inter *Sigfridum Pfsizing Norimbergensem*, *Ambrosium Lobwasserum*, postea *Juris Professoreū Regiomonti in Porussia*, & alios.

Ast cum *Lutetiæ* nihil *Nostro* arrideret, displicerent omnia o), quærens facultatem in Germaniam

Nostri in Isocraten: Confer, quæ in meæ *Bibliothecæ Augustanæ Alphabeto VI. p. 84. 85.* ad istam rem occurrunt.

n) Merito itaque WOLFIIUS STRAZELIUM passim in *Præfationibus*, et in *Elegia Nicephoro præfixa* acrius pupugit.

o) Inter alia BRUCKERUS *l. c. p. 369.* monet: *Nostrum æstus Sorbonæ in adversæ Religionis affectas, sibi que de peri-*

niam redeundi , discipulis de hypodidascalo , sibi de alia conditione providit. Offerebatur ea duplex, una apud *Joann. Jacob. FUGGERUM* , altera in aula Principis *Mauritii à Christoph. CAROLOVICIO* , neutrà tamen successum tum habente. Igitur *Basileam* hyeme pedibus remeans , defatigatus , carro conducto advenit , a nemine , ne ab *Oporino* , in se alioquin optime affecto *p*) , admodum benigne amiceque exceptus : quod inconstantia suâ omnium offensionem incurrisset : *Martinò* tamen *Borras Cellariò* , Theologò *Basileensi* , id operam dante , ut *Wolfius* græcis litteris docendis præficere-tur decretò muneris stipendiò XXXVI. Coronatorum : quod ipsum exiguum deputans *Noster* , typographicam dein servitutem exosam habens , volensque insuper pestilentiaë , quod grassari cœperat , fugere malum , relicta *Basilca* , per iter *Kaufburæ à Georgio Hermannò q*) & *Georgio Læto r*) humaniter habitus , *Augustam* tetendit , post initas ibi de rebus suis rationes patrios lares repetiturus.

Appulit autem *Augustæ* eo tempore , quò *Carolus V.* ibi Imperii comitia egit , unde in ædibus *Conradi Mairii* Consulis , Patroni sui , vix locum invenire potuit. Atque hæc est epocha , ex qua

L 5

Augu-

periculo timuisse. Sed cum plures eo tempore degerent *Parisiis* juvenes eorundem sacrorum , ac *Noster* , aliclæ , nescio , cur habuerit *WOLFIUS* , quid solus ipse metueret. Nisi forte ex lite , quam cum *STRAZELIO* habuit , sibi mali quidquam oriri posse , veritus sit.

p) Consule *Elegiam Nostri* mox laudatam.

q) De *Georg. Hermannò* nonnulla monui in *Alphabeto VI. Biblioth. August. p. 37.* Confer *SCHELHORNII Amænit. eccles. Histor. T. I. p. 732. seqq.*

r) *Georg. LÆTI* Vitam descripsi in *Alphabeto I. dictæ Bibliothecæ , p. 98*

Augustanæ urbi de WOLFIO , tanquam cive suo ; gloriari licuit. Nam , dum is abitum in patriam meditatur , à *Xysto BETULEIO* s) & , hoc agente , à *Joanne Baptista Pauloque HAINZELIIS* t) magnis litterarum mœcenatibus , retentus est , ut congruam sibi conditionem (absque ullis sumptibus suis) præstolaretur. Itaque *Epidæti* Versionem orfus est , Audiamus ipsum de hoc in *Dedicatione* ad *Epidætum* &c. prima scribentem : *Decimo abhinc anno (1550.) Lutetiâ Parisiorum huc (Augustam) profectus libellis hisce convertendis adjeci animum. Nam cum Vir egregius Jo. Henr. Herbardus sororius tuus (Jo. Bapt. Hainzelii) tale nihil somnianti sed longinquam professionem adornanti hospitium victumque obtulisset , illud quidem otium in hoc negotium rectissime conferri posse existimavi. Sed dum , absolute Enchiridio , in Ariani Commentariis transferendis versor , ecce ! Fuggeranæ Bibliothecæ curatio , æque præter expectationem , offertur &c.*

Ante ea vero Richardus Morisfnus Legatus *Eduardi VI.* Anglorum regis eum sibi petierat , magna mercede proposita , in Angliam ablegandum , ut Ducis *Suffolciensis* filium optimis litteris erudiret : quod tamen consilium interveniens adolescentis mors irritum fecit.

Plus commodi *Nostro* attulit vocatio (quod mox monui) *Jo. Jac. FUGGERI* , cui WOLFIIUS antea *Demosthenem* consecraverat. Is Mecænas voluit , ut sibi in latinis epistolis scribendis , operam navaret *Noster* , simulque pretiosæ Bibliothecæ herili

s) BETULEII merita exposui in *Alphabeto V.* dictæ Bibliothecæ , p. 2.

t) De HAINZELIIS pauca attuli in *Alphabeto V. & VI.* eiusdem Bibliothecæ. Videri de iisdem poterit GASSENDUS in *Vita Tychonis* ,

rili curam impenderet. Interrogatus, quodnam stipendium decerni sibi vellet, nihil ipse petiit: altero anno centenos sibi Coronatos dari, non sine offensa heri, postulavit; cum initio plus petere bona cum venia licuisset. Centum itaque thaleros accepit, promissa simul, siquid defuturum esset, heri liberalitate. In eo munere sexennii spatium versans, etsi stipendii nihil accessit, singularem tamen gentis *Fuggerinae* humanitatem expertus est. Eo tempore *Isocraten* græco - latinum, & *Demosthenem* accuratius recognitos edidit; *Æschinem* præterea & *Commentarium astrologicum*, & *Zonaram* convertit. Etsi vero patronus FUGGERUS ad aulicas dignitates promovere *Nostrium* cogitaret, tamen indoles eius minus ad hoc vitæ genus apta obstitit: & homuncio, nescio, quis pessimæ notæ doctrinam eius ac mores extenuare apud herum, non omnino vano conatu, allaboravit. Fatetur tamen *Noster*, se (si occasione uti scivisset) facile abs hero, viro naturâ liberali & magnifico, laudis ac gloriæ appetente, impetraturum fuisse, ut græcos Codices, in ea Bibliotheca sat magno numero extantes, convertere et latine edere licuisset. Utcunque istud se habeat, FUGGERUS, amissa prima conjuge Ursula *Harrachia* (non *Starrochia*) paulatim quærere occasionem WOLFII dimittendi cœpit; unde etiam per biennii spatium minus gratiæ, ac antea, impendere ei videbatur.

Contigit illis temporibus, ut DORSCHWAMUS *), vetus familiæ *Fuggerinae* Procurator, re familiari in *Neosolio*, castello *Pannoniæ*, constituta *Constantinopolim* & *Amaseam* urbem *Cappadociæ* usque ani-

mi

*) Huius laudes ipse WOLFIUS cecinit *Carminibus*, præfixo Nicephori GREGORÆ *Hist. Rom. vel Byzantinæ*.

mi caussa excurrens , *Zonaram* & *Choniatam* ex illis oris secum referret , duosque Scriptores istos , diuturnis Eruditorum votis expetitos , WOLFII opera convertendos publicandosque *Antonio* FUGGERO suaderet. Annuit FUGGERUS anno 1555. addito *Hieremia* (non *Hieronymo*) MARTIO u) post *Physico Augustano* , qui manu eleganti ac fideli hoc Opus exscriberet : *Ludovico* CARINO apud gentem Fuggerinam (Horum plerosque instituerat) apprime gratiofo , totum hoc institutum plurimum promovente.

Interea per *Gereonem* SEILERUM x) primò obscurius : mox per HAINZELIOS abs Scholarchis aperte actum fuit , commendante inprimis *Matthia* SCHENCKIO præcessore WOLFII , ut græce is quotidie singulas horas doceret. Quam spartam *Noster* , herilem animum à se alienatum esse , non obscuris advertens indiciis , tandem pactò trecentorum florenorum stipendiò ita suscepit : ut & in Schola reformanda : & docendis græcis litteris ; et ornanda Reipublicæ bibliotheca operam ille suam in quinquennium sponderet. Eodem ferme tempore accidisse credo ; quod ipse de se annotatum reliquit : *Ludovicus Comes Ottinganus amplis conditionibus propositis meam inprimis consuetudinem atque operam expetivit ; quod de fide mea & benevolentia erga patriam præclare sentiret. Verum ego illas , obstricta jam fide Augustanæ Reipublicæ , accipere non potui.*

Ad-

u) De MARTIO sub finem *Vitæ Wolfianæ* agere , mentio hic injecta suadet.

x) SEILERI laudes habes à me conscriptas in *Alphabeto* I. huius *Bibliothecæ* , p. 171.

Addicens autem sese mox memoratæ Reipublicæ, haud advertit, ut ipse inquit, in quantum calumniarum et ærurnarum pelagus hâc viâ iret y). Initio quidem & auctoritas publica, & honestum stipendium, & novi instituti præclara species effecerunt, ut omnia plana, expedita, et publica cum laude conjuncta sibi fingeret: postea ubi in *Ephorum Gymnasii Augustani* institutus, de eo emendando et in *Gymnasium veluti Academicum* transmutando consilium Magistratui obtulisset: *Rivianum* Opus de tribus dicendi generibus in illud introduxisset: alia alia sentirent, contra dicerent, optarent, multa pati coactus est *Noster* z). Circa illud tempus in ferinas thermas secessit, quiescendi, et insidias, quas timebat, evitandi causa: ex quibus regressus in domum *Huldrici FUGGERI* se contulit communem victum offerentis: quod ipsum tamen, quia herilis œconomia haud bene disposita ordinataque a) erat, *Nostro* vel ad rem vel ad valetudinem

y) In tutissimum studiorum nidum ivisse, THUANUS ad annum 1580. ait; quod ex vero dictum observat BRUCKERUS, quia magnis litterarum patronis *Augusta* urbs tum abundavit; sed addit: *Nostrium* tempore uti nescivisse. WOLFIIUM anno 1556. 1. Sept. docendi in *Schola Annæa* initium fecisse, tradit CRUSIUS *Annal. Suev. Dod. III. p. 697.*

z) Fusc hæc enarrat CROPHIUS l. c. & BRUCKERUS l. c. p. 373. 375. 376. addens: hinc originem habuisse magnum contemptum *Gymnasii Augustani Annæi*, quem prodidit WOLFIIUS; cum tamen ante eum BETULEIUS, post eum HOESCHELIUS, *Nostri* discipulus, cuius ipsius *Vitam* in *Alphabeto* VI. præsentis *Bibliothecæ* per multa folia descripsi, istud *Athenæum* magna nominis celebritate, & absque indignatione illustrarint.

a) Consule, si vis, GASSARI *Annal. Augspurg. ad a7901072* 1562.

dinem parum profuit. Mansit autem apud *Huldricum* usque in annum 1562. quò domum sibi propriam conduxit, ita tamen, ut cibi capiendi ergo per cauponas uno anno oberrârit: sequente vero parvam œconomiam sibi instituit, cui propter complures expensas stipendium haud suffecisset, nisi subsidia aliunde accessissent, præmia scilicet eruditorum Operum, quibus Rempublicam litteratam locupletavit — Sed, unde digressus sum, revertor.

Fluxerat quadriennium, ab anno nimirum 1556. in annum 1660. ex quo *Noster* Scholæ *Annææ* præesse cœperat. Hinc, cùm ingratum ei accideret, horologio servire, intra una concludi mœnia, docere in eo Gymnasio, quod nomini suo non claritatem asferre, sed caliginem offundere credebat: patere odii atque invidiæ telis, sciscitandos Scholarchas duxit, an operâ suâ uti porro cogitarent. lis vero responsum dare tardantibus, per *Havenreuterum Argentorati* conditionem extraordinariam impetravit: quam tamen, quod trihorium ante, quam *Havenreuteri* epistola advenit, *Christophoro* PEUTINGERO Duûmviro *b)* operam scholasticam (hortante *Henrico* fratre & ad *Nostrium* in hæc verba scribente: *Quod ad conditionem attinet, summopere te oro, ne Augustanis renuncies; meliorem in Germania nullam invenies. Fidem tuam ad 8. annos audacter adstringe*) de novo adjecta ea conditione, ut etiam valetudinario semissis annui stipendii numeraretur, spondidisset, accipere haud potuit, id quod WOLFIIUM postea ægre habuit: uti etiam quod nec *Regiomontem* in *Porussia*, nec ad *Ottonem Henricum* Palatinum *E-*
lecto-

b) De *Christophoro* PEUTINGERO vide *Vitam* CONRADII *Peutingeri* 1Cti. à me anno 1783. editam, p. 29.

lectorem c) : nec *Bernam* in *Helvetia* vocatus iverit. Quæ vocationes omnes etsi WOLFIO utilitatis, utpote nullum exitum fortitæ, nihil attulerint; tamen, quantâ doctrinæ famâ ille claruerit, apertissimè commonstrant.

Juvat horum seriem ex ipsomet WOLFIO audire, in *Dedicatione ad Isocraten* græco - latinum, fol. 1570. scribente: *Cum post Xysti Betuleii Viri doctissimi . . morbum incurabilem Annæa schola . . . labi in deterius . . videretur: D. D. Scholarchæ superiores, Christophorus Peutingerus Duumvir, Joannes Jacobus Fuggerus, Christophorus Christophori F. Relingerus et Matthæus Welserus de illa fulcienda, cogitatione diligenti suscepta, meam operam, ad Græcas Latinasque litteras docendas, et vitia scholæ tum animadvertenda, tum pro virili corrigenda (A. 1556.) liberali stipendio et splendido (quantum nulli humaniorum literarum Professori, per totam hanc Sueviam, decerni solet) conduxerunt. In quo ego munere qua sedulitate . . versatus sim (si alii ignorant) Deus inspector animorum novit: et mihi amplissimum theatrum est conscientia. Quibus autem non modo calumniis, sed contumeliis etiam et injuriis . . . quibus molestiis per annos amplius decem . . . conflatus fuerim: id ego tanta cum doloris acerbitate recordor, ut . . . Magnum quoddam malum judicabam, quæ ego optimo studio, nec imprudenti consilio, de sententia et auctoritate principum huius civitatis Virorum, constituiissem: ea à plerisque in deteriore partem rapi, omnique carere successu. . . Hem! inqueiebam, itane totam ætatem tuam . . . in optimis quibusque et Græcis et Latinis. . . Scrip-*
tori-

c) Obtulit Princeps iste *Nostro* 300. thaleros, una cum victu aulico: uti testatur BRUCKERUS l. c.

toribus te consumpsisse : ut tibi perpetuo inter pue-
ros balbutiendum sit , nec speretur ulla supra pri-
ma Grammaticæ elementa progressio ? O male lo-
catam operam ! . . ô te et operis et præmiis ope-
rarum infelicem ! *Præmia enim non tam pecunia me-
tior , quam frequentia . . et eruditione auditorum , et
eorum , quibus inservio , approbatione . . . Sic affecto
et hæsitante me , cum quinquennii (tot enim annos
fidem meam Reipublicæ astrinxeram) exitus appro-
pinquaret : à mēque , ut et à cæteris magistris (A.
1561.) peteretur , ut adhuc octo annos scholæ An-
nææ præessem : in eam spem erigebam , fore , ut
major deinceps rei litterariæ ratio publicè privatim-
que haberetur . Itaque religione quadam potius mo-
vebar , quo minus voluntati dominorum adversarer ,
quam quod honesti receptus deesset (Nam et illu-
stris Dux Porussæ Albertus . . Regiomonti : et am-
plissimi , Argentinensium ac Bernatium , Senatus
honestas mihi et liberales conditiones : alter in urbe
sua : Lausannæ alter : proponebant) eoque magis ,
quod fato quodam in hac urbe me retineri augura-
bar . Nec enim tot dies me hic commoraturum , Lu-
tetiâ rediens , putaram , quot annos in ea jam exe-
geram . . . Sed quid facerem ? Fidem dederam : ma-
nere quocunque eventu necesse erat . Cæterum cum
D. D. Scholarchæ Argentinenses . . anno abhinc
quarto (A. 1566.) præclaram tum Scholam suam ,
nunc Academiam . . . nonnihil labefactam , instaura-
re cupientes , D. Laurentio Tuppio , Pomerano , I. C.
veteri amico meo , id negotii dedissent , ut doctos vi-
ros undecunque accerferet : isque . . statim ea de re
per litteras mecum egiſſet ; occasionem mihi oblatam
et levandæ sumptu supervacaneo Reipublicæ , et ra-
tionibus meis consulendi arbitrabar : eoque magis ,
quod*

quod assidue fratris Henrici, Physici Norimbergensis (jam aliter sentientis) literæ eodem me impellebant. Neque enim fore putabamus, ut non cupidissime dimitterer... Itaque re cum D. J. Bap. Hainzelio... communicata animadverti, eum animo (quàm antehac unquam) commotiore et adversus me, et D. Laurentium stomachari: mihi, qui morosius (quam par esset) de nostris laboribus judicarem: illi, qui alienos ministros interceptum iret. Ac quid is de me in Senatu egerit; equidem nescio: illud tantum post aliquot dies respondit, neque me gravem aut inutilem esse ministrum Reipublicæ: quæ Wolfium æque, atque Argentina, posset alere; neque dimissum iri. Quo responso plusne doluerim, an gavisus fuerim, haud equidem facile dixerim...

Uno anno prius, quam hæc acciderunt, videlicet anno 1565. WOLFIUS noster à Magistratu Augustano, Viris dignissimis per ea tempora abundante, qui non solum litteras fovebant strenue, sed eas etiam insigniter excolebant ipsi, proficisci Francofurtum jussus est augendæ (ut ipsemet in *Dedicatoria secunda ad Suidam anni 1581.* se exprimit) *Bibliothecæ publicæ* ergò. Quod mandatum quin pro gravissima, amplissimaque eruditione sua Noster admodum præclare exsecutus sit, nemo (puto) mecum est, qui dubitet.

Repudiata autem (Quid enim, post datam semel fidem, faceret aliud) conditione memorata *Argentinenſi*, mansit *Augustæ* WOLFIUS, creditumque sibi munus probe administrare perrexit in annum usque 1576. quo ingravescens ætas et infirmitas, quâ toto vitæ tempore usus fuerat, valetudo eundem impulere, ut sibi *Georg. HENISCHII*, quâ disciplinarum mathematicarum Professore, ad-

jungi peteret : quod et factum est. Ceterum quanta *Noster* doctrinæ, & in re scholastica emendanda peritiæ laude floruerit, etiam hoc aperte commonstrat; quod eum anno mox memorato (1576.) Senatus *Norimbergensis*, cuius honorificis de se iudiciis non minus debere se, quam munificentia: semperque debiturum se, alicubi fassus est, abs Senatu patrio transmitti postulârit, scholas *Norimbergenses* reformaturum. Sed Magistratus *Augustanus*, teste *Paulo a STETTEN* in *Historia vernacula Augustana T. I. p. 616. d*) rescribendum sibi duxit: Rempublicam WOLFII operâ carere non posse.

At, eheu! brevi post tempore, solô nimirum quadrienniô exactô, eadem carere WOLFIO plane debuit. Namque ille, lithiasi intolerabili conflictatus, quôd ars medica in eo malo tollendo jam nihil amplius proficeret, ad extrema redactus, vitam hanc mortalem anno 1580. explevit; cum viginti trium annorum spatio bonas litteras & docuisset, & scribendo insigniter propagasset.

Tumulo conditus, *Hainzelia* gentis pietate, honorificentissimum *Epitaphium* pro meritis accepit, quod etiam apud PRASCHIUM *e*) legere est, sequens :

Nobi-

d) Sic quidem *Paulus a STETTEN* docet; sed BRUCKERUS *l. c.* rectissime observavit: Alta spirasse *Nostrium* inter magnam timiditatem congenitam, & hinc munus academicum anhelasse, neque tamen a Senatu *Norimbergensi* in Gymnasio *Altdorfino* oblatum acceptasse; sed ei Magistratui *Thomam FREIGIUM* commendasse. Scilicet Senatus *Augustanus Nostrium* haud dimittendum existimavit. Confer, quæ inferius moneo in *Catal. Opp. Nostri*, No. *XVIII.*

e) In *Epitaph. August. T. I. p. 146.*

Nobilitati. Litteratæ. S
Hieronymo. Wolfio. Oettingensi
Ex. Pincernarum. Schweinsbaindens
Qui

In. Primis. Auditorib. Cæsariens. Coenobii
Numerantur

Legitima. Stirpe. Oriundo

In. Quo. Et. Fratre. Henrico. Norimberg. Archiatro
Illa. Ipsa. Extincta. Est

Socrati. Suevico. Græce. Latineq. Doctissimo
Christianæ. Philosoph. Et. Eloquentiæ. Principi
Viro. Ad. Scribendum. Dicendum. Docendum. Nato
Antiquæ. Virtutis. Et. Fidei. Germanicæ. Exemplari
Præceptor. Optimo. Et. Amico. Maximo
Sex. Hainzelii. Fratres. Germani. Jo. Baptislæ. FF
Publice. Debitum. Privata. Pietate. M. PP
Obiit. An. C. N. M. D. XXC. Postrid. Non. Oct.
H. I. P. M.

Vixit. Cælebs. Ann. LXIV. D. LV. H. XIX.
Annæo. Gymn. Et. Bibl. Præfuit. Ann. XXIII
Multiplicium. Divini. Ingenii. Monumentor
Europam. Atque. Asiam. Hæredes. Reliquit

ΤΟΙΣ. ΠΑΙΣΙΝ. ΕΙΠΕ. ΧΡΗΣΙΜΑ
 ΜΕΓΑΛΗ. ΧΑΡΙΣ. ΑΥΤΩΙ

Mortuo *Carmen funebre* five *Elegiam* (ut vocat) 4. pagellarum scripsit *M. Joannes MATTSBERGERUS Augustanus*, ediditque *Augustæ*, imprimente *Michaele Mangero*, in 4to. Pro Concione laudavit *Georg. MYLIUS*, uti testatur *G. A. MICHEL* in *Beyträgen zur Oettingischen Geschichte*, T. III. p. 77.

Restant nonnulla, de *Nostro* quæ addam. Anno 1566. elocatio neptis *Ursulæ Strausæ*, quæ *Joanni Schenckio*, *Matthiæ* (non *Matthæi*) *SCHEN-*

CKII *f*) Augustanæ Scholæ *Annæ Primarii*, filio nupserat: & cui in dotem *Noster* suæ pecuniæ quadrantem assignaverat, rem eius familiarem imminuit, effecitque, ut expensæ redditus superarent. Quin ipsi *Nostro*, jam sexagesimum ætatis annum agenti formosæ et dotatæ puellæ conjugium oblatum fuisse lego: quod tamen ex iudicio *Carini*, qui vitam ei breviorē fore monuerat, aspernatus est. Sed ad rem *Nostri* familiarem redeo. Potuisset quidem WOLFIUS, si ad rem attentior fuisset, nec in Bibliothecam, quā tamen frui per officii, quod administrabat, occupationes eidem haud licuit: et quam anno 1578. binis plaustris *Lavingano* Gymnasio investam fuisse scribit, ultra mille florenos insumsisset, reculas suas paulisper augere. Verum homo *ἀγαπῶν καὶ ἄτιμος*, qui præcipuam felicitatis partem hanc esse putarat, nec nubere nec gignere; in libris suis sin minus utendis, disponendis tamen ex materialium ordine, curandisque tempus fallebat: & jam fessus senex fassus est, se ab antiquorum Scriptorum coemptione, si modo venales reperire esset, nondum cessaturum fore.

Hæc in vita evenere WOLFIO, cuius indolem, veramque animi faciem hanc, Lector! habeto. Fuit is natura timidior; tamen alta spirans; modestus; querulus; variis in omni verè vita iactatus casibus; Musis datus, ereptus, redditus; alia volens modò, modò volita nolens ultro; fatorum incusator jugis, seu *καταψυχοποιός*; data forte non contentus, meliore dignum se iudicans usque; attamen

f) Etiam de hoc affuere aliqua *Vita* WOLFII placet.

men Vir multo doctissimus, græcæ præsertim literaturæ inextinguibile Sydus *).

Essent Doctorum de *Nostro* judicia quamplurima, quæ hûc locô interponam: nisi istud in *Vi*ro tanti nominis, ac WOLFIIUS fuit, superfluum judicarem. Juvabit tamen encomiastas *Nostri* saltem nominibus suis vocare. Sunt illi BOISSARDUS g): THUANUS: QUENSTEDIUS h): HUETIUS i): CRUSIUS k): GASSENDUS l): ADAMUS m): WENDLERUS aut melius NADLERUS n): BAILLETUS o): J. H. SCHELHORNIIUS senior p): H. A. MERTENSIUS q): Nicol. REUSNERUS r).

At *Maximilianum II.* præterire non debeo, qui publico testimonio honorare *Nostrium*, profiterique non est dedignatus: *Nos sane*, ut omnibus *Viris* eruditis, qui ingenii sui industriâ bonarum littera-

M 3

rum

*) Plura, ad *Nostri* indolem spectantia, habes in CROPHIO, l. c. p. 158.

g) In *Iconologia*.

h) In *Libro de Viris illustribus*.

i) In *Libro de claris Interpretibus*.

k) In *Annal. Suev. Dod. II. p. 571. & Dod. III. p. 773.*

l) In *Vita Tychonis*.

m) In *Vitis Philosoph. German.*

n) In *Differt. I. de Merit. Reipubl. August. in litteras.*

p. 45.

o) In *Libro: Jugemens des Savans. T. II. P. III. p. 375.* ubi affirmat: *Nostrium esse unum ex summis & laboriosissimis Interpretibus, quos eo sæculo Germania habuit.* Nota, Lector! ea, quæ in eodem *Libro, T. II. P. II. p. 85.* dicuntur, haud ad *Nostrium* spectare, quem BAILLETUS ibi cum *Joanne Wolfio* turpiter miscuit: quod et BOECLERUS in *Bibliograph. crit.* & GUNDLINGIUS in *Historie der Gelehrtheit, p. 2698.* male fecerunt.

p) In *Amoenitat. Hist. eccles. T. I. p. 732. 740.*

q) In *Diatrise II. de Cimeliis Biblioth. Augustan.*

r) In *Libro II. Stemmatum, p. 299.*

rum ac liberalium artium studia excolere , deque Republica litteraria bene mereri cupiunt , ita Hieronymo Wolfio propter singularem eius doctrinam , virtutem , et egregiam græcæ ac latinæ linguæ peritiam omni favore ac gratia cæsarea propensi sumus s).

Quæ omnia etsi splendidissima sint , tamen PAPADOPOLII de Nostro iudicium obstat , quo minus laus eius perfecta , numerisque absoluta omnibus exeat. Is inquit : *Ex translationibus magni habendum non esse (Wolfium) constat linguæ nostræ peritis. Quare merito sæpe vapulat ab ALLATIO : nosque in iis , quæ scripsimus , non raro aberrasse eum à sententia Græcorum , quos latine reddidit , demonstravimus. Sed nunquid , quandoque bonus dormitat Homerus ?*

Audivimus , quid alii de WOLFIO judicarint. Audiamus , quid WOLFIIUS de se senserit ipse ; dum ait : *Non scribendi cacoethes me tenuit unquam. Scriptor factus sum per calamitatem : Scriptor mansi hactenus fatuo quodam meo atque infelici fato. Et alibi quam modestissime monet : se eos , qui de ipso olim scripturi sint , rogare , ut meminerint , se fuisse hominem (et se non esse Deos) naturæque fortassis non pessimæ , at sæcundo agro culturam et tempestates commodas defuisse.*

Facile ex iis , quæ hactenus narraui , Lector benevolus de eruditionis , quæ WOLFIO adfuit , tum magnitudine , tum varietate , aptam faciet conjecturam , statuétque : eundem græci ac latini sermonis cognitione quamplurimis antecelluisse ; cum dubium sit , ultrâ linguâ major fuerit , & in utraque , tum prosa tum ligata oratione , expeditissi-

s) V. Privilegium cæsareum , præfixum Demostheni anni 1572.

ditissime scripserit : eundem *Philosophiæ*, *Philologiæ*, omniumque fere scientiarum præceptis egregiè imbutum fuisse : denique & *Astrologiam* calluisse quam optime ; cuius cùm eam etiam partem, quæ *divinatoria* dicitur, haud dubie secutus *Melanchtonem*, & *Leovitium*, Doctorum iudicio in hoc ipso studio excedentem ac nimium, æmulatus tanti fecerit, ut ex horoscopo, thematisque genethliaci figura totam vitæ suæ scenam instruxerit, Eruditorum posterioris ætatis censuram effugere haud potuit, hanc *ἀστρολογικὰν* in eo reprehendentium : quin tamen docte ipsum & ex artis præceptis istud argumentum tractasse, inficiari quiverint : Adde *Nostrium* *Astrologiæ usum* probasse, *abusum* improbasse ; uti apertis verbis ipse inferius in *Catalogo Opp. No. IV.* monet : quod tamen vix t) servasse videtur.

Postquam ea exposui, quæ ad Vitam, Indolem, Doctrinam *Nostri* pertinent, jam ea, quæ ad Scripta eiusdem spectant, accurate proponere pergo. Sunt autem illa :

I. ISOCRATES. Hic à *Nostro* sexies editus fuit *Latine* prima vice anno 1548. *Basileæ* prodiit, quam editionem plures *latinae* subsecutæ sunt. *Græce* et *Latine* prima vice *Basileæ* in folio exiit anno 1570. quam editionem iterum plures *græco-latinae* exceperunt. Hoc præmonuisse satis esto ; cum

M 4

editio-

t) V. BRUCKERI *Miscell.* p. 357. & SCHELHORNIIUM *Amoenit. Histor. eccles. T. II.* p. 612. ubi lepidum quid de *Nostro* ex Jo. PRÆTORIO narrat. Cui narrationi si fidem habemus, WOLFIIUM plane non solum plus iusto tribuisse *Astrologicis* vaticinationibus, sed vix non in iis, magnò suo damno, insanivisse, concludere debemus. Hinc non immerito optavit *Henricus* frater : *Vellem te Astronomiam nunquam didicisse ; quod tibi varios timores injicere solet.*

editiones singulas , (*latinas , & græco - latinas*) recensere vix non *adviator* esse , tum etiam parum utilitatis habere videatur. Conferri tamen hanc in rem poterunt *J. A. FABRICII Bibliotheca græc. L. II. p. 810. & Catalogus Biblioth. Bünavian. Phil. Jac. CROPHIUS* , qui in *Histor. Gymnas. Annæi Augustæ* , vernacula p. 161. editiones *Isocratis* has recenset : *Basileæ. in 80. 1548. Lutetiæ. 1553. Augustæ. 1566. Basileæ. 1567. 1570.* Liber : *Denkwürdigkeiten der Dresdenschen Biblioth. T. I.* Id unum hōc locō addere juvat : tanti fecisse *Henricum STEPHANUM* , Virum cum primis sui sæculi doctissimum , laborem hunc *WOLFII* , ut , etsi illum haud per omnia probaverit , tamen multa ex illo in suam *Isocratis* editionem anni 1593. transferre non dubitarit : et in nostram usque ætatem tantam apud Eruditos *WOLFII* in *Isocraten Annotationibus* gratiam constitisse , ut easdem sibi assumendas *Guilielmus BATTIE* , et *Orationibus* nonnullis *Isocratis* , a se *Cantabrigiæ. 1729.* vulgatis inferendas duxerit : quamvis aliam Versionem sibi adornandam censuerit magis ad verbum factam ; quum *Wolfiana* potius *Ciceronianam* dictionem , quam *Isocratis* interpretationem , affectare eidem videretur. Accedit , quod *Georg. Andr. WILL* in *Nürnbergischen Gelehrten - Lexicon. T. IV. anno 1758.* vulgato , scribit : *Nuperrime in Anglia splendidissima Wolfiani ISOCRATIS editio adornata fuit.*

Habeo præ manibus Editionem latinam , anni 1566. cui præmittitur *Nostri* Dedicatio ad *Maximilianum II.* Vide , quæ moneo infra , *Nō. X. ad Ciceronis Paradoxa.* Post *Dedicationem* occurrunt *Carmina* *Nostri* nonnulla. Operi finem facit *Vita Isocratis* ex *Plutarcho* , à *Nostro* conversa.

Est

Est etiam præ manibus Editio *græco-latina* in folio. *Basileæ*. 1570. hoc titulo: *Isocratis Scripta, quæ quidem nunc extant, omnia græco-latina, postremò recognita, annotationibus novis et eruditissimis illustrata, castigationibusque necessariis expolita*. Dedicavit hanc editionem *Noster* Patritiis & Scholarchis Matthæo Stamlero; Conrado Pio Peutingero; Jo. Hartliebico cognomento *Walspornio*; Christophoro Tenno. Unde Magistratus *Augustanus* *Nostrum* centum *Joachimicis* remunerandum censuit, teste *Melch. ADAMO l. c. p. 142.* ubi etiam insigni elogio ob hanc Lucubrationem *Nostrum* decorat: quod brevitatis causâ omitto.

De fatis editionum tum *Isocratis* tum *Demosthenis* mendose excusarum, deque rixis *Oporinianorum* & *Herwagianorum* vide, si lubet, *BRUCKERUM l. c. p. 378. 379.*

II. *DEMOSTHENES*. Hunc quatuor vicibus edidit *Noster* adjutus, ut ait, maxime editione Jo. Berenardi *Feliciani*, tum etiam opera Sebast. *Castalionis*. Primam editionem dicavit Jo. Jac. *FUGGERO*. Prælusit *Carminibus* Abrahamus *Loescherus*. *Quarta*, quæ præ manibus mihi est, prodiit hoc titulo: *Demosthenis & Æschinis Principum Græciæ Oratorum Opera, cum utriusque Auctoris Vita, & Ulpiani Commentariis novisque Scholiis, ex quarta eaque postrema recognitione, græcolatina. Sex Codicum impressorum, & inter hos Parisiensis nuper editi: duorum Manuscriptorum, alterius Pannonii: alterius ex Augustana Bibliotheca fidelissimi collatione, à mendis repurgata, variis lectionibus adaucta, Annotationibus illustrata*, in folio. *Basileæ*. 1572. Totum Opus sex parvis Voluminibus absolvitur. Horum priora quatuor utriusque Auctoris Oratio-

nes & *Epistolas* complectuntur: quintum *Commentarios Ulpiani*, utriusque Auctoris *Vitam* exhibet: sextum habet *Gnomologiam Demosthenicam*, WOLFII *Annotationes*, *Vincentii Obsopæi Castigationes*, *varias ex variis Lectiones*, *Præfationes priorum editionum Wolfianarum*, *Epistolas & Carmina varia huc attinentia*. Confer (si lubet) *Jo. Alb. FABRICII Biblioth. græc. L. II. p. 926. 927.* ubi reliquas quoque huius *Wolfiani* laboris editiones enumerat. CROPHIUS sequentes editiones memorat: *Basileensem 1549. in fol. Venetam 1550. in 80. Basileensem 1554. in 120. Basileensem in fol. 1772.* de qua suprà ago. Confer *Catalog. Biblioth. Bünav. T. I. P. I. p. 45.* Versionem *Wolfii*, emendatam hinc inde, eiusque *Notas* sibi adoptavit *Henricus BROOKE* in editione, *Orationum Demosthenis & Æschinis de falsa Legatione*, *Oxonii 1721.* in 80. maj. excusa. Ante pauca lustra etiam *Theoph. Christoph. HARLES* *Nostri* operâ usus est, edens 1769. *Demosthenis Orationem pro Corona. Altenburgi.* in 80. Item *Jo. Jac. REISKE* in *Oratorum Græcorum . . . Monumentis ingenii, quæ supersunt.* 80. *Lipsiæ.* 1770. & in *Apparatu critico ad Demosthenem.* 8. *Ibidem.* 1774. Item *Jo. Sam. SAMET*, vulgans *Æschinis Epistolas.* *Lipsiæ.* 8. 1772.

Editionem anni 1572. dedicavit WOLFIIUS *Henrico Rehlingero & Christophoro Peutingero Duumviris & Senatui Augustano*, eorundem in se beneficentiam collaudans, oransque, *ut postremum hoc Opus suum, quod epitaphii sibi loco esse velit (nam si quæ alia secutura sint, ea nihil ad hoc esse videbuntur) benigne accipiant. . .* Nuncupatoriam sequuntur *Carmina Nostri* græca, latina, præsertim *de Augustanæ Bibliothecæ ædificio 1563. absoluto, & in suam*
ipsum

ipſius Effigiem non ex artis pictoriæ, ſed ſcientiæ aſtrologicæ præceptis ſpectatam, addito Genethliaco ſuo.

Laudes, quas ob editum *Demofthenem* Noſtro ADAMUS l. c. & MORHOFIUS in *Polyhiſtore* tribuerunt, hîc reſcribere nimis longum eſſet.

III. Joannis ZONARÆ Monachi, qui olim Byzantii magnus Drungarius excubiarum ſeu Biglæ, & Protoſecretarius fuit, *Compendium Hiſtoriarum, in tres Tomos diſtinctum.* in folio. *Baſileæ.* 1557.

NICETÆ Acominati Choniatae ... LXXXVI. *Annorum Hiſtoria, videlicet ab anno reſtitutæ ſalutis circiter MCXVII. in quo Zonaras deſinit, uſque ad annum MCCIII.* in folio. *Baſileæ.* 1557.

Utrumque Opus, primùm liberalitate Antonii FUGGERI græce latineque editum, & Annotatiombus à ſe illuſtratum WOLFIUS eidem Patrono Fuggero dedicavit.

Ex *Nuncupatoria ad Zonaram* diſcimus: hunc Scriptorem editum fuiſſe à Noſtro ad fidem quinque Manuſcriptorum. Tria horum bibliotheca Antonii Fuggeri: unum bibliotheca Jo. Jac. Fuggeri: quintum bibliotheca *Viennensis*, Caſparis à *Nydprug* &c. Bibliothecarii Cæſarei interventu, ſupeditavit. Plura ſcire volens, ipſam *Nuncupatoriam*, lectu maxime dignam, conſulat; cum me longiorem eſſe, amatæ brevitatis ſtudium vetet.

Ex *Nuncupatoria ad Nicetam* intelligimus: hunc Auſtorem à Noſtro duobus Codicibus cum eo, quem Antonius Fuggerus Conſtantinopoli ab *Alexandro Chartophylace* comparaverat, collatis editum fuiſſe.

Tam gratioſo vultu excepit hunc laborem Noſtri Patronus Fuggerus, ut pro ſingulis Zonaræ ac Nicetæ paginis vertendis ſingulos florenos numerâ-

merârit; sicque *honorarium* a WOLFIO acceptum ad 372. florenos excreverit. Cæterum hoc *Opus* Guilielmus *Xylander* carmine celebravit, quod videre est in *Deliciis Poetarum Germanor. T. VI. p. 1177.*

ZONARAM post *Nostrum* edidit *Carolus du Fresne* &c. ita ut multas laudes *Nostro* dicat in *Præfatione*, insuperque hæc moneat: *Debemus illustribus Fuggeris, quod illorum cura & sumptibus in publicum prodierint, Jo. Zonaræ, Georgii Cedreni* (Vide inferius in *XYLANDRI Vita, No. X.*) *Nicetæ Acominati, & Nicephori Gregoræ* (De hoc mox dicetur) *Historiæ, et quod rerum Byzantinorum hisce editionibus gustum primi quodammodo inspirarint litterarum studiosis.* NICETAM post *Nostrum* vulgavit *Carolus Annibal FABROTI.* Ambos vide in *Corpore Historiæ Byzantinæ, Editionis tum Venetæ tum Parisinæ.* Confer, si lubet, *HANCKIUM de Scriptor. Byzantin. & J. A. FABRICII Biblioth. græc. BRUCKERUM l. c. p. 375.*

IV. *Admonitio de Astrologiæ Usu.* Est brevis *Dialogus, interlocutoribus Astrologo & Discipulo, quò Noster imperitioribus & usum artis & abusum breviter demonstrare conatus est.* Habetur autem ille in *Cypriani LEOVITII Opere novo Ephemeridum ab anno 1556 - 1606. Augustæ. in folio, 1557. excuso, ante Doctrinam de Judiciis Nativitatum; ubi LEOVITIUS de hac Admonitione sequentia præmonet: Prolegomena, quibus erudite, copiose ac eleganter respondetur criminatibus huius doctrinæ, scripta sunt à Viro doctissimo H. Wolfio, amico nostro singulari, qui, cum plurimarum linguarum cognitione ac in omni studiorum genere excellat, tum vero in mathematicis disciplinis eò progressus est, ut*

cum

eum in hoc genere artificem esse, vere confirmare ausim.

V. Georgius GEMISTHUS *Pletho de IV. Virtutibus cum Adolphi Occonis Versione latina & Notis Hieronymi Wolfii*. PLATONIS *Axiochus cum Versione & Notis Hieronymi Wolfii*.^b Demetrii CYDONII, sive Nemesii Emeffeni Episcopi de *Contemptu mortis*, græce et latine, Raphael Seilero a) interprete, cum Scholiis Hieronymi Wolfii.

Tria hæc Opuscula conjunctim edita fuerunt in 8o. Basileæ. 1557. De Editionibus hanc subsecutis consule Jo. Alb. FABRICII *Biblioth. græc. L. V. P. VI. p. 387*. Confer EHINGERI *Catal. Biblioth. August.* p. 779.

Anno 1758. Jo. Frid. FISCHERUS, Lipsiæ, *Axiochum* denuo vulgavit, *Nostri labores* haud aspernatus. V. G. A. MICHEL *Oettingische Biblioth. T. II. p. 198*. et alibi sæpius: uti etiam *Eiusdem Beyträge zur Oettingischen Historie, Tomi III.*

a) De hoc egi in *Alphabeto I. Biblioth. August.* ubi videlicet p. 174. 180.

VI. Hieronymi Wolfii *Annotatiunculae in Prooemium Rivianæ Grammaticæ: & de Orthographia germanica: Scholæ Augustanæ ad S. Annæ Constitutio ac docendi discendique Ratio: Deliberatio de eisdem Scholæ instauratione a)*: de expedita utriusque linguæ, vel privato studio, discendæ Ratione: de expedita in bonis Auctoribus interpretandis Progressione &c. *Isocratis ad Demonicum Præcepta de Officiis*. Extant hæc partim cum Joannis RIVII *Institutionibus grammaticis. Augustæ. 1558.* junctim autem

a) Huic *Deliberationi* nomen quidem Simonis FABRICII, de quo in *Alphabeto II. Biblioth. August.* p. 10. egi, subscriptum legitur; sed nihil dubito, quin *Noster* ad eam conscribendam symbolam contulerit.

autem in iisdem *Institutionibus* auctioribus , recusis 1578. etsi ibi *Noster* , non nisi *Anonymus* , audiat. Habentur etiam in Opere : *Institutio litterata. T. III. Thorunii Porufforum.* 1586. V. EHINGER *Catal. Bibl. Augustan.* p. 748. & MORHOFII *Polyhist. T. I. L. II. c. 2. §. 25.*

VII. HERMETIS *de Revolutionibus Nativitatum Libri II.* sive de Horoscopo post singulorum annorum revolutionem constituendo &c. emendati, editique ab *Hieronymo Wolfio* : & ab eo inscripti *Paulo Hainzelio Patritio Augustano.* PORPHYRII *Introductio in Ptolomæi Opus de Effectibus Astrorum.* ANONYMI (*Procli ex quorundam iudicio*) *Exegesis in Tetrabiblon Ptolomæi.*

Omnia hæc, græce et latine, edidit *Noster*, in folio, *Basileæ.* Apud Henric. Petri 1559. Vide Jo. Alb. FABRICII *Biblioth. græc. L. I. p. 60. 61.* BRUCKERUS *l. c. p. 377.* monuit: ob infinitas depravationes puduisse *Nostrum*, se horum interpretem fuisse.

VIII. *Nicephori GREGORÆ Romanæ, hoc est: Byzantinæ Historiæ Libri XI...* græce latineque editi. in folio. *Basileæ* 1562. c. figuris. Dedicavit *Noster* Antonio Fuggero, Kirchbergæ ac Weissenhorni Domino, qui eidem *Manuscriptum* obtulit, laboremque sua liberalitate promovit. Hanc *Nostri* operam adoptavit sibi in nova auctioreque editione *Gregoræ* Joannes BOIVIN; de quo vide *Corpus Historiæ Byzantinæ*, editionis tum *Parisinæ* tum *Venetæ* a) Confer, si lubet, J. A. FABRICII *Bib-*

a) PLACIUS in *Theatro Anonym.* No. 1163. arguit MEURSIUM, *Monodiâ Gregoræ in Theodorum Metochytam*, à *Nostro* versâ, utentem in *Prolog. de eodem Theodoro*, quin WOLFII eam versionem esse addat. & *Gregoræ*

Biblioth. græc. L. V. P. II. p. 318. 319. & BRUCKERUM l. c. ex quibus discimus, quodd non tam præmii, quod C. duntaxat florenorum fuit, quam metu offensi Patroni, qui in os dicebat, *eum esse nimis locupletatum*; cum scgnius instaret, WOLFIUS hoc Opus absolverit: quod idem labore isto oculorum aciem tam hebetarit, ut vendendæ Bibliothecæ suæ consilium ceperit: quod WOLFIUS Opus hoc Antonio *Fuggero* jam anno 1559. consecrârit; sed, quia *Nostri* nomen in *Indicem Librorum prohibitorum* relatum fuerat, editionem usque in annum 1562. dilatam, ac primum post Patroni mortem publicatam esse. Vidit tamen Manuscriptum Cæsar *Ferdinandus*, & appendice *Præfationis* delectatus, dissimulanter eum per Magistrum Equitum *Jacoslaum Berenstainium* calice aureo *Joannico* elegantissimo donavit. Potuisset etiam inter Imperatoris *Secretarios Latinos* recipi; si forte sua uti vel scivisset, vel voluisset *Noster*.

Notandum Lector! *Zonaram*, *Nicetam*, *Gregoriam*, & *Cedrenum* (De hoc in *Xylandro* mox agam) primum *Corpus* quoddam *Historiæ Byzantinæ* confecisse: quæ res urbi patriæ, & Viris doctis ac *Mecænatibus*, quotquot in eo vulgando allaborarunt, æternæ laudi esse debet.

ra addidit WOLFIUS *Chalcocondylam* non à se, sed *Conrado Clausero* versum. Hinc corrige *Melch. ADAMUM*, contrarium asserentem.

IX. *EPICTETI Enchiridion*, hoc est: *Pugio*, sive *Ars humanæ vitæ correctrix*, unâ cum *CEBETIS Thebani Tabula*... *Græce & Latine*. Quibus nunc demum accesserunt è *græco* translata: *SIMPLICII in eundem Epictetum doctissima Scholia*. *ARRIANI Commentariorum de Epicteti Disputationibus Libri IV.*

in

in 80. *Basileæ*. 1563. Triplici nuncupatoriâ *Noster* inscripsit *Joanni Baptistæ* HAINZELIO Patritio, Consuli, Patrono suo, qui ab ineunte ætate à Simone Grynæo, & Philippo Melanchtone eruditus, & in studiis optimarum artium ad virilem usque ætatem in Galliis atque Italia magna cum laude singularis humanitatis & modestiæ versatus, sacras literas cum profanis conjunxerat.

Laboribus *Epidæto* abs *Hieronymo* nostro impensis postea usi sunt Daniel HEINSIUS, *Lugduni Batav.* 1640. Nicol. BLANCARDUS. *Amstelodami.* 1683. Jo. Casparus SCHROEDERUS. *Delphis.* 1723. et alius Vir doctus, qui *Epidætum*, *Cantabrigiæ.* 1655. edidit. Christoph. Gottl. HEYNIUS in *Epidæto* anno 1756. & 1776. vulgato. V. *Catalogum Biblioth. Bünau.* T. I. P. I. p. 103. 159. 160. Confer J. A. FABRICII *Biblioth. græc. L. IV. P. I. p. 262.* ubi aliæ insuper editiones memorantur: et BRUCKERUM *l. c. p. 378.* ex quo disces, *Isaaco CASAUBONO* nequaquam placuisse hunc *Nostri* laborem, utpote minus *Stoicæ philosophiæ* experti. Contrà placuit SCALIGERO, uti idem BRUCKERUS monet in Libro: *Ehrentempel der deutschen Gelehrsamkeit.* p. 62.

X. M. T. CICERONIS *de Officiis Libri III.* Editio I. *Basileæ.* 1563. Editio II. *Ibidem* 1569. hoc titulo: *M. T. Ciceronis de Officiis Libri III.* unâ cum *Hieronymi Wolfii* Commentariis hac secunda editione & correctis & nonnihil audis. Addita sunt & Scholia brevia in CATONEM, LÆLIUM, PARADOXA, & SOMNIUM SCIPIONIS. in folio. Inscripsit *Noster* suos in *Ciceronem de Officiis* Commentarios Senatui *Augustano*, utpote in *Schola publica Annæa dictos dictatosque*, editos autem à se, maxime hor-

hortatu *Matthiæ* SCHENCKII Collegæ sui, & discipulorum precibus commoto, subque incudem revocatos, *temerariæ & mendosæ editionis metu*, quam nonnulli minabantur potius, quam ominabantur. Gratum & acceptum habuit Senatus litterarium hoc munus, *Nostrumque* quinquaginta aureis donavit. Dedicationi subit *Epistola Wolfii ad Matth. Schenckium*, & huius *Responsoria* valde prolixa ad *Wolfium*, quibus amice inter se ludunt.

Scholia in CATONEM sacravit *Noster* Ludovico Carino, Kiel, Patricio *Lucernati*, addito *Carmine eucharistico* ad eundem; *Philippi Melanchtonis Epistola ad Ambrosium Schurerum*; & *Erasmi Carmine de senectutis incommodis*.

Scholia in LÆLIVM dicavit *Noster* Jo. Ludovico Havenreutero, Sebaldi Havenreuteri Physici Argentinenfis, cuius & *Tubingæ* et *Argentorati* in se collata beneficia grata mente prædicat, filio.

Scholia in PARADOXA *Ciceronis* nuncupavit Jo. Cratoni à Craßtheim, Archiatro cæsareo: qui *Nostrum* amicitiam crebris & humanissimis litteris sibi petiverat: *Augustam* deinde in comitatu *Maximiliani II.* advectus studium *Nostrum* suum jucundissimis colloquiis professus fuit. Suasit tum *Crato*, ut *Noster*, quem *Isocraten* quartum jam edere intellexerat, id Operis dicto SSmo. Principi dedicaret: qui etiam *Nostrum*, monitore fidelissimo *Cratone*, aurato calice præmiandum decrevit. Nuncupatoriam sequitur *Cratonis Epistola ad Nostrum*. Succedunt *Scholia*.

Scholia in SOMNIUM SCIPIONIS dedicavit *Noster* Ach. Pirm. *Gassaro*, cuius uti et Gereonis *Seileri* præsentis ope atque opera gratuita tum periculosis morbis ereptus, tum aliis beneficiis ul-

N

tro

tro affectus fuerat. Nuncupatoriæ succedit Epistola *Gassari ad Nostrum*; hanc *Scholia* excipiunt.

Confer, si lubet, de his aliisque *Ciceronis* Scriptis à *Nostro* editis *J. A. FABRICII Biblioth. latin. T. I.* Usus quoque *Nostris* laboribus *J. G. GRÆVIUS* in sua splendida *Ciceronis* editione.

XI. *SUIDAS*. Editio I. *Basileæ*, in folio. 1564. Editio II. *ibidem*, in folio. 1581. hoc titulo: *Suidæ Historica, cæteraque omnia, quæ ulla ex parte ad cognitionem rerum spectant. Liberalitate D. Caroli Villingeri Baronis à Schoeneberga: Opera à Hieron. Wolfii annis abhinc XVII. in latinum sermonem conversa nunc vero & emendata et aucta. Accessit nunc demum Rerum et Verborum extra ordinem alphabeticum memorabilium Index (priori editione multis sane locis depravata) propter publicam calamitatem prætermisus.*

De priorè & hac Editione.

Peste meam vallante domum: vastante Librari,
Editus hic propere est, nec sine labe Liber.

Nunc positis novus exuviis, nitidusque juvena,
Eusebii prodit munere Episcopii.

Primam editionem dedicavit *Noter* *Carolo Villingeri*: in qua nuncupatoria hæc præcipue memoranda occurrunt: *Wilhelmus Xylander ... cum ei pro nostra amicitia me hanc lucubrationem præmanibus habere significassem, ex similibus Scriptoribus, id est, Lexicis & Commentariis græcis à Suida prætermisissæ, supplenda censebat a), iudicio eius cum meo plane congruente. Sed fuisset id totius triennii labor. ... Secundam editionem Caroli filio, Jacobo*

a) Dum hæc ad *Wolffium* scripsit *Xylander*, haud dubie ad *Onomasticon* à se meditatam respexit, de quo vide infra inter *Opera à Xylandro meditata*, N. 8.

bo *Villingero*, inscripsit, inter alia monens: *Quod parens tuus . . . annis. abhinc sedecim cupiebat, ut Suidas græce ac latine simul excuderetur, nullos sumptus recusans (Est enim rara ac singulari quadam et erga me b) & Oporinum liberalitate usus) id nunc præter expectationem meam accidit. Nam tum quidem eius optatis græcorum Codicum multitudo, quæ in Frobeniana Bibliotheca supererat, obstabat. Nuper vero maxima ex parte iis distractis Eusebius Episcopus . . . pro necessitudine nostra (Multum enim me eius benignitati debere me fateor; utpote qui & lucubrationes meas, post Oporini obitum, magnis impensis, incerto distractionis eventu, calamitosis hisce temporibus excudere non dubitarit, laboresque meos, laborante re mea familiari, liberaliter sit remuneratus) is igitur petiit à me, ut græcum Suidam . . . prælo suo adornarem: eaque re iacturam suam, quam tarde distrahendis nonnullis meis scriptis faceret, eo officio compensarem. Hanc ego querimoniam hominis de me præclare meriti, magisne doleam, an mirer, haud facile dixerim. Permolestum enim est, eventum expectationi nostræ non respondisse: Neque etiam quicquam minus sum veritus, quàm, cum prima mea Scripta, minus accurata et expolita, tanto studioforum applausu excepta fuissent, ut et in Italia et Gallia et in Germania sæpius excuderentur: ne ea, quæ senex, aucto nonnihil iudicio et doctrina, singulari studio elaborassem, neglecta et contempta jacerent: præsertim cum anno 1565. à Republica Augustana Francofurtum, augendæ Bibliothecæ publicæ ergo, ablegatus, in Oporini taberna ne unum*

N 2 qui-

b) Certe ducentis florenis ob convertendi laborem Nostrum remuneratus est *Villingerus*.

quidem folium meorum Operum superesse vidiſſem. Quæ res non exiguum calcar mihi addidit. . .

De his editionibus, earumque pretio vide *Ludolphum KUSTERUM* in *Præſatione* ad *Suidam* a ſe anno 1707. *Cantabrigiæ* editum. Item *J. A. FABRICIUM* in *Biblioth. græc. L. V. P. V. p. 635.* ubi is monet: *Wolfium integri Suidæ editionem græco-latīnam paulo ante mortem adornāſſe; verum Auctore mortuo typographum fidem ſefelliſſe.* Item *LAMBECHII Commentar. de Biblioth. Cæſar. Vindobon. T. IV. V. VII.* ubi ſphalmata earundem emendantur. Item *BRUCKERUM l. c. p. 378.*

XII. *DEMOSTHENIS recogniti, græco-latini, una cum AESCHINE, brevi edendi Specimen: Olynthiacæ Orationes tres & Vita Demosthenis atque Æſchinis, cum Annotationibus.* in 80. *Basileæ. 1569.* Satis Titulus indicat, hoc Opusculum à *Nostro* præcurrere *Demostheni* quartum recognito, anni 1572. juſſum fuiſſe.

XIII. *Gnomologia Demosthenica, Æſchineæ, & Ulpiana.* De hoc Opusculo ait *l. c. p. 379.* *BRUCKERUS: Anno 1570. WOLFIO nundinæ vernæ attulere Gnomologiam &c. (ut ſupra) obiter inter ipſos Auctores relegendos excerptam, congeſtamque potius quam digeſtam, aut judicio adhibito limatam & auditoribus ad convertendum datam.* Confer *G. A. WILL* in *Nürnbergiſchen Gelehrten-Lexicon. T. IV.* Vide ſupra, No. II.

XIV. *De Chriſtianæ Claſſi divinitus conceſſa Victoria contra Turcos, anno Domini MDLXXI. Noſis Oðobris, Carmina quædam Hieronimi Wolfii, & M. A. Mureti Oratio,* in 4to. *Auguſtæ Vindelicorum. Philippus Ulhardus excudebat.* Dicavit Noſter anno 1572. *Georgio ILSUNGO de Tratzberg Equi-*

Equiti aurato , aliaque adjecit *Carmina* , uti : *Ex Epilogo Byzantinæ Historiæ Versus. Comiti Serino & Præsidio Sigettio. Anno 1566. Præsidio Julæo. In Germaniæ Stuporem. In Elegiam Solonis. Elegia Solonis ex Oratione Demosthenis de falsa Legatione. Jambis Sophoclis de tuenda patria , ex Antigona.* Hæc *Carmina* , adjectis aliis nonnullis , recusa habentur in *Deliciis Poetarum Germanorum. Francofurti. 1612. in 8o. T. VI. p. 1120.* De *Carminibus Nostri* videndus etiam *Phil. Jac. CROPHIUS in Historia vernacula Annæani Gymnassii , Augustæ. p. 164. 165. & EHINGERI Catalog. Biblioth. Augustanæ , p. 735.*

Extant præterea à *Nostro* plurima *Carmina* , tum græca , tum latina , præfixa Libris , quos *Wolfius* edidit ; quæ enumerare hōc loco , brevitatis studium prohibet. Alienis etiam Operibus talia adjunxit , e. g. *Elegiam 67. Distichorum , quæ Cypriani Leovitii Ephemeridibus 1557. Augustæ in folio excusis laudes canit : Carmen heroicum 165. Versuum , quod ejusdem Leovitii Tabulæ Eclipsium. Augustæ. 1566. in folio impressæ præmisit &c. &c.*

XV. ISOCRATES γιωμελογηδης. *Isocratis Sententiæ græco - latinæ , additis (ubi operæ pretium visum est) Annotationibus. Accessit & Vetus Gnomologia , latina tantum , in eorum gratiam , qui , neglectis Græcis , brevitatem amant. in 8o. Basileæ. 1572.* Dicaverunt *Noster* , & frater ejus *Henricus Wolfgango ac Friderico* fratribus germanis : *Wilhelmo ac Gotfrido* fratribus patruelibus : ceterisque *Ludovici p. m. Comitis Oettingani* filiis hæredibusque.

Dedicationem sequuntur *Versus* in Comites *Oettinganos*; tum exhibetur Insigne gentis *Wolfianæ* vetustius, ac recentius: fataque familiæ longo *Carminē* canuntur.

Veteri Gnomologiæ, latinæ tantum, breviori, olim collectæ, jam recognitæ præit *Dedicatio* ad *Christophorum Fabium Julium*, *Christophori* filium, *Christophori* nepotem, data Calend. Octobris, 1547. unde istam *Gnomologiam* vel hoc ipso, vel saltem sequenti annō primitus vulgatam conjicio. Cæterum ex *Dedicatione* discimus, hunc *Christophorum Julium*, uti & *Joachimum Regium* discipulos *Nostri* observantissimos fuisse. Tum subdit *Noster*:

Hæc olim juvenis, puero tibi poene dicavi;

Mitto senex eadem, nunc repetita, viro &c.

XVI. *Catalogus Græcorum Librorum manuscriptorum, Augustanæ Bibliothecæ*. in 4to. *Augustæ Vindelicorum*. 1575. Hunc *Nostro* tribuunt *Jac. BRUCKERUS l. c.* & *Jo. Christoph. WENDLERUS*, vel potius *Joann. NADLERUS* in *Dissertat. I. de Merit. Reipubl. August.* p. 45. 46. inquiens: *Primus, qui Manuscriptorum in Bibliotheca Augustana asservatorum notitiam orbi erudito suppeditare voluit, est Wolfius (prout id me docuit Vir harum rerum peritissimus) licet nomen illius non sit expressum. Constat is autem octo solum pagellis seu foliolis. Vide, quæ ad hanc rem monui in Alphabeto VI. meæ Bibliothecæ Augustanæ, in Vita Dav. HOESCHELII, p. 15. 16.*

XVII. *Quæstiones in Ciceronis Libros de Officiis. Basileæ* 1579. De hoc Libro ait *CRUSIUS* in *Annal. Suevic. Dod. III.* p. 767. *Edidit hoc mense (Februario) Wolfius Quæstiones &c. anno ætatis suæ 63. quam annum ἀνδραγαττα (Virorum domitorem)*

torem) vocari ab *Astrologis* ait, quo *Aristoteles*, *Demosthenes* & *Cicero* decesserint. Inscriptit auditori suo *Christophoro Peutingero a)* *Narcissi F. Claudii Pii N. Conradi P.*

a) De hoc nonnulla monui in *Bibliothecæ huius Augustanæ Alphabeto* l. p. 132.

XVIII. *M. T. Ciceronis Tusculanarum Quæstionum Aphorismi*, hoc est: *Separatæ selectæque Sententiæ cum explicatione Hieron. Wolfii.* in 80. Tomulus I. continet Librum I. *Quæstionum Tusculanarum.* *Basileæ.* 1580.

M. T. Ciceronis Tusculanarum Quæstionum Liber II. — V. cum explicatione Hieron. Wolfii.

Dicavit *Noster Christoph. Anton. Rehlinger*, & *Marco Fuggero Duumviris: Consulibus: & Senatui Augustano*, Idibus Martii, 1579. dicens: *Cum post crudelem lithiascos curationem non bene, sed minus male habere cœpisssem (ut & nunc quarto post sectionem anno magno in periculo versor recrudescentis mali) neque docendi munus intermisi; et cum Musis meis in gratiam redii; & quæ superiori tempore in Schola vestra distaveram, collegi, emendavi, auxi, ornavi. . . Monet: se Commentariolos hos suos, in decimum jam annum pressos, eo maxime consilio publicare, ne, se vel vivente, vel mortuo, cum injuria sui nominis publicarentur; quòd celari non posset, quod amplius triginta exemplis scriptum extaret. Tum addit: Cum sæpe alias, tum nuper ab inclyto Senatu Norimbergensi ad regendum Altdorsense illustre Gymnasium expetitur, retinendum censuissis. . . Officiorum Ciceronis declarationem meam, & Demosthenis ultimam exor- nationem non modo candide laudastis, sed & libera- liter remunerati estis.*

Ad finem *Tomuli I.* adjecit *Noster* *Quæstiones breves, summam Libri I. Tusculanarum Quæstionum complectentes: & Epitomen Disputationis Demetrii Cydonii de contemnenda Morte.*

XIX. *Judicium de Poetis legendis.* Tribuit *Nostro* TEISSIERIUS in Libro: *Eloges des Savans*; et recte quidem. Non est nisi Excerptum ex *Commentario* *Nostri Tusculanarum Quæstionum*, super *Ciceronis* verba: *Poetæ ita sunt dulces, ut non legantur modo &c.* Vidi illud, seorsim excusum, additum *Nicol. REUSNERI Emblematum & Stemma-tum Libris*, pag. 337.

XX. *Tabula compendiosa de Origine, Successione, Ætate, & Doctrina veterum Philosophorum*, à G. MORELLIO *Tiliano collecta, cum Hieronymi WOLFII Annotationibus*, in 80. *Basileæ. 1580.* Accedunt I. *HERMIÆ Insectatio dissentientium inter se Philosophorum, græce & latine a) cum Wolfii Annotationibus.* II. *Desiderii JACOTII Vanderopani de Philosophorum doctrina, ex Cicerone.* III. *Hieronymi WOLFII Progymnasma scholasticum in Ciceronis Sententias, græce latineque conversas & accurate explicatas.* IV. *GREGORII Nazianzeni Alphabetum morale græco - latinum cum eiusdem H. WOLFII Explicatione.* V. *Epistola Matthiæ SCHENCKII b) cum eiusdem Epitaphiis c).*

Ope-

a) Versio latina est *Raphaelis SEILERI Augustani*, de quo egi pluribus in *Alphaheto I. Bibliotheca huius mea*, p. 174.

b) In hac *Epistola* SCHENCKIUS fata sua vitæque rationem exponit. *Fragmentum* eius *Epistolæ* jam antea *Demostheni* anni 1572. præposuerat WOLFIUS: hinc autem integram exhibuit.

c) Ista *Epitaphia* collegit *Lucas GEIZKOFERUS Tyrolensis*, junior, olim SCHENCKII discipulus, postea egregius *Jurisconsultus*.

Operi præmittitur *Nuncupatoria* ad *Joannem Schenckium* Medicinæ Doctorem, Physicum *Norimbergensem*, data à *Nostro* anno 1578. Idibus Januarii, ex qua, cum permulta notatu digna contineat, sequentia excerpta duxi:

Nuper inter chartas meas, Affinis observande! reperi Annotationes in Tabulam Guilielmi Morelii philosophicam à me annis abhinc 20. Auditoribus meis (inter quos & te fuisse arbitror) dictatas. Quas cum eo tempore describendas curassem, pater tuus *Matthias Schenckius Collega meus* .. nescio, quò consilio a me petebat, eum sibi libellum ut donarem .. *Cæterum cum eum Deus* 21. Julii, anni 1571. ex hac vita in beatam evocasset, hæredes illius meis Annotationibus inscriptum repperunt: Me mortuo Hieron. Wolfio Affini reddantur. Recepi, seposui & commiscui cum plurimis aliis meis nugis... Sed cum *M. Joannes Plancomarius Affinis noster* d) & Collega meus, me illam ipsam Tabulam versantem vidisset, egoque dixissem, hæreditario tibi jure illam deberi; non multo post is mihi significavit: munusculum id... humanitati tuæ meique studio non fore ingratum. Relegi totum Opusculum: & emendavi, ut potui: & propter argumenti similitudinem libellum *Hermiæ* (nescio cuius) eruditi certè & disertis hominis græcolatinum adjeci cum *Explicatione*. Quibus à typographo ... addi velim... *Desiderii Jacotii* Scriptum è Cicerone collectum de doctrina Philosophorum ... Annum ago ætatis secundum & sexagesimum, & quanquam Musas parum propitias & gratas habui, quarum naturâ fui amantissimus,

N 5

nec

d) Plancomarii meminit ad annum 1566. Phil. Jacobrophius in *Historia vernacula Gymnasii Amœani Augustæ*, p. 100.

nec vel puero vel adolescenti satis commoda & iusta contigit institutio (Nam ab anno ætatis 15. nunc aulicam, nunc scholasticam servitutem servio, vix unius atque alterius anni libertate usus) . . . nunquam tamen a studiis optimarum artium recessi, & sitim legendi clarissimos quosque, & Græcos & Latinos, in omni disciplinarum genere Auctores nocturno tempore restinxi: id quod bibliotheca olim mea, nunc Lavingani Gymnasii, testari potest, quam binæ quadrigæ vix ceperunt. . . . Vixi cum celeberrimis Theologis, Jurisconsultis, Medicis, Philosophis, hominibus politicis, proceribus, aulicis. . . . Sunt in promptu lucubrationes meæ complures, eæque eiusmodi, ut figlinam meam non ab urceolis, sed à doctis, Isocrate & Demosthene, fuerim auspicatus; his alia successere. . . Byzantina Historia, & Suidæ Historica (etsi mendosè admodum edita) quorum patroni, absumpto patrimoniolo, peculium meum constituerunt: Epictetus item, Commentarioli Ciceroniani, Gnomologia Isocratica, & Demosthenica; ut cætera taceam. Quæ omnia si non ita elaborata sunt, ut dequit, primis præsertim editionibus, ea tamen lima accessit postea, ut (nisi arrogans esset) dicere aliquis illud posset, quod Aristoteli tribuitur: μιμήσεται τις ῥᾶον, ἢ μιμήσεται. i. e. Facilius quis carpat, quam imitetur. Neque enim vidi hætenus luculentiores vel Demosthenis, vel Isocratis, vel Epicteti interpretationem. . . Sed neglectis cavillatoribus, ad institutum redeo. Quia cum Tabula philosophica etiam scholasticum προγύμνασμα quoddam deprehendi in aliquot Ciceronis sententias, id quoque relegere eo minus sum gravatus. . . Adscivit autem illud sibi comitem Alphabetum morale Gregorii Nanzianzeni. . . Quæ, si videbitur, Jacotio subi-

cien-

cienda curabis. . *Libelli hi , mi Affinis ! tui sunt , qualecunque voluntatis erga te meæ pignus & monumentum ; quando in fatis non fuit , (mei certè arbitrii non fuit) ut ab amplissimo Senatu vestro ad Altorpianum Gymnasium regendum non aspernandis conditionibus vocatus , fratris & tua consuetudine propter locorum vicinitatem , sæpius frui possem. Mitto etiam Vitam parentis tui , ab ipso descriptam. Addidissim libenter Constantiæ Querimoniam , cygneam omnino Cantionem , quâ ego cum commiseratione quadam non mediocriter sum delectatus ! — Sed & prudentissimi Viri cuiusdam monitu , & exemplis recentibus admonitus securitati nostræ potius , quàm defuncti gloriæ consulendum existimavi : qui quantum præstare potuisset , si famæ , quam scholæ & rei famulari consulere maluisset , una illa ratione satis demonstravit. Cætera , te auctore , publicè legi à pietate & existimatione tua non erit alienum. Unum admonendum restat , me & Morellii & Chytræi Tabulam propter turbatam successionum seriem , utramque minus attentis obscuram , & complicandi & explicandi incommoditatem , ordine descriptam mittere , unâ adjuncta utraque : uti impressæ sunt : ut vel seorsim excudantur , vel libellis inserantur. . . . Vale. Augustæ Vindel. Idib. Ianuar. 1578.*

Recusum Opus istud habes in J. GRONOVII *Thesauro græcar. Antiquitat. T. X. p. 293.* et tamen illud ignotum mansisse , monet Jac. BRUCKERUS l. c. provocans ad *Acta philosoph. T. III. p. 493.*

XXI. DIONYSIUS *Halicarnassæus*. Edidit hunc Scriptorem anno 1586. *Fridericus SYLBURGIUS*. in folio. *Francofurti* : in cuius Editionis Tomo secundo se , præter aliorum doctorum Virorum , etiam

WOLFII & *Guilielmi XYLANDRI* ope in *Notis* usum esse fatetur. Et certe in his passim littera initialis nominis Wolfiani (*W*) occurrit. Confer *Jo. Alb. FABRICII Biblioth. græc. L. III. p. 781.* & *EHINGERI Catal. Bibl. August. p. 484. G. Andr. WILL in Nürnberg. Gelehrten - Lexicon. T. IV.*

XXII. De *Epistolis Nostri* anecdotis vix est, quod afferam. Harum nonnullas in Bibliotheca *Kraftiana* exstitisse, monet *J. G. Schelhornius a).* *Tres ad Hugonem Blotium Delpho - Batavum, Bibliothecarium cæsareum* servantur in Bibliotheca *Vindobonensi*, teste *LAMBECIO b).* *Plures, easque amantissimas ad se, à Nostro scriptas fuisse, monet Mart. CRUSIUS c).* *Aliquot Epistolarum Nostri* etiam meminit *WOLFIUS* alius in *Suppelleðile Epistolari*. Debemus quoque *D. de MURR sex Epistolas Nostri*: unam ad *Thomam Grynæum*: reliquas ad *Christoph. Fabium Julium*, quas *Vir ille perdoctus* adjecit *Libro suo: Anmerkungen über LESSINGS Laokoon.* Unam *Epistolam Nostri* ad *Philippum Melancthonem* anni 1543. eucharisticam de procurata conditione scholastica *Mülhusana* exhibuit *HUMMELIUS* in *Epist. inedit. celebr. Virorum 1777. Altdorfii.* in 80.

a. In *Amoenit. litter. T. III. p. 117.*

b) In *Commentar. de Biblioth. Vindobon. T. I. p 117.*

c) In *Germano - Græcia. p. 180.*

XXIII, *Censuræ in Achillis Pirminii GASSERI Annales Augsburgerenses.* Harum specimen exhibuit *Jac. BRUCKERUS. V. Eius Miscellanea, p. 431.* item *SCHELHORNII Amoenit. litterar. T. X. p. 10. 26.*

XXIV. *Joannis PALUDANI Sententiæ ex Isocrate selectæ* in 80. *Basileæ. 1572.* Tribuit *Nostro Phil. Jac. CROPHIUS l. c. p. 161.*

XXV,

XXV. *Sententiæ ex M. T. Cicerone, collectore* Petro LAGNERO. Adscribunt *Nostro* idem CROPHIUS, & BRUCKERUS ll. cc. penes quos fides esto.

XXVI. *Annotationes in aliquot Sententias ex Ciceronis Operibus collectas.* Attribuit *Nostro* rursus CROPHIUS l. c. p. 164. Sed ego præcedentibus in *Ciceronem* Scriptis commixtas esse deputo.

XXVII. *Annotationes in græcam Nicolai CLE-
NARDI Grammaticam.* Harum mentio fit in *Demosthenis*, quartum à *Nostro* recogniti, T. VI. p. 15. Cum reliqui Scriptores omnes de illis fileant, nescio, quid ego statuam?

Procopium à *Nostro* editum fuisse, BOECLERUS in *Bibliograph. critic.* monuit. TEISSIERIUS l. c. quædam *Philonis* & *Gregorii Nazianzeni* ab eodem vulgata esse, vult. Sed ambo falluntur; hæc enim omnia ad HOESCHELIUM pertinent. Edidit tamen *Noster* NAZIANZENI *Alphabetum morale*, de quo vide superius No. XX.

*Annotationes Hieronymi nostri in aliquot Iso-
cratis Orationes*, manu Joannis BUSENREITERI *Augustani* (qui fuit WOLFII discipulus, postea Professor Juris in Academia *Altdorfina*) scriptas, ibi asservari monuit G. A. WILL l. c.

Sic absolutâ *Vitæ Meritorumque Hieronymi* WOLFII historia, promissi superius dati fidem impleturus, ad dicendas *Hieremiæ MARTII Medici*, & *Matthiæ SCHENCKII Scholæ Annæanæ Primarii* laudes pergo.

Hieremias MARTIUS etsi, quæ ad vitam res-
que suas attinent, pleraque scriptis mandata ipse
reli-

reliquerit a); tamen eius memoria obscurior mansit, usque dum illam, novò commentariolò renovatam, *Jacobus* BRUCKERUS b) oblivioni, cui tradita fuisse videbatur, laudabili admodum conatu eripuit. Post hunc ego vitam *Hieremiæ* do, ipsissimis *Nostri* verbis ex laudata *Dedicatoria* plerumque utens: illiusque Scripta fusiori, ac BRUCKERUS fecit, narratione exponens.

MARTIUS, vernaculo nomine *Mertz*, patriam habuit *Augustam*, patrem pertenuis fortunæ, opificioque textorio sibi ac familiæ suæ necessaria vitæ parantem c). Præclaris autem ingenii dotibus à natura instructus, in ludum litterarium *San-Annæanum* venit, ibidémque à teneris statim annis prima ponens litterarum fundamenta, tantùm in politioribus disciplinis profecit; ut eum præceptores (inter quos *Xyflum* BETULEIUM & honoris & amoris causa nominandum sibi postea duxit) apprimè charum haberent: & de studiis eius bene existimarent, sedulo adhortantes: ut, quemadmodum cœpisset, pergeret, nec ulla ratione à discendo abduci se pateretur. Hoc modo in eam spem venit, fore, ut, quod cupiebat maxime, demum obtineret. Etenim *tantum in se fuisse ardorem studiorum: tantam naturæ vim: tantam, quam ex discendo capiebat, voluptatem (ut nihil quidquam magis expeteret, quam ut aliquando omne tempus in bonorum Auditorum lectione, ab omni alia cura*

va-

a) Scilicet in *Nuncupatoria* ad NONUM à se editum anno 1568.

b) In *Miscellaneis Histor. crit. philos. litterar.* p. 382-391. ubi ex eadem *Nuncupatoria* vitam *Nostri* proposuit.

c) Quò annò primam vitalem auram haurire cœperit MARTIUS, incertum est. BRUCKERUS l. c. id circa annum 1540. factum esse, existimat.

vacuus, absumere posset) de se affirmare ipsemet non dubitavit; et si addat: *sibi, antequam voti huius compos fieret, multas molestias, multas difficultates superandas fuisse.*

Postquam complures annos *Noster* in litteris humanioribus versatus fuerat, sedulo in utraque lingua, *græca & latina*, sese exercens; varix diu cogitationes de certo vitæ studiorumque genere deligendo animum eius suspensum tenuere. An scilicet Theologiam, an Jurisprudentiam, an Medendi artem sectaretur? Tandem hanc postremam, ad quam animi quadam inclinatione propendebat, sibi multis nominibus amplectendam esse judicavit.

Itaque dum secum tacitus considerat, magni interesse, ut quis quamprimum optimis præceptoribus utatur: nec tamen ob rei familiaris angustias haberet, quo se aliò conferret, commode sane cecidit, ut eo ipso tempore *Constantinopoli Augustam Annales Joann. Zonaræ, & Nicetæ Historia*, sumptibus Studiosorum omnium Mecœnatis *Antonii Fuggeri*, afferrentur. Hisce Auctoribus in latinum convertendis & unâ græce edendis Patronus iste *Hieronymum WOLFIIUM*, de quo egi, elegerat; sed cum is ob afflictam valetudinem solus Versioni huic et Scriptioni vacare non posset, MARTIUM nostrum, accedente auctoritate & consilio *Jo. Baptistæ Hainzelii* laborum socium sibi adjunxit, eius operâ ultra integrum annum usus. Quod temporis spatium vel ob hoc minus grave *Nostro* esse debuit, quod illi, eò exactò, *Antonius Fuggerus* triennales studiorum sumptus et pollicitus sit, et liberalissime etiam præstitit: tum etiam ipse tantum utilitatis ex doctrina & domestica

stica consuetudine WOLFII percepisset, ut se eius laboris nunquam pœnitere debere professus sit.

Absolutô hœc pensô, cûm omnino apud animum suum constituisset Noster operam Medicinæ dare, Ingolstadium primum (Verebatur enim, ne repentina alieni aeris ac viçius mutatio valetudini, à qua alioqui parum firmus erat, damnum aliquod afferret) idque jussu & cum bona venia Mæcenatis se contulit: ubi per integrum annum Laurentium GRYLUM d) artis medicæ Doctorem eximium audiivit. Elapso deinde anno, haud diutius Ingolstadii sibi manendum multis de causis arbitratus suadente præceptore, Mæcenate annuente Montpessulum (Montpelier) urbem apud Nitiobriges non ignobilem . . abiit. Eo in loco jucundissime per integrum triennium (secus quam aliqui, qui laudi eius clam fortassis invidebant, & qualemcunque famæ exorientis splendorem ferre haud poterant, palam apud amicos Nostri profiteri ausi fuerant) vixit, & præceptores suos summa fide atque observantia coluit.

Erant tum temporis in illa celeberrima urbe Antonius Saporta, a valetudine Regi Navarræ, Arabum interpres doctissimus: Franciscus Feynæus, in Scriptis Galeni interpretandis prope singularis: Laurentius Joubertus, Vir in disputando vehemens, in respondendo acutus, in medendo accuratus: Joannes Falco: Gryphius: Schironius: Joannes Bo-caudus: Petrus Guichardus: Franciscus Fontano-nus,

d) De GRYLLO, qui etiam ipse *Fuggerorum* sumptibus docta peregrinatione perfunctus, & ab iisdem Patronis *Bavariæ* Duci Alberto commendatus, anno 1556. in Academia Ingolstadiana docere medicinam orsus est, superius p. 3. 22. memini, remittens Lectorem ad *Annales* eiusdem *Academiæ*, T. I. Miror valde, memoratos *Annales* ne verbulo quidem MARTII memoriam agere.

nus, *Dionysii filius*, quibus tribus postremis præceptoribus Noster usus, et quibuscum multa de communibus studiis collocutus est: denique et Rondeletius, *Vir in omni medicinae parte exercitatus*, cui Noster, *quidquid profecisset, id libentissime acceptum se ferre professus est*. Hæc præter, cum discendi incredibili desiderio teneretur, sociis *Leonardus RAUWOLFIO e)* vallium colliumque angustias perrepans, ampliorem rei herbariæ omnis cognitionem sibi parare satagebat.

Inter ista fluxerat constitutum tempus. Hinc Noster, Massiliam usque excurrans, comitibus Godofrido SCHARVIO Medico clarissimo, quocum diu conjunctissime vixerat, & Casparo RAZENBERGIO Salsfeldensi in herbarum cognitione et piscium variorum investigatione admodum sollerti: recta deinde, revocante Patrono, & rerum suarum ratione ita exigente, in patriam remeavit. Eò cum salvus advenisset, Mecanatem suum paucis ante mensibus naturæ debitum solvisse f) percipiens, maximo mærore affectus est. Neque enim fore existimabat, ut quisquam ulterius sumptus fovendis studiis necessarios suppeditaturus esset. Sed longe aliter res cecidit. Nam grates, quas patri agere jam non poterat, filiis obsequiose rependens, ita illorum gratiam sibi conciliavit, ut non solum bene de studiis Nostri sentirent, sed, quod pater pulcherrime inchoaverat, perficere statuerent. Accessit honorifica Jo. Bapt. HAINZELII, erga Nostrum optime affecti, commendatio: qui prius sibi haud quiescendum putabat, quam id, quod

No-

e) RAUWOLFIUS doctus Medicus, de quo alibi à me dicitur.

f) Antonius Fuggerus anno 1560. die 14. Septembr. rebus humanis valedixit.

Noster optabat, à Marco et Joanne Fuggeris impetrasset.

Itaque Patavium missus, ibi optimorum Medicorum Fracanzani, Fallopii, Bassiani Landi, Hieronymi Capivacii, Bellocati, Craffi, aliorumque nonnullorum lectiones per sex integros menses sedulo frequentavit: cum ecce! ei ex inopinato litteræ e Germania afferuntur scriptæ à Patronis, quibus significabant: „ quantum fieri posset, citissime com-
„ positis rebus suis Florentiam, principem Hetruriæ
„ urbem, pergeret Noster.“ Impetraverant scilicet a Cosmo illustrissimo Duce, ut in Nosocomio, quod is amplissimum et toto terrarum orbe celebratissimum sustentabat, medicam artem exercere Nostro per unius anni spatium liceret. Is quantum in eo loco profecerit, cum tot varii morbi tractandi: tot hominum temperamenta exploranda: tot difficultates in maxima ægrorum copia superandæ fuerint; quis tam demens est, qui non intelligat? Certe ipse de se protestatus est: se tum primum, quos in studiis progressus fecerit, re ipsa cognovisse, didicisseque, quantum inter agere et contemplari intersit: denique plus se exiguo illo temporis spatio (biennium enim integrum non complevit) in medica arte promovisse, quam si alibi complures annos commoratus esset. Præterea Medicorum eius metropolis, præcipue vero Francisci Montevarchii, Francisci Gambarelli, Baccii Baldini, Honorii Imolensis, omnia summa humanitatis et benevolentiae officia in Nostrum conferentium, consuetudo ac familiaritas ei non fructuosa duntaxat, sed jucunda quoque fuit.

Hi Viri cum aliquando in sermone injecissent: mirari se, quod Romam, celeberrimum Italiæ totius

tius theatrum, non peteret Noster, *is maxima videndæ Urbis cupiditate incendi se sensit. Itaque omnem lapidem movit, ut in hac quoque parte mos sibi gereretur: tantumque absuit, ut Patroni se difficles præbuerint, ut etiam consilium Nostri, propositumque approbandum duxerint. Romam delatus Hieremias noster, inter Medicos, arctissima necessitudine sibi devinctos tenuit Andream Albium, Hippolytum Salvianum, Alexandrum Petronium, Bartholomæum Eustachium, Achillem Statium (Heus! quos Viros?) e quorum familiaritate & fructum & voluptatem maximam cepit.*

Postremò cum peregrinationibus finem facere (ne Patronorum liberalitate abuti velle videretur, et quod ad eas magnos sumptus robustamque valetudinem requiri videret) secum decrevisset, in patriam velis remisque tetendit, in eamque, licet sævissimam per iter maritimum procellam passus, Dei benignitate salvus pervenit.

Patriis laribus redditus id unum sibi agendum est arbitratus, ut Mecænatibus se suaque omnia offerret. Verum cum illi Nostri operâ se pro tempore haud indigere respondissent, denuo Jo. Bapt. Hainzelium accedens consilia, quid sibi agendum esset, cum eo communicavit. Ille vacare conditionem arti, quam Noster profitebatur, accommodam videns in patria, post exquisitam Mecænatum, cui omnia Noster debebat, voluntatem atque consensum, intercedente gravissimorum Virorum, præcipue Achill. Pirm. GASSARI, patrocinio perfecit, ut Hieremias nosodochio, lue Gallica laborantibus alendis et sanandis destinato, præficeretur, passò CXX. florenorum honorario.

Eo munere auctus Noster, anno 1565. ad diem 15. Januarii g) Sabinâ (non Sibyllâ) Gundelfinge-

riâ uxore adscita, in primariarum aliquot *Augustanarum* familiarum affinitatem venit. *Orangiæ* summis in Facultate medica honoribus decoratum fuisse *Nostrum*, *Protocollum* monet *Collegii medici Augustani*; ipse vero siluit. In *Nosodochio Florentino* quantam curandis ægris diligentiam adhibuerit, quam nemini petenti opem suam denegarit, quam nervos omnes, ne morbus traheretur, intenderit, ipse de se testatum reliquit, provocans ad litteras testimoniales, quibus, *Florentia* discedens, abs nosocomii Præfecto ornatus fuit. Inter *Augustanos* vero annumeratus Medicos, Patres patriæ sibi faventissimos, Collegas amicissimos sensit. Praxi deinde medica indies felicior & celebrior, bonorum omnium approbationem ac benevolentiam commeritus est. Sic vitæ stadium honestissime decurrit usque in annum 1585. quô ex epilepsia diem supremum clausit, præmature fato orbi ereptus.

Linguarum quinque peritiam in *Nostro* prædica-
vit *Hieronymus WOLFIUS* h) *germanicæ* videlicet, *latine*, *græcæ*, *gallicæ*, *italicæ*: *CRUSIUS* i) à sex linguarum cognitione commendavit *Nostrum*, addens: se, linguæ *hispanæ* studentem, anno 1583. abs *Hieremia* dono accepisse *los quatro libros del Cortesano compuestos en Italiano por el Conde Baltasar Castellon &c.* unde haud temere conjicio, *MARTIUM* etiam *hispanæ* linguæ scientiam habuisse. Latine autem scripsit tersissimè: id quod hæc narratio omnis, & *WELSCHIUS* cuius auctoritate sæpius inferius utar, manifeste docet, dum de *Epi-*
stola

g) *CRUSIUS* in *Annalib. Suevic. Dod. III. p. 725.* & *SCHELLENBERGER Hochzeit-Register* ad hunc annum; unde corrigi *BRUCKERUS l. c. p. 388.* debet.

h) In *Carmine* prævio ad *Nonum* à *Nostro* editum.

i) *Loco* mox citatô,

flota Nostri nuncupatoria ad Nonum ait: eam eruditam esse, nec talem, qualem hodie torquendis auribus ausoniis nonnulli conscribillant. A multiplici vero peregrinorum idiomatum cognitione apprime instructus, haud satis habuit ægrorum sanitati restituendæ curam impendisse; sed doctissimis etiam laboribus artis iatricæ limites extendere, et Medicorum celeberrimorum, *græcorum, italorum, gal-lorum*, Opera latinis germanicisque Versionibus vulgatoria reddere pro virili parte studuit: de quibus mox dicam; postquam (quod minime prætereundum videtur) monuero: reliquisse *Nostrium*, licet haud senex obierit, Bibliothecam elegantem, & optimorum librorum supellectile refertam, cuius *Catalogum* extare *Jo. Georg. SCHENCKIUS & WEL-SCHIIUS* monuit, affirmans: *Nostrium optimos quosque Medicinæ aliarumque Artium Auctores undique conquisitos, non ostentationi, sed severioribus studiis, domi per pluteos dispositos servasse, & se, cum viveret, peculiari typisque vulgato indice recensitos: item Collectionem multorum Simplicium rariorum, in itineribus, uti et dum in Galliis, Italiaque fuit, collectorum; quam præstantissimam fuisse, ex eo judicari potest, quod se eam mirifice cupere, Jo. Conrad. GESNERUS, amicus Nostri, scripserit. Sed nostra ætate neque Bibliotheca, neque Collectio-nis huius ullum superat vestigium k).*

Jam ad texendum Operum, à *Nostro* editorum, *Catalogum* progredior: quo in negotio BRUCKERO fusiorem me esse, multa incitant.

I. NONI *Medici clarissimi de omnium particularium morborum curatione Liber.* Græce et latine. in 8o. *Argentorati. Excudebat Josias Rihelius. 1568.*

Q 3

Opus.

k) Consule BRUCKERUM l. c.

Opus hoc, cui *Hieronymus* WOLFIUS, *Ach. Pirm.* GASSARUS, & *Jo. ZELIUS Troianus Francus* carminibus præluferunt, ex Codice publicæ Bibliothecæ patriæ, hortante *Jo. Bapt. Hainzelio* ac memorato *Gassaro*, & primus edidit conversum à se MARTIUS, & Senatoribus *Augustanis* dedicavit, ut eisdem tum gratam animi voluntatem declararet, tum eruditis ipse innotescere posset. Confer *J. A. FABRICII Biblioth. græc. L. VI. c. 7. §. II. & Tom. XII. p. 685.* item BRUCKERUM *l. c. p. 389.* ex quibus, quis NONUS iste fuerit, discere licet.

II. *Jacobi GREVINI de Venenis Libri II. gallice scripti, nunc tandem in latinum sermonem conversi.* in 4to. *Antverpiæ. 1571. Ex officina Christophori Plantini.* Accessit eiusdem Auctoris *Tractatus de Antimonio*: et *Nicandri antiquissimi Poetæ ac Medici Theriaca & Alexipharmaca*, latine. Nuncupavit Noster *Maximiliano II. Imperatori*, qui cæsareo Privilegio illud munire voluit, dicens: *magni laboris et multarum vigiliarum Opus hoc MARTII esse*: eumque in illo elaborando præclarum studium posuisse. Prodiit secundò ibidem & apud eundem anno 1572. cum *Epitome Vesalii*; si MANGETO in *Biblioth. Scriptor. medic.* fidem habemus.

III. *Gabrielis FALLOPII Secreta, oder heimliche Künsten erslich welsch an tag gegeben, und newlich in teutsche Sprach gebracht durch Ec.* in 8o. *Augspurg. 1571.*

Hausharzney, in welcher vil schöne bewerte Künsten aus geringen und bey menigklich verechtlichen Dingen... zubereytet, begriffen, und leichtlich zu bekommen seynd. in 8o. *Augspurg. 1571.* Est *Christophori LANDRINI Medicina stercoraria*, traducta in germanicum sermonem. Hinc errat BRUCKERUS

RUS *l. c.* dicens : *Nostrum* hanc posteriorem opellam è sua penu protulisse ; cui ipse *Titulus* contradicit & FABRICIUS in *Historie der Gelehrtheit. T. III. p. 553.*

Utramque *Versionem* dicavit MARTIUS *Ferdinando* Archiduci *Austriæ.*

IV. *Michaelis* NOSTRADAMI zwey Bücher , darinn wahrhafter Bericht gegeben wird , wie man erstlich einen ungefaltten Leib an Weib- und Mannspersonen außwendig zieren , schön und junggeschaffen machen &c. Und wie man folgens allerley Frücht auf das künstlichste einmachen soll. &c. in 80. Augspurg. 1572. Est *Versio consecrata à Nostro Christiernæ ex Regibus Daniæ &c. ortæ , Ducissæ Mediolanensi.*

V. *Nicolai de METRI, Archiatri Sigismundi Archiducis Austriæ, Artzney - Buch, in 80. Augspurg. Dicavit Melchiori LINCKIO Patritio Augustano , amico suo singulari.*

VI. *Curtii MARINELLI Cosmetica, seu de Ornatu & Regimine Mulierum , ex italico latina facta. V. WELSCHIUM loco mox citando.*

VII. *Curationes & Observationes medicæ centum. Extant, cum Georg. Hieron. Welschii Notis , in Sylloge Curat. & Observat. medicinal. ab eodem Welschio in 40. edita , ubi ille monet : Quod olim inter prima artis operatricis tentamenta instituerat , deinceps sedulo urgere coepit Martius , ut nempe praeque , quæ , tam ad morborum quam medicamentorum rationem usu probata didicerat , in Adversaria referret : quorum una atque altera pars postea in manus meas venit. Ex his (haud dubie) Adversariis (teste MANGETO in *Biblioth. Script. medic.*) edidit ulterius WELSCHIUS.*

VIII. *Observationes, Consilia, & Experimenta medica.* V. WELSCHII *Consilior, medicinal. Centurias IV.* Ulmæ, 1676. &

IX. *Miscellanea medica chemica.* V. WELSCHII *exotic. Curat. & Observat. medicinal. Chiliades II.* Ulmæ, 1676.

X. *Africi vel Afri Clementis Patavini de Agricultura Libri VII.* in Germanicum conversi a No-
stro in 8o. Strasburg. 1580. Ita docet WELSCHIUS
in *Sylloge Curat. & Observ. medic.* ante MARTII
nostri *Centuriam Curationum*, p. 3. Mart. LIPE-
NIUS in *Biblioth. philos.* p. 24. 25. & JOECHERN
in *Gelehrten - Lexicon.* Mihi Opus videre haud con-
tingit. De ipso autem Auctore raræ aut omnino nul-
læ notitiæ extant.

Hæc de MARTIO — De SCHENCKIO verò,
quæ sequuntur.

Quod Jeremias MARTIUS fecit (uti paulo an-
te monere me memini) idem & SCHENCKIUS fe-
cit, fata sua pleraque describens in *Epistola ad Hieronymum WOLFIIUM*, de qua mentionem feci su-
pra inter huius *Opp. No. XX.* Itaque Matthias
SCHENCKIUS *Constantiæ*, urbe tum *imperiali*, ad
lacum *Bodamicum* sita, anno 1517. in hanc lucem
editus fuit, parentibus honestis quidem, sed non
satis opulentis. Unde necesse ei fuit, alieno arbi-
tratu studia sua jam inde prope à pueritia instituere :
nec ei licuit, quantum fortassis libuit, laboris tem-
porisque Humanitatis studiis tribuere. Etenim abs
patronis ad discendas sacras litteras destinatus Ar-
gentinam primum, deinde Marpurgum, postremo
Wittebergam missus est; operam Theologis, qui ibi
tum

tum docebant, ut daret: quos audiens cum tantum profecisset, ut jam ad docendum alios aptus esse videretur, Isnam Algovix oppidum ire a Mecænatibus jussus est: tum ut litteras hebraicas (linguam intelligendis scriptis sacris inprimis necessariam, et cuius jam pridem, haud dubie sub Wolfg. Fabric. Capitone, ea fundamenta jecerat, ut Wittebergæ illam docere æquales suos, et in his Nicolaum GALLUM D) anno 1570. Ratisbonæ supremis fatis defunctum, non dubitarit) à Paulo FAGIO m) studiosius addisceret, tum etiam ad conciones aliquando habendas adhiberetur. Eo consilio dum Isnæ commoratur Noster, afferuntur ei Constantiâ litteræ nunciantes: „ afflic-
 „ tissimum ibi esse Scholæ statum: eum, cuius ope-
 „ ra aliquamdiu proceres ad illam regendam usi es-
 „ sent egregia ac fidell, discessisse: successorem au-
 „ tem officium suum haud facere: daret itaque ope-
 „ ram, si patriam, si cives cordi haberet, cito ut
 „ advolet: in ipso maximè spem Scholæ restituendæ
 „ positam esse; utpote qui Joanne STURMIO præ-
 „ ceptore (Accersitus is Argentinam fuerat, cum
 biennium jam et amplius Noster ibi fuisset n), ut tum
 Matthiæ nostro tum ceterarum civitatum alumniis,
 Rhetoricæ artis inexpertis, atque ob id in Theologia
 non satis magnos progressus facientibus, eloquentiæ
 præcepta traderet) „ usus, aperiendi ludi & litteras
 „ certa ratione docendi artificium teneret.“

O 5

Hôc

l) De huius Vita & Scriptis videri poterit. Melch. ADAMUS in Vit. Theolog. p. 156. PANTALEO in Prosopographia, &c.

m) De Paulo FAGIO consule eundem Adamum l. c. p. 99. Jac. BRUCKERUM in Ehrentempel.

n) Venit itaque Noster Argentinam anno circiter 1535. nam STURMIUS eò appulit anno 1537.

Hoc nuntio etsi e medio sacrorum studiorum cursu avocaretur, tamen videns se revocari ab iis, quibus denegare quidquam honeste non posset: tum aliis gravibus causis motus vocanti Magistratui nec invite, nec infeliciter paruit o). Ita enim adventu Nostri recreata est Schola illa, ut nec Proceres tradidisse eam Matthiæ: nec Matthiam, accepisse delatam, unquam poenituerit. . .

Hæc ratio ac fortuna Nostri fuit, quoad belli Smalcaldici tempore, relicta à sociis, suarum rerum satagentibus, a Cæsareanis vero expugnata urbs *Constantia* in fidem *Austriacæ* domûs sese dedit. Tunc dissipatis discipulis, & mutata cum Reipublicæ forma Religione, ab administratione Scholæ non tam amotus, quam cedens ultro, multa tulit incommoda. . .

Accidit autem non multo post, ut ex discipulis unus, Georgius à Schwarzach, Nostro hortante Tubingam sese studiorum causâ conferret, eumque Noster parentum rogatu Joanni Benigno, Rhetoricam tum docenti per litteras commendaret. Is p) haud dubie discipuli istius, SCHENCKIUM magistrum suum deplorantis oratione adductus, apud Augustinum Müllerum, Syndicum & Subscholarcham Augustanum (Fuerat is Tubingam missus, Virum Scholæ Augustanæ aptum conquisturus) eam Matthiæ mentionem fecit, ut ille ad amandum Nostrium eumque conducendum facile impelleretur. Hinc altero statim ab eo sermone mense (Contigerunt autem omnia hæc extremo anno 1552.) MULLERUS

Con-

o) Factum hoc fuisse anno 1542, CROPHIUS in *Histor. Gymnas. Annæi Augustan.* affirmat.

p) Epistolam Benigni super vocatione Augustana ad Nostrium, anno 1552. in die *S. Andreæ* datam, exhibet J. G. SCHELHORNIIUS in *Amoenit. litter.*, T. XI. p. 263. à BRUCKERO sibi communicatam.

Constantiam negotii cuiusdam conficiendi causa delatus, scholasticum munus Nostro ultro obtulit, Noster rebus suis ita exigentibus lubenter accepit. Quare sequenti mense Februario 1553. Matthias litteris MULLERI, nomine iussuque Scholarcharum scriptis q) evocatus Augustam venit. Equidem tum transigi res haud illico poterat; sed missis ultro citroque litteris ita demum Matthiam inter & Scholarchas convenit, ut is approbatis utrinque conditionibus mense Julio universam familiam suam, cum discipulo Wolfg. Zindelino Augustam transtulerit, ad novum munus aggressurus.

Quanti labores Nostro, statu Scholæ Annææ per calamitates illorum temporum & alios sinistros casus multum corrupto, subeundi: quanta devoranda fuerint tædia, longum esset referre, nec satis instituto meo accommodatum; quippe qui non historiam Gymnasii eius, sed Viri litterati vitam describendam mihi sumserim. Quare plura de his scire aventem ad ipsam Nostri Epistolam, tum etiam ad Phil. Jac. CROPHII Historiam vernaculam Gymnasii Annæi Augustani, p. 18. seqq. remittendum censeo, satis habens, id inpræsentiarum monere: SCHENCKIUM, scholastico muneri præfectum, non famæ suæ, sed discipulorum utilitati studuisse: & libris academica studia præferentibus, quibus post BETULEII, obitum præceptores nonnulli, academico inflati typho, superbire cœperant, repudiatis, non alta jactavisse, sed utilia ac solida secutum esse. Hinc ut suorum conatuum exitum optatiorem haberet, adiungi sibi Hieronymum WOLFIUM & petiit & impetravit: unitisque cum eo Viro

(q) Epistolam Mulleri anno 1553. die 12. Januar. Nostro scriptam habes ex communicatione dicti sæpissimè BRUCKERI apud SCHELHORIUM, l. c. p. 365.

Viro doctissimo viribus rem ludi illius restituit, ornavit, confirmavitque usque in annum 1571. quô, die 11. Julii, ex morbo seu cephalaria dicta *Hungarica* obiit, annos natus 54. Gymnasio regendo præfectus 18.

Habes, amice Lector! *Vitam* SCHENCKII, maxima ex parte ipsissimis illius verbis descriptam. Is vivus monumentum sepulchrale sibi, suisque anno 1567. posuit, quod videre est inter PRASCHII *Epitaph. August. T. I. p. 210.* Mortuo Lucas GEIZKOFLEUS, de quo supra pag. 200. dixi, Epitaphium honorarium scripsit.

Fuit *Noster* plane rudis usitatæ hodie ac propriæ necessariæ ostentationis (Sic de se affirmat) & pudorem quendam subrusticum, sibi congenitum, alens: qui ita diuturno vitæ solitariæ usu confirmatus auctusque est, ut, præterquam quod multis honestis *Nostri* conatibus sæpe obstitit, cum etiam frequentandis hominum cætibus ineptum reddiderit: eorum præsertim qui, non tam veris, quam gratis audiendis assueti, ingenui hominis candido sermone facile offenduntur. Quæ causa fuit, cur hominum congressus minus expeteret, solitudinis amans. . .

Fuit *Noster* laudis nequaquam appetens, in pulvere scholastico multos annos non *Constantiæ* solum, sed & *Augustæ* vivens obscure, ac publico abstinens; adeo ut, licet abs *Hieronymo* WOLFIO incitatus, famam scribendo sibi ut pararet, amici huius sui monitis parere recusarit. Fuit præterea ab omni propriæ utilitatis studio maxime alienus; nam cum Collegis suis augerentur stipendia, ipse solus passim ab initio mercede . . . contentus fuit: ea in re plus pudori ingenito obsequens, quam rei consulens familiari suæ. Hæc de indole *Nostri*.

At

At fuit idem (ut de eruditione eius pauca dicam) græce latineque doctissimus ; Poeta & Orator elegans ; Vir ad scholasticam disciplinam natus ; methodi amantissimus ; scientiarum artificium ex *Sturmiana* institutione edoctus probe r) , docendo denique infatigabilis.

Quamquam *Nostrium* scribendi cacoethes minime tenuerit , utpote quod malum in memorata *Epistola* sua exagitat multis , quæ in nostram adeo ætatem plurimum quadrarent ; tamen à palæstra litteraria non tam alymbolus , nec plane ἀγλαός (uti à pluribus Scriptoribus , minori indagandi diligentia usis , affirmatum est) excessit *Matthias*. Nam , ut *Elementa pietatis & litterarum* , quæ in *Augustana* Schola *Annæ* pueris initio proponi solent , filiendo præteream , habentur insuper ab eo sequentia :

I. *J. RIVII Atthendoriensis Institutionum grammaticarum Libri VIII. &c.* in 8o. *Augustæ Vindel.* 1558. iterum 1578. Has edidit *Noster* , dolens in *Præfatione* , Doctorum virtutem & auctoritatem imminutam esse : *Rivianum* Opus ab imperitorum judiciis vindicans , atque collaudans.

II. *Epistola* apologetica ad *Hieronymum Wolfium* , data postridie Nonas Februar. 1563. qua rationem reddit , cur eundem ad editionem *Commentariorum in Ciceronem de Officiis* hortatus sit. Vide supra p. 193. & *Jos. SIMLERI Biblioth.*

III. *Hadriani JUNII. . . Nomenclator latinus , græcus , germanicus , ad Scholarum usum . . . accommodatus.* in 8o. *Augustæ*. Dicavit *Noster* *Stephano Endorfero* optimæ spei adolescenti , anno 1571. Ca-

r) Ita affirmat *J. BRUCKERUS* , in *Miscellan. Hist. &c.* p. 344.

Calend. Junii ; unde colligo *primam* editionem libelli huius dicto anno exivisse. Vidi etiam *Augustanas* editiones , anni 1578. & 1581. in 80. In *Dedicatoria* inquit : Quod optandum bonarum litterarum studiosis . . . erat , ut suppressis . . . libellis inutilibus , in unoquoque artis ac doctrinæ genere , unus aliquis exstaret ; qui eam , quoad eius fieri potest , complederetur universam , id superiore anno . . . Hadrianus Junius præstitit exhibito nobis *Nomenclatore* . . . Eum ut vidi , ita probavi , ut prius conquiescendum mihi non putârim , quam effecissem , ut . . . ad Scholæ eum nostræ usum accommodâssem. Imperatâ in eum finem à Christophoro Plantino , & cuius typographia *Nomenclator Junianus* prodiverat , veniâ *Noster* ad rem efficiendam se parans cognoverat , *Simonem Ostermannum* Rectorem Scholæ *Lavinganæ* s) in simili argumento versari. Id *Nostrium* à proposito deterruit , eoque facilius ; quo maiorem præclari Operis spem illi *Ostermannus* scriptis desuper litteris fecisset. Quia vero eundem e medio cursu retractum fuisse adverterat *Noster* , *Plantini* facilitate sibi plane utendum ratus est : et quamvis interea *Adamus SIBERUS* t) *Epitomen Juniani Nomenclatoris* publicasset : tamen , quia non tam multa exemplaria *Augustam* deferrebantur , quam multis Scholæ illi , admodum frequenti , opus fuerat : & quia *SIBERUS* Dialecto *Misnica* usus erat , *Noster* libellum typographo Michaeli *Mangero* excudendum tradidit.

IV. *Epistola ad Hieronymum WOLFIIUM* prolixa admodum , data 1571. die 18. Januarii , sæpius mihi

s) Cuiusdam *Simonis OSTERMANNI Vocabularium analyticum* , *Lavingæ*. 1591. excusum *Mart. LIPENIUS* in *Bibliotheca philosoph.* memorat.

t) De *SIBERO* vide *FREHERI Theatr. Erudit.*

hi laudata , quâ WOIFIO , ut edito aliquo ingenii documento *docta Virum volitare per ora eniteretur*, hortanti respondet ; fata sua recenset ; indolem depingit ; scriptitandi insaniam carpit ; WOLFII abstinentioniam a re uxoria laudat , optans , ut quotquot magna discendi cupiditate flagrant , in hoc eiusdem exemplum æmulentur &c. Extat cum G. MORELLII *Tiliani Tabula de Origine &c. Philosophorum*. Vide supra pag. 200. Recudi eam fecit J. G. SCHELHORNIIUS in *Amoenit. litter. T. X. p. 1047.*

V. *Epistola ad Scholarchas Augustanos de docendi , discendique Ratione*. Hanc in lucem protulit , ediditque Jacobus BRUCKERUS in *Miscellaneis Histor. philos. crit. litter. p. 345.* quasi leonem ex ungue cognoscendum daturus.

VI. *Constantiæ Querimonia*, cuius WOLFIIUS supra p. 203. meminit et quam inter reculas suas servare se monuit J. G. SCHELHORNIIUS, l. c. T. X. p. 1048. nitide scriptam. In hac civitatem *Constantiam*, patriam suam , à *Carolo V.* libertate privatam , per prosopopoeiam inducit , causam suam coram *Imperii Romani Proceribus* strenue agentem. Hanc *Nostrom*, post captam patriam *Constantiam*, typis vulgasse , tradit CROPHIUS l. c. p. 137.

VII. *Historia Scholæ Annæ MSSæ ab anno 1552. ad 1565.* Hanc *Nostro* tribuendam judicant Paulus à STETTEN u) & Jac. BRUCKERUS l. c. Confer J. G. SCHELHORNIIUM L. c. T. XI. p. 362.

Habes , amice Lector ! quæ de Vita Scriptis-que *Matthiæ SCHENCKII* colligere potui. His adde : fuisse *Nostro* filium Joannem SCHENCKIUM ,
haud

u) V. *Eius Historiam Augustanam vernaculam*, T. II. in prævia *Notitia de Scriptor. Rer. August.* §. 11. no. 46.

(haud dubie *Isnæ* genitum) discipulum *Wolfii*, postea Medicinæ Doctorem & Physicum *Norimbergensem* (Vide supra, p. 200.) ab anno 1568. usque ad annum 1588. quò ad diem 17. Novembris fatis concessit, testante *J. A. WILL* in *Nürnbergischen Gelehrten - Lexicon*, probe distinguendus à *Joanne Schenckio* dicto à *Graffenberg*, Medico *Friburgensi*.

XYLANDER (*Guilielmus*)

Guilielmum XYLANDRUM, vernaculo nomine *Holzmann* dictum, *Augusta Vindelicorum* ad diem 26. Decembris, in festo *S. Stephani* Protomartyris, annò à parta salute M. D. XXXII. protulit, pertenuis quidem fortunæ parentibus editum, contra magnis ingenii dotibus ornatum a). Unde mature in ludum *San - Annæanum* missus insignes in litteris progressus sub *Xyflo* BETVLEIO fecit, cuius non solum institutionibus usus, sed & prolixis commendationibus mecænates studiorum nactus fuit b). Testatur hoc ipse in *Carmine lugubri*, quò didascalici sui supremis fatis defuncti Manibus grati discipuli officium persolvit c). Huc quoque pertinent, quæ ADAMUS d) commemorat:

Experiri cogeatur Guilielmus ipse in se, quod Poëta olim cecinit:

*Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi.*

Idem

a) V. ADAMI *Vitas Philosoph.* p. 134. CRUSII *Germano - Græciam* p. 325.

b) V. *Alphabetum V. Biblioth. mææ Augustan.* p. 10. ubi etiam Vitam BETULEII ipsius habes.

c) Extat hoc *Carmen* inter reliqua *Nostri*.

d) *Loco mox citato.*

Idem tamen etiam expertus est in se oraculi divini veritatem: Quærentibus Jehovah non deerit omne bonum. Cum enim in puero, primorum utriusque linguæ (græcæ ac latinæ) rudimentorum non infeliciter perito parentes, ob inopiam et rei familiaris difficultates, facere sumptus ad progressiones litterarias necessarios neque vellent, neque possent; atque ob id illum retrahere à litteraria Schola, & sedentariæ arti mancipare cogitarent: nobilis Patritius Wolfgangus REHLINGERUS impetrata ipsi ex ærario publico sipe effecit, ut, quibus semel deditus fuerat studiis, in iis pergere cupienti liceret tantisper, dum, probatis profectibus in Collegium Ulricianum primum, deinde Antonianum inter alios, qui discendarum liberalium artium causâ publice ibi alebantur, receptus fuit.

Augustâ relictâ in Scholam Tubingensem, inter cuius Inscriptos eum ad annum 1549 apud CRUSIUM e) reperio, veniens Jacobum SCHECKIUM audit. Unde postea amplis eundem laudibus in Annotat. ad Mich. PSELLUM mactavit non ingratus discipulus: Qui plura desiderat, is ab Aristotele petat, eiusque interpretibus, præsertim vero eo, qui doctrina fideque in eo exponendo ceteros longo post se intervallo relinquit, SCHECKIO... Medico peritissimo, præceptore meo fidelissimo. Eius enim sunt pleraque hæc: eique & ista, et siquid est aliud, quod in Philosophiæ studiis recte percepi, grato animo lubens ingenueque refero. Confirmat hoc Noster in Dedicat. ad Diophantum.

Profecto ex illo tempore singulari Philosophiæ, uti et Medicinæ penitus addiscendæ laudabili ad-
mo-

e) In *Annal. Suevicis* Dod. III. p. 674.

modum cupiditate flagrâsse *Nostrum*, persuasum mihi habeo. Postquam *Tubingæ* studiis aliquamdiu vacaverat, *Augustam* redux, abs Senatore *Jo. Henrico* HERWARTO magno litterarum, unâ cum pluribus suæ gentis, Patrono domo benigne exceptus fuit: apud quem etiam græcis Scriptoribus, quos postea in lucem emisit publicam, convertendis initium fecit, non huius solùm Mecænatis, sed et *Hieronymi* WOLFII suavi conversatione utens, eâque dolorem, quem ex tenui afflictâque rei familiaris suæ fortuna percipere poterat, consolans; uti monet *Daniel Ludovicus* WUNDT in *Magazin für die Kirchen- und Gelehrten-Geschichte der Pfalz. Vol. I. p. 168*,

Posthæc *Basileam* profectus, in ea Universitate, circa annum 1556. *Artium Magister* est renunciatus; uti memoratus CRUSIUS f) docet, quocum ipso haud trivialem amicitiam *Xylandrum* fovisse, ex iis liquet, quæ idem CRUSIUS adjungit: Anno 1555. & 1556. quando *Augustæ*, & in *Arce Cronburgo* discipulis præfuit *Xylander*, aliquoties mecum humanissime *Memmingæ* g) fuit. . . *Heidelbergæ* anno 1559. æstate mihi (Crusio) diutius benevolentissime hospitium præbuit, *Spiramque* duxit. *Januarii autem die 16. et inde*, anno 1575. (non 1557. uti per errorem typi legitur) hîc (*Tubingæ*) mihi familiaris erat; quando *Diophantum Principi nostro*, cui dedicaverat, obtulit *Stutgardicæ*. . . Valde suos theologos, quod pro *Aristotele Petrum Rammum* introducere, & scholasticos gradus abrogare vellet, improbabat. *Laonicum Chalcocondylam* manuscrip-

f) In *Germano - Græcia*, p. 135. 325.

g) Scilicet ab anno 1554. aliquamdiu *Rectorem* Iudi *Memmingensis* egit CRUSIUS.

nuscriptum mihi eodem anno misit. Anno 1561. de obitu uxoris Sibyllæ afflictio mærorem græca consolatione abstergere conatus est: cui elegiam latinam Joannes POSTHIUS Heidelbergæ sociarat. Refert plura CRUSIVS arctioris amicitiae documenta, quæ ego in alium locum servo, ubi de *Epistolis & affectis Operibus* Nostri dicam. Jam ad alia —

Sic *Xylander*, dignitate *Magisterii* ornatus, haud dubie arctius ad *Philosophiæ*, & *Medicinæ* studium animum adjecisset, nisi eum rerum suarum ratio ad grammaticos labores retraxisset. Audiamus ipsum de se loquentem *h*): Quæ mihi causæ fuerint, aut potius qua necessitate compulsus, *Philosophiæ* & *Medicinæ* studio desperato, animum ad grammaticos labores appulerim, iisque sumptus meos ita exsorcire (ut tamen aliqua in parte apud nobilissimas disciplinas hærerem, et quasi extrema linea philosophari possem) intenderim: neque commemorare sane queo, quin multa mihi, quæ jam consanuisse videntur, vulnera recrudescant, & multis bonis viris non est ignotum. Enimvero cum edita *Dionis Nicæi Romana Historia* animadverterem, me haud infelix tyrocinium deposuisse; quod id meum Opus abunde, et pro ætate (quæ etiamnum duobus amplius a trigesimo abest annis) et conditione mea doctis aliquot clarisque Viris probaretur... simulque res ita meæ hortarentur, statui susceptum munus (puta: labores grammaticos) persequi — Sed ad reliqua.

Credibile est, *Nostrum Basileæ* aliquamdiu restitisse: atque intra illud temporis spatium ingenii sui primos foetus, opitulante *Oporino* & aliis

P 2

vici-

h) In *Præfatione* ad *Plutarchi Operum* T. 1. *Heidelbergæ*. 1561.

viciniæ eius typographis , in lucem publicam eduxisse : sicque ex accepta in litterariorum laborum præmium pecunia vitam tolerasse. Eo ipso tempore in *Thomæ ERASTI* notitiam amicitiamque venit , ex qua postea multum utilitatis cepit , teste citato *D. L. WUNDTIO*.

Itaque dum ad hoc studii genus , quo sibi , in tanta rerum penuria , vitæ necessaria pararet , gnauiter incumbit *Noster* ; peraccommode accidit , ut *Jacobus MYCILLUS* , græcæ linguæ Professor *Heidelbergæ* , anno 1558. die 28. Ianuarii humanis rebus valediceret : cui ut dignus successor daretur , supra nominatus *Eraclus* , quem interea Elector *Otto Henricus* Archiatrum , & publicum *Medicinæ* Professore constituerat , proluxa commendatione sua effecit , ut *Xylander* mense *Augusto* eiusdem anni *Heidelbergam* vocaretur : quò is ineunte hyeme veniens , die 22. Decembris in Senatum academicum introductus est , pactò *centum florenorum honorariò* , quod ea ætate & ea , quæ tum erat , annonæ vilitate nec exiguum , nec grande dixeris. Addidit postea , agente eodem *ERASTO* , alios *triginta florenos* successor *Fridericus III.* ornandis & defendendis *Musis natus Princeps i)* Quam in se collatam gratiam *XYLANDER* non solum grato animo publice professus *k)* , sed ex ea etiam consecutus est , ut , *qui sæpe recordatione pristinarum , et præsentium sensu miseriarum labefactatus , quasi cum desperatione fuerat colluctatus , jam principali aura refocillatus respirare à præteritis ærumnis posset.*

Sed

i) De hoc vide *D. L. WUNDTIUM*.
 k) In *Dedicat.* ad *T. L. Plutarchi Opp.*

Sed haud diuturna *Nostro* felicitas ista fuit. Nupserat is magis pro genio, quam respectu ad tenues opes habito: Familiam, quam aleret, nactus fuerat. Hinc annum *honorarium* ad sumptus, quos facere necesse erat, minus sufficiebat: et nisi litterariis laboribus aliquid pecuniæ sibi paravisset, tristi necessitati, magna debita contrahendi, obnoxium se procul dubio vidisset. Interim ab ære alieno haud omnino liber mansit, etsi anno 1567. *Fridericus III.* apud quem gratiâ multum valuit *Noster*, ultrò ac sponte 50. *florenos* annuæ mercedis adjecerit. Rei series hæc est. Habebat *Noster*, uti Professores reliqui, pro more, qui tum in Academia viguit, certorum vini ac frumenti reddituum administrationem, quorum rationem Universitati statis temporibus redderet. De his intra decennium, ex quo *Professor* constitutus fuerat, *florenos* circiter ducentos & octoginta *Guilielmus* decerpserat & in suos converterat usus. Quid consilii? Adit libello supplici anno 1568. die 22. Novembris *Fridericum* Electorem. Is libellum ad Senatum remittit, ut de argumento ad se referatur. At, quòd *Xylander* in diuturna & magnis animorum motibus agitata (*de disciplina ecclesiastica Genevensi*) controversia factionem aulæ adversantem secutus fuerat, solos *florenos* centum, idque non nisi difficulter, condonatos obtinet; reliquum ex annuis redditibus ut per vices solvat, condemnatur. Hoc modo, etsi *Fridericus* 50. *florenos* prius addidisset, tamen emergere e tenui fortuna haud valuit *Noster*. Vide sæpius laudatum *D. L. WUNDTIUM* — At mittamus tristia hæc.

In *Professoris* functione constitutus *Xylander* juventuti academicæ optimos quosque Auctores

ita sollerter dextreque explicavit : tanta fide , ac diligentia tanta muneri suo præfuit , ut ei *Philosophiæ* quoque tradendæ officium impositum fuerit : quod eo verius esse dignoscitur , quò disertius semet in *Dedicatione* ad *Tom. II. Plutarchi Operum* , anno 1570. publicum *Philosophiæ* in *Universitate Heidelbergensi Professore* : et in *Dedicat. ad Diophantum* , publicum *Philosophiæ Aristoteleæ Doctorem* appellat. Quando verò ad *Professoris Philosophiæ* dignitatem ascenderit , ipse declarat in *Dedicatione* ad *Plutarchi Commentarium* (*Quomodo adolescens audire Poetas debeat : & de Homeri Poesi &c.*) in qua illustrem Principem , summæ spei adolescentem , *Christiferum* , filium *Friderici III. Electoris Palatini* in hæc verba alloquitur : *Cum in hac Schola , quam Maiores tui instituerunt , pater tuus instaurare , amplificare ac tueri pergit , græcam linguam publice docere (id quod . . . per annos circiter quatuor cum semisse feceram) superiore anno (1563.) desivissem , ad Aristoteleæ Logices vocatus institutionem . . .* Subdit : *Vixdum lucubrationem hanc ad finem perduxeram , cum pestilentia contagiosa lues Scholam nostram dissipavit : qua publica in calamitate reliquias Scholæ Oppenheimium profecutus , quod à docendi occupatione . . . reliquum habui temporis , id SS. Litteris atque Scriptoribus impendi. Nonnihil tamen humanioribus etiam litteris decifum est. Itaque tum alia egimus in isto quasi exilio , tum Plutarchohomerica nostra recognovimus , castigavimus , auximus . . .*

Quas deinde dotes tum ad docendum , tum ad reliquos litteratos labores attulerit , ipse modestè rursus sequentibus docet 1) : *Si ingenii mediocrem*

vim

1) *V. Præfationem ad Plutarchi Opp. T. I.*

vim, honesti propofiti tenendi pervicacem quandam cupiditatem, Græcæ et Latinæ linguæ peritiam non plane vulgarem, studium, diligentiamque, et in tractandis alienis Operibus fidem, tum laborum tolerantiam, et reipublicæ litterariæ augendæ promptam voluntatem ipse mihi derogem: faciam sane imprudenter... Deinde ætas, quæ fortassis nonnullis de temeritate erit, et de cæco fui amore suspecta, cautiorem me profecto, quam securiorem aut confidentiorem fecit; præsertim qui gloriam postremo loco ponerem, neque famæ cupiditate, sed famis metu lucubrarem. Et alibi Virum se vocat si non doctum, saltem non ineruditum, et cuius non contemnenda essent in promptu diligentia, laborum tolerantia, conatibusque rempublicam litterariam amplificandi documenta.

Verum non ad litteraria duntaxat, sed politica quoque negotia adhibitum fuisse Nostrium, testis luculentus est ADAMUS m) dicens:

Annò 1564. (non 1546.) mense Aprili, cum Fridericus III. Palatinus Septemvir, et Christophorus Wirtembergicus, in Maulbrunnensi monasterio convenissent: ut de Controversia Eucharistica Colloquium inter Theologos utriusque partis institueretur: adhibitus est à Palatino Xylander, qui Notarii munere fungeretur; sicut à Wirtembergico Lucas Oslander ad idem munus fuit delectus. Anno itidem 1571. cum idem Fridericus, Colloquium Franckenthalæ cum Anabaptistis, in Palatinatu tunc nidulantibus, publica fide interposita, indixisset: Wenceslao Zulegero præfidi; Petro Datheno, concionatori aulico, collocutori; Xylander cum Casparo Fauso et Martino Neandro adjunctus fuit: qui Notarii munus ea in actione obiret. Et hoc quidem Colloquium.

P 4

(ut

m) In Vit. Philosoph. p. 134.

(*ut παρίεργος* id addamus) die 19. Junii solutum fuit : cumque nullis sacrae Scripturae testimoniis , nullis rationibus insana capita à pertinacia insanabili dimoveri possent : Elector , jure magistratus in eos usus , gravissimam poenam indictam , ne in ditione sua docerent , et subiectos Palatino Septemviratui populos seducerent , interdixit.

Audivimus supra *Nostrum* ex *Erasii* amicitia multum emolumenti percepisse ; at non minus molestiae ac fastidii ex eadem percepit idem. Pullulascera coeperat ab anno 1568 - 1572. funestus quidam *Arianismus* , & *Palatinatum* gravibus turbis miscuit. In his , *Erasii* partibus se socians , *Noster* varia passus est : cumque *Eraſtus* ab adversariis haereticis accusaretur , in similem *Xylander* infamiam adductus fuit ; adeo ut domum se continere publica auctoritate juberetur. Demum *Erasmo* , sententia ipsius Electoris absoluto , *Noster* quoque libertati restitutus est , quin vel ad dicendam causam postulatus fuerit. Quantum autem mæroris afferre finister casus iste debuerit Viro exigui censûs , & opis alienæ indigo , primum est judicare. Accessit ad hæc nova domesticæ rei angustia , qua compulſus *Noster* quinquaginta florenos mutuos dari sibi ab Academia annò 1575. flagitavit , oblata in pignus suppellectile sua argentea. Recusavit pignus Academia , postulatamque summam *Nostro* , solò chirographo acceptò , numeravit. Vide *D. L. WUNDTIUM l. c.*

Hæc fata fuerunt *Xylandri* , qui , postquam rei publicæ litterariæ egregie inserviit , morbo ex intempestivis laboribus & continuis lucubrationibus contracto vitam finiit anno 1576. die 10. Februarii ; ætatis 44. *Heidelbergæ* ad *D. Petri* , in facello

lo Academix, cum magno Collegarum & studiosæ juventutis luctu sepultus.

Elogia, quibus Viri docti *Nostrium* honorandum censuerunt, tum multa sunt, tum splendidissima, e. g. THUANI *ad annum* 1576. LEUNCLAVII in *Præfat. ad Dionem Cassium*. HUETII in *Libro de claris Interpretibus*. JOS. SCALIGERI in *Epistola* 247. *ad Cl. SALMASIUM*, & n) in *Scaligerianis II*, MARVILII *) in *Miscellaneis T. I. p. 191*. ADAMI in *Vitis Philosoph.* VOSSII in *Libr. de Mathematicis*. BOISSARDI in *Iconologia*. CRUSII in *Germano - Græcia*, p. 293. GATAKERI in *Antonino Imperat.* a se 1652. *Cantabrigiæ* edito. BAILLETI in *Jugemens des Savans. T. II. P. II. p. 84. & T. II. P. III. p. 368*. qui omnes insignes in *Nostrium* laudes contulerunt, quas hîc locô disertis attexere verbis, brevitati studens, omitto. Quid enim testimonia doctorum Virorum longiùs accumulem; cùm horum vicem aptissime supplere queant, exstantia adhucdum ingenii & diligentix *Xylandrinx* documenta quamcunque testimoniorum fidem multum superantia: scilicet Opera, quæ vel typis pro-cusa o) publici juris fecit: vel à se meditata mo-

P 5

riens

n) SCALIGER ibi *Nostrium* inter alia ebriositatis accusat. Sed excusant ab hoc probro, non purgant BRUCKERUS in *Ehrentempel*, p. 29. & D. L. WÜNDTIUS l. c. Fors *Noster* quandoque Baccho indulgit, curas animi vino veluti diluturus, quod etsi à philosopho alienum sit, in hominem tamen afflictum, nec bene, quò se vertat, scientem cadit.

*) Hic addit: *Nostrium pro modica offa suas in Dionem Cassium Notas vendere compulsus fuisse*; quod BRUCKERUS in *Ehrentempel*, p. 28. credere renuit — Transeat.

o) Hæc aptissimis ac doctis *Indicibus* ornavit *Noster*, quos *Conr. Sam. SCHURZFLEISCH* optimos esse, ac
pra

riens hæredibus reliquit. Itaque ad hæc enumeranda procedo.

I. DIONIS *Cassii Romanarum Historiarum Libri* (*tot enim hodie extant*) *XXV. nimirum a XXXVI. ad LXI. de græcis latini facti Guilielmo Xylandro Augustano, Interprete, cum Annotationibus.*

Joannis Xiphilini & Dione Compendium, Guilielmo Planco Albiensi Interprete: quæ Versio ab eodem Xylandro est, ubi oportuit, castigata. Idem Libri Dionis ac Xiphilini seorsim græce quoque eduntur, accurate ab eodem emendati. in folio. Basileæ. 1558. Lugduni in 8o. 1559. Francofurti ad Moenum in 8o. 1592. castigante Joanne Leunclavio.

Hic *Nostri* labor deinde *Dionis* editioni *Stephanianæ* anni 1591. postea etiam *Leunclavianæ* anni 1606. ambabus græco - latinis, accessit a). Eodem etiam novissimam ac splendidissimam editionem *Hamburgensem* anni 1750. II. Vol. in folio complexam ornare non dubitavit *Herm. Samuel REIMARUS*, quem vide.

Opus istud *primitiæ* laborum, quos in hoc studii genere exantlavit *Noster*, merito dicitur. Vide superius in *Vita*, pag. 227. Nuncupavit autem illud supra dicto *Joanni Henrico HERWARTO* Patritio *Augustano*, Viro in *historiæ* omni genere *summa cum industria fructuque versato*: apud quem *commorans, commodeque ac liberaliter in familia habitus*

Præstare monuit (uti & *Sylburgianos*) ex quibus plurimi *eruditionem suam hauriunt. Sed addit idem: Præstat tamen fontes ipsos adire. V. WAGENER Schurzfleischiana. p. 205.*

a) V. EHINGERI *Catalog. Biblioth. August.* p. 412. FABRICII *Biblioth. græc. L. IV. c. 10. p. 326. Catalogum Biblioth. Bănau. T. I. P. I. p. 163. Librum: Denkwürdigkeiten der Dresdenschen Biblioth. T. II.*

tus Noster, & eius hortationibus, officiis ac beneficiis adductus *Auctores* hos intra septimum mensem traduxit. . . . Nuncupatoriam sequitur *Nostri* longa *Elegia* in *Dionem* suum. *Græcum Textum*, quem edere *Noster* suprâ promisit, emanasse, cum *REIMARO* vix credo.

II. *M. Aurelii ANTONINI de se ipso seu Vita sua Libri XII.* græce et latine nunc primum editi, *Guilielmo Xylandro Interprete*, qui etiam *Annotationes* adjecit &c. in 8o. *Tiguri*. 1558. Primus edidit *Noster* à Codice *Palatino*, & suadente *Conrado GESNERO* latine vertit, etsi non prorsus feliciter. Latine hæc editio recusa fuit in 12o. *Lugduni*. 1559. Hinc *Libros* istos emendatiores idem *Xylander* denovo imprimi fecit græce et latine, *Basileæ*. in 8o. 1568. additis *ANTONINI Liberalis Metamorphoseon Colledaneis*: *PHLEGONTE Tralliano de rebus miris, de Longævis, de Ludis Olympicis*: *APOLLONII Historiis admirandis*: *ANTIGONI Carystii admirandarum narrationum Colledaneis*. Prædierunt hæc omnia rursus *Argentinae*. 1590. in 8o. Notæ *Nostri* una cum *Notis Merici CASAUBONI* recusæ 1643. extant in *GATAKERI Opp. critic. fol.* 1698. *Trajecti ad Rhenum*, qui ipse *GATTAKERUS* jam prius anno 1652. *Antoninum* in 4to. separatim ediderat *Cantabrigiæ*, addita *Versione nova latina*.

Operâ, quam *Noster Antonino Liberali* impendit, *Thomas GALE* in *Scriptor. Histor. Poët. Parisiis* 1675. postea *Thomas MUNCKERUS* in *Antonino*, a se 1676. in 12o. *Amstelodami* vulgato, usus est. Laborem in *Phlegonte* à *Nostro* insumptum sibi adoptavit *Joannes MEURSIUS*; cuius cum *Notis* denique transiit in *Jacobi GRONOVII Thesaurum Antiquit. græcar. T. VIII. & IX.* ubi videtis.

Idem

Idem MEURSIUS Versionem *Apollonii à Nostro* confectam recudi curavit *Lugduni Batavorum*, in 40. 1620. Eundem honorem mox memoratus MEURSIUS etiam Versioni *Antigoni Carystii* habuit, dum hunc Auctorem anno 1619. *ibidem* typis repetitis exscripsit a). Denique hæc omnia cum ipso MEURSIONE inter eius Opera, à Joanne LAMIO *Florentiæ Tomis duodecim* novissime vulgata, rursus foras prodiverunt.

Ad illustranda ea, quæ suprâ dicta sunt, afferre juvat sequentia ex *Dedicatione Nostri* ad Albertum à STETTEN, Georgii Viri Consularis filium, adolescentem optimæ spei, anno 1568. *Heidelberga exarata*: Quos ad te mitto libellos, eos græcos ex vetustissimis membranis, rarissimo mihiq; aliàs nunquam viso charactere conscriptis transcriptos superiore anno, cum otiosus Augustæ essem, in latinum sermonem transtuli. De quibus edendis cum cogitarem, venit mihi in mentem M. Antonini de Vita sua librorum, quos ante annos fere 9. à me latins factos ad patrem tuum officii causa emiseram. Quæ mea lucubratio cum sæde esset incuria operarum typographicarum depravata . . . jam pridem cogitaram de remedio ei malo faciendo. Postquam autem de cæteris, quæ dixi, opusculis tibi dedicandis constitutum apud me fuerat, illico ea ad animum mihi acciderunt, quæ me impellerent, ut his Antoninum meum adjungerem. . .

a) V. Catalogum *Biblioth. Bunav. T. I. FABRICII Biblioth. græc. EHINGERI Catalog. Biblioth. August.*

III. Michaelis PSELLI *Liber de IV. Mathematicis scientiis: Arithmetica, Musica, Geometria, & Astronomia. Græce et Latine, Guilielmo Xylandro, Interprete.* in 80. c. figuris, *Basileæ. 1556.* Accesserunt

runt *Xylandri* nonnullæ *Annotationes & Carmen* prolixissimum, 24. et ultra pagellarum, de *Philosophia eiusque partibus*: item *Carmen græcum*, & aliud latinum de *Zonaræ Annalibus* abs *Hieronymo WOLFIO* editis: & *Nænia in obitum præceptoris sui Xysti Betuleii*, eiusque *Epithaphium*.

Prodiit iterum *Pfellus* hic in 80. *Lipsiæ*. 1590. & *Heidelbergæ*. 1591. in 80. a) haud dubie latine duntaxat: item *Lugduni Batavorum*. 1647. in 80.

Dicavit *Noster* de græco primùm à se latine factum *Ulrico FUGGERO* Comiti *Kirchbergæ &c.* quem philosophicorum studiorum non amantem solum, sed etiam in iisdem haud mediocri cum diligentia versatum esse, abs *Hieronymo WOLFIO* (fidelissimo conatum *Nostri* adiutore) sæpenumero perceperat.

a) V. *FABRICII Biblioth. græc. L. V. P. I. in Leonis ALLATII Diatriba de Pfellis*, p. 24. 25. & *Mart. LIPENII Biblioth. philosoph. p. 109.*

IV EURIPIDES. De laboribus à *Guilielmo nostro Euripidi* consecratis testatur *Melch. ADAMUS* in *Vitis Philosoph. p. 135.* & *FABRICIUS* in *Biblioth. græc. L. II. p. 656.* dicit: *Inter libros ab Oporino excusos memoratur Euripides, latine, ex Versione Philippi Melanchtonis & Guilielmi Xylandri, qui emendavit, et Hecubam addidit anno 1558. in 80.* Hinc *SIMLERUS* in *Bibliotheca* ait: *Euripidem latinum Philippi Melanchtonis, i. e. ex eius lectionibus negligentissime exceptum correxit, addita de suo Hecuba, quæ tum deerat. Impressit Oporinus anno 1558. & Ludovicus Lucius recognitam cum Philipea Hecuba. 1561. Xylandri mentionem etiam facit Thomas BARNESIUS in Editione magnifica Euri-*

Euripidis Cantabrigienfi 1694. ubi vide *T. II.* in *Iphigenia in Aulide*, ad v. 168. p. 35.

V. MARINI *Neapolitani Vita Procli.* „ Eam „ dimidia parte mancā, cum (nescio) cuius „ Versione latina, vulgavit primus *Xylander* no- „ ster, additam *M. Antonini*, quibus se ipsum mo- „ net, libellis. in 8o. Tiguri. 1558. Recusa deinde „ ibidem utrāque linguā. in 8o. 1599. & sex Libris „ *Theologiæ Platoniciæ* præmissa ab *Æmilio Porto*. „ *Hamburgi.* 1618. in folio.“ Hæc *Fabricius* in *Biblioth. græc. L. V. c. 26. pag. 455.*

VI. THEOCRITI *Idyllia XXXVI. cum Scholiis* in *XVIII. Zachariæ CALLIERGI*: & in *Fistulam*, *Joann. PEDASIMI*, *Annotatiunculisque* in reliqua *Guiljelmi Xylandri &c.* in 8o. Græcè. *Frankofurti.* Per *Petrum Brubachium.* In *Dedicatione* ad græcæ linguæ & poëseos studiosos adolesecentes, 1558. pridie Calend. Septembr. *Basileæ* data, monet, se in ea *Idyllia*, in quæ *Scholorum* nihil ad manus erat, *Annotationes* elucubrâsse, nocturnas horas somno suffuratum; quod operam suam libenter studiosæ juventutis commodis perpetuo accommodaret. Prodiit rursus *Frankofurti.* 1588. in 8o. teste *FABRICIO* in *Biblioth. græc. L. III. p. 437.*

VII. PLUTARCHUS. Præclarum et immortalitate dignum Opus, continens *Vitas parallelas*: et alterum, quod *Moralium* titulo vulgo insignitur. Utrumque vertit & annotationibus illustravit, teste *Melchiore ADAMO* in *Vitis Philosoph.* p. 134. 135. etsi Versio *Hermanni CRUSERII Vitarum parallelarum*, ob facilitatem et elegantiam, *Xylandrincæ* præferatur.

Latine, cum Interpretatione *Nostri* & Notis, *Plutarchus* exivit *Heidelbergæ* 1561. - 1570. duobus To-

Tomis, in folio. et *Basileæ* 1579. VI. Voluminibus, in 80. et *Frankofurti*, 1592. totidem Voluminibus, in 80. apud *Wechel*.

Græco-latine vulgatus est *Plutarchus* anno 1599. *Frankofurti*, apud *Claudium Marnium* & *Joannem Aubrium*, *Wechelii* hæredes, duobus Tomis in folio. In Tomo I. habentur *Vitæ parallelæ* ex Versione CRUSERII ob causam superius indicatam: In Tomo II. extant *Moralia* cum Versione Nostri & Notis &c. Rursus *Frankofurti*. 1605. & 1610. & 1620. II. Tomi.

Plutarchus de Educatione Liberorum, græce et latine, ex Versione *Xylandri*, *Lipsiæ*. 1705. in 80. *Quæstiones Romanæ*, græce et latine, cum Versione ac Notis *Xylandri* & *M. Zuerii Boxhornii*, in *Thesauro Antiquit. Roman.* GRÆVII, T. V. in folio. *Commentarii duo*: unus, quomodo adolescens Poëtas audire debeat: alter de *Homeri Poesi*, sive eius *Vita* &c. Græce et Latine, cum Versione & Notis Nostri *Basileæ* 1566. in 80. separatim publicata fuerunt a). Inveni etiam sequentes editiones Scriptorum *Plutarchi*, scilicet: *Moralia*. in 80. Volumina III. *Basileæ*. 1572. & *Frankofurti*, totidem Volumina. 1603. *Varia Scripta*, quæ *Moralia* dicuntur. *Basileæ*. in folio. 1574. *Vitæ parallelæ*. *Frankofurti*. in folio. 1580. cum *Figuris*. *Ibidem*, 1600. cum *picturis artificiosis*, in folio: & si quæ sunt aliæ editiones separatæ, de quibus fufius dicere haud juvat.

Ope-

a) V. FABRICII *Biblioth. græc.* L. IV. P. 1. p. 372. Mart. LIPENII *Biblioth. philosoph.* p. 1182. *Catalogum Biblioth. Bünau.* T. I. EHINGERI *Catalog. Bibl. August.* p. 788. GUNDLING in *Historie der Gelehrtheit.* p. 2689. in Notis.

*Operum Plutarchi Tomum I. Noster dedicavit Friderico III. Comiti Palatino Rheni addens, postquam multa de misero rerum suarum statu præmiserat: Itaque cum hac laboriosissimæ lucubrationis meæ dedicatione quærere aliquem patronum cogerer, non virtus modo tua, Princeps illustrissime! sed et occasio confirmavit, ut auderem, quod feci. Ad quem enim alium honeste confugissem, te præterito, Scholæ eius, in qua pro virili mea bonas artes ipse doceo, instauratorem, atque amplificatorem? ... His ergo, fretus obtuli me tibi ... Facile autem impetratum est abs tua clementia, ut homini indigne oppresso subveniret. ... Itaque vertente ad melius rerum mearum statu, & ad tuam devoluto magnificentiâ, id sum consecutus &c. &c. Tomum II. verò Ludovico, filio eius, inscripsit, his inter alia verbis usus: Plutarchi Chæronensis Commentariorum horum, quos a me de Græcis inenarrabili atque incredibili labore, summaque fide et sollicitudine Latinos factos tibi, Ludovice! Princeps Illustrissime dedico, ea est omnium Doctôrum consensu .. dignitas .. ut vereri nullo modo debuerim, ne tibi hoc nostrum munus vile aut tanto Principe parum dignum videri posset. Porro autem cum jampridem compertum haberem, te .. summa erga clientes tuos (inter quos nomen meum profiteor) humanitate uti: Opus hoc meum, quodam tibi jure tuo debitum, ut sub tuo illustrissimo nomine in publicum darem ... consultissimum fore duxi. Jure inquam tuo, Princeps optime! Nam cum ante annos fere decem (1560.) Plutarchiano-
rum Volumen Operum, quo Vitæ præstantissimorum Græcorum ac Latinorum exponuntur Virorum... inscripsissem inclutissimo Patri tuo, alterum primogenito eius filio, quem fovendo etiam Xylandro con-
fide-*

fidebam paternas æmulaturum virtutes, jam inde ab initio mearum in hoc Opere ærumnarum animo destinaueram. . . Ex quo Vitæ Plutarchi nostræ hominum doctorem manus pervolitarunt, non defuere, qui suaderent, instarent, ut alterum quoque hoc Volumen eodem modo e Græco in Latinum sermonem transferrem. Hæsitavi diu, quod viderem ante me neminem unum ausum esse tantum opus moliri. . . . Tandem victus æquitate flagitantium . . in humeros meos hoc mihi onus imposui . . . Ego, Princeps amplissime! unum hoc peto, ut hoc munus nostrum benigno accipias animo, et miseriarum laborumque nostrorum eam habeas rationem, quam tibi generosissima indoles tua, avita virtus, patris exemplum . . didicunt. . .

Habuit in Plutarcho adornando adiutorem *Noster* sibi *Franciscum BALDUINUM a*); nam cum eodem tempore *Jacobus AMYOTUS Vitas Plutarchi gallicâ linguâ edidisset, audivissetque Noster ab iis, qui linguæ huius gnari erant (quod sibi haud datum fuerat) illud Opus commendari plurimum: ope suorum amicorum, præcipue BALDUINI, quem, ut ipsius summa doctrina, et virtus, et amor in me (Nostri verba sunt) singularis meretur, honoris causa nomino, nonnullos, de quibus dubitabat, locos correxit.*

a) Doctissimus hic Jurisconsultus eo tempore *Heidelbergæ* Professore *Juris & Historiarum* agebat.

VIII. *Vita Plutarchi, à Nostro scripta, extat impressa ante ipsum Plutarchum T. I. editionis Francofurtensis, 1599. & reliquarum, ad hanc factarum.*

IX. *Die sechs erste Bücher EUCLIDIS vom Anfang oder Grund der Geometrie, verteutscht durch Wilhelm Holzmann, genannt Xylander von Augspurg. c. fig. Basel. 1562. Editio à FABRICIO in*

Q

Bib-

Biblioth. græc. L. III. p. 375, & aliis ignorata. Confer Librum: Denckwürdigkeiten der Dresdenschen Biblioth. T. II.

Dedicavit *Noster*, ob gratam beneficiorum in pueritia acceptorum memoriam, Duumviris, Consulibus & Senatoribus Reipublicæ *Augustanæ*.

X. *Georgi CEDRENI Annales, sive Historiæ ab exordio mundi usque ad Isaacum Comnenum Compendium græce et latine, Interprete Guilielmo Xylandro, cum Annotationibus eiusdem & Tabulis chronologicis. in folio. Basileæ. 1566. Transiit hic Nostri labor in Corpus Historiæ Byzantinæ, editionis tum Parisinæ, tum Venetæ a).*

Annales istos Noster, non sine magnis ærumnis à se in latinum versos, dedicavit Marco & Joanni FUGGERIS, Antonii filii, fratribus germanis, qui e sua Bibliotheca Codicem MSSum. Nostro obtulerunt, eidemque Cedreni & convertendi provinciam crediderunt, & imprimendi impensas subministrârunt: quod ipse testatur, addens, hoc maxime impulsore D. Ludovico CARINE sene longe doctissimo, de se jamdiu ita merito, ut dignam gratiarum actionem referre ei, in hac suarum rerum conditione non valeat: item aliis primariis Viris; tum ipso etiam Hieronymo WOLFIO, sui amantiſſimo factum fuisse.

a) V. FABRICII *Bibl. græc. L. V. c. 4. p. 155.*

XI. *STEPHANUS de Urbibus, Guilielmi Xylandri labore à mendis repurgatus. Græce. Idem Opus latine factum, insertum eiusdem Xylandri Onomastico geographico paulo post in lucem dabitur. Basileæ 1568. in folio. De hac editione audiamus FABRICIUM in Biblioth. græc. L. IV. c. 2. p. 51. dicentem: Xylander Basileæ 1568, Stephanum in-*
nume-

numeris locis emendatum cum suis castigationibus, græcè, subjecto *Auctorum* ab ΕΔΙΝΟΥΡΑΦΟΙΣ laudatorum indice, recudendum dedit, & hac editione procul dubio optime de Stephano promeritus est. Sunt, qui latinam Versionem etiam simul edidisse affirmant: sed hos falli constat: etsi versionem promisit molitusque fuit Xylander, cuius partem Heidelbergæ ab eius heredibus redemit, & anno 1626. ad Holstenium misit Claudius Salmasius &c. Confer Librum: *Denkwürdigkeiten der Dresdenschen Biblioth. T. III.*

Litterarii Nostri in Stephanum conatus translati postea sunt in editionem *Amstelodamensem* anni 1678. à Thoma de PINEDO datam, et in *Lugduno-Batavam* anni 1688. abs Abrahamo BERKELIO nitidissimis typis vulgatam: in cuius *Præfatione* ad laudem Nostri sequentia memorantur: *Hæc Stephani lucubratio . . . ter prodire jussa, etsi valde mutilata et manca, per Aldum & Iuntam, tandem & ab Xylandro in lucem venit multis in locis mediocriter emendata et aucta. Post Xylandrum, qui præstitit multa, alii quoque Viri docti &c.*

Dedicavit Noster Carolo Wolfgango Rehlingero, Wolfgangi studiorum suorum promotoris et primi patroni (uti in *Vita* audivimus) filio patrem suum multimodis repræsentanti.

XII. STRABONIS *Rerum geographicarum Libri XVII.* recogniti & latine facti à Guilielmo Xylandro, cum eiusdem *Notis & Castigationibus.* in folio. *Basileæ* 1571. Græce et Latine. Nostrium in hoc Scriptore explicando magna negligentia usum fuisse conquestus est CASAUBONUS. Adjectæ sunt hinc inde *Tabulæ geographicæ Ptolemaicæ*, non valde nitidè expressæ a) Versionem Xylandrinam

fibi adoptavit *Isaacus* CASAUBONUS, cuius editio *Genevæ* anno 1587. in folio. iterumque in folio *Parisiis* 1620. excusa fuit. Notas *Xylandrinas* suis et aliorum Eruditorum annotationibus sociavit *Theod. Iansf. ab* ALMELOVEEN in splendida sua editione *Strabonis*, in folio. *Amstelodami*. 1707. publicata.

Præmisit *Noster* Operi, quod *Augusto* Duci *Saxoniae* sacrum voluit, *admonitionem*, quâ typographis (ne illud intra decennium recudendo suffurentur) tenore *Privilegii cæsarei*, sibi *Spiræ* 1570. 16. Augusti concessi, interdicat.

a) V. FABRICII *Biblioth. græc. L. IV. P. I. p. 6. & Catalogum Biblioth. Blinav. T. I. Librum: Denckwürdigkeiten der Dresdenschen Biblioth. T. I.*

XIII. POLYBII *Römische Historien durch Xyländern verteutschet.* in folio. *Basel.* 1574. Hæc Versio, prima vernacula, reliquis vernaculis longe præfertur à *Casaubono* his verbis: *Non desuere, qui in vulgares linguas tantum Polybii verterent, quantum latine expositum inveniebant: si tamen vertere est, Romanæ interpretationis sexcentos errores aliis totidem cumulare, atque interim græcæ linguæ peritiam in prima libri fronte mentiri. Unicam excipio germanicam Versionem ab homine longe eruditissimo profectam, sed quod res arguit, et alia eius Scripta testantur, variis semper curis occupato. Vide Fabricii Bibliothecam græcam, L. III. p. 762. Beiträge zur kritischen Historie der deutschen Sprache &c. Vol. III. p. 237. ubi integer Operis titulus affertur, quem ego apponere nolim, ne iustô longior sim.*

Dicavit *Noster* *Joanni Casimiro* Comiti *Palatino Rheni*, Duci *Bavariæ*.

XIV.

XIV. *Schediasma Guilielmi Xylandri de astronomico Horologio Argentoratensi*. in 4to. 1575. V. JOECHERN *Gelehrten - Lexicon*. Mart. LIPENII *Biblioth. philosoph.* p. 99. & 690.

XV. APOLLONII *Pergæi Conica*. Latine. cum *Commentario Xylandri*. in folio. *Basileæ*. 1575. Editio ignorata FABRICIO in *Biblioth. græc.* sed disertis verbis memorata à Mart. LIPENIO in *Biblioth. philosoph.* p. 83. cui fidem derogare nolim.

XVI. DIOPHANTI *Alexandrini Rerum arithmeticarum Libri VI. item Liber de Numeris polygonis*. Latine. in folio. c. figuris. *Basileæ*. 1575. Huius Auctoris *Libros* ab Andrea DUDITHIO acceptos latine vertit, illàque linguà primus edidit, *Planudæque Scholia & sua ipsius perdocta Commentaria* adjunxit Noster. Post *Xylandrum* edidit *Diophantum* Claud. Caspar. BACHETUS, in folio. *Parisiis*. 1620. *Nostri* observationes plerumque non aspernatus, V. FABRICII *Biblioth. græc. L. IV. P. II.* p. 14. DOPPELMAYR von *Nürnbergischen Künstlern*. p. 72.

Confecravit Noster Ludovico Duci *Würtembergico*, à quo in præmium laboris 50. Thaleros a) recepit teste CRUSIO in *Annal. Suevic. Dod. III.* p. 754. In hac *Nuncupatoria* sequentia observanda occurrunt. *A multis annis ego mathematicarum verarum scientiarum (Geometriam dico, Arithmeticam, et quæ proprie dicitur Cosmographiam) amore ita flagravi, ut docere etiam conarer alios ea, quæ discendi mihi necessitatem injunxeram. Huius rei testimonia extant in meis lucubrationibus, iis præsertim, quas iniquitate temporum circumventus*

Q. 3

absol-

a) Non 500. Thaleros; uti male habet JOECHERN in *Gelehrten - Lexicon*.

absolvere, et edere nondum potui. Itaque eum apud Suidam de *Arithmetica* Diophanti aliquid observavisssem commemoratum, amatores imitatus, adspectum saltem eius Operis exoptavi. . . . Neque prætereundum est, qua occasione atque unde Diophantei Codicis copiam sim consecutus. Cum mense Octobri, anni MDLXXI. Wittebergam venissem, singularem eius nobilissimæ Academiæ in me humanitatem expertus . . . inter alia in Colloquium de rebus mathematicis veni cum . . . summis Mathematicis, D. Sebastiano THEODORICO et M. Wolfgango SCHULERO. Ibi mihi ii aliquot paginas Diophanti græcas inspiciendas dederunt, non dissimulato eius, ad quem is Codex pertineret, nomine. Is est amplissimus Vir, summo apud Polonos loco natus. . . Andreas DUDICIUS Sbardellatus . . . Ei ego jam ante a studio et peritia *Arithmeticæ* ita fueram commendatus, ut mutuas etiam de isto argumento litteras dederimus acceperimusque, et summo opere fui ab eo, tanto Viro, in harum studio rerum confirmatus. Witteberga proficiens unum problema Diophanti exscripsi, quo me in itinere oblectarem: cuius explicationem cum perscripisssem, Lipsiæ id Simonio SIMONIO Lucensi Philosopho doctissimo ac Medico eximio, qui . . . me humanissime hospitio suo acceptum habuit, ostendi, exposuique, me si ita DUDICIO videretur, latinam Diophanti *Arithmeticam* facturum: placuitque, ut ad eum de isto negotio scriberemus. Paucis post mensibus DUDICIUS ad me Diophantum misit, meque, ut promissa complerem, vehementer est cohortatus.

XVII. Q. HORATII Flacci Poëmata secundum optimas quasque editiones accuratissime castigata, cum argumentis singulorum poëmatum & annotationibus

nibus *Guilielmi Xylandri. Heidelbergæ* in 8o. 1575. Iterum Neostadii. in 8o. 1590. V. FABRICII *Biblioth. latin. T. I. p. 287. & Catalogum Biblioth. Bünav. T. I. Melch. ADAMUS l. c.* ob hanc editionem *Nostro* laudes sequentibus dicit: *Edidit Horatium cum Notis, laconicis illis quidem, sed perquam eruditis fructuosisque, in quibus id operam dedit, ut non Horatium modo, sed et alios græcantes Scriptores legentibus lucubratio commodaret. Consonat Dan. MORHOFIUS in Polyhistore T. I. p. 898. dicens: Eodem circiter tempore Guil. Xylander, doctissimus Vir, Horatium ad optimas quasque editiones castigatum accuratissime, & copiosis annotationibus illustratum emisit.*

XVIII. *Guilielmi Xylandri Institutiones aphoristicæ Logices Aristotelis ita scriptæ, ut adolescentibus proponi commode, eorumque ad Aristotelea percipienda acuere ingenium et memoriam juvare possint: Et rerum Mathematicarum, ea brevitate eoque ordine conscriptæ, ut utiliter adolescentibus explanari, ab iisque edisci queant. in 4to. Heidelbergæ. 1577.*

XIX. TRYPHIODORI *Ægyptii Carmen epicum de Trojæ everfione. Hoc versibus hexametris, ita ut versus versui responderet, juvenis adhuc 16. annorum, in Schola Augustana latinum reddiderat: Oporinus ipso incilio impressit. Postea idem heroico carmine vertit, additis Annotationibus, quibus pleraque loca corrupta restituuntur, multa explicantur. Hanc Versionem non impressam fuisse, recte monuit anno 1574. Jofias SIMLERUS in Bibliotheca; sed postea ad calcem Diodori Siculi, anno 1578. Basilæ in folio excusi, adjecta fuit: uti docet FABRICIUS in Biblioth. græca, L. II. p. 363. Confer*

Librum : *Denckwürdigkeiten der Dresdenschen Biblioth. T. II.*

XX. *Guilielmi Xylandri Carmina.* Sunt hæc eadem , quæ superius , No. III. in *Michaelis PSELLI &c.* enumeravi , quibus noviter accessit *Carmen ad Genethliacos ex B. Augustino.* Extant simul in *Deliciis Poëtarum Germanorum , Francofurti. 1612. Tom. VI. p. 1139. seqq.*

XXI. PAUSANIAS. Scilicet *Aldinam* græcam editionem *Pausaniæ* plurimis in locis emendârat *Noster* , & Notas quoque , sed quæ initio *Eliacorum* priorum deficiunt , addiderat. Succedaneum huius laboris se faciens *Fridericus SYLBURGIUS* amicus *Nostri* , & Versionem latinam *Romuli AMA-SÆI* , à se recognitam , Notas suas , aliaque adjungens , *Opus* edidit *Francofurti* , in folio. 1583. hoc titulo : *Pausaniæ accurata Græciæ Descriptio , à G. Xylandro recognita. Accesserunt Annotationes à G. Xylandro inchoatæ & à Frid. Sylburgio continuatæ &c.*

Præmittitur ad *Huldericum FUGGERUM* in *PAUSANIAM* , à *Guilielmo XYLANDRO* patre correctum , *Onesimi filii Præfatio* , in qua ait : *Auctorem hunc paternorum amicorum ope conservatum sibi ac reliquis pupillis , se Hulderico consecrare ; quod is sibi naufragium studiorum facienti ea beneficia contulerit , & conferat , quæ omnem suam expectationem vincerent.* Ex *Dedicatione SYLBURGII* ad eundem *Huldericum FUGGERUM* *apudiamur* insuper discimus : *Nostro & Zachariam URSINUM & Joannem OPORINUM* celeberrimum ac perdoctum *Typographum* amicissimos fuisse : etenim à posteriori *Codicem Pausaniæ* muneri acceperat : priori eundem *Codicem* dono dedit *XYLANDER* ,

Pro-

Prodivit denuo *Pausanias Hanoviae* in folio. 1613. Rursus, curante *Joachimo KUHNIO*, Lipsiae. in folio. 1696. a).

a) V. FABRICII *Biblioth. græc. L. IV. c. 15. p. 471. Catalogum Biblioth. Bünau. T. I. P. I. p. 174.*

XXII. *Commentarius in SLEIDANUM de IV. summis Imperiis.* De hoc testatur *Nicol. Hieronym. GUNDLINGIUS* in *Historie der Gelehrtheit* p. 2690. in *Notis*, dum titulum Libri sic effert: *Jo. SLEIDANI Opuscula quædam, quorum ipse partim auctor partim interpres; opera & studio Heliae PUTSCHII. Accedunt seorsim Commentarii & Notæ Guilielmi Xylandri in Libros: De IV. Monarchiis. Hanoviae. 1608. in 80. Gotesfridus WAGENER in Schurzfleischianis ait pag. 131. Xylander anno 1570. scripsit Annotationes in Sleidanum &c.*

XXIII. *Dionysius Halicarnassæus.* Quid opis SYLBURGIUS, huius Auctoris editionem parans, à *Nostro* habuerit, supra monui in WOLFII *Opp. Catalogo No. XXI.* Confer Librum: *Denckwürdigkeiten der Dresdenschen Bibliothek. T. II.*

XXIV. *Clemens Alexandrinus.* Annotationibus *Nostri* in *Clementem* usum se profitetur *Fridericus SYLBURGIUS*, in *Clemente* à se edito.

Jam ad Opera *Nostri* vel affecta, vel meditata deveniendum est; quorum ille multa, præmatura morte vivis ereptus, reliquit. Sunt illa:

1. *Commentarii in HOMERUM.* De his testatur *Noster* in *Annotationibus ad Plutarchi Vitas* dicens: *Quod ex Pollucis L. IX. Erasmus hoc ad Uraniam refert, quam fidem mereatur, in Commentariis Homericis docui. In Dedicatione vero ad Plutarchum (Quomodo adolescens Poetas &c. & de Homeri Poësi) ait: Cum de Commentariis*

Homericis quondam promissis, quorum jam cæsa erat materia, formataque constructio, hoc tempore edendis desperare multæ me causæ cogerent, cogitare caepi, aliam rationem, qua studium tum eius Poetæ, tum reliquorum utriusque linguæ (impuros semper excludo) & apud multos excitarem, & pro virili mea adjuvarem. Quam ad rem aptissimum fore Plutarchi de Homeri Vita Librum vidi, si non latine modo proponeretur; sed etiam explicarentur alicubi fusius, quæ ille dixerat pressius: atque ostenderat verius, quam tradiderat, . . .

Itaque vix credo, Commentarios istos exivisse: etsi fortassis Noster ex illis nonnulla transtulerit in memoratum Plutarchi de Vita HOMERI Librum, de quo paulo post No. 6.

2. *Variarum Lectionum Libri.* De his in Annotationibus ad Plutarchi Vitas ait: Quam stultedoctissimum Poetam interpres Zexes insectetur, ostendam (Deo volente) in Variis Lectionibus meis aliquando. Harum excusum vidi nihil.

3. *Algebra, & Euclidea varia.*

4. *Geometrica, & Astronomica varia, seu Opuscula mathematica.* Tribuit Nostro omnia hæc ADAMUS l. c. sed eorum nihil typis procusum reperire potui; nisi forsitan ADAMI verba spectent ad ea Opera, quæ superius No. III. IX. XIV. XV. XVI. XVIII. memoravi.

5. *Tabulæ Grammaticæ græcæ.* De his rursus ADAMUS l. c. testatur. Neque harum quidquam vidi ego. Nota, Lector! Opera Nis. præcedentibus II. III. IV. V. indicata SIMLERUS, in Bibliotheca, Nostro et ipse tribuit; sed addit: ea (quod sciat) nondum edita esse.

6. *PLUTARCHI de Vita Homeri Liber*. De hoc *Noster* in *Præfatione ad Plutarchi Vitas* inquit : *Quem ego Librum (cum paucissimis Vita Poëtæ explicetur ; reliqua vero de Poesi eius sint : atque ob id huc non pertineat)* ego suo tempore , ita ut ex re studiosorum est , tractatum in lucem dabo. Et explevisse promissa , saltem ex parte , videtur annò 1566. quò ad *Christiferum* , filium *Friderici III.* Electoris Palatini , *Plutarchum de Poesi Homeri* dedit. Vide superius in *Vita Nostri* p. 230. & No. *XII.*

7. *Commentarius in HORATIUM de arte poetica*. De hoc *ADAMUS l. c.* sequentia habet : *Commentarium quoque copiosum in Horatii Artem poeticam scribere orsus fuit ; sed morbo impeditus , ac tandem morte abreptus , non absolvit.*

8. *Onomasticon geographicum*. Huius meminit *Noster* in *Titulo & in Præfatione ad Stephanum de Urbibus* : item in *Dedicatione ad Strabonem*. Non prodiit in lucem.

9. *ARISTOTELIS Opera*. Audiamus *CRUSIUM* in *Germano - Græcia* , p. 325. dicentem : *Molitus est castigatissimam Operum Aristotelis cum Annotationibus editionem : cumque anno 1575. hic meum Exemplar , ubique à me Annotationibus præscriptum , vidisset , aliquid opis petiit. Quo postea accepto , die 18. Octobr. eiusdem anni , his verbis mihi rescripsit : „ Verbis exprimere meum sensum ne- „ queo de officio abs te mihi in Aristotele præ- „ stito. Indefessam quidem tuam industriam ad- „ miratus sum. Sed cum tu , abundantia qua- „ dam amoris in me singularis instigatus , eo ala- „ crius etiam Reipublicæ litterariæ istum opero- „ sissimum laborem impenderis , quid me deceat , „ intelligo , et efficiam (spero) ut officium me „ fecisse constet.“*

10. *Versio latina STEPHANI Byzantini de Urbibus*. De hac vide supra , No. XI.

11. *Novum Testamentum*. De hoc citatus SIMLERUS anno 1574. scripsit : *Novi Testamenti libros & Græca lingua in Germanicam quam accuratissimè transfert (Xylander) & Annotationes adjungit*. Foras haud prodivisse credo , quod *Le LONGIUS* in *Biblioth. sacr.* de facta editione altum fileat , contentus , SIMLERI mox allata verba allegasse.

De *Epistolis* anecdotis *Guilielmi Nostri* pauca sunt , quæ moneam. I. Plurimas abs ipso recepisse se , CRUSIUS locò mox citatò affirmat. II. In *Bibliotheca Kraftiana* Nostri Epistolas , illò ex *Bibliotheca Spizeliana* translatas , existisse monuit *Jo. Georg. SCHELHORNIUS* in *Amoenit. litterar. T. III. p. 117.*

Ad Liberos *Nostri* quod attinet , nihil est ferme , quod asseram. *Onesimi* supra mentio incidit in *Catalogo Opp. Nostri* , No. XXI.

Insuper duos alios invenio circa illa tempora XYLANDROS : Unum *Joannem* , quem annò 1591. in Gymnasio *San - Annæano Augustæ* docuisse , tradit *Philipp. Jacob. CROPHIUS* in *Historia vernacula eius Gymnasii* , p. 101. Alterum *Nicolaum* , à quo extant *Motivæ Causæ* , cur hæresin *Lutheranam* , cuius aliquando *Minister* fuit , deseruerit : ac se in *Catholicæ Ecclesiæ gremium* contulerit ? in 4to. *Ingolstadii*. 1580. contra quem Librum prodiit alius hoc titulo : *Cur non debuisset doctrinam Lutheranam deserere , ac se in Pontificiæ Ecclesiæ gremium conferre ?* in 4to. *Heidelbergæ*. 1581. Vide LIPE-
NII *Biblioth. theolog.* Quendam *Danielem XYLANDRUM Labacensem Tubingæ* anno 1591. *Philosophiæ*.

phiæ Magistrum creatum fuisse, tradit CRUSIUS in *Annal. Suev. Dod. III. p. 838.*

ZIEGLERUS (*Hieronymus*)

Etsi ZIEGLERUS, patriâ *Rottenburgensis a)* fuerit; tamen, quod plurimum annorum spatio *Augustæ* commoratus sit, locum sibi in præsentî *Bibliotheca* jure vindicat.

De adolescentia *Nostri* comperire mihi hætenus licuit nihil, præterquam quod ad annum 1534. in *Ingolstadiana Academia Magisterii* gradum *b)* cepit. Sequenti anno (1535.) *Augustam* delatus in *San-Annæano* Gymnasio didascalum egit, teste CROPHIO *c)*. Eundem anno 1540. in memorata *Ingolstadiensi* Universitate *Philosophiæ Professore* factum fuisse, tradunt *Annales* eius *Academiæ*, *T. I. p. 272.* Sed mox eum (1542.) *Augustæ* rursus *Ludimagistri* vices obeuntem reperio *d)*: ibique eum hac quidem vice longiori tempore substituisse, plura ingenii sui monumenta in lucem produxisse, ac plura dedisse pro eius ætatis more spectacula, non tam credo, quam scio: & inferius à me dicenda plane confirmant. Posthæc *Scholæ poeticæ apud Monacum* præfuit, ut ipse testatum reliquit in *Dramate comico-tragico: Regales Nuptiæ*, anno 1553. excuso. Demum *Monachio Ingolstadium* denuo vocatus, ut *Artem poeticam* ibi profiteretur, id munus anno 1554. aggressus est, ornavitque ad vitæ finem usque: quod laudati *Annales* monent, ad-

a) Ipse de se in Titulo ad BOCATIUM de *Casibus Viror. illustr.* hoc testatur.

b) V. *Annales* huius *Academiæ. T. I. p. 272.*

c) In *Histor. vernacula* eius *Gymnasii. p. 99.*

d) V. PLINIUM à *Nostro* editum.

additò sequenti elogiò . Anno 1562. die 28. *Januarii* obiit *Hieronymus ZIEGLERUS Poeseos Professor & Historiarum non imperitus. Plurimum operæ cum in Annalibus AVENTINI transcribendis, revidendis, publicandis : tum etiam in aliorum Historiographorum monumentis evolvendis & repurgandis posuit. . . In deductione funeris orationem habuit M. Casparus MACER Albimænius oratoriæ Facultatis Professor : Successit defuncto Vitus JACOBÆUS Norimbergensis P. L. &c.*

Pauca hæc de Vitæ *Nostri* circumstantiis sufficiant, Lector ! De doctrina autem eius, meritisque litterariis, de fautoribus & amicis plura disces ex *Catalogo Operum* eius, quem subjungero paro.

Atque ut primò locò de *Dramatibus à Nostro* vulgatis dicam, ad maiora severioraque post hæc gradum promoturus, sunt illa.

I. *Protoplastus*. Comico - tragœdia. II. *Isaaci immolatio*. Comœdia. III. *Nomothesia*. Tragico - comœdia. IV. *Samson*. Tragœdia. V. *Heli sive Pædonothia*. Tragœdia. Inveniuntur hæc omnia, cum aliorum doctissimorum Virorum *Dramatibus* conjuncta, in Libro : *Dramata sacra*. in 8o. *Basileæ. Ex Officina Joannis Oporini. 1547. e*). VI. *Ophiletes*. Drama comico - tragicum in 8o. *Basileæ. 1546. f*). VII. *Vinea Christi*. Drama sacrum. *Basileæ. 1546. g*). VIII. *Cyrus major*. Drama tragicum.

e) Vix dubito, quin *Dramata* hæc primitus separatis libellis excusa prodierint. Horum tamen in manus meas nullus incidit.

f) V. LIPENII *Biblioth. theolog. T. I. p. 491.*

g) LIPENIUS in *Bibl. theol. T. II. p. 901.* Hoc idem Drama, adjecto *Ophilete* recusum *Basileæ apud Oporinum* anno 1551. fuisse, testatur idem in *Bibl. philosoph. p. 327.*

cum. in 8. *Augustæ Vindel.* 1547. h). IX. *Regales Nuptiæ.* Drama comico - tragicum. in 8o. *Augustæ.* 1553. Dicavit Noster nobili et erudito adolescenti Jo. Georg. ROMUNGIO, quod huic omnia sua studia propter assiduam eius in se benevolentiam debebat. *Egregiam lucubrationem* vocat Martinus BALTICUS in *Carmine* prævio. X. *Decem Virgines.* Drama comico - tragicum. Huic idem BALTICUS *Monacensis* accinuit. XI. *Abel justus*; quod Drama *Annales* sæpius laudatæ *Academiæ Nostro* tribuunt.

Hæc de Dramatibus *Nostri*, quibus *Poetam* se se, et *Comicum* nequaquam infimi subsellii comprobavit. Jam ad alia graviora. — Sunt ista.

I. *Plutarchi Büchlein, wie sich zwey Eheleuthe gegen einander halten sollen.* Aus dem Lateinischen übersetzt &c. in 4to. *Augsburg.* 1545. V. *Catalog. Biblioth. Bünav.* T. I. p. 166.

II. *Die Schatzkamer der Gesundheit &c.* Est Versio ex Latino facta *Ærarii Sanitatis Ant.* GAZII Archiatri Regis Poloniæ Sigismundi. Consecravit Noster anno 1546. *Conrado Cellario* (*Celler*) *Isereckensi*, contractæ cum eo in *Universitate* (in quâ, non addit; haud dubie *Ingolstadiana*) amicitiz renovandæ causâ.

III. *C. Plinii II. Novocomensis de Viris in Re militari, et administranda Republica illustribus Liber, cum Scholiis Hieronymi Ziegleri.* Anno 1542. in 8o. *Augustæ Vindelicorum, per Valentinum Otmar.* Mense *Augusto.* Inscriptit Jo. Jacobo, *Georgio, Udalrico FUGGERIS* fratribus germanis. Sequuntur *Carmina Xysti Betuleii, Andreæ Roseti, Erasmi Wolphii, Andreæ Dietheri encomiastica.*

In

h) V. LIPENII *Biblioth. philos.* p. 327.

In *Præfatione* de vero *Libri* huius Auctore disquiri *Noster*. V. FABRICII *Biblioth. latin. T. II. p. 79.* quem tamen memorata editio latuit.

IV. *Jo. Bocatii de Certaldo . . . de Casibus Virorum illustrium Libri IX. studio et operâ Hieronymi Ziegleri*, in fol. *Augustæ Vindelicorum. Philipp. Ulhardus excudebat. 1544.* Opus hoc ferme bienniali industria ab innumeris mendis repurgatum et scholiis ornatum dicavit *Noster* magnifico Heroi *Leonardo Beckh à Beckhstain*, S. C. M. à Consiliis, bonorum studiorum Patrono maximo, ubi ait: *Cum forte fortunâ huius Operis exemplar nactus essem (sed certe ubique mendorum, errorumque plenum) operæ pretium fore putabam, si in eo exscribendo operam sumerem: quo fortassis liber hic tersior limatiorque exiret. Ad quod quidem me viri doctissimi adhortabantur sedulo, inter quos tu, Nobilis Ornatissimeque Leonarde! præcipue instabas, et calcar addebas assiduum. Ideo semel susceptum (quamvis vires superabat meas) intermittere sine dedecore non potui. Suscepi igitur, et malui parendo temeritatis, et accusationis crimen subire, quàm negando ingratitude vitio accusari. Quantum enim tibi debeam, testatur animus meus semper tibi devinctissimus. Quare quidquid successivo tempore requieti iuste subducere, quod vespertina antelucanæque (nam aliud nihil publicum munus pueros docendi admittebat) lucubratione comparcere potui, id universum in hoc Opere limando, restituendoque consumpsi. Nihil me denique ab instituto deterruit, quod sæpissime tamquam in luto hæsitabam (fortassis exemplaris vitio, quodque unum tantum in manu erat) ne ideo minus alacriter pergerem: augebat denique industriam nostram singularis in eum Authorem amor. Præterea te duce certe plurima superavi. Quoniam nemo est,*

est, qui te historiarum cognitione vel vincat vel æquet. Quidquid enim est antiquarum, simul et præsentium historiarum, id non auditu tenes, sed frequenti et assidua lectione assequutus optime recitas. Et quod mirandum est, admirabili in his rebus, et omnibus aliis memoria vales. Quodque ad hanc rem plurimum confert, Bibliothecam habes non tritis et quotidianis authoribus, immo veterum rarissimorum et optimorum scriptis refertissimam. Quot non habes Historicos, quot Poetas ab aliis nondum visos. In quibus etiam nihil quicquam sumtibus parcis, quò proposito tuo satisfacias....

Præfationi succedunt Georg. Læti Archigrammatæi Augustani, Leonardi Gebhart Syndici Augustani, Xysti Betuleii, Andreæ Roseti, Wolfgangi Martii, Andreæ Dietheri, Joannis Pontani Carmina tum laudatoria, tum propemptica: denique Vita Bocatii ex italico Anonymi cuiusdam latine versa, abs Christoph. WIRSUNGO Augustano. Confer FREYTAGII Apparatus litterar. T. I. p. 439. ubi accurate recensetur hæc Editio.

V. Idem BOCATII Opus in Germanicam linguam convertit, ediditque hoc titulo: *Fornemste Historien und Exempel von widerwertigem Glück, merklichen und erschröcklichen Unfahl &c. &c. &c.* in fol. Augustæ. Apud Henricum Steiner. 1545. Cum Figuris ligneis. V. Catal. Bibl. Bunavianæ. Tom. II. p. 227. 228.

VI. Præterea sollertix Nostri acceptos referre Respublica litterata debet Joan. AVENTINI Annales Bojorum: de quo Annales Academiae Ingolstadianæ, T. I. pag. 151. sequentia narrant: Anno 1534. Opere ad calcem perducto, necdum tamen typis edito, mortuus est Aventinus. Post annos itaque

R

non-

nonnullos *Hieronymo* ZIEGLERO, *Oratoriæ* (fors melius : *Poeticæ*) apud nos *Professori* ab Alberto Duce demandata est ea cura , ut *Annales Aventinianos* de novo exscriberet , atque prælo appararet ; quod ille tam diligenter præstitit , ut anno 1554. Decembri mense totum Opus in officina Alexandri et Samuelis fratrum Weissenhorniorum absolutum fuerit. Fatetur vero ZIEGLERUS : præter invectivas quasdam in ecclesiasticas personas et fabulosas narrationes , quæ omnia nihil quicquam ad historiam facere visa , paucissima fuisse omissa ; idque ipsum Doctorum et in historiis exercitatorum virorum iudicio. V. STRUVII *Biblioth. histor.* p. 1074. ubi editiones subsecutas recenset.

VII. *Vita Jo. AVENTINI*. Habes ante *Annales Boiorum*. 1580. *Basileæ*. excusos , et in *Vitis clarissimorum Historicorum à Christ. Gotth. BUDERO*. 1740. editis.

VIII. *Illustrium aliquot Germaniæ Virorum Historiæ aliquot singulares*. in 4to. *Ingolstadii*. 1562. Per *Alexand. et Sam. Weissenhornios*. V. *Catal. Biblioth. Bunav. Tom. I.* p. 567. et *Struvii Bibl. antiq. T. I.* p. 535. et *Eiusdem Bibl. histor.* p. 768.

IX. *Carmina nonnulla*. De his *Annales Academicæ Ingolstadii* testantur *T. I.* p. 272.

